

สำนักงานบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยแม่โจ้

ระดับการประเมินคุณภาพ

☒ ดีเยี่ยม

☐ ดีมาก

☐ ดี

☐ ปานกลาง

การพัฒนาการสื่อสารด้านเกษตรอินทรีย์ของสวนปาล์ติด
(สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์) อย่างมีส่วนร่วม
กรณีศึกษา บ้านหนองบัว ตำบลเมืองฉาย อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่

ศิรินาถ ทิพรัตน์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของความสมบูรณ์ของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืน
สำนักบริหารและพัฒนาวิชาการ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

พ.ศ. 2554

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยแม่โจ้

ใบรับรองวิทยานิพนธ์

สำนักบริหารและพัฒนาวิชาการ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืน

ชื่อเรื่อง

การพัฒนาการสื่อสารด้านเกษตรอินทรีย์ของสวนปาล์มน้ำมัน

(สำนักงานทรัพยากรที่ดินส่วนพระมหากษัตริย์) อย่างมีส่วนร่วม

กรณีศึกษา บ้านหนองบัว ตำบลเมืองาย อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่

โดย

ศิรินาถ ทิพรัตน์

พิจารณาเห็นชอบโดย

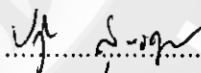
ประธานกรรมการที่ปรึกษา

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประสิทธิ์ โนรี)

วันที่ 30 เดือน เม.ย. พ.ศ. 54

กรรมการที่ปรึกษา

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปฏิภาณ สุทธิกุลบุตร)

วันที่ 30 เดือน เม.ย. พ.ศ. 54

กรรมการที่ปรึกษา

(อาจารย์ ดร.สมคิด แก้วทิพย์)

วันที่ 30 เดือน เม.ย. พ.ศ. 54

ประธานกรรมการประจำหลักสูตร

(รองศาสตราจารย์ ดร.ปราโมช ศีตะโกเศศ)

วันที่ 30 เดือน เม.ย. พ.ศ. 54

สำนักบริหารและพัฒนาวิชาการรับรองแล้ว

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จำเนียร ยศราช)

ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา

วันที่ 31 เดือน เม.ย. พ.ศ. 2564

ชื่อเรื่อง	การพัฒนาการสื่อสารด้านเกษตรอินทรีย์ของสวนปาล์กด (สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์) อย่างมีส่วนร่วม กรณีศึกษา บ้านหนองบัว ตำบลเมืองงาย อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่
ชื่อผู้เขียน	นางศิรินาถ ทิพรตัน
ชื่อปริญญา	วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืน
ประธานกรรมการที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประสิทธิ์ โนรี

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการสื่อสาร และเพื่อพัฒนาการสื่อสารเรื่องเกษตรอินทรีย์อย่างมีส่วนร่วมของสวนปาล์กด กับชุมชนบ้านหนองบัว กลุ่มตัวอย่าง คือ ชุมชนบ้านหนองบัว จำนวน 63 คน โดยมีขั้นตอนการศึกษาวิจัยดังนี้ 1) ศึกษาบริบทชุมชนสวนปาล์กด และชุมชนบ้านหนองบัว จากการสัมภาษณ์ สังเกต และศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง 2) ศึกษากระบวนการสื่อสารเรื่องเกษตรอินทรีย์ของสวนปาล์กด กับชุมชนบ้านหนองบัว โดยสังเกต รูปแบบ วิธีการ การสื่อสารของวิทยากร และผู้วิจัยใช้แบบประเมินความรู้ทดสอบกับกลุ่มเป้าหมาย 3) จัดเวทีระดมข้อคิดเห็นต่อกระบวนการถ่ายทอดการสื่อสารเรื่องเกษตรอินทรีย์ของสวนปาล์กด และชุมชนหนองบัว 4) วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบการประเมินความรู้และข้อเสนอจากกลุ่มเป้าหมายดังกล่าวมาพัฒนาการสื่อสารใหม่ร่วมกับ สวนปาล์กด 5) จัดเวทีถ่ายทอดการสื่อสารเรื่องเกษตรอินทรีย์ของสวนปาล์กด กับชุมชนหนองบัวโดยใช้รูปแบบการสื่อสารที่พัฒนาแล้ว และใช้แบบประเมินความรู้เรื่องเกษตรอินทรีย์อีกครั้ง 6) นำผลการตอบแบบประเมินความรู้ครั้งแรกและครั้งที่สองมาเปรียบเทียบกัน ขณะเดียวกันผู้วิจัยได้นำทฤษฎีการสื่อสาร รูปแบบจำลอง SMCR Model ของเบอร์โล (David Berlo) ได้แก่ ผู้ส่ง (source) ข้อมูลข่าวสาร (message) ช่องทางในการส่ง (channel) และผู้รับ (receiver) มาประกอบการศึกษาในครั้งนี้

การสื่อสารด้านเกษตรอินทรีย์ของสวนปาล์กด กับชุมชนหนองบัว ผู้ส่งสาร (เจ้าหน้าที่สวน) บรรยายให้ชาวบ้านฟัง ผู้ส่งสารไม่มีการวิเคราะห์ผู้รับสาร ขาดกลยุทธ์ในการสื่อสาร ขาดทักษะในการสื่อสาร ทางด้านเนื้อหาของสาร ถูกกำหนดโดยวิทยากร ไม่สอดคล้องกับความต้องการของผู้รับ และเนื้อหา ขาดความทันสมัย ส่วนช่องทางการสื่อสารนั้นเป็นลักษณะการสื่อสารทางเดียว และไม่มีการสื่อสาร โดยเทคโนโลยี

การพัฒนาการสื่อสารด้านเกษตรอินทรีย์ของสวนปาล์มฯ กับชุมชนหนองบัวคือ
เพิ่มศักยภาพในการสื่อสารให้กับวิทยากร สร้างทีมงานเรียบเรียงระบบการสื่อสารตั้งแต่การเตรียม
ตัวของผู้ส่งสาร ตัวสาร และขั้นตอนในการส่งสาร จัดเวทีชาวบ้านเน้นการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม
สร้างแรงจูงใจทำให้ผู้รับสารทราบว่าเขาจะได้ประโยชน์อะไรจากการรับสารนั้น ส่วนทางด้านสื่อ
ผู้วิจัยได้สร้างสื่อและเลือกสื่อที่เหมาะสมกับสวนปาล์มฯ รวมทั้งนำเทคโนโลยีด้านการสื่อสาร
เข้ามาใช้ นำเสนอเนื้อหาประกอบกับบอร์ดนิทรรศการถาวร วีดิโอ ซีดี และสร้างสื่อสัญลักษณ์ขึ้น
ภายในสวน

ผลการจัดเวทีทดลองพบว่าการพัฒนาการสื่อสาร ทำให้ชุมชนหนองบัวมีคะแนน
การตอบประเมินความรู้ความเข้าใจเรื่องเกษตรอินทรีย์สูงขึ้นกว่าคะแนนการตอบคำถามครั้งแรก
ก่อนการพัฒนาการสื่อสารอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาการ
สื่อสารทำให้ชุมชนหนองบัวมีความรู้ความเข้าใจเรื่องเกษตรอินทรีย์มากขึ้นกว่าเดิม และชุมชน
หนองบัวก็มีส่วนร่วมในการสื่อสารมากขึ้นเช่นกัน

Title	Development of Participatory Communication in Organic Agriculture: A Case Study of Suan Pakasit and Ban Nong Boua Muang – Ngai Sub-district Chiang Dao District, Chiang Mai Province
Author	Mrs. Sirinat Thippharat
Degree of	Master of Science in Geosocial Based Sustainable Development
Advisory Committee Chairperson	Assistant Professor Dr. Prasit Noree

ABSTRACT

The objectives of this research were to study and develop the organic farming communication between Pakasit farm and Ban Nong Bua community. This was a qualitative and quantitative research. It was conducted with 63 people in Ban Nong Bua community. The research procedures were: 1) to study the Pakasit farm and Ban Nong Bua community context by interviewing, observing, and reviewing related documents; 2) to study the organic farming communication process in the Pakasit farm and Ban Nong Bua community by observing the lecturer communication's method and style and doing the knowledge assessment test; 3) to brainstorm the organic farming communication process in the Pakasit farm and Ban Nong Bua community; 4) to analyze data obtained from the knowledge assessment test and brainstorm in order to jointly find the developed organic farming communication process with the Pakasit farm; 5) to do the learning forum of organic farming communication process by using the developed communication process and the same knowledge assessment test in order to evaluate the organic farming knowledge; and 6) to compare the evaluated results from procedure 2 and 5. The researcher referred David Berlo's SMCR model consisting of source, message, channel, and receivers to this research.

With regards to the organic farming communication of Pakasit farm with Ban Nong Bua community, it was found that the message sender (farm staff) did not analyze the message receivers (villagers) and he lacked of communication strategy and skills. The message content was determined by the resource person which did not conform to needs of the receivers.

Besides, the message content was out of date. For communication channel, it was in the form of one-way communication and lacked of technology using.

The organic farming communication of Pakasit farm and Ban Nong Bua community was aimed to increase communication potential of the resource person. A team work was set for arranging the communicative system. This began with the preparation of the message sender himself, message, and message sending procedures. Community forum was held focusing on participatory communication. Message receivers (villages) were motivated by informing their benefits obtained from message receiving. The research had invented media and selected some suited to Pakasit farm. Besides, communication technology was used for presenting content of the message such as permanent exhibition board, VDO, CD, and symbolic mea in the farm.

Results of this research revealed that Ban Nong Bua community could obtain a higher score after passing through the organic farming communication training with a statistical significance level at 0.05. This implied that the communication development made Ban Nong Bua community have a better understanding on organic farming. Also, They had a higher level of participatory communication than before.

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยดีจากความกรุณาของผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประสิทธิ์ โนรี ประธานกรรมการที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปฐิภาณ สุทธิกุลบุตร และอาจารย์ ดร.สมคิด แก้วทิพย์ กรรมการที่ปรึกษา รวมทั้งรองศาสตราจารย์ ดร. วรทัศน์ อินทรคัมภร ประธานการสอบวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาได้แนะนำ และตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ อย่างดียิ่งจนงานนี้สำเร็จสมบูรณ์ จึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์สาขาวิชาการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืน คณะผลิตกรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาให้ศิษย์ได้รู้และเข้าใจในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ขอขอบพระคุณในความเป็นมิตร และความร่วมมือร่วมใจของทีมงานสวนปาล์สดุสิต และพี่น้องบ้านหนองบัว ตำบลเมืองาย อำเภอยางตลาด จังหวัดเชียงใหม่ ที่ทำให้งานวิจัยครั้งนี้สำเร็จได้ด้วยดี

ขอกราบขอบพระคุณบิดามารดาที่ได้อบรมสั่งสอนลูกให้เป็นคนดี และขอบคุณน้องสาวที่ส่งเสริมและสนับสนุนในการศึกษา ขอขอบคุณเพื่อนพ้องที่รักยิ่ง ภูมิสังคมฯ รุ่นที่ 4 ทุกคน ที่ให้กำลังใจยืนยันมั่นเพียรพยายามในการศึกษาเล่าเรียน จนมีวันแห่งความสำเร็จร่วมกัน ทำยสุดหากงานวิจัยเรื่องนี้มีข้อท้วงติง ข้ำพเจ้าพร้อมน้อมรับที่จะนำไปแก้ไข และศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมเพื่อประโยชน์ในการศึกษาที่สูงขึ้นต่อไป

ศิรินาถ ทิพรรัตน์

พฤษภาคม 2554

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	(3)
ABSTRACT	(5)
กิตติกรรมประกาศ	(7)
สารบัญ	(8)
สารบัญตาราง	(10)
สารบัญภาพ	(11)
สารบัญตารางผนวก	(12)
สารบัญภาพผนวก	(13)
บทที่ 1 บทนำ	1
ความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
ขอบเขตการวิจัย	4
นิยามศัพท์เฉพาะ	5
บทที่ 2 การตรวจเอกสาร	7
สวนปกาคิต (สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์)	7
บริบทชุมชนบ้านหนองบัว ตำบลเชียงดาว อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่	11
แนวคิดแบบจำลองกระบวนการสื่อสาร S M C R	14
แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวกับการสื่อสารอย่างมีส่วนร่วม	18
แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวกับการสื่อสารเพื่อการพัฒนา	23
แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารเพื่อชุมชน	27
แนวคิดเรื่องความสามารถทางการสื่อสาร	29
แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวกับการสื่อสารในงานส่งเสริมการเกษตร	37
กรอบแนวคิดในการวิจัย	45
บทที่ 3 วิธีการวิจัย	46
สถานที่ดำเนินการวิจัย	46
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	46

	หน้า
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	46
การทดสอบเครื่องมือในการวิจัย	47
วิธีการวิจัยและการเก็บข้อมูล	47
ข้อจำกัดในการวิจัย	54
บทที่ 4 ผลการวิจัย	56
ตอนที่ 1 ผลการศึกษาเบื้องต้นด้านการสื่อสารเรื่องเกษตรอินทรีย์ของ สวนปกาศิตฯ กับชุมชนบ้านหนองบัว	56
ตอนที่ 2 สรุปผลการจัดเวทีทดลองการสื่อสารด้านเกษตรอินทรีย์ ครั้งที่ 1	58
ตอนที่ 3 การมีส่วนร่วมในการพัฒนาการสื่อสารด้านเกษตรอินทรีย์ของ สวนปกาศิตฯ กับชุมชนบ้านหนองบัว ตามทฤษฎีการสื่อสาร รูปแบบจำลอง SMCR Model ของเบอร์โล	62
ตอนที่ 4 สรุปผลการจัดเวทีทดลองการสื่อสารด้านเกษตรอินทรีย์ ครั้งที่ 2	70
ตอนที่ 5 สรุปผลการพัฒนาการสื่อสารด้านเกษตรอินทรีย์ของ สวนปกาศิตฯ กับชุมชนบ้านหนองบัว	72
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	74
สรุปผลการวิจัย	74
อภิปรายผล	78
ข้อเสนอแนะในการวิจัย	81
ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป	83
บรรณานุกรม	84
ภาคผนวก	87
ภาคผนวก ก แบบสอบถามความรู้เรื่องเกษตรอินทรีย์	88
ภาคผนวก ข ประมวลภาพกิจกรรมการวิจัย	99
ภาคผนวก ค สรุปกิจกรรมการดำเนินงานสวนปกาศิต (สำนักงานทรัพย์สิน ส่วนพระมหากษัตริย์)	103
ภาคผนวก ง การผลิตปุ๋ยชีวภาพและน้ำหมักชีวภาพ	126
ภาคผนวก จ ประวัติผู้วิจัย	140

สารบัญตาราง

ตาราง		หน้า
1	แสดงช่วงอายุของผู้เข้ารับการอบรม	59
2	แสดงเพศของผู้เข้ารับการอบรม	59
3	แสดงสถานะของผู้เข้าร่วมอบรม	59
4	แสดงระดับการศึกษาของผู้เข้าร่วมอบรม	60
5	แสดงอาชีพของผู้เข้ารับการอบรม	60
6	แสดงประเภทของการทำเกษตร	60
7	แสดงการเป็นเจ้าของพื้นที่ของสวนปาล์ม	61
8	แสดงหน่วยงานหรือบุคคลที่ให้ความรู้เรื่องเกษตรอินทรีย์	61
9	ผลการศึกษาระยะการสื่อสารด้านเกษตรอินทรีย์ของสวนปาล์ม (สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์)	65
10	การศึกษาระยะการพัฒนาการสื่อสารด้านการเกษตรอินทรีย์สวนปาล์ม (สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์)	69
11	แสดงคะแนนประเมินความรู้ผู้เข้าร่วมอบรม	72
12	แสดงผลประเมินความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการและกระบวนการฝึกอบรม	73

สารบัญภาพ

ภาพ	หน้า
1 แผนที่ของสวนปกาศิต	10
2 แผนภูมิ แบบจำลองกระบวนการสื่อสาร SMCR	17
3 ความหมายของความสามารถทางการสื่อสาร	31
4 องค์ประกอบของความสามารถทางการสื่อสาร	32
5 กรอบแนวคิดในการวิจัย	45

สารบัญตารางผนวก

ตารางผนวก		หน้า
1	ข้อมูลการส่งพืชผักอินทรีย์เข้าสำนักพระราชวังสวนจิตรลดาและข้อมูลการผลิตพืชผักอินทรีย์เพื่อการจำหน่ายตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550 – ปี พ.ศ. 2552	108
2	แสดงจำนวนสัตว์ที่เลี้ยง (ตัว) และพืชที่ปลูก (ไร่) ในโครงการฯ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550 – 2552	108
3	รายงานด้านการปลูกผักตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550 – ปี พ.ศ. 2552	109
4	แสดงจำนวนผู้ศึกษาดูงานและเข้ารับการอบรม ระหว่างปี พ.ศ. 2550 – 2552	110
5	แสดงจำนวนพันธุ์พืช พันธุ์ลูกกบ และพันธุ์ลูกปลา ที่ได้รับการสนับสนุน ระหว่างปี พ.ศ. 2550 – 2552	111

สารบัญภาพผนวก

ภาพผนวก	หน้า
1 แสดงบริบทชุมชนบ้านหนองบัวและสวนปกาศิตฯ	100
2 ศึกษาการสื่อสารด้านเกษตรอินทรีย์ของสวนปกาศิตฯ กับชุมชนบ้านหนองบัว	101
3 จัดเวทีทดลองการสื่อสารด้านเกษตรอินทรีย์ของสวนปกาศิตกับชุมชน บ้านหนองบัว	101
4 ตอบแบบประเมินความรู้เรื่องเกษตรอินทรีย์	101
5 การพัฒนาการสื่อสารด้านเกษตรอินทรีย์อย่างมีส่วนร่วมของ สวนปกาศิตฯ กับชุมชนบ้านหนองบัว	102
6 แสดงกิจกรรมด้านการเพาะปลูกพืชผักแบบอินทรีย์เพื่อการอนุรักษ์ดิน และน้ำ	104
7 แสดงกิจกรรมด้านปศุสัตว์และประมง	105
8 แสดงกิจกรรมการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ การผลิตพืชสมุนไพรและการจัดเก็บ ผลผลิตในห้องเย็น	106
9 แสดงกิจกรรมด้านศูนย์เรียนรู้ด้านเกษตรอินทรีย์สู่วิถีพอเพียงและเรือน พักแรมท่ามกลางบรรยากาศธรรมชาติริมฝั่งน้ำาย	107
10 แสดงความเป็นมาของ EM	127
11 แสดงวัตถุดิบที่ใช้ทำน้ำสกัดชีวภาพ	128
12 ใบสะเดา	128
13 แสดงการจัดเก็บ EM ของสวนปกาศิตฯ	129
14 แสดงการจัดเก็บ EM และฮอร์โมนผลไม้ ของสวนปกาศิตฯ	130
15 แสดงการจัดเก็บสารไล่แมลงสูตรสมุนไพรของสวนปกาศิตฯ	131
16 สารไล่แมลง สูตรเหล้าขาวและน้ำส้มสายชูของสวนปกาศิตฯ	132
17 แสดงการจัดเก็บสารกำจัดเชื้อราและเชื้อ โรคในพืช	133
18 แสดงวัตถุดิบที่ใช้ทำปุ๋ยหมักชีวภาพของสวนปกาศิตฯ	134
19 แสดงการทำปุ๋ยหมักแบบแห้งสูตร 7 วัน ของสวนปกาศิตฯ	135
20 แสดงโรงงานผลิตปุ๋ยหมักชีวภาพของสวนปกาศิตฯ	136

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

ในอดีตที่ผ่านมา นโยบายการพัฒนาการเกษตรของประเทศไทยมุ่งเน้นการใช้ปัจจัยการผลิตจากภายนอกฟาร์มเพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรซึ่งเป็นผลมาจากการปฏิวัติเขียว โดยส่งเสริมให้มีการใช้สารเคมีในรูปของปุ๋ยเคมี และสารเคมีกำจัดศัตรูพืชซึ่งการใช้ปัจจัยภายนอกดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อวิถีการทำการเกษตรแบบพึ่งพาตนเอง และธรรมชาติ รวมถึงต้นทุนการผลิตของเกษตรกรที่สูงขึ้น และผลจากการใช้สารเคมีติดต่อกันมาเป็นเวลานานก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมของดิน สภาพแวดล้อม และระบบนิเวศเกษตร รวมถึงสุขภาพของผู้ผลิตและผู้บริโภคด้วย

เกษตรอินทรีย์ จึงเป็นความหวังที่จะก่อให้เกิดความยั่งยืนในการใช้ทรัพยากรเพื่อการผลิตทางการเกษตร และเป็นการผลิตอาหารที่ปลอดภัยต่อผู้บริโภค ส่งผลดีต่อสุขภาพของเกษตรกรที่เคยได้รับผลกระทบจากสารเคมีที่ใช้ในการผลิตทางการเกษตร ถึงขั้นที่รัฐบาลกำหนดนโยบายในการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์เพื่อการสร้างรายได้ พื้นฟู และเสริมสร้างความเข้มแข็งของเกษตรกรและเห็นชอบในเรื่องของเกษตรอินทรีย์ให้เป็นวาระแห่งชาติ แต่อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมาจะมีการส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์อย่างกว้างขวางทั่วทั้งประเทศ แต่การดำเนินการผลิตตามแนวทางเกษตรอินทรีย์ในระดับเกษตรกรก็ยังไม่ประสบความสำเร็จมากนัก อาจเป็นเพราะวิธีการในการส่งเสริม และถ่ายทอดองค์ความรู้สู่เกษตรกรยังไม่สามารถสร้างความตระหนัก และเสริมสร้างการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการทำการเกษตรของเกษตรกรจากระบบเกษตรเคมีให้เข้าสู่ระบบเกษตรอินทรีย์ได้ ในประเด็นเดียวกันนี้ จากการศึกษาปัญหาและอุปสรรคการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทย ดร.สมคิด คีสถาพร ผู้อำนวยการสถาบันพืชอินทรีย์ กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้วิเคราะห์ถึงปัญหาและอุปสรรค การพัฒนาเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทย ปัญหาหลัก ที่สมควร ได้ร่วมกันพิจารณาแก้ไข คือ 1) ปัญหาความสับสนในความหมายและเรื่องที่เกี่ยวข้องกับคำว่า “เกษตรอินทรีย์” 1.1) สาธารณชนส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจความหมายที่แท้จริงในคำ เกษตรอินทรีย์ ชีวิตประจำวันยังไม่เคยบริโภคสินค้าเกษตรอินทรีย์ ความแตกต่างระหว่าง อาหารปลอดสารพิษกับอาหารอินทรีย์ เป็นอย่างไร 1.2) ผู้ผลิต (เกษตรกร) ยังสับสนในการผลิตเกษตรธรรมชาติ เกษตรปลอดสารพิษ เกษตรที่เหมาะสม ต่างจากเกษตรอินทรีย์อย่างไร 1.3) ปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยน้ำหมักสูตรต่าง ๆ ที่วางขายในท้องตลาดขาดมาตรฐานและขาดการควบคุมโฆษณาเกินความจริง หลอกลวงผู้บริโภค 1.4) ขาดปัจจัยการผลิต พันธุ์ (พืช สัตว์ ประมง)

ปุ๋ย สารป้องกันกำจัดศัตรูพืช สัตว์ ประมง ราคาและการตลาด ผลผลิต และทางสถาบันพืชอินทรีย์ ได้มีการเสนอแก้ไขแนวทางหนึ่งคือ การประชาสัมพันธ์เรื่องประโยชน์ของสินค้าเกษตรอินทรีย์ ส่งเสริมให้มีการผลิตอาหารอินทรีย์สู่ตลาดภายในประเทศ พร้อมให้ความรู้ความเข้าใจแก่ผู้บริโภค และ อบรมถ่ายทอดวิธีการผลิตเกษตรอินทรีย์ตามหลักเกณฑ์ที่ถูกต้อง รวมทั้งกรรมวิธีการผลิต เกษตรที่เหมาะสมหรือในชื่อเรียกอื่น ก่อนขึ้นสู่ระดับเกษตรอินทรีย์

จะเห็นว่า การที่จะสร้างความรู้ความเข้าใจเรื่องเกษตรอินทรีย์ได้นั้นต้องเป็นเรื่องของการสื่อสาร และถ่ายทอดองค์ความรู้สู่เกษตรกรที่สามารถสร้างความตระหนัก และเสริมสร้าง การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการทำการเกษตรของเกษตรกรจากระบบเกษตรเคมีให้เข้าสู่ระบบ เกษตรอินทรีย์ได้ ไม่ว่าจะเป็นการสื่อสารของนักส่งเสริมการเกษตรเอง นักการสื่อสารทั่วไป หรือ ผู้ที่ต้องการสื่อสารด้านเกษตรอินทรีย์ ดังนั้นเพื่อให้ประสบความสำเร็จโดยเฉพาะการถ่ายทอดองค์ ความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ควรมีการพัฒนาการสื่อสารในลักษณะของการสร้างกระบวนการ เรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมกับเกษตรกร

ในการวิจัยนี้ผู้วิจัยจึงได้เลือกพื้นที่การศึกษาไปที่ สวนปกาศิต (สำนักงาน ทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์) ซึ่ง เป็นโครงการในพระราชเสาวนีย์ของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ที่มีเป้าหมายในการทำเกษตรอินทรีย์ เพื่ออนุรักษ์ ดิน น้ำ พืชและสัตว์รวมถึง มนุษย์ด้วยวิถีทางธรรมชาติ และสวนปกาศิตฯ ถือว่าประสบความสำเร็จในการทำเกษตรอินทรีย์ จนถึงขั้น ได้รับใบรับรองผลิตภัณฑ์อินทรีย์มาตรฐานประเทศไทย (Organic Thailand) จากกรม วิชาการเกษตร จนพัฒนาโครงการฯ เป็นศูนย์การเรียนรู้ด้านเกษตรอินทรีย์สวนปกาศิตฯ เปิดให้กลุ่ม ผู้ที่สนใจตลอดจนสถาบันการศึกษา หน่วยงานและนำไปปฏิบัติขยายผลสู่ชุมชนต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าจะมีสวนปกาศิตฯ เป็นแหล่งเรียนรู้ต้นแบบของการทำเกษตรอินทรีย์ แต่ชุมชนใกล้เคียงคือ บ้านหนองบัวยังมีการทำเกษตรแบบการใช้สารเคมีกันอยู่ ทำให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพ ดังสถิติ จากสถานีอนามัยในเทศบาลตำบล เมืองงายพบว่า การเจ็บป่วย 5 อันดับ คือ 1) ปวดกล้ามเนื้อ 2) โรคติดเชื้อทางเดินหายใจส่วนบน 3) โรคทางเดินอาหาร 4) โรคระบบปัสสาวะ และ 5) โรคผิวหนัง จะเห็นได้ว่า โรคส่วนหนึ่งมีสาเหตุจากการรับสารเคมีจากการทำการเกษตรแบบใช้ สารเคมี ปัจจัยหลายอย่างที่ทำให้สถานการณ์เป็นแบบนี้ก็เพราะว่า เกษตรกรใช้ชีวิตเป็นไปตาม กระแสการผลิตทางการเกษตรที่ต้องการผลิตเพื่อขายให้ได้เงินจำนวนมาก เลือกที่จะผลิตพืช เจริญเติบโต จึงต้องใช้ปุ๋ยเคมีเร่งผลการผลิต ใช้สารเคมี กำจัดศัตรูพืช ผู้วิจัยจึงได้เลือกชุมชนบ้าน หนองบัวเป็นกลุ่มทดลองด้านการสื่อสาร โดยผู้วิจัยได้ศึกษาการสื่อสารด้านเกษตรอินทรีย์ของ สวนปกาศิตฯ ไม่ว่าจะเป็นแนวคิดในการสื่อสาร วิธีการสื่อสาร รูปแบบในการสื่อสาร เนื้อหาใน การสื่อสาร พร้อมทั้งวิเคราะห์การสื่อสารที่ผ่านมาว่า มีศักยภาพเพียงพอหรือยัง ทิศทางในการ

สื่อสารที่ผ่านมาได้สะท้อนถึงความชัดเจนในเนื้อหาที่ต้องการสื่อถึงชุมชน ได้เพียงพอหรือไม่อย่างไร เพราะฉะนั้นการทำวิจัยหัวข้อดังกล่าว จะได้พัฒนาการสื่อสารด้านเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วมของสวนปาล์ม และชุมชนบ้านหนองบัว

ในการทำวิจัยการพัฒนาการสื่อสารด้านเกษตรอินทรีย์ของสวนปาล์ม (สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์) อย่างมีส่วนร่วม กรณีศึกษาบ้านหนองบัว ตำบลเมืองเก่า อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ได้ศึกษาการสื่อสารทั้งการส่งสารจากสวนปาล์ม และการรับสารของชุมชน และการรับและการส่งสารโดยใช้ทฤษฎีการสื่อสารเข้ามาวิเคราะห์

ผลของการพัฒนาการสื่อสารจะทำให้ชาวบ้านหนองบัวได้เข้าใจการทำเกษตรอินทรีย์ที่สามารถทำให้สุขภาพของชาวหนองบัวปลอดภัยจากสารพิษและทำให้สิ่งแวดล้อมดีขึ้นทั้งดินและน้ำ และยังมุ่งหวังที่จะเผยแพร่ปรัชญาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งถ้าทำเกษตรอินทรีย์จริงแล้ว ก็คือวิถีพอเพียงนั่นเอง ลดการพึ่งพาปัจจัยการผลิตจากภายนอก ลดละเลิกสารเคมี ปรับปรุงดินรักษาแหล่งน้ำ รวมถึงการปฏิบัติในชีวิตประจำวันในเรื่องของการพึ่งตนเองที่สำคัญเป็นการเริ่มต้นการทำเกษตรอินทรีย์ที่ลดละเลิกสารเคมี ลดต้นทุนการผลิต มีความอบอุ่นในครอบครัวมีรายได้ ไม่ต้องไปหางานทำที่อื่น ทำระบบนิเวศในเขตครัวเรือนปลูกพืชผัก พืชสมุนไพร พืชผักสวนครัวรั้วกินได้ไว้บริโภคเองซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาสุขภาพอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ ชุมชนได้เข้าใจและเชื่อมั่นในตนเองภูมิใจในภูมิปัญญาค้นพบ องค์ความรู้ใหม่ด้านการสื่อสาร ได้การพัฒนาทางด้านความคิดของคนในชุมชนให้เกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันในการออกแบบวิธีการสื่อสารทำให้ ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนลดน้อยลง คนในชุมชนมีความเข้าใจซึ่งกันรวมทั้งถ้าหากชุมชนอยู่ดี มีสุขแล้ว ยังเผยแพร่ระบบเกษตรอินทรีย์ที่ชุมชนบ้านหนองบัวมีความรู้ ปฏิบัติได้ผล มีความสามารถสื่อสารให้กับชุมชนใกล้เคียงได้อีกด้วย นอกจากนี้ยังเป็นผลดีกับสวนปาล์ม ที่สามารถใช้ผลการศึกษาเป็นแนวทางในการบริหารจัดการในอนาคตเพื่อเกิดประโยชน์ และยังนำผลจากการศึกษาไปประยุกต์ใช้ในโครงการอื่น ๆ ที่มีวัตถุประสงค์และภูมิสังคมใกล้เคียงกัน และกันร่วมกันดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมอนุรักษ์ดิน และน้ำ ตามเป้าหมายของสวนปาล์ม ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการสื่อสารเรื่องเกษตรอินทรีย์ของสวนปาล์ม กับชุมชนบ้านหนองบัว
2. เพื่อพัฒนาการสื่อสารเรื่องเกษตรอินทรีย์อย่างมีส่วนร่วมของสวนปาล์ม กับชุมชนบ้านหนองบัว

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การวิจัยครั้งนี้ทำให้ได้ทราบกระบวนการสื่อสารเรื่องเกษตรอินทรีย์และได้กระบวนการสื่อสารด้านเกษตรอินทรีย์ที่พัฒนาแล้วของสวนปาล์ม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านหนองบัวซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อสวนปาล์ม ทาง การค้นพบกระบวนการสื่อสารด้านเกษตรอินทรีย์ที่สามารถเข้าถึงกลุ่มผู้รับสาร ได้มากที่สุด รวมถึงจะเป็นประโยชน์ต่อชุมชนบ้านหนองบัวที่มีความเข้าใจเรื่องเกษตรอินทรีย์เพิ่มขึ้นถึงขั้นทำเกษตรอินทรีย์ได้ เริ่มทำเกษตรอินทรีย์ในครัวเรือน การปลูกพืชผักสวนครัว ปลูกทุกอย่างที่กินได้ มีเหลือก็ขายเพื่อเป็นรายได้ ทำให้มีสุขภาพและสิ่งแวดล้อมที่ดีขึ้น รวมถึงชุมชนบ้านหนองบัวสามารถเผยแพร่เรื่องเกษตรอินทรีย์ไปยังเพื่อนบ้านในชุมชนอื่น ๆ ได้อีกด้วย นอกจากนี้บุคคลและหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการสื่อสารด้านเกษตรอินทรีย์ก็จะได้ประโยชน์จากการวิจัยในการนำการพัฒนาการสื่อสารที่ได้ ไปเป็นแนวทางในการเสริมศักยภาพและทักษะการใช้การสื่อสารด้านเกษตรอินทรีย์เพื่อเปลี่ยนแปลงแนวคิดและการปฏิบัติของเกษตรกรจากการใช้สารเคมีไปสู่การ ลด หรือ เลิกใช้สารเคมี ต่อไป

ขอบเขตการทำวิจัย

ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยครั้งนี้มีขอบเขตในพื้นที่สวนปาล์ม และชุมชนบ้านหนองบัว หมู่ที่ 11 ตำบลเมืองยาง อำเภอเขียงดาว จังหวัดเชียงใหม่

ขอบเขตด้านเนื้อหา

1. ศึกษาเกี่ยวกับโครงสร้างและการดำเนินงานของสวนปกาติฯ
2. ศึกษาเรื่องการถ่ายทอดความรู้เรื่องเกษตรอินทรีย์ไปสู่ชุมชนบ้านหนองบัวและประชาชน และผู้สนใจทั่วไป
3. ศึกษาเรื่องการสื่อสารด้านเกษตรอินทรีย์ของสวนปกาติฯ กับชุมชนหนองบัวและประชาชนและผู้สนใจทั่วไป
4. ศึกษาบนพื้นฐานความรู้และศักยภาพของกลุ่มคนที่เกี่ยวข้องกับโครงการทั้งทางตรงและทางอ้อม มีกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการสื่อสารด้านเกษตรอินทรีย์ของสวนปกาติฯ
5. ศึกษาหาแนวทางการพัฒนาการสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมระหว่างสวนปกาติฯ และชุมชนบ้านหนองบัว

ขอบเขตด้านประชากร

เจ้าหน้าที่และคนงานของสวนปกาติฯ ชาวบ้านชุมชนหนองบัว จำนวน 63 คน

ขอบเขตด้านระยะเวลา

เริ่มตั้งแต่เดือน ตุลาคม 2551 – ถึงเดือน กันยายน 2553

นิยามศัพท์เฉพาะ

การสื่อสาร หมายถึง กระบวนการที่สวนปกาติฯ ส่งสารผ่านสื่อไปยังชุมชนบ้านหนองบัว

การเปิดรับสื่อ หมายถึง กระบวนการที่ชุมชนบ้านหนองบัวเปิดรับข่าวสารจากสื่อประเภทต่าง ๆ

ช่องทางการสื่อสาร หมายถึง สื่อที่นำเสนอข่าวสารเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ประเภทต่าง ๆ ได้แก่ สื่อมวลชน สื่อบุคคล และสื่อเฉพาะกิจ

สื่อที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ สื่อมวลชนได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และ นิตยสาร สื่อบุคคล เกษตรตำบล เกษตรอำเภอ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วย ผู้ใหญ่บ้าน อบต. เจ้าหน้าที่อาสา ประชาชนชาวบ้าน เพื่อนบ้าน และคนในครอบครัว สื่อเฉพาะกิจ เอกสาร แผ่นพับ ใบปลิว ไปสเตอร์ การฝึกอบรม สื่อกิจกรรม นิทรรศการ การเยี่ยมชมแปลงสาธิต

การมีส่วนร่วม หมายถึงชาวบ้านหนองบัวมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจแก้ปัญหาของตนเอง ร่วมใช้ความคิดสร้างสรรค์ ความรู้และความชำนาญร่วมกับการ ใช้วิทยาการที่เหมาะสม และสนับสนุน ติดตามประเมินผลการวิจัยร่วมกันระหว่างผู้วิจัย สวนปกาติฯ และชุมชนบ้านหนองบัว

การพัฒนาการสื่อสาร ด้านเกษตรอินทรีย์ หมายถึงกระบวนการที่ผู้ส่งสาร ส่งสาร ผ่านสื่อต่าง ๆ ไปยังผู้รับสารที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดความเข้าใจเรื่องเกษตรอินทรีย์

ความรู้เกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ หมายถึงความรู้เรื่องราวข้อเท็จจริงเกี่ยวกับระบบ เกษตรอินทรีย์ที่หมายถึง “ระบบการผลิตที่คำนึงถึงสภาพแวดล้อม รักษาสมดุลธรรมชาติ และความหลากหลายของชีวภาพ โดยมีระบบการจัดการนิเวศวิทยาที่คล้ายคลึงกับธรรมชาติ และ หลีกเลี่ยง การใช้สารสังเคราะห์ไม่ว่าจะเป็นปุ๋ยเคมี สารเคมีกำจัดศัตรูพืช และฮอร์โมนต่าง ๆ ตลอดจนไม่ใช้พืชหรือสัตว์ที่เกิดจากการตัดต่อทางพันธุกรรม ที่อาจก่อให้เกิดมลพิษใน สภาพแวดล้อม เน้นการให้อินทรีย์วัตถุเช่นปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยพืชสด และปุ๋ยชีวภาพ ในการ ปรับปรุงดิน ให้มีความอุดมสมบูรณ์ เพื่อให้ดินพืชมีความแข็งแรงสามารถต้านทานโรคและแมลง ด้วยตัวเอง รวมถึงการนำเอาภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ประโยชน์ด้วย ผลผลิตที่ได้จะปลอดภัยจาก อันตรายของสารพิษตกค้าง ทำให้ปลอดภัยทั้งผู้ผลิต ผู้บริโภค และไม่ทำให้สภาพแวดล้อมเสื่อมโทรมลงอีกด้วย”

ชาวบ้าน หมายถึง ชาวบ้านหมู่ที่ 11 บ้านหนองบัว ตำบลเมืองยาง อำเภอเขิงดาว จังหวัดเชียงใหม่

เจ้าหน้าที่สวนฯ หมายถึง พนักงานหรือคนงานที่ทำงานในสวนปกาติฯ

สวนปกาติฯ หมายถึง สวนปกาติ (สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์)

บทที่ 2

การตรวจเอกสาร

การศึกษาในหัวข้อเรื่องการพัฒนาการสื่อสารด้านเกษตรอินทรีย์ของสวนปาล์มฯ อย่างมีส่วนร่วม กรณีศึกษากองทุนบ้านหนองบัว ตำบลเมืองเก่า อำเภอเขียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการสื่อสาร และเพื่อพัฒนาการสื่อสารเรื่องเกษตรอินทรีย์อย่างมีส่วนร่วมของสวนปาล์มฯ กับชุมชนบ้านหนองบัว และเพื่อให้เกิดความกระจ่าง ผู้วิจัยได้เลือกแนวคิด ทฤษฎี เพื่อใช้วิเคราะห์และอธิบายผลการศึกษาดังนี้

1. สวนปาล์ม (สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์)
2. บริบทชุมชนบ้านหนองบัว ต.เมืองเก่า อำเภอเขียงดาว จังหวัดเชียงใหม่
3. แนวคิดแบบจำลองกระบวนการสื่อสาร S M C R
4. แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวกับการสื่อสารอย่างมีส่วนร่วม
5. แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวกับการสื่อสารเพื่อการพัฒนา
6. แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารเพื่อชุมชน (Community Communication)
7. แนวคิดเรื่องความสามารถทางการสื่อสาร (Communication Competence)
8. แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวกับการสื่อสารในงานส่งเสริมการเกษตร

สวนปาล์ม

(สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์)

ความเป็นมาของสวนปาล์มฯ

สวนปาล์ม (สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์) เป็นโครงการตามพระราชเสาวนีย์ในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ มีพื้นที่รวมทั้งสิ้น 260 ไร่ ตั้งอยู่บน 2 ฝั่งลำน้ำแม่จางซึ่งเป็นลำห้วยสาขาของแม่น้ำปิง ในเขตหมู่ที่ 11 บ้านหนองบัว ตำบลเมืองเก่า อำเภอเขียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ (ภาพ 1) โดยนายสีสุก มณีโชติ ผู้รับพระราชเสาวนีย์ฯ เริ่มพัฒนาปรับปรุงพื้นที่มาตั้งแต่ ปี พ.ศ.2540 ปัจจุบันมีนายเอก มณีโชติ เป็นผู้จัดการ โดยสวนปาล์มฯ ได้รับงบประมาณในการดำเนินการจากสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ มีการดำเนินงานด้านเกษตรอินทรีย์เพื่อวัตถุประสงค์ในการอนุรักษ์ดิน น้ำ ป่า สัตว์ ให้อุดมสมบูรณ์ ตามวิถีทางธรรมชาติมุ่งเน้นการดำเนินงานกิจกรรมการเกษตรในรูปแบบต่าง ๆ โดยมีการศึกษารูปแบบของระบบการทำเกษตรที่ทำ

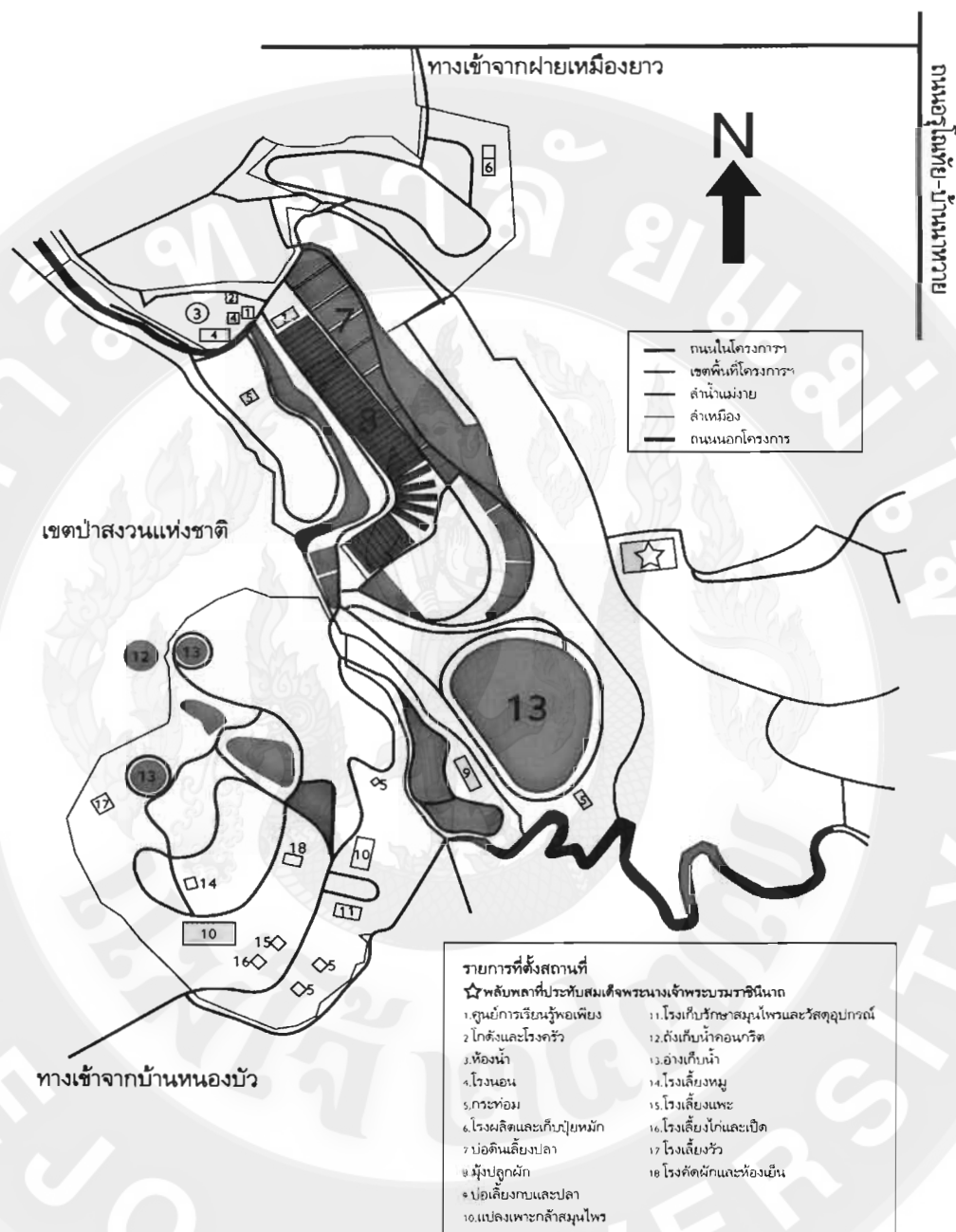
ให้เกษตรกรสามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้อย่างพอมีพอกิน พึ่งพาตนเองได้มากที่สุด และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นสอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และมุ่งเน้นการทำเกษตรอินทรีย์ที่หมายถึง “ระบบการผลิตที่คำนึงถึงสภาพแวดล้อม รักษาสมดุลธรรมชาติ และความหลากหลายของชีวภาพ โดยมีระบบการจัดการนิเวศวิทยาที่คล้ายคลึงกับธรรมชาติ และหลีกเลี่ยง การใช้สารสังเคราะห์ไม่ว่าจะเป็นปุ๋ยเคมี สารเคมีกำจัดศัตรูพืช และฮอร์โมนต่าง ๆ ตลอดจนไม่ใช้พืชหรือสัตว์ที่เกิดจากการคัดต่อทางพันธุกรรม ที่อาจก่อให้เกิดมลพิษในสภาพแวดล้อม เน้นการให้อินทรีย์วัตถุ เช่น ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยพืชสด และปุ๋ยชีวภาพ ในการปรับปรุงดิน ให้มีความอุดมสมบูรณ์ เพื่อให้ดินพืชมีความแข็งแรงสามารถต้านทานโรคและแมลงด้วยตัวเอง รวมถึงการนำเอาภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ประโยชน์ด้วย ผลผลิตที่ได้จะปลอดภัยจากอันตรายของสารพิษตกค้าง ทำให้ปลอดภัยทั้งผู้ผลิต ผู้บริโภค และไม่ทำให้สภาพแวดล้อมเสื่อมโทรมลงอีกด้วย” (เอก มณีใส, 2550: 2)

ปี พ.ศ. 2546 สวนปกาติฯ ได้รับใบรับรองผลิตภัณฑ์อินทรีย์มาตรฐานประเทศไทย (Organic Thailand) จากกรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ทำให้เกิดการพัฒนาโครงการเป็นศูนย์การเรียนรู้ด้านเกษตรอินทรีย์สวนปกาติฯ ขึ้น ในปัจจุบันมีกลุ่มผู้ที่สนใจ ตลอดจนสถาบันการศึกษาเข้ามาดูงานและนำไปปฏิบัติขยายผลสู่ชุมชนต่าง ๆ ไปแล้วจำนวนไม่น้อย ขยายผลเกษตรอินทรีย์แม่ควาอำเภอเมือง ขยายผลบ้านเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง ขยายผลบ้านโป่งแยง อำเภอแมริม และขยายผลบ้านโพธิ์ทองเจริญ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

ปัจจุบันภายในสวนปกาติฯ มีพนักงานทั้งหมด 65 คน โดยทำงานในแต่ละแผนกต่าง ๆ คือ งานด้านปศุสัตว์ มีการเลี้ยง แพะ หมูป่าพันธุ์พื้นเมือง หมูป่า วัว ควาย เป็ดเทศ และไก่บ้าน งานด้านประมง มีการเลี้ยงปลาดุก ปลาเกล็ด และกบนาในบ่อเลี้ยง บ่อเลี้ยงปลา อ่างเก็บน้ำและแหล่งน้ำธรรมชาติ งานด้านปลูกพืชผักระบบเกษตรอินทรีย์ ซึ่งมีทั้งปลูกในโรงเรือน และนอกโรงเรือน ปลูกข้าวในนา ข้าวโพด กระเทียม ฯลฯ งานปลูกสมุนไพรระบบเกษตรอินทรีย์ และงานแปรรูปสมุนไพร นอกจากนี้ทางสวนปกาติฯ ได้ให้ความสำคัญกับแหล่งน้ำโดยจัดสร้างอ่างน้ำธรรมชาติขนาดใหญ่จำนวน 1 อ่าง อ่างเก็บน้ำขนาดกลางจำนวน 4 อ่าง และจัดทำฝายชะลอน้ำล้นเพื่อสร้างความชุ่มชื้นพื้นดินและป่า สร้างโรงผลิตปุ๋ยชีวภาพเพื่อผลิตปุ๋ย และสารไล่แมลงจากสมุนไพร สอร์โมนจากพืชใช้เองภายในสวน และยังมี โรงอบสมุนไพร และโรงเก็บอุปกรณ์ โรงคัดผัก และห้องเย็น เรือนเพาะชำ ไร่ พันธุ์ไม้ต่าง ๆ รวมถึง พื้นที่เอนกประสงค์ และเรือนนอนสำหรับพักแรมศูนย์การเรียนรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง และความรู้เรื่องเกษตรอินทรีย์ (เอก มณีใส, 2550: 3)

รายละเอียดกิจกรรมหลักที่ดำเนินอยู่ในปัจจุบันทั้งระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ

สวนปกาทิต (สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์) ปฏิบัติงานในภาระกิจหลัก คือจัดตั้งกลุ่มรักษาดินรักษาน้ำ และเครือข่ายชุมชนเข้มแข็ง เพื่อขยายผลงานตามพระราชเสาวนีย์และจัดตั้งศูนย์สาธิตและฝึกอบรมเกษตรกรอินทรีย์ต้นแบบ ที่ได้รับการรับรองผลิตภัณฑ์อินทรีย์มาตรฐานประเทศไทย (Organic Thailand) จากกรมวิชาการเกษตร ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2546 เปิดให้ประชาชนและผู้สนใจทั่วไป เข้ามารับการฝึกอบรม การให้ความรู้ในรูปแบบต่าง ๆ ให้บริการข้อมูล และการให้หน่วยงานเข้ามาจัดกิจกรรมในสถานที่ศูนย์ฯ โดยเปิดให้บริการแก่กลุ่มเกษตรกร นักศึกษาเยาวชนจากหน่วยงานภาครัฐ และเอกชน และชุมชนต่าง ๆ มาโดยตลอด นอกจากนั้นการทำหน้าที่ที่สำคัญด้านการเพาะปลูกพืชผักอินทรีย์ คือการผลิตเพื่อส่งเข้าห้องครัวของสำนักพระราชวังสวนจิตรลดาจำหน่ายทั้งในจังหวัดเชียงใหม่ และในกรุงเทพฯ และขยายสวนเกษตรอินทรีย์สาขาไปยังชุมชนต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง อีกกิจกรรมหนึ่งที่ทางโครงการฯ ดำเนินการคือรวบรวมพันธุ์พืช และขยายพันธุ์พืช สมุนไพร และพันธุ์ไม้ท้องถิ่น เช่น ไม้ และพันธุ์ไม้อื่นนานาชนิด เพื่อสร้างความชุ่มชื้นแก่พื้นที่และมอบให้หน่วยงานต่าง ๆ ด้านการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับยาสมุนไพร คือ จัดตั้งสถานที่ผลิตยาสมุนไพรภายใต้ชื่อ “สถานผลิตยาแผนโบราณสวนปกาทิต” โดยเป็นกิจกรรมต่อเนื่องจากการรวมกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์เข้มแข็ง เพื่อการขยายงาน และสร้างรายได้ให้กับชุมชนได้รับใบอนุญาตผลิตยาแผนโบราณ จากกระทรวงสาธารณสุข นอกจากนี้ทางโครงการฯ ยังมีกิจกรรมการส่งเสริมให้ชุมชนทำปุ๋ยสัตัวในครัวเรือนเพื่อบริโภคเป็นการลดค่าใช้จ่าย รวมทั้งเพาะพันธุ์ และขยายพันธุ์สัตัวเลี้ยง เพื่อจำหน่าย และแจกจ่าย เช่น แพะ หมูพื้นเมือง หมูป่า ไก่บ้าน เป็ดเทศ ปลา และกบนา กิจกรรมสุดท้ายที่สำคัญต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คือการสนับสนุนแหล่งน้ำอุปโภค บริโภคของชุมชน และสร้างความชุ่มชื้นในพื้นที่ โดยสร้างแหล่งเก็บน้ำจืดหลายรูปแบบ เช่น ฝายชะลอน้ำ อ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ 1 อ่าง ขนาดกลาง 4 อ่าง บ่อเลี้ยงปลา 15 บ่อ และบ่อน้ำบาดาล 2 บ่อ ดังแสดงในภาพ 1 (เอก มณีใส, 2550: 5)

ภาพ 1 แผนที่ของสวนปกาคีต

ที่มา: เอก มณีใส (2550: 6)

**บริบทชุมชนบ้านหนองบัว ตำบลเมืองงาย
อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่**

ประวัติความเป็นมา

ชุมชนบ้านหนองบัวเดิมอพยพมาจากพื้นที่น้ำท่วมของการสร้างเขื่อนภูมิพลจากอำเภอคอยเต่า และปัจจุบันชุมชนบ้านหนองบัวเป็นหมู่บ้านหมู่ที่ 11 ของพื้นที่ปกครอง เทศบาลตำบลเมืองงาย อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่อยู่ห่างจากตัวจังหวัดเชียงใหม่ 82 กิโลเมตร สามารถเดินทางมาได้โดยทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1178 (ถนนสายแม่ฮ่องสอน-นาหวาย) สภาพภูมิศาสตร์บ้านหนองบัวเป็นพื้นที่ราบระหว่างหุบเขา มีลำห้วยท่าล้อไหลผ่าน สภาพอากาศแบ่งเป็น 3 ฤดู ได้แก่ ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่กลางเดือนตุลาคม ถึงกลางเดือนกุมภาพันธ์ของทุกปี ฤดูร้อนเริ่มตั้งแต่เดือนมีนาคมถึงเดือนพฤษภาคม และฤดูฝนเริ่มตั้งแต่กลางเดือนพฤษภาคม ถึงปลายเดือนกันยายน หรือต้นเดือนตุลาคมของทุกปี ข้อมูลประชากรของบ้านหนองบัว จำนวน 69 ครอบครัว 187 คน แยกเป็นชาย 90 คน หญิง 97 คน และเด็ก 62 คน มีอาชีพหลัก เกษตรกรรม ได้แก่ ทำนา ทำสวน ปลูกกระเทียม ถั่วเหลือง ส่วนอาชีพรอง ได้แก่ ค้าขาย และรับจ้าง นอกจากนี้ประชาชนส่วนใหญ่จะเลี้ยงสัตว์เพื่อบริโภคในครัวเรือน พื้นที่เกษตรอยู่ติดกับลำน้ำต่าง ๆ ที่ไหลผ่านระบบสาธารณูปโภค ใช้ระบบน้ำประปาหมู่บ้าน มีไฟฟ้าใช้ ถนนในหมู่บ้านเป็นถนนคอนกรีตเสริมไม้ไผ่ มีสำนักสงฆ์ 1 แห่ง คือสำนักสงฆ์ 1 แห่ง คือ สำนักสงฆ์มงคลนิมิตร มีวัด 1 แห่ง คือ วัดม่วงโง้ม ใช้สถานีนามัยร่วมกับตำบลเมืองงาย มีโรงเรียน 1 โรงเรียน คือ โรงเรียนชุมชนบ้านเมืองงาย ซึ่งเปิดสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาลจนถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีสถานเลี้ยงเด็กกำพร้าเด็กเล็ก มีชาวเขาเผ่ามูเซอมาอาศัยอยู่จำนวน 72 คน และมีชาวไทยใหญ่ (พม่า) มาอาศัยอยู่จำนวนหนึ่ง ซึ่งมีอาชีพรับจ้าง ผู้ใหญ่บ้านชื่อ นายศรีจวน ตาจา ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านชื่อ นางฟองจันทร์ กันทะยศ มีกลุ่มสมาชิกเกษตรอินทรีย์ เพาะเห็ดนางฟ้าเพื่อจำหน่าย ชื่อนางเพ็ญศรี จิรเมศ และมีเกษตรกรชื่อ นางจันทา บุญย้อย ได้รับรางวัลบ้านเกิดไทย เพราะมีความขยันหมั่นเพียร (เทศบาลตำบลเมืองงาย, 2552: 1 – 5)

สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐานสำคัญของเทศบาลตำบลเมืองงาย

เทศบาลตำบลเมืองงาย อยู่ในเขตการปกครองของอำเภอเชียงดาว โดยตั้งอยู่ที่ราบระหว่างหุบเขาทิศตะวันตกเฉียงเหนือของอำเภอเชียงดาว อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอประมาณ 12 กิโลเมตร อยู่ห่างจากตัวเมืองเชียงใหม่ 82 กิโลเมตร สามารถเดินทางมาได้โดย ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1178 (ถนนสายแม่ฮ่องสอน – นาหวาย) มีอาณาเขตโดยรอบเป็นเขตป่าสงวนแห่งชาติ และป่าเชียงดาว ทิศเหนือติดลำห้วยแม่งาย และบ้านสันป่าไหล่ ทิศใต้ติดทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 10 เชียงใหม่ – ฝาง และป่าสงวนแห่งชาติป่าเชียงดาว ทิศตะวันออกติดป่าสงวนแห่งชาติป่าดอยเชียงดาว ทิศตะวันตกติดบ้านหนองบัว และบ้านสหกรณ์ มีพื้นที่ทั้งสิ้น ประมาณ 6,125 ไร่ หรือ 9.8 ตารางกิโลเมตร (เทศบาลตำบลเมืองงาย, 2552: 6)

สภาพภูมิประเทศ สภาพพื้นที่โดยทั่วไปของชุมชนเทศบาลตำบลเมืองงาย ลักษณะเป็นพื้นที่ราบ มีลำน้ำหลายสายผ่านชุมชน โดยทิศเหนือสุดเป็นลำห้วยแม่งาย ถัดมาคือลำน้ำโป่งขาม ลำน้ำแม่ฮ่องสอน ด้านทิศตะวันตกมีห้วยท่าล้อ ลำน้ำต่าง ๆ เหล่านี้ไหลลงสู่แม่น้ำปิงทางทิศตะวันออก

ภูมิอากาศ สภาพอากาศโดยทั่วไปของเทศบาลตำบลเมืองงาย มีลักษณะคล้ายคลึงกับสภาพอากาศโดยทั่วไปของจังหวัดเชียงใหม่ มี 3 ฤดู คือ ฤดูหนาว ฤดูร้อน และฤดูฝน อุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปี 25.8 องศาเซลเซียส ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่กลางเดือนตุลาคมถึงประมาณกลางเดือนกุมภาพันธ์ อากาศจะแห้งแล้งและหนาวเย็น อุณหภูมิต่ำสุดอยู่ในช่วงเดือนมกราคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งบนพื้นที่ภูเขาสูง ซึ่งมีอากาศหนาวเย็นมากใกล้จุดเยือกแข็ง ในช่วงเวลากลางคืนอุณหภูมิจะต่ำกว่าในเวลากลางวันประมาณ 5 – 6 องศาเซลเซียส ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่กลางเดือนกุมภาพันธ์ถึงประมาณกลางเดือนพฤษภาคม มีระยะเวลา ประมาณ 3 เดือน อุณหภูมิ สูงกว่าในช่วงเวลาอื่น ๆ ในช่วงเดือนมีนาคมถึงเดือนพฤษภาคมอากาศจะร้อนอบอ้าว อุณหภูมิขึ้นสูงถึง 41 องศาเซลเซียส และฤดูฝน เริ่มตั้งแต่กลางเดือนพฤษภาคมถึงปลายเดือนกันยายน หรือต้นเดือนตุลาคม เดือนที่มีฝนตกหนักที่สุดคือเดือนสิงหาคม (เทศบาลตำบลเมืองงาย, 2552: 6)

เขตการปกครอง ตำบลเมืองงายตั้งอยู่ในเขตท้องที่อำเภอเชียงดาว เส้นทางคมนาคมติดต่อกับพื้นที่โดยรอบ โดยมีถนนสายแม่ฮ่องสอน – นาหวาย เป็นเส้นทางหลักของชุมชน สามารถติดต่อกับอำเภอเวียงแหง และชายแดนพม่า ซึ่งสามารถติดต่อทำการค้าได้ และติดต่อกับอำเภอเชียงดาวได้โดยสะดวก หมู่บ้านที่อยู่ในเขตการปกครองของเทศบาลตำบลเมืองงายประกอบด้วย บ้านเมืองงาย (หมู่ 1) บ้านเมืองงายใต้ (หมู่ 2) บ้านใหม่ (หมู่ 3) บ้านแม่ฮ่องสอน (หมู่ 4) บ้านม่วงไ้ (หมู่ 9) บ้านสัน (หมู่ 10) และบ้านหนองบัว (หมู่ 11) (เทศบาลตำบลเมืองงาย, 2552: 6)

ประชากร เทศบาลตำบลเมืองงายมีประชากรอาศัยรวมกันทั้งสิ้น 4,070 คน แยกเป็น ชาย 1,964 คน หญิง 2,106 คน (ณ 31 มีนาคม 2552) มีครัวเรือนอาศัยทั้งสิ้น 1,594 ครัวเรือน โดยบริเวณหมู่ที่ 2 (บ้านเมืองงายใต้) จะมีประชากรอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น ประชากรร้อยละ 80 ทำอาชีพเกษตรกรรม ประชากรส่วนใหญ่เป็นคนไทย นอกจากนั้นยังมีชาวไทยภูเขา ไทยใหญ่ และคนต่างด้าวสัญชาติพม่า มาอาศัยอยู่ (เทศบาลตำบลเมืองงาย, 2552: 6)

โครงสร้างทางเศรษฐกิจ

เทศบาลตำบลเมืองงายมีสภาพเศรษฐกิจโดยรวมขึ้นอยู่กับภาคเกษตรกรรม ซึ่งมีสภาพไม่มั่นคงเนื่องจากรายได้ในการยังชีพขึ้นอยู่กับผลผลิตทางการเกษตร และราคาผลผลิตที่ขึ้นอยู่กับภาวะตามท้องตลาด สภาพเศรษฐกิจทั่วไปยังคงพึ่งพาการเกษตรเป็นหลัก อาชีพเกษตรกรรม ที่สำคัญได้แก่ การทำนา และการทำสวน อาชีพรอง ได้แก่ การค้าขาย และรับจ้างรายได้ต่อหัวของประชากรประมาณ 23,000 บาทต่อปีต่อคน (เทศบาลตำบลเมืองงาย, 2552: 8)

ภาคเกษตรกรรม เศรษฐกิจของเทศบาลตำบลเมืองงาย ส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับผลผลิตทางการเกษตร คิดเป็นร้อยละ 80 ของประชากรในพื้นที่ อาชีพที่ทำส่วนใหญ่ได้แก่ การปลูกข้าว กระเทียม ถั่วเหลือง และผักต่าง ๆ ด้านปศุสัตว์ ประชากรส่วนใหญ่จะเลี้ยงสัตว์เพื่อบริโภคในครัวเรือน ส่วนผลผลิตที่เหลือจากการบริโภคจะนำมาขายที่ตลาดสดในเขตเทศบาล ได้แก่ โค กระบือ สุกร ไข่ เป็นต้น และมีพื้นที่ ที่มีน้ำเพียงพอต่อการเกษตรกรรมมีอยู่ประมาณ 3,000 ไร่ ส่วนใหญ่คิดลำนํ้าต่าง ๆ ที่ไหลผ่าน

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

เทศบาลตำบลเมืองงายมีทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญได้แก่ป่าไม้ ซึ่งลักษณะเป็นป่าไม้เบญจพรรณเช่น ไม้ยาง ไม้แดงและ ไม้เบญจพรรณต่าง ๆ (เทศบาลตำบลเมืองงาย, 2552: 8)

การศึกษา ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม และสาธารณสุข

การศึกษา เทศบาลตำบลเมืองงาย จัดการศึกษาตั้งแต่ระดับเด็กเล็กก่อนวัยเรียน จนถึงระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 และยังอยู่ใกล้กับโรงเรียนมัธยมศึกษาประจำอำเภอ คือ โรงเรียนเชิงควาวิทยาคม ศาสนา ประชาชนส่วนใหญ่ร้อยละ 98 นับถือศาสนาพุทธ โดยมีวัดเป็นศูนย์รวมจิตใจของ

ชาวพุทธจำนวน 7 วัดและมีประชากรร้อยละ 2 นับถือศาสนาอื่น ๆ ศิลปวัฒนธรรม ที่สำคัญและเป็นเอกลักษณ์คือ ประเพณีสงฆ์น้ำพระอุปเจดีย์สมเด็จพระนเรศวรมหาราช จัดขึ้นในวันที่ 16 เมษายน ของทุกปี และงานวันยุทธหัตถี จัดขึ้นในวันที่ 18 มกราคมของทุกปี และงานวันคล้ายวันสวรรคต สมเด็จพระนเรศวรมหาราช จัดขึ้นในวันที่ 25 เมษายน ของทุกปี ซึ่งมีการถวายพุ่มสักการะ และ ด้านสาธารณสุข มีสถานอนามัยประจำตำบล 1 แห่ง มีบุคลากรทางการแพทย์ 3 คนมีสถิติการเจ็บป่วย 5 อันดับแรก คือ โรคความดันโลหิตสูง โรคระบบทางเดินหายใจ โรคระบบกล้ามเนื้อและไขข้อ โรคแพ้จากการสัมผัสสิ่งแปลกปลอม และโรคเบาหวาน (เทศบาลตำบลเมืองยาง, 2552: 11)

แนวคิดแบบจำลองกระบวนการสื่อสาร S M C R

อรุณิวรรณ บัวเนี้ยว (2550: 54 – 56) รายงานว่า เดวิด เบอร์โล (David Berlo) เป็นผู้คิดค้นกระบวนการของการติดต่อสื่อสารไว้ในลักษณะรูปแบบจำลอง SMCR Model ซึ่งประกอบด้วย

1. ผู้ส่ง (Source) ต้องเป็นผู้ที่มีทักษะชำนาญในการสื่อสาร โดยมีความสามารถในการเข้ารหัส (Encode) เนื้อหาข่าวสาร มีเจตนาที่ดีต่อผู้รับเพื่อผลในการสื่อสาร มีความรู้อย่างดีเกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารที่จะส่งและควรจะมีสามารถในการปรับระดับข้อมูลนั้นให้เหมาะสมและง่ายต่อระดับความรู้ของผู้รับ ตลอดจนพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับผู้รับด้วย ผู้ส่งสาร มีปัจจัยประกอบด้วย

1.1 ทักษะในการสื่อสาร หมายถึง ความสามารถ ความชำนาญในการสื่อสาร ได้แก่ ทักษะในการเขียน การพูด การอ่าน การฟัง ความคิดและการใช้เหตุผล

1.2 ทักษะคติ หมายถึง ความรู้สึกลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งที่บุคคลมีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งในการสื่อสารของมนุษย์นั้น ทักษะคติของผู้ส่งสารเป็นปัจจัยหนึ่งที่สามารถเพิ่มหรือลดประสิทธิผลของการสื่อสารประกอบด้วย

1.2.1 ทักษะคติต่อตนเอง เป็นการประเมินตนเอง รวมถึงความมั่นใจในตัวเอง ซึ่งจะทำให้ผู้ส่งสารประสบความสำเร็จในการสื่อสารได้มาก

1.2.2 ทักษะคติต่อเรื่องที่จะสื่อสาร ในการสื่อสารผู้ส่งสารจะต้องมีความเลื่อมใส พอใจ มีทัศนคติที่ดีต่อเรื่องที่จะทำการสื่อสาร เพื่อให้การสื่อสารประสบผลสำเร็จ

1.2.3 ทักษะคติต่อผู้รับสาร ทักษะคติที่ผู้ส่งสารมีต่อผู้รับสารจะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมในการสื่อสารและจะส่งผลถึงผลสำเร็จของการสื่อสารด้วย

1.3 ความรู้ ประกอบด้วยความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับเนื้อหาสาระของเรื่องที่จะสื่อสารและความรู้ในเรื่องกระบวนการสื่อสาร ซึ่งผู้ส่งสารที่มีประสิทธิภาพจึงต้องมีความรู้ความเข้าใจเรื่องที่จะพูดเป็นอย่างดี และมีความรู้ความสามารถในการที่จะวิเคราะห์ตัวเอง สาร สื่อ และผู้รับสารเป็นอย่างดี

1.4 ระบบสังคม หรือสถานภาพทางสังคมของผู้ส่งสาร ซึ่งจะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการสื่อสาร ไม่ว่าจะเป็นตำแหน่ง บทบาท หน้าที่ ที่จะมีผลทำให้การสื่อสารแตกต่างกัน

1.5 วัฒนธรรม จะเกี่ยวข้องกับความเชื่อ ค่านิยมต่าง ๆ ของแต่ละสังคม ซึ่งจะทำให้การสื่อสารมีความแตกต่างกันตามสภาพความเป็นจริงของแต่ละวัฒนธรรมด้วย

2. ข้อมูลข่าวสาร (Message) เกี่ยวข้องทางด้านเนื้อหา สัญลักษณ์และวิธีการส่งข่าวสาร มีปัจจัยประกอบด้วย

2.1 รหัส คือกลุ่มของสัญลักษณ์ที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อสร้างความหมายแก่คนในสังคมหนึ่ง ๆ ได้แก่ ภาษา คนตรี การวาดภาพ

2.2 เนื้อหา หมายถึงสิ่งที่ป็นสาระเรื่องราวของสารซึ่งถ่ายทอดความคิด อารมณ์ และวัตถุประสงค์ของผู้ส่งสาร

2.3 การจัดสาร คือการตัดสินใจของผู้ส่งสารในการเลือกและเรียบเรียงรหัส และเนื้อหาสารเป็นรูปแบบที่ผู้ส่งสารกำหนดเพื่อส่งออกไปยังผู้รับสาร ซึ่งผู้ส่งสารแต่ละคนอาจมีวิธีการจัดสารไม่เหมือนกันขึ้นอยู่กับบุคลิกส่วนตัวของผู้ส่งสาร และลักษณะของผู้รับสาร ทั้งรหัสเนื้อหา และการจัดสาร ประกอบด้วย ส่วนประกอบ และโครงสร้าง

3. ช่องทางในการส่ง (Channel) คือ ช่องทางที่จะนำสารไปสู่ประสาท ในการรู้สึก หรือการถอดรหัสของผู้รับสาร ได้แก่การเห็น การได้ยิน การสัมผัส ผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 หรือเพียงส่วนใดส่วนหนึ่ง

4. ผู้รับ (Receiver) ต้องเป็นผู้มีทักษะความชำนาญในการสื่อสารโดยมีความสามารถในการถอดรหัสสาร (decode) เป็นผู้มีเจตคติ ระดับความรู้ และพื้นฐานทางสังคม วัฒนธรรม เช่นเดียวหรือคล้ายคลึงกันกับผู้ส่งสารจึงจะทำให้การสื่อความหมายหรือการสื่อสารนั้นได้ผลตามลักษณะของ SMCR Model นี้ มีปัจจัยหลักที่มีความสำคัญต่อขีดความสามารถของผู้ส่งและผู้รับ ที่จะทำให้การสื่อความหมายนั้นได้ผลสำเร็จหรือไม่เพียงใด ได้แก่

4.1 ทักษะในการสื่อสาร (Communication skills) หมายถึง ทักษะซึ่งทั้งผู้ส่งและผู้รับควรจะมี ความชำนาญในการส่งและการรับสาร เพื่อให้เกิดความเข้าใจกันได้อย่างถูกต้อง เช่นผู้ส่งต้องมีความสามารถในการเข้ารหัส มีการพูด โดยใช้ภาษาพูดที่ถูกต้อง ใช้คำพูดที่ชัดเจน ฟังง่าย มีการแสดงสีหน้าหรือท่าทางที่เข้ากับการพูด ทำนองลีลาในการพูดเป็นจังหวะน่าฟัง หรือ

การเขียนด้วยถ้อยคำสำนวนที่ถูกต้องสละสลวยน่าอ่าน ส่วนผู้รับก็ต้องมีความสามารถในการถอดรหัสและมีทักษะที่เหมือนกันกับผู้ส่งสาร โดยมีทักษะการฟังที่ดี ฟังภาษาที่ผู้ส่งพูดมารู้เรื่อง หรือสามารถอ่านข้อความที่ส่งมา นั้นได้ เป็นต้น

4.2 ทักษะคติ (Attitudes)

4.2.1 ทักษะคติต่อตนเอง หากผู้รับสารมีทัศนคติที่ดีต่อตนเอง มีความเชื่อมั่นในตัวเอง โอกาสที่จะทำให้ผู้รับสารเข้าใจสารของผู้ส่งสารก็จะมามาก

4.2.2 ทักษะคติต่อสาร ทักษะคติที่ผู้รับสารมีต่อสารก็เป็นปัจจัยสำคัญที่จะสามารถเพิ่มหรือลดประสิทธิภาพของการสื่อสารได้

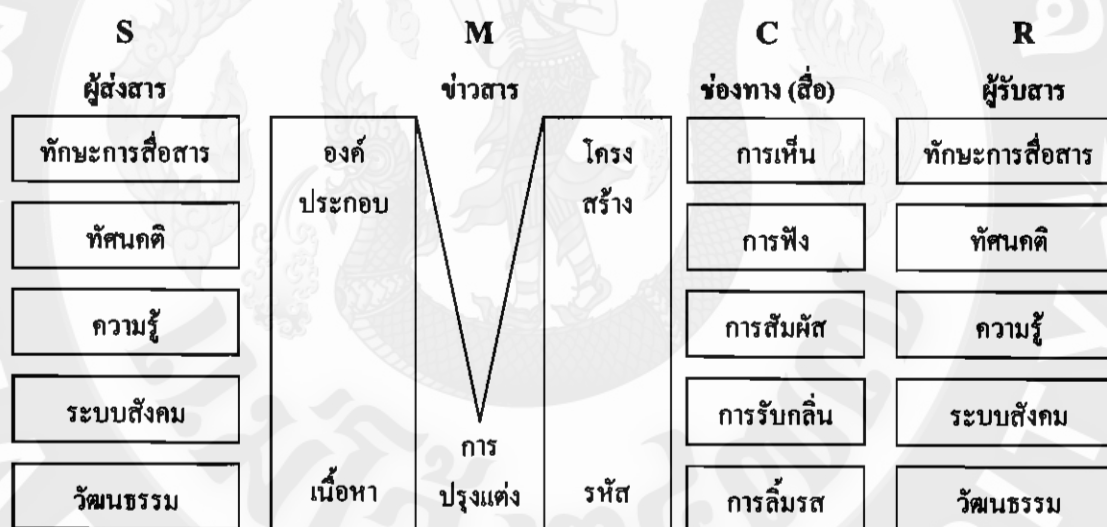
4.2.3 ทักษะคติต่อผู้ส่งสาร หากผู้รับสารมีทัศนคติที่ดีต่อผู้ส่งสาร มีความเชื่อถือเลื่อมใสในความรู้ความสามารถ ความจริงใจของผู้ส่งสาร มีความชอบประทับใจในบุคลิกของผู้ส่งสาร โอกาสที่จะประสบผลสำเร็จก็จะมามากสรุปได้คือทัศนคติของผู้ส่งและผู้รับซึ่งมีผลต่อการสื่อสารถ้าผู้ส่งและผู้รับมีทัศนคติที่ดีต่อกัน ก็จะทำให้การสื่อสารได้ผลดี ทั้งนี้เพราะทัศนคติย่อมเกี่ยวข้องไปถึง การยอมรับซึ่งกันและกัน ระหว่างผู้ส่งกับผู้รับด้วยเช่นถ้าผู้ฟังมีความนิยมชมชอบในตัวผู้พูด ก็มักจะมีความเห็นที่สอดคล้องตามไปได้ง่ายกับผู้พูด แต่ในทางตรงข้าม ถ้าผู้ฟังมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อผู้พูดก็จะฟังแล้วไม่เห็นชอบด้วย และมีความเห็นขัดแย้งในสิ่งที่พูดมานั้น หรือถ้าทั้งสองฝ่ายมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อกันท่วงทำนองหรือน้ำเสียงในการพูดก็จะห้วนห้าว แต่ถ้ามีทัศนคติที่ดีต่อกันก็มักจะพูดกันด้วยความไพเราะน่าฟัง

4.3 ระดับความรู้ (Knowledge levels) ความรู้ของผู้รับสารจะแบ่งออกเป็นความรู้เกี่ยวกับเนื้อหาของสารและความรู้เรื่องกระบวนการสื่อสาร ถ้าผู้ส่งและผู้รับมีระดับความรู้ที่เท่าเทียมกัน ก็จะทำให้การสื่อสารนั้นลุล่วงไปด้วยดี แต่ถ้าหากความรู้ของผู้ส่งและผู้รับมีระดับที่แตกต่างกันย่อมจะต้องมีการปรับความยากง่ายของข้อมูลที่จะส่งในด้านความยากง่ายของภาษา และถ้อยคำ สำนวนที่ใช้เช่นการไม่ใช้คำศัพท์ทางวิชาการ ภาษาต่างประเทศหรือถ้อยคำยาว ๆ สำนวนที่สลับซับซ้อน ทั้งนี้เพื่อให้สะดวกและง่ายต่อความเข้าใจ ตัวอย่างเช่นการที่หมอรรถยาคนไข้แล้วพูดแต่คำศัพท์ทางการแพทย์เกี่ยวกับโรคต่าง ๆ ย่อมจะทำให้คนไข้ไม่เข้าใจว่า คนเป็นโรคอะไรแน่ หรือการที่พัฒนาการจากส่วนกลางออกไปพัฒนาหมู่บ้านต่าง ๆ ในชนบท เพื่อให้คำแนะนำทางด้านวิชาการเกษตรและเลี้ยงสัตว์แก่ชาวบ้าน ถ้าพูดแต่ศัพท์ทางวิชาการโดยไม่อธิบายด้วยถ้อยคำ หรือภาษาที่ง่ายๆก็จะทำให้ชาวบ้านไม่สามารถเข้าใจหรืออาจเข้าใจผิดไปได้

4.4 ระบบสังคมและวัฒนธรรม (Socio-culture system) ระบบสังคมและวัฒนธรรมในแต่ละชาติเป็นสิ่งที่มีส่วนกำหนดพฤติกรรมของประชาชนในชาตินั้น ซึ่งเกี่ยวข้องไปถึงขนบธรรมเนียมประเพณีที่ยึดถือปฏิบัติ สังคมและวัฒนธรรมแต่ละชาติย่อมมีความแตกต่างกัน

ไป เช่นการให้ความเคารพต่อผู้อาวุโส หรือวัฒนธรรมการกินอยู่ต่าง ๆ ดังนั้น ในการติดต่อสื่อสารของบุคคลต่างชาติดังกล่าวกัน จึงจะต้องมีการศึกษาระบบสังคมและวัฒนธรรมของบุคคลในแต่ละชาติเพื่อปฏิบัติที่ถูกต้องเหมาะสม ทั้งนี้ ย่อมรวมไปถึงกฎข้อบังคับของศาสนาของแต่ละศาสนาด้วย

นอกจากนั้น นรินทร์ชัย พัฒนพงศา (2540: 54 – 55) ได้กล่าวถึงการติดต่อสื่อสารตามรูปแบบจำลองตามรูปแบบจำลองของเบอร์โล (D.K Berlo) ไว้ว่า ปัจจัยหลักของการติดต่อสื่อสารประกอบด้วย ผู้ส่งสาร (Source) ข่าวสาร (Message) ช่องทางหรือสื่อ (Channel) และผู้รับสาร (Receiver) โดยรูปแบบนี้จะแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของแต่ละปัจจัยที่จะต้องมียกฐานะและการใช้ที่เหมาะสม จึงจะทำให้การติดต่อสื่อสารเกิดผลดีมากที่สุด ดังภาพ 2

ภาพ 2 แผนภูมิ แบบจำลองกระบวนการสื่อสาร SMCR

ที่มา: นรินทร์ชัย พัฒนพงศา (2540: 54)

จากองค์ประกอบสื่อสารที่กล่าวมานั้น สามารถจัดกลุ่มแบบจำลองการสื่อสารโดยพิจารณาจากปฏิกิริยาตอบกลับที่เกิดขึ้นจากการสื่อสารระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร ได้เป็น 2 กลุ่มคือ

1. แบบจำลองการสื่อสารในลักษณะทางเดียว เป็นกระบวนการสื่อสารที่เกิดจากผู้ส่งสาร ส่งข้อมูลข่าวสาร ผ่านช่องทางการสื่อสารไปยังผู้รับสาร โดยที่ผู้รับสารไม่สามารถ หรือไม่ได้แสดงปฏิกิริยาตอบกลับมายังผู้ส่งสาร

2. แบบจำลองการสื่อสารในลักษณะสองทาง เป็นกระบวนการสื่อสารที่ผู้รับสารสามารถหรือมีโอกาสส่งถ่ายทอดข้อมูลเกี่ยวกับข่าวสารที่ได้รับจากผู้ส่งสารเช่นความรู้สึก ความคิดเห็นที่มีต่อข่าวสาร การซักถามเพื่อความเข้าใจเป็นต้น ลักษณะของการสื่อสารแบบนี้มักจะเกิดขึ้นในกรณีที่ผู้ส่งและผู้รับสาร สามารถเห็นหน้ากัน ใกล้ชิด หรือสามารถติดต่อถึงกันได้ เช่น การสื่อสารระหว่างบุคคลหรือการสื่อสารในรูปแบบใหม่ ๆ ที่เกิดจากเทคโนโลยีการสื่อสาร ซึ่งจะเน้น และให้ความสำคัญกับการโต้ตอบกันเป็นอย่างมาก การสื่อสารจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อคู่สื่อสาร (ผู้ส่งสารและผู้รับสาร) มีความเหมือนกัน หรือ ร่วมกัน ลักษณะความเหมือนกันหรือร่วมกันของผู้ส่งสารและผู้รับสาร ได้แก่ ความเชื่อ ค่านิยม การศึกษา สถานะทางสังคม ทัศนคติ เป็นต้น ซึ่ง วิลเบอร์ ชแรมม์ (Wilbur Schramm) เรียกปัจจัยเหล่านี้ว่า ประสพการณ์ และหัวใจของการสื่อสารก็คือ ความหมาย เป้าหมายของการสื่อสารก็คือความเข้าใจต่อสารตรงกัน หรือการที่มีความหมายต่อสารร่วมกันระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร ในการรับรู้ที่เกิดขึ้นในสิ่งแวดล้อมรอบตัวเรานั้น เรามองจากสายตาของเราเป็นหลัก เป็นการมองจากประสบการณ์ของเราและตีความหมายสิ่งต่าง ๆ โดยอาศัยประสบการณ์ของเราเป็นเกณฑ์อาจสรุปได้ว่า ประสพการณ์คือสิ่งที่เรารับรู้ พบเห็น มีความหมายและจดจำไว้ได้ ได้แก่ ความเชื่อ ค่านิยม ภาษา ความรู้ สถานะทางสังคม ทัศนคติ บุคลิกลักษณะ ศาสนา วัฒนธรรมประเพณี อาชีพ ความต้องการและอารมณ์ เป็นต้น

แนวคิดและงานวิจัยเกี่ยวกับการสื่อสาร อย่างมีส่วนร่วม

กาญจนา แก้วเทพ (2544 อ้างใน อรุณีวรรณ บัวเนี้ยว, 2550: 57 – 58) กล่าวถึงเป้าหมายของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในระดับชุมชนว่าหมายรวมถึง

1. การกระตุ้นให้ชุมชนมองเห็นคุณค่าของตนเอง เช่น การนำเอาภูมิปัญญาของชาวบ้านมาเผยแพร่ในวงกว้าง
2. การสร้างความมั่นใจให้กับชาวบ้านที่เข้ามามีส่วนร่วมและเพื่อให้เห็นคุณค่า ความคิดและความเชื่อของเขา
3. การพิสูจน์ความเชื่อของชุมชนที่เคยคิดว่า ตนเองไม่สามารถใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ซับซ้อนได้ การเข้ามาฝึกฝนอบรมการผลิตสื่อ จะพิสูจน์ให้ชาวบ้านเห็นว่า พวกเขาสามารถใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ได้หากมีโอกาส
4. การสร้างทักษะในการสร้างสื่อให้กับชุมชน เพื่อเป็นช่องทางที่ชุมชนจะส่งข่าวสารออกไปจากจุดยืน มุมมอง และทัศนะของตนเอง

5. การแสดงความรู้สึกรู้สึก ปัญหา วิธีการวิเคราะห์ปัญหา เพื่อเป็นช่องทางที่ชุมชนจะส่งข่าวสารออกไปจากจุดยืน มุมมอง ทักษะของตนเอง

6. ผลการสื่อสารของชุมชน ที่อาจเกิดจากการริเริ่มของบางส่วนของชุมชน หรือชุมชนใดชุมชนหนึ่ง จะช่วยกระตุ้นสติสัมปชัญญะและความรับผิดชอบให้กับสมาชิกในชุมชน หรือชุมชนอื่น ๆ เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น ทั้งนี้เราต้องยอมรับว่า ผลจากการใช้กระบวนการ ทักษะ การพัฒนาแบบมีส่วนร่วมแบบบนลงล่างนั้น ไม่เพียงแต่จะไม่ได้เกิดผลตามที่คาดหวังเอาไว้เท่านั้น หากทว่ายังทิ้งร่องรอยแห่งความสูญเสียในเชิงภูมิปัญญาและวัฒนธรรมเอาไว้ด้วยกล่าวคือ ชาวบ้านจะเกิดวัฒนธรรมแห่งการพึ่งพา การรอคอยความช่วยเหลือจากภายนอก และไม่เชื่อมั่นว่าตนเองจะแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ด้วยความสามารถของตนเอง

7. สัดส่วนสาระของสื่อ เนื่องจากเนื้อหาของสื่อสารชุมชนเน้นเรื่องราว ที่มีสาระประโยชน์ต่อชีวิตของชุมชนเอง ดังนั้น สื่อประเภทนี้ จึงช่วยเพิ่มสัดส่วนของการสร้างสื่อที่มีสาระแก่ชุมชนให้มีปริมาณเพิ่มมากขึ้นเพื่อถ่วงดุลกับการสื่อสารที่มุ่งเน้นแต่ความบันเทิง และการหลีกหนีปัญหา (Escapist) ที่สื่อจากภายนอกอัดฉีดเข้าไปในชุมชน ทั้งนี้ การมีส่วนร่วมในการสื่อสารของชุมชนนั้นกระทำได้ในหลายระดับ ประกอบด้วย 1) การมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสาร และ ผู้ใช้สาร (Audience/ Receiver/User) 2) การมีส่วนร่วมในฐานะผู้ส่ง ผู้ผลิต และผู้ร่วมแสดง (Sender Producer and Co-performance) และ 3) การมีส่วนร่วมในฐานะวางแผนและกำหนดนโยบาย (Policy maker and Planner)

การมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสาร และผู้ใช้สาร

เป็นขั้นตอนของการมีส่วนร่วมในระดับล่างสุด กล่าวคือ ในกระบวนการสื่อสาร ตั้งแต่ต้นยังอยู่ในการกำหนดของผู้ส่งสาร ไม่ว่าจะเป็นการเลือกประเด็นเนื้อหา การเลือกวิธีการนำเสนอ ไปจนกระทั่งการเลือกช่องทางสื่อที่จะใช้เผยแพร่ และผู้รับสารก็ยังคงมีฐานะเป็นเพียงผู้รับสารแต่เพียงอย่างเดียว อย่างไรก็ตาม สิ่งที่จะต้องเปลี่ยนแปลงไปสำหรับฐานะของผู้รับสารในการสื่อสารชุมชนแบบมีส่วนร่วมก็คือ ต้องมีการขยายแนวคิดของผู้รับสารให้ตระหนักถึงสิทธิที่จะรู้ของตน (Right know or right to be informed) และนอกจากนั้นสิทธินี้ยังขยายไปถึงสิทธิ ที่จะบอกเล่าข้อมูลข่าวสารของตนต่อสาธารณะด้วย (Right to inform) จะต้องสร้างหลักประกันในการมีส่วนร่วมของผู้รับสารทั้งในช่วงขาเข้า (Input) และช่วงขาออก (Output) เช่น ในช่วงนำเข้าข้อมูลจะต้องมีการสำรวจว่า มีช่องทางข่าวสารอะไรบ้างสำหรับชุมชนโอกาสในการเข้าถึงเป็นอย่างไร เนื้อหาของข่าวสารนั้นเกี่ยวข้องกับชุมชนหรือเปล่า และมีรูปแบบการนำเสนอในลักษณะอย่างไร (ตามเกณฑ์

ของการสื่อสารชุมชนที่ได้กล่าวข้างต้น) ในช่วงการส่งข้อมูลจากชุมชนก็เช่นกันและปัจจัยสำคัญของการมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสารก็คือ ช่องทางข่าวสาร (Channel) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในบางช่วงเวลาที่ในช่วงระยะเวลาสำคัญของชุมชน ตัวอย่างเช่น เมื่อมีกรณีคณะรัฐมนตรีสั่งการหรือการทำประชาพิจารณ์ในต่างจังหวัด และมีการถ่ายทอดรายการดังกล่าวผ่านสื่อมวลชน จะต้องมีการสำรวจว่ามีช่องทางอะไรบ้างที่ประชาชนบริเวณดังกล่าว จะได้รับ-ส่งข่าวสารอย่างทั่วถึง ในกรณีเช่นนี้มาตรการ การเพิ่มช่องทางการสื่อสาร (Addition of channel) เป็นสิ่งที่จำเป็น (อรุณิวรรณ บัวเนี่ยว, 2550: 58)

การมีส่วนร่วมในฐานะผู้ส่ง ผู้ผลิต ผู้ร่วมผลิต และผู้ร่วมแสดง

เป็นขั้นตอนของการมีส่วนร่วมในระดับที่สูงมากและจำเป็นต้องสร้างเงื่อนไขใหม่ ๆ เพิ่มเติม หรือต้องมีการปฏิรูปเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเก่า ๆ ที่มีอยู่การเข้ามามีส่วนร่วมในฐานะผู้ผลิตหรือผู้ร่วมผลิตนั้น ยังแบ่งออกได้เป็นหลายขั้นตอนตามหลักแนวคิดของการผลิตสื่อ คือ ขั้นตอนการผลิต (Pre-production stage) อันได้แก่ ขั้นตอนการเตรียมการผลิตสื่อกิจกรรมในขั้นตอนนี้จะประกอบด้วย การเลือกประเด็นหัวข้อ การเลือกแง่มุมที่จะนำเสนอ การรวบรวมข้อเท็จจริงที่จะนำมาใช้เป็นวัตถุดิบ การเขียนบทต่าง ๆ การคัดเลือกนักแสดง ฯลฯ ขั้นตอนการผลิต (Production stage) ได้แก่ ขั้นตอนของการลงมือผลิตเช่น การเข้าห้องจัดรายการในกรณีของวิทยุ การลงมือถ่ายทำในกรณีของ วีดีโอ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ ฯลฯ ขั้นตอนหลังการผลิต (Post-production stage) ได้แก่ ขั้นตอนหลักการทำเสร็จแล้วก็ ต้องมีการตัดต่อ การอัดเสียงประกอบการเพิ่มเติมด้านเทคนิคต่าง ๆ ชุมชนอาจจะเข้ามามีส่วนร่วมในการผลิตขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่ง ซึ่งแต่ละขั้นตอนอาจจะต้องมีการสร้างเงื่อนไขใหม่ ๆ เช่น หากต้องการให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนการผลิต ก็จำเป็นต้องมีการอบรมให้ชาวบ้านเรียนรู้การใช้อุปกรณ์เสียก่อน อย่างไรก็ตาม จะเป็นการดียิ่งขึ้นที่จะเปิดโอกาสให้ชาวบ้านได้เข้ามามีส่วนร่วมให้มากที่สุดในลักษณะการร่วมคิด ร่วมวางแผนร่วมดำเนินการ ระหว่างนักสื่อมวลชนกับชุมชน แม้ว่าชาวบ้านจะไม่มีเวลาที่จะมาเรียนรู้การใช้อุปกรณ์เครื่องมือได้อย่างชำนาญ จนถึงขั้นการลงมือการผลิตได้ด้วยตนเองก็ตาม อันที่จริงการใช้เครื่องมือเป็นเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้นเท่านั้นของการมีส่วนร่วม ซึ่งชาวบ้านอาจจะไม่จำเป็นต้องลงมือใช้เครื่องมือเอง แต่ก็สามารถจะเข้าร่วม ซึ่งชาวบ้านอาจจะไม่จำเป็นต้องลงมือใช้เครื่องมือเอง แต่ก็สามารถจะเข้าร่วมได้อย่างเต็มที่ เช่น ในขั้นตอนก่อนการผลิตการให้ชาวบ้านเป็นคนเลือกประเด็นวิธีการที่จะนำเสนอ เลือกสถานที่ ที่จะใช้ถ่ายทำและหลังจากที่ถ่ายทำออกมาแล้ว ก็นำมาฉายให้ชาวบ้านชมก่อน เพื่อแสดงความคิดเห็นพูดคุยแลกเปลี่ยนทรรศนะกัน

สำหรับขั้นตอนหลังการผลิตนั้นก็นับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งเพราะการติดต่อ เทปเสียงหรือเทปโทรทัศน์นั้น มีความสำคัญในการถ่ายทอดความหมายออกไปในขั้นตอนนี้ อาจจะใช้รูปแบบการทำงานติดต่อร่วมกันระหว่างนักสื่อสารมวลชนกับชาวบ้าน หรือหลังจากที่นักสื่อสารมวลชนติดต่อเสร็จเรียบร้อยแล้ว ก็ก็นำไปให้ชาวบ้านดูเพื่อรับฟังความคิดเห็นแล้วนำมาปรับปรุง นอกเหนือจากความจำเป็นในการสร้างเงื่อนไขใหม่ ๆ เช่นการฝึกอบรม ด้านการใช้เครื่องมือ การผลิตแก่ชาวบ้านแล้ว การเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในระดัการผลิตนี้ ยังต้องมีการเปลี่ยนแปลงปฏิรูปเงื่อนไขเก่า ๆ บางประการอีกด้วย เช่น การปฏิรูปองค์กรสื่อสารมวลชน และวิธีการทำงานของนักสื่อสารมวลชน (อรุณิวรรณ บัวเนี้ยว, 2550: 58 – 59)

การมีส่วนร่วมในฐานะวางแผนและกำหนดนโยบาย

การมีส่วนร่วมในฐานะผู้วางแผนและกำหนดนโยบายนั้น ถือว่าเป็นรูปแบบสูงสุดของการมีส่วนร่วมและดังที่จะได้สังเกตเห็นว่า ยิ่งระดับของการมีส่วนร่วมสูงขึ้นมาเท่าใด สัดส่วนของชุมชนทุกคนสามารถมีส่วนร่วมได้แต่เมื่อขึ้นมาถึงขั้นการผลิต ก็อาจจะมีคนบางกลุ่มในชุมชนเท่านั้นที่จะเข้ามามีส่วนร่วมได้ จนกระทั่งถึงขั้นตอนสุดท้ายคือ ระดับการวางแผนและนโยบายนี้ก็คงมีตัวแทนบางคนเท่านั้นจากชุมชน ที่จะเข้าดำเนินกิจกรรมในระดับนี้ ส่วนในระดับที่แคบลง อาจจะหมายถึง การมีส่วนร่วมในการกำหนดแผนและนโยบายของสื่อบางประเภทที่จะเข้ามาในชุมชน ตัวอย่างที่กำลังจะเกิดขึ้นในสังคมไทยคือ การทำวิทยุชุมชนในโครงสร้างของการดำเนินงานจะต้องมีตัวแทนชาวบ้านเข้าไปอยู่ในทุกขั้นตอน คือทั้งระดับคณะกรรมการบริหารวิทยุ ทั้งระดับการผลิต กล่าวคือ เป็นการรับผิดชอบร่วมกัน ชุมชนเองก็ต้องรับผิดชอบการดำเนินงานของสื่อซึ่งรวมทั้งด้านงบประมาณ อุปกรณ์ บุคลากร ฯลฯ ส่วนสื่อนั้นก็ต้องตอบสนองต่อความต้องการของชุมชน (อรุณิวรรณ บัวเนี้ยว, 2550: 60)

แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของการสื่อสารที่มีต่อการมีส่วนร่วม

การพัฒนาที่แท้จริงต้องเกิดจากการเข้ามามีส่วนร่วมของคนในชุมชนเองในเมื่อการสื่อสารเป็นเครื่องมือสำคัญในการเชื่อมโยงคนให้เข้ามาพัฒนาร่วมกันดังนั้นการสื่อสารจึงมีบทบาทต่อการมีส่วนร่วม ดังนี้

1. ต้องให้ประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้องในกระบวนการสื่อสาร ประชาชนต้องเข้ามาเกี่ยวข้องทั้งในฐานะผู้รับสารและผู้มีส่วนร่วมในการวางแผน และผลิตเนื้อหาของสื่อ

2. ต้องเป็นการผลิตในท้องถิ่น บทบาทการสื่อสารที่มีต่อการมีส่วนร่วมอีกประการหนึ่งคือ เรื่องของเนื้อหา เนื้อหาที่ผลิตในท้องถิ่นจะเป็นสิ่งที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด เพราะเกี่ยวข้องกับโดยตรงและเข้ากับสภาพของผู้รับสาร

3. ด้านมนุษยธรรม หมายความว่า การสื่อสารและการใช้สื่อต้องถือเอา คน เป็นเป้าหมาย มิใช่เอาเทคโนโลยีหรือกำไรเป็นเป้าหมาย

4. ด้านคุณค่า การสื่อสารและการใช้สื่อต้องช่วยให้ประชาชนเชื่อมั่นในระบบคุณค่าดั้งเดิมอันดีงามที่ตนมีอยู่ หากจะมีการเปลี่ยนแปลงอันใด การเปลี่ยนแปลงแปลงนั้นต้องสอดคล้องคุณค่าเดิม

5. ด้านการสร้างความเข้าใจ การใช้สื่อต้องช่วยให้ผู้รับสารสามารถเข้าใจปัญหาและสภาพแวดล้อมของตัวเอง

6. ด้านความเป็นชุมชน การสื่อสารนั้นก็ควรถูกนำมาใช้ เพื่อเสริมสร้างความสามัคคีในหมู่ประชาชนให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น (อรุณิวรรณ บัวเนี่ยว, 2550: 61 – 62)

รังสิมา นิโบล และถิรนนท์ อนุวัชศิริวงศ์ (2547) ศึกษาถึง “กระบวนการทัศน์ใหม่ของการสื่อสารเพื่อสร้างเสริมสุขภาพของประชาสังคม” ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อสื่อสารของประชาสังคมได้แก่ ความสามารถในการเป็นผู้สื่อสารแก่สมาชิกในชุมชน องค์ประกอบในกระบวนการสื่อสารที่มีความสอดคล้องกับบริบททางสังคม วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชนประชาสังคม การเปิดโอกาสให้ชุมชนประชาสังคมมีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อสาร สัมพันธภาพระหว่างกันภายในชุมชนประชาสังคมและเครือข่าย ความสัมพันธ์กับภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาสังคมอื่น ๆ ภายนอกชุมชน แนวทางในการสื่อสารของประชาสังคมเพื่อสร้างเสริมสุขภาพเน้นการใช้สื่อต่าง ๆ ในชุมชนที่ได้รับการยอมรับและเชื่อถือจากคนในชุมชน ได้แก่ สื่อบุคคลที่เกิดขึ้นภายในชุมชนนอกเหนือจากผู้นำที่ได้รับแต่งตั้งหรือมอบหมายจากทางการ เช่น พระสงฆ์ ปราชญ์ ชาวบ้าน หมอชาวบ้าน ฯลฯ สื่อพื้นบ้านอันเป็นวัฒนธรรมเฉพาะของแต่ละชุมชน และสื่อกิจกรรมต่าง ๆ ที่เอื้อต่อการสื่อสารสองทางแบบมีส่วนร่วม เช่น การประชุมกลุ่มย่อย เสวนา ประชาพิชัย กิจกรรมพบปะสร้างความสัมพันธ์ เป็นต้น สื่อต่าง ๆ เหล่านี้ได้ถูกนำมาใช้อย่างผสมผสานเพื่อสร้างความสนใจ ความตระหนักในเรื่องสุขภาพ อันมาซึ่งการปรับเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมในการสร้างเสริมสุขภาพต่อไป

แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวกับการสื่อสารเพื่อการพัฒนา

สิน พันธุ์พินิจ (2544: 156) ได้ให้ความหมายของการสื่อสาร (Communication) ไว้ว่า การสื่อสารมาจากคำว่า Communist หรือ Communes ซึ่งแปลว่า ร่วมกันหรือเหมือนกัน นั่นคือ การสื่อสารมุ่งทำให้ความคิดความเข้าใจของผู้อื่นเหมือนกับความคิดความเข้าใจของเรา หรือทำอย่างไรจึงจะสื่อสารมุ่งทำให้ความคิดความเข้าใจของผู้อื่นเหมือนกับความคิดความเข้าใจของเรา หรือทำอย่างไรจึงจะสื่อความรู้สึกนึกคิดของเราไปสู่ความคิดของเราไปสู่ความคิดของคนอื่นได้ โดยให้ความรู้สึกนึกคิดตรงกับเรา เพราะธรรมชาติ คนเรานั้นแม้จะได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างเดียวกัน แต่ความเข้าใจและความรู้สึกนึกคิดต่อข่าวนั้นจะไม่เหมือนกัน การติดต่อสื่อสารที่ดีและมีประสิทธิภาพจึงต้องมุ่งที่จะทำให้ผู้รับข่าวสารมีความคิดและความเข้าใจตรงกับความคิดความเข้าใจของผู้ส่งสาร

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา (2542: 3) สรุปไว้ว่า การสื่อสารเป็นการแลกเปลี่ยนข่าวสารระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร โดยใช้สื่อหรือช่องทางต่าง ๆ เพื่อมุ่งหมายโน้มน้าวใจให้เกิดผลในการรับรู้ ให้เปลี่ยนทัศนคติ หรือให้เปลี่ยนพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลาย ๆ อย่าง

วิทยา ดำรงเกียรติศักดิ์ (2545: 1) กล่าวว่า การสื่อสารมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ และดำรงอยู่ของสังคมที่ต้องการถ่ายทอด แลกเปลี่ยน ข่าวสาร ความคิด เจตคติระหว่างกันตลอดจนเป็นกลไกให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

ประมะ สตะเวทิน (2530: 70) อธิบายว่า “การพัฒนาเป็นกระบวนการเคลื่อนไหวจากสภาพที่ไม่น่าพอใจไปสู่สภาพที่น่าพอใจ การพัฒนาเป็นกระบวนการที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอไม่หยุดนิ่ง

Seers (1969: 2-6) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาว่า คือ การมีอาหารกินอย่างเพียงพอ และมีระดับรายได้เพียงพอที่จะตอบสนองความต้องการพื้นฐาน ได้แก่ เครื่องนุ่งห่ม และที่อยู่อาศัย มีงานทำ มีความเสมอภาคกันในสังคม หากว่าประชาชนส่วนใหญ่ยากจนลง มีคนว่างงานเพิ่มขึ้น หรือมีความอยุติธรรมในสังคมมากขึ้น แม้ว่ารายได้ต่อหัวของประชากรเพิ่มมากขึ้นจากเดิมเป็นสองเท่า ก็ไม่สามารถเรียกได้ว่าการพัฒนาเกิดขึ้น แผนใดๆที่ไม่มีเป้าหมายที่จะลดความยากจน ลดการว่างงานและลดความไม่เสมอภาคกันในสังคมแล้ว ก็เป็นการยากที่จะเรียกแผนนั้นว่าการพัฒนา

สุณีย์ โรจนโอฬารรัตน์ (2539) นิยามว่าการพัฒนา หมายถึง การที่ความคิดใหม่ถูกนำมาใช้ในสังคมเพื่อให้รายได้ต่อหัวของประชากรเพิ่มขึ้นและมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นโดยใช้วิธีการผลิตที่ทันสมัยขึ้น ตลอดจนการมีสถาบันสังคมที่ดีขึ้น

Rogers and Shoemaker (1971: 19) ได้ให้นิยามของการพัฒนาไว้ว่าคือกระบวนการหนึ่งในการเปลี่ยนแปลงสังคมโดยแนวความคิดใหม่ที่เข้ามาในสังคมเพื่อเพิ่มรายได้ของประชากรและยกระดับความเป็นอยู่โดยใช้กระบวนการผลิตที่ทันสมัยขึ้น และปรับปรุงเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบของสังคม

กาญจนา แก้วเทพ (2543: 22 – 29) ได้ให้รายละเอียดว่า แนวคิดยุคสมัยการพัฒนาจากแนวคิดและแนวทางปฏิบัติของ “การพัฒนา” ที่เริ่มต้นตั้งแต่ราวทศวรรษ 1960 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน เราอาจแบ่งยุคสมัยของการพัฒนาการดังกล่าวออกเป็น 3 ยุคใหญ่ ๆ ตามลักษณะของกระบวนทัศน์ (paradigm) คือ

1. Dominant and Modernization Paradigm เป็นกระบวนทัศน์ที่ปรากฏชัดเจนในช่วงทศวรรษ 1960-1970 และยังคงครอบงำความคิดของคนส่วนใหญ่อยู่จนถึงปัจจุบัน โดยกระบวนทัศน์ดังกล่าวเน้นเรื่องการพัฒนาประเทศโลกที่สามให้มีความทันสมัยแบบตะวันตก

2. Dependency Paradigm เป็นกระบวนทัศน์ที่ได้แย้งกระบวนทัศน์แรก โดยมีแนวคิดหลักว่า การพัฒนาเพื่อก้าวไปสู่ความทันสมัยเป็นกระบวนการนำเอาประเทศโลกที่สามไปพึ่งพาขึ้นต่อประเทศตะวันตกที่พัฒนาแล้ว

3. Alternative Another Development and Multiplicity Paradigm เป็นกระบวนทัศน์ที่ก่อตัวในช่วงทศวรรษ 1980 และได้เข้าสู่การยอมรับของคนในปัจจุบัน โดยกระบวนทัศน์นี้องค์ใหม่ได้ปฏิเสธกระบวนทัศน์หลัก (Dominant paradigm) จากแบบขาวเป็นดำ เช่นที่ Dependency Paradigm กระทำ หากแต่เป็นการนำเสนอให้มีการเปลี่ยนแปลงตั้งแต่รากฐานและค่านิยมของการพัฒนากันเลยทีเดียว รวมทั้งยังได้นำเสนอทัศนะใหม่ที่ท้าทายว่า การพัฒนาไม่จำเป็นต้องมีเพียงกระบวนทัศน์เดียวที่ใช้กันอย่างเป็นสากลทั่วโลก แต่ละเส้นทางในการพัฒนาแต่ละท้องถิ่น สังคม และประเทศอาจมีความหลากหลายแตกต่างกันในเชิงเป้าหมาย กระบวนการและผลที่ได้รับ โดยคำนึงถึงความต้องการของ “คนในท้องถิ่นเป็นสำคัญ” จึงเรียกว่า กระบวนทัศน์แห่งความหลากหลาย หรือ Multiplicity Paradigm การสื่อสารเป็นเครื่องมือที่สำคัญของการพัฒนาดังนั้นเมื่อกระบวนทัศน์การพัฒนามีการเปลี่ยนแปลง การสื่อสารภายใต้กระบวนทัศน์ใหม่จึงมีการเปลี่ยนแปลงด้วย ซึ่งได้มีนักคิดหลายท่านได้เสนอแนวคิดการสื่อสารในการพัฒนาใหม่ ในที่นี้ยกตัวอย่างนักวิชาการด้านการสื่อสารจำนวน 3 ท่าน คือ 1) Seers and Rogers 2) D. McQuail และ 3) Reyes Metta (กาญจนา แก้วเทพ และคณะ, 2542: 26-28)

Seers (1969) และ Rogers (1971) ได้กล่าวอย่างชัดเจนว่า การกำหนดบทบาทของการสื่อสารในการพัฒนานั้นจะเป็นไปอย่างไร ย่อมขึ้นอยู่กับค่านิยมของ “การพัฒนา” นั้นเอง

ดังนั้นเมื่อ คำนียามของการพัฒนาเปลี่ยน บทบาทการสื่อสารจึงเปลี่ยนแปลงด้วย จากเดิมการสื่อสารเป็นลักษณะจากบนลงล่าง ก็ปรับเปลี่ยนเป็นจากล่างขึ้นบนบนแนวระนาบระหว่างกัน

D. McQuail (1983) ได้ประมวลคุณลักษณะสำคัญๆของการสื่อสารที่จะเข้ามามีบทบาทต่อการพัฒนาแนวใหม่ เช่น

1. มีลักษณะหลากหลาย
2. เป็นการสื่อสารขนาดเล็ก
3. สร้างและใช้อยู่ในท้องถิ่นเอง
4. ไม่มีลักษณะแข็งตัว ยึดหยุ่นได้ ไม่เป็นสถาบัน
5. มีการแลกเปลี่ยนบทบาทระหว่างผู้ส่งสาร-ผู้รับสาร
6. เน้นการสื่อสารแนวนอนในทุกระดับของสังคม เป็นที่สังเกตว่า แม้นิยามการพัฒนากระบวนการทัศน์ใหม่จะเปลี่ยนไป แต่ยังคงให้ความสำคัญในเรื่องกระบวนการสื่อสาร แต่กระบวนการสื่อสารแบบนี้อาจจะต้องกำหนดให้มีบทบาทใหม่ที่แตกต่างไปจากเดิมด้วย

Reyes Metta (1981 อ้างใน กาญจนา แก้วเทพ และ วิลาสินี พิพิธกุล, 2539: 33 – 42) ได้แปรแนวความคิดที่ได้กล่าวมาแล้วให้ไปสู่การปฏิบัติมากยิ่งขึ้น โดยผ่านรูปแบบที่เรียกว่า “Communicative Model Social Participation”

แนวคิดการสื่อสารเพื่อการพัฒนา ในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสารและการพัฒนาที่ว่า เนื่องจากแนวคิดเรื่องการพัฒนา ไม่ได้มีฐานะเป็นเพียงแนวคิดอย่างหนึ่งเท่านั้นแต่ยังเป็นแนวคิดที่มีวิธีการนำไปสู่การปฏิบัติอีกด้วย และในการปฏิบัตินั้นต้องการเงื่อนไขและกลไกสังคมหลายชนิดเข้าไปเกี่ยวข้อง ซึ่งจุดนี้เองที่การสื่อสารรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการสื่อสารระหว่างบุคคลหรือการสื่อสารมวลชนได้ถูกคาดหวังให้เข้ามามีบทบาท และมีส่วนร่วมกับการพัฒนาและเป็นกลไกที่สำคัญหรือเครื่องมือในการสร้างและหนุนเสริมปรับเปลี่ยนตนเองให้สอดคล้องกับกระบวนการทรรศน์ในการพัฒนาที่เปลี่ยนแปลงไป จนเรามักกล่าวว่าบทบาทของการพัฒนาและการสื่อสารเป็นเสมือน ลูกพี่และลูกน้องกัน โดยมีการพัฒนาเป็นลูกพี่และการสื่อสารเป็นลูกน้อง โดยแนวคิดดังกล่าวเป็นที่รู้จักกันดีในนามของ การสื่อสารเพื่อการพัฒนา (Development communication)

การสื่อสารและการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วม คือกระบวนการที่ส่งเสริม ชักนำ สนับสนุน และสร้างโอกาสให้ชาวบ้านทั้งในรูปของส่วนบุคคล และกลุ่มคนต่าง ๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการในกิจกรรม

หนึ่งหรือหลาย ๆ กิจกรรม โดยจะต้องเป็นไปด้วยความสมัครใจ มิใช่การเข้าร่วมเพราะหวังรางวัลตอบแทนและที่สำคัญคือ การมีส่วนร่วมนั้นจะต้องสอดคล้องกับชีวิต ความจำเป็น ความต้องการ และวัฒนธรรมของคนส่วนใหญ่ในชุมชนด้วย (วิรัช วิรัชนิการวรรณ, 2536 อ้างใน นรินทร์ชัย พัฒนพงศา, 2547) การมีส่วนร่วม คือการให้ประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้องในการตัดสินใจ กระบวนการดำเนินโครงการและร่วมรับผลประโยชน์จากโครงการพัฒนา นอกจากนี้ยังเกี่ยวข้องกับความพยายามที่จะประเมินผลโครงการนั้น ๆ ด้วยคุณลักษณะของการมีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมโดยภาพรวมแล้วจะมีคุณลักษณะที่สำคัญดังต่อไปนี้ คือ

1. การมีส่วนร่วมควรจะต้องหมายถึง การเข้าไปได้รับอำนาจในการที่จะคิดจะทำในประเด็นที่เกี่ยวข้องมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการเมือง หรืออำนาจในการตัดสินใจที่จะดำเนินการใด ๆ
2. การมีส่วนร่วมควรจะต้องหมายถึง การรวมตัวกัน การร่วมกันในกิจกรรมใด ๆ อย่างมีอิสรภาพ เสมอภาค เท่าเทียมกัน และควรมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงไม่ใช่เป็นการมีส่วนร่วมอย่างเฉื่อยชา
3. การมีส่วนร่วมควรจะต้องหมายถึง การเข้าร่วมในกระบวนการทั้งหมดของกิจกรรมนั้น ๆ ในที่นี้หมายถึง การมีโอกาสดำเนินการเข้าร่วมกระบวนการต่าง ๆ ตั้งแต่ต้นจนจบ
4. การมีส่วนร่วมควรจะต้องหมายถึง ผู้ที่ด้อยโอกาสมากกว่าหรือผู้ที่มิมีโอกาสน้อยกว่าขอแบ่งอำนาจจากผู้ที่มีอำนาจเหนือกว่า เพื่อปรับปรุงวิถีชีวิตของตน หรือของกลุ่มให้ดีขึ้น

ขั้นตอนในการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม

ในการที่จะให้ประชาชนมีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาต่าง ๆ อาจสามารถสรุปเป็นขั้นตอนหลัก ๆ ได้ดังต่อไปนี้ (สมฤดี นิโครวัฒน์ยิ่งยง, 2537)

1. มีการสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวจิตใจเพื่อเปลี่ยนแปลงทัศนคติ การรับรู้ หรือความเข้าใจของประชาชนในประเด็นที่เกี่ยวข้อง
2. มีการสื่อสารเพื่อให้การศึกษาหรือให้ข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างความเข้าใจในโครงการหรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนานั้น ๆ
3. มีการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน เจ้าหน้าที่แจ้งจุดยืนของตนในโครงการนั้น ๆ ให้ประชาชนทราบ และขอให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นนั้น ๆ
4. มีการปรึกษาหารือร่วมกัน ทั้งฝ่ายเจ้าหน้าที่ และประชาชนให้มีโอกาสในการปรึกษาหารือ

5. มีการร่วมมือกัน ประชาชนมีตัวแทนที่มีความเข้าใจประเด็นการพัฒนานั้น ๆ โดยตัวแทนสามารถที่จะทำหน้าที่ในฐานะตัวแทนของประชาชนจากพื้นที่นั้น ๆ ได้ โดยอาจอยู่ในรูปของคณะกรรมการ หรือเจ้าหน้าที่ระดับต่างๆ โดยมีสิทธิในการร่วมออกเสียง มีสิทธิในการร่วมตัดสินใจหรืออาจรวมถึงสิทธิในการร่วมเป็นผู้กำหนดกติกา หรือนโยบายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง
6. มีการมอบอำนาจหน้าที่ การส่งมอบความรับผิดชอบให้กับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เช่น ให้กับสาธารณชน ให้กับองค์กรท้องถิ่นที่มีความชำนาญเฉพาะเรื่องนั้น ๆ
7. มีการให้อำนาจและโอกาสประชาชนในการตัดสินใจประเด็นต่าง ๆ ด้วยตนเอง

แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารเพื่อชุมชน

เนื่องจากแนวคิดการสื่อสารเพื่อชุมชนนี้ เป็นส่วนหนึ่งของแนวคิดการสื่อสารเพื่อการพัฒนาที่เปลี่ยนกระบวนทัศน์ไป ซึ่งนอกจากจะเปลี่ยนในเรื่องวิธีคิดและนิยามเกี่ยวกับการพัฒนาแล้วยังส่งผลให้เกิดการปรับเปลี่ยนหน่วยในการวิเคราะห์เกี่ยวกับการพัฒนาจากระดับชาติมาเป็นการผสมผสานระหว่างหน่วยการวิเคราะห์หลายหน่วยและหลายระดับ รวมทั้งเกิดหน่วยใหม่ เช่น ระดับหมู่บ้าน ระดับชุมชน เป็นต้น กาญจนา แก้วเทพ (2543: 89) กล่าวถึงคุณลักษณะที่สำคัญของการสื่อสารเพื่อชุมชนไว้ 5 ประการดังนี้

1. แบบสองทาง (Two-communication) ที่ผู้ส่งสารและผู้รับสารสามารถมีปฏิริยาโต้ตอบกันอยู่ตลอดเวลา ซึ่งลักษณะดังกล่าวทำให้ผู้ส่งและผู้รับมีการผลัดเปลี่ยนบทบาทอยู่ตลอดเวลา
2. ทิศทางการไหลของข่าวสาร (Flow of information) มีอย่างหลากหลาย มาจากทุกทิศทุกทางทั้งจากบนลงล่าง (Top-down) แบบล่างสู่บน (Bottom-up) และแบบแนวนอน (Horizontal) ดังนั้นข่าวสารอาจไหลจากนักวางแผนพัฒนาไปสู่ชาวบ้าน จากสื่อมวลชนไปสู่ผู้รับสารในชนบท ในเวลาเดียวกันชาวบ้านอาจส่งข่าวสารขึ้นไปยังเจ้าหน้าที่รัฐ หรือมีการแลกเปลี่ยนติดต่อข่าวสารระหว่างกลุ่มชาวบ้านด้วยกัน
3. มีหลายวิธีการและหลายแง่มุมในการกำหนดเป้าหมายของการสื่อสารชุมชน ได้แก่การกำหนดเป้าหมายโดยใช้ระดับผู้ที่เกี่ยวข้องเป็นเกณฑ์ การกำหนดเป้าหมายให้สอดคล้องกับทิศทางการไหลของข่าวสาร
4. เป็นการสื่อสารที่เกิดขึ้นและดำเนินการเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน

5. หน้าที่ของการสื่อสารชุมชน ในทัศนะของ Windahl et al (1992 อ้างใน อมรรัตน์ ทิพย์เลิศ และคณะ, 2547: 16)) ระบุไว้ 4 ประการ ได้แก่

- หน้าที่ในการแสดงออก (Expression function) โดยบุคคลหรือกลุ่มสามารถแสดงความเป็นตัวของตัวเองออกมาเพื่อที่จะสร้างเอกลักษณ์ของตนเองได้
- หน้าที่ด้านสังคม (Social function) คือการเข้าไปมีส่วนร่วมในการสื่อสารเพื่อสร้างความรู้สึกร่วมเป็นชุมชนเช่นเดียวกัน
- หน้าที่ในการให้ข้อมูลข่าวสาร (Information function) เป็นหน้าที่พื้นฐานของการสื่อสารทั่วไป ทิศทางการไหลของข่าวสารเป็นไปอย่างรอบด้าน ผู้ร่วมกระบวนการสื่อสารทุกคนได้แลกเปลี่ยนข้อมูลและความรู้ เพื่อยกระดับความเข้าใจและความรู้ในเรื่องการสื่อสาร และทักษะการถ่ายทอดไปยังบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการพัฒนาชุมชน
- หน้าที่ในการควบคุมการปฏิบัติการ (Control activation function) การสื่อสารจะเป็นช่องทางนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อปรับปรุง หรือแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นของบุคคลแต่ละชุมชนได้ เนื่องจากการสื่อสารชุมชนมีลักษณะเป็นการสื่อสารแบบสองทางที่มีขั้นตอนปฏิกริยาป้อนกลับ

นอกจากนี้ กาญจนา แก้วเทพ และคณะ (2542: 97) ยังได้เสนอถึงคุณสมบัติของการสื่อสารเพื่อชุมชนในทัศนะของ Berrigan F.J เพิ่มเติมอีก 5 ประการ ได้แก่

1. เน้นการปรับปรุงสื่อให้เหมาะสมสำหรับประโยชน์ในการใช้งานของชุมชน
2. ต้องเป็นสื่อที่คนในชุมชนสามารถเข้าถึง (Access) ได้ตลอดเวลาเพื่อใช้หาข่าวสารเพิ่มพูนความรู้หรือเพื่อความบันเทิง
3. ต้องเป็นสื่อที่คนในชุมชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้หลายบทบาท ไม่ว่าจะเป็นในฐานะผู้วางแผนการใช้สื่อ ผู้ผลิต ผู้แสดง เป็นต้น
4. เป็นสื่อที่แสดงออกของชุมชน หมายความว่า ตัวตนของชุมชนที่จะแสดงออกนั้นต้องมาจากการกำหนดของชุมชนเอง มิใช่เป็นผู้อื่นมาทำให้ชุมชน
5. เป็นเครื่องถ่ายทอดข่าวสารจากที่หนึ่งไปอีกที่หนึ่ง และมาเป็นเวทีสำหรับแลกเปลี่ยนข่าวสารและทัศนะของคนทุกคน

การสื่อสารเพื่อชุมชนให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วม (Participation) และการเข้าถึง (Accessibility) โดยมีเป้าหมายเพื่อกระตุ้นให้ชุมชนมองเห็นคุณค่าของตนเอง สร้างความมั่นใจให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วม เพิ่มทักษะในการสร้างสื่อเพื่อเป็นช่องทางที่ชุมชนจะส่งข่าวสารออกไปจากจุดยืนและทัศนะของชุมชนเองและที่สำคัญคือ เนื้อหาสาระในการสื่อสารนั้นจะได้เป็น

เนื้อหาที่มีประโยชน์ต่อชุมชนเอง และหากพิจารณาถึงปัจจัยที่เข้ามามีส่วนกำหนดระดับความมากน้อยของการมีส่วนร่วมนั้น เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบทางการสื่อสารดังนี้

1. เป้าหมายของการสื่อสาร มีการกำหนดให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในระดับต่าง ๆ เช่นในระดับเป็นผู้รับสารที่คอยป้อนปฏิกิริยาย้อนกลับ (Feedback) ระดับนโยบายเป็นต้น
2. ลักษณะการสื่อสารสองทางและการตอบโต้กันอยู่ตลอดเวลา ยังมีมากขึ้นยิ่งเอื้อให้มีส่วนร่วมมากขึ้นเช่นกัน
3. ใครคือผู้ส่งสาร โดยพิจารณาว่าในชุมชนนั้น โอกาสที่คนส่วนใหญ่จะได้เข้ามาเป็นผู้ส่งสารมีมากน้อยหรือทั่วถึงหรือไม่
4. ประเภทของเนื้อหาสาร เป็นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับสภาพความเป็นจริงของชุมชนหรือไม่
5. ประเภทของช่องทาง โดยทั่วไปแล้วสื่อขนาดเล็กเช่น สื่อประเพณี สื่อบุคคล มักเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมได้มากและง่ายกว่าสื่อมวลชน อย่างไรก็ตามควรคิดค้นสร้างสรรค์กิจกรรม และช่องทางแบบใหม่ที่จะอำนวยความสะดวกในการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน
6. ผู้รับสารและการมีปฏิกิริยาป้อนกลับ (Feedback) การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม เชื่อว่าผู้รับสารมิใช่ว่าไม่รู้อะไรเลย หากแต่อาจมีความรู้คนละชุดกับผู้ส่งสารและวิธีการรับสารของประชาชนก็ไม่ใช่แบบ Passive หากแต่เป็นแบบ Active ซึ่งมีปฏิกิริยาป้อนกลับในการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม

แนวคิดเรื่องความสามารถทางการสื่อสาร

ในยุคแรก ๆ การศึกษาเรื่องสมรรถนะด้านการสื่อสารจำกัดอยู่ในด้านภาษาศาสตร์ เกี่ยวกับความสามารถในการเขียนและการพูด ซึ่งมีพื้นฐานความเชื่อว่าภาษาเป็นตัวสร้างความสามารถในการเขียนและการพูด ซึ่งมีพื้นฐานความเชื่อว่าภาษาเป็นตัวสร้างความเข้าใจถึงเหตุผลของมนุษย์ ดังนั้นความสามารถในที่นี้จึงเป็นเรื่องของความรู้ทางภาษาของผู้พูดและผู้ฟัง (Speaker and hearer) ที่เป็นความสามารถเฉพาะของแต่ละคน ต่อมาการศึกษาเรื่องสมรรถนะด้านการสื่อสาร (Communication competence) ได้ขยายวงกว้างขึ้นและแพร่หลายทั้งทางจิตวิทยา การเมือง และการบริหารจัดการ

ความหมายของ สมรรถนะหรือความสามารถด้านการสื่อสาร ได้ถูกนิยามไว้อย่างหลากหลาย ตัวอย่างเช่น Bostrom (1984: 34) นิยามความหมายของสมรรถนะด้านการสื่อสารไว้ว่า

คือ ความสามารถของบุคคลที่ประกอบไปด้วยความรู้ (Knowledge) และความสามารถในการใช้ความรู้ (Ability for use) โดยมองว่าพฤติกรรมทางภาษาไม่เพียงพอในการอธิบายกระบวนการสื่อสารในทุกวันนี้ ซึ่งมีตัวแปรมากมาย เขาจึงสนใจตัวแปรเรื่องสังคมวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อความรู้ทางภาษาของผู้พูด และตั้งข้อสังเกตว่า ความสามารถในการใช้ความรู้เป็นสิ่งที่เห็นได้ยากดังนั้นการที่จะบอกว่ามีความสามารถทางการสื่อสารหรือไม่นั้น จำเป็นต้องแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ (Relation) ของส่วนที่เป็นความรู้และการใช้รู้นั้นด้วยสถานการณ์ที่มีการกระตุ้นให้เกิดการใช้รู้นั้นออกมา

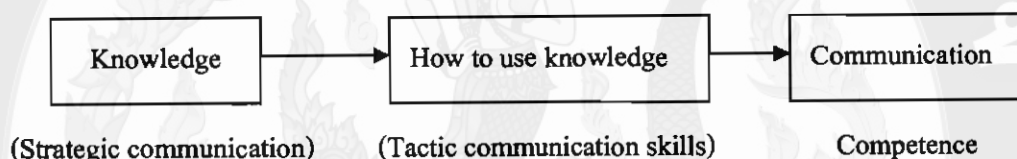
Cooley and Deborah A. Roach (1984: 45) ให้ความหมายของ สมรรถนะหรือความสามารถ คือ ความสามารถในการสร้างปฏิสัมพันธ์ (interact) ระหว่างการเลือกที่จะแสดงพฤติกรรมทางการสื่อสารที่เหมาะสมในแต่ละสถานการณ์เพื่อให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ของแต่ละบุคคล

Bostrom (1984: 76) นิยามสมรรถนะด้านการสื่อสารไว้ว่า ความสามารถในการแสดงความรู้ทางด้านสังคมในการสื่อสารได้อย่างเหมาะสมในสถานการณ์ต่าง ๆ ความหมายของสมรรถนะด้านการสื่อสารที่กล่าวมาข้างต้น นักวิชาการส่วนใหญ่ให้ความสนใจที่ การแสดงออกซึ่งพฤติกรรมการสื่อสาร (Performance) ในขณะที่ McKeosky (1984: 89) กล่าวว่า เนื่องจากสาขานิเทศศาสตร์มีความหลากหลายทางสาขาวิชาทั้งหนังสือพิมพ์ วาทยาศาสตร์ การกระจายเสียง ภาพยนตร์ โฆษณา และการประชาสัมพันธ์ ดังนั้นจึงเป็นเรื่องยากที่จะนิยามความหมายทางการสื่อสาร แต่เขาเชื่อว่าความสามารถทางการสื่อสารในสาขาการสื่อสารมวลชนน่าจะเป็นความสามารถที่ไม่ธรรมดา หรือน่าจะเป็นการสื่อสารที่ดีเลิศทั้งในเรื่องเป้าหมายทางการสื่อสารและการทำให้กลุ่มเป้าหมายเข้าใจ จากแนวคิดของ McKeosky สะท้อนให้เห็นว่าเขาให้ความสำคัญกับกลุ่มผู้รับสาร (Receiver) ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้นักนิเทศศาสตร์แตกต่างจากคนอื่นตรงที่มีการวิเคราะห์ผู้รับสาร (Audience analysis) ก่อนทำการสื่อสารนั่นเอง

นักวิชาการอีกท่านหนึ่งคือ Sarah Trenholm & Arthur Jensen (2000 อ้างใน อมรรัตน์ ทิพย์เลิศ และคณะ, 2547: 20) ได้เสนอความหมายของสมรรถนะด้านการสื่อสารที่ครอบคลุมถึงความสามารถในการเลือกใช้ความรู้ก่อนที่จะแสดงพฤติกรรมการสื่อสารนั้นด้วย โดยเขาได้ให้ความหมายของสมรรถนะด้านการสื่อสารว่า ความสามารถในการสื่อสารกับบุคคลต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับสังคม ซึ่งแสดงถึงนัยยะ 2 ระดับคือ ความสามารถในการระดมการกระทำหรือพฤติกรรมการสื่อสารที่แสดงออกมา (Performative competence) และระดับลึกลงไปคือ ความสามารถในการรู้ว่าต้องสื่อสารออกไปอย่างไรจึงจะเหมาะสม (Process

competence) ซึ่งหมายถึงการรู้ว่าการกระทำใดจำเป็นต้องใช้ความรู้เรื่องใดในการสื่อสารให้ออกมาอย่างเหมาะสม

เมื่อนักวิชาการต่างก็นิยามความหมายของสมรรถนะด้านการสื่อสารไว้อย่างหลากหลาย Bostrom (1984: 112) จึงได้รวบรวมความหมายจากทัศนะต่าง ๆ แล้วสรุปว่า สมรรถนะด้านการสื่อสาร หมายถึง การรู้จักใช้รูปแบบการสื่อสารให้เหมาะสมกับสถานการณ์และความรู้ นั้น (Knowledge and How to use knowledge) หรือความสามารถในการนำสมรรถนะทางกาย จิตใจ และความรู้ทางสังคมวัฒนธรรม มาประสานกันอย่างสอดคล้องนั่นเอง ซึ่งประกอบด้วยความหมาย 2 ส่วน คือ การสื่อสารเชิงกลยุทธ์ (Strategic communication) และทักษะทางการสื่อสาร (Stactic communication skills) ดังภาพ

ภาพ 3 ความหมายของความสามารถทางการสื่อสาร

ที่มา: อมรรัตน์ ทิพย์เลิศ และคณะ (2547: 20)

จากแผนภาพดังกล่าวสามารถอธิบายได้ดังนี้

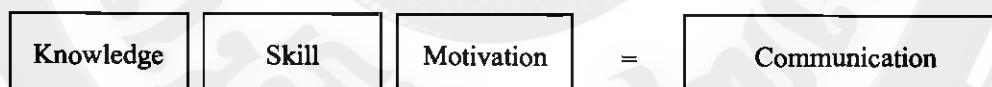
การสื่อสารเชิงกลยุทธ์ (Strategic communication) คือ ความรู้เกี่ยวกับการใช้รูปแบบวิธีการสื่อสารในสถานการณ์หนึ่งได้อย่างเหมาะสม ได้แก่ การเข้าใจเกณฑ์ สัญลักษณ์ ความหมาย ต่างๆที่สมาชิกในสังคมกำหนดขึ้น เช่น เข้าใจว่าควรจะติดต่อกับใคร หน่วยงานใด เวลาไหน ด้วยวิธีการอะไร จึงจะเหมาะสม รวมทั้งความสามารถในการพิจารณาความแตกต่าง ของบุคคลในเชิงความคิดด้วยเช่น การเข้าใจสถานการณ์ และเข้าใจบุคคลอื่น ความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับคนในวัฒนธรรมที่ต่างกัน ทั้งนี้ต้องอาศัยองค์ประกอบที่สำคัญคือ การเข้าใจพื้นฐานลักษณะทางวัฒนธรรมของในสังคม เข้าใจรูปแบบ กฎเกณฑ์ บรรทัดฐานของปฏิสัมพันธ์ที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ หลีกเลี่ยงความขัดแย้ง เคารพระบอบอาวุโส รู้จักแสดงความรู้ความสามารถ และความรู้สึคนึกคิดในระดับที่เหมาะสม เป็นต้น

ทักษะในการสื่อสาร (Tactic communication skills) คือ ทักษะในการนำความรู้เกี่ยวกับรูปแบบและวิธีการสื่อสารไปใช้ให้บรรลุเป้าหมาย เช่น ทักษะในการให้คำแนะนำ รับฟังคำแนะนำ ทักษะในการฟัง ทักษะในการแก้ปัญหา ทักษะในการตัดสินใจ ทักษะการโน้มน้าวใจ

เป็นต้น นอกจากนี้ยังอาจรวมถึงความสามารถเชิงทักษะในการสื่อสาร ที่เรียกว่า เทคนิคการอ่านใจ (Mind reading technique) ซึ่งอาจจะไม่สื่อกันด้วยคำพูดตรงไปตรงมา แต่คาดหวังให้คู่ปฏิสัมพันธ์ ได้รับความต้องการของอีกฝ่ายหนึ่ง จึงไม่ได้เป็นเพียงทักษะในการสื่อสารที่สามารถใช้ในการ ปฏิบัติงานทั่วไป แต่อาจเรียกได้ว่า เป็นทักษะเชิงกลยุทธ์ที่สำคัญ เพราะมีส่วนช่วยเสริมสร้างความ ประทับใจให้กับคู่สนทนาอีกฝ่ายหนึ่งด้วย ในขณะที่ Lawrence B. Rosenfeld & Roy M. Berko (1990: 7 – 8 อ้างใน อมรรัตน์ ทิพย์เลิศ และคณะ, 2547: 21) ให้ความสนใจที่ผลสำเร็จของการ สื่อสาร และได้กำหนดองค์ประกอบของสมรรถนะด้านการสื่อสาร (The components of communication competency) ไว้ 3 ประการ คือ ความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skill) และแรงกระตุ้น (Motivation) ให้เกิดการใช้องค์ประกอบ และจะถูกใช้ในการสื่อสารดังนี้

1. ต้องเข้าใจสถานการณ์ ตัวเอง และทักษะจะถูกนำออกมาใช้
2. จะเป็นต้องรู้จักใช้ความรู้และทักษะที่มี โดยต้องรู้ว่าจะใช้ความรู้เรื่องเรื่องใด และนำมาใช้อย่างไรซึ่งเป็นเรื่องของการปฏิบัติและนำประสบการณ์มาใช้
3. ต้องกระตุ้น (Motivated) องค์ประกอบทางการสื่อสาร เช่น ความรู้อะไรที่จะ ช่วยในการสื่อสารได้ดีขึ้นได้หากทักษะไม่เพียงพอ เราก็ต้องนำมาใช้

องค์ประกอบของความสามารถดังกล่าวแสดงได้ดังแผนภาพต่อไปนี้

ภาพ 4 องค์ประกอบของความสามารถทางการสื่อสาร

ที่มา: อมรรัตน์ ทิพย์เลิศ และคณะ (2547: 21)

ความรู้ (Knowledge) เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในสถานการณ์ที่เราตัดสินใจที่จะทำ การสื่อสารซึ่งจำเป็นต้องวิเคราะห์หว่าใคร อะไร และที่ไหนในสถานการณ์นั้น ๆ ใครที่มีส่วนในการ สื่อสารนั้น วัตถุประสงค์ในการสื่อสารคืออะไร ทำการสื่อสารที่ไหน หากเราตอบสิ่งเหล่านี้ได้ เราก็ จะรู้ว่า เราเป็นใคร คนอื่นๆมองเราอย่างไรในสิ่งที่เราเป็น ความสัมพันธ์ของเรากับคนอื่น ๆ เป็น อย่างไร วิธีการต่าง ๆ ที่เราต้องคิดและเตรียมการนำเสนอ ซึ่งเป็นการวิเคราะห์สถานการณ์การ สื่อสารก่อนพูด ที่จะนำไปสู่การเตรียมหัวข้อที่ตั้งใจที่จะสื่อสารให้สอดคล้องกับคนฟังและ เหตุการณ์สถานที่ เพื่อเป็นพื้นฐานในการตัดสินใจในการใช้ทักษะที่จำเป็นในการสื่อสาร

ทักษะ (Skill) เป็นพื้นฐานของการรู้ว่าสถานการณ์ไหนต้องใช้ความรู้เรื่องอะไร ซึ่งการรู้ว่าใช้ทักษะไหนเป็นสิ่งจำเป็น และเราต้องตรวจสอบดูว่ามีทักษะหรือไม่ และทักษะใดที่ยังต้องพัฒนา

แรงกระตุ้น (Motivation) ถ้าเราอยากเป็นนักสื่อสารที่มีความสามารถเราต้องสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งต้องกระตุ้นด้วยโอกาส เช่น รูปแบบความสัมพันธ์ใหม่ การต่อช่องทางข้อมูล พฤติกรรมของบางคนที่มีอิทธิพล การกล้าตัดสินใจและสรุปปัญหา เป็นต้น สถานการณ์ต่าง ๆ เหล่านี้จะเป็แรงกระตุ้นให้แต่ละคนต้องนำความรู้และทักษะที่มีออกมาใช้ให้บรรลุ

Lawrence B. Rosenfeld & Roy M.Berko (1990 อ้างใน อมรรรัตน์ ทิพย์เลิศ และคณะ, 2547: 21) ได้ระบุคุณลักษณะของบุคคลที่มีความสามารถทางการสื่อสารหรือนักสื่อสารที่มีประสิทธิภาพไว้ 6 ประการ ดังนี้

1. เป็นคนที่ทำการสื่อสารได้อย่างเหมาะสม โดยมีกฎกติกาหรือหลักการและทำตามหลักนั้น เพราะในแต่ละสถานการณ์ที่แตกต่างกันก็จำเป็นต้องใช้กฎกติกาที่ต่างกันด้วย บางหลักการอาจใช้ได้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่แตกต่างกันก็จำเป็นต้องใช้กฎกติกาหรือหลักการและทำตามหลักนั้น เพราะในแต่ละสถานการณ์ที่แตกต่างกันก็จำเป็นต้องใช้กฎกติกาที่ต่างกันด้วย บางหลักการอาจใช้ได้เหมาะสมกับสถานการณ์หนึ่งแต่อาจใช้ไม่ได้ในอีกสถานการณ์หนึ่ง

2. เป็นคนที่มีประสิทธิภาพในการสื่อสาร ซึ่งจำเป็นต้องสื่อสารได้อย่างเหมาะสมทั้งในการเลือกเนื้อหา (Message) ให้เหมาะกับบริบท (Context) บุคคลที่มีความสามารถทางการสื่อสารจะค้นพบได้ด้วยตัวเองว่าจะเลือกอย่างไร การเลือกเนื้อหาให้เหมาะกับสถานการณ์อาจพิจารณาจากการเลือกใช้คำให้เหมาะกับสถานการณ์ การใช้น้ำเสียง การเลือกใช้ภาษา การใช้สายตา ท่าทางหรือสีหน้า รู้ว่าใช้เนื้อหาแบบไหนถึงจะเป็นการให้ข้อมูลและรู้จักเลือกเนื้อหาให้เหมาะสม

3. เป็นคนที่สามารถประยุกต์ (Adaptable) ได้ โดยต้องรู้จักปรับ (Adjust) และประสานการสื่อสารให้สอดคล้องกับเป้าหมาย หรือสามารถจัดการ การสื่อสารนั้นได้เหมาะกับสถานการณ์ ซึ่งการประยุกต์นี้มีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการคือ ต้องรู้ว่าสถานการณ์ไหนใช้การสื่อสารแบบไหน และการสื่อสารแบบไหนที่เหมาะสมกับสถานการณ์นั้น ๆ และรู้ว่าผลที่จะเกิดขึ้นในการประยุกต์นั้นคืออะไร

4. เป็นคนที่กล้าท้าทายกับปัญหาหรืออุปสรรคที่เกิดขึ้นในการสื่อสารโดยอุปสรรคที่มักเกิดขึ้นในการสื่อสารประกอบไปด้วย วัฒนธรรม สภาพแวดล้อม คน ความสัมพันธ์ และภาษา

อุปสรรคด้านวัฒนธรรม เป็นเรื่องของความแตกต่างทางภูมิหลังและประสบการณ์ ซึ่งคนส่วนใหญ่ที่ได้รับการอบรมสั่งสอนมาจากครอบครัว โรงเรียน และสังคม และหากใคร

ต่อต้านหรือฝ่าฝืนก็มักเป็นอุปสรรคหรือปัญหา ตัวอย่างเช่น หากใครเชื่อว่าผู้หญิงควรอยู่กับบ้าน และเลี้ยงลูก แต่เมื่อไปพูดคุยกับคนที่เชื่อว่าผู้หญิงกับผู้ชายควรเท่าเทียมกันและช่วยกันเลี้ยงลูก ปัญหาที่ตามมาคือทั้งสองคนนี้อาจไม่ยอมรับความคิดเห็นของอีกฝ่ายหนึ่งได้

อุปสรรคเรื่องคน เป็นเรื่องของความชอบหรือไม่ชอบ คิดว่าสำคัญหรือไม่สำคัญ ควรทำหรือไม่ควรทำ ซึ่งเป็นทัศนคติและความเชื่อส่วนตัว ตัวอย่างเช่น บางครั้งเราอาจรู้สึกว่าการุณยฆาตของเราพูดเรื่องไร้สาระน่าเบื่อ หรือการพูดคุยในหัวข้อที่เราคิดว่าไม่เกี่ยวข้องกับเราหรือ บางครั้งถ้อยคำของกลุ่มสนทนาทำให้เรารู้สึกโกรธได้ เป็นต้น

อุปสรรคเรื่องความสัมพันธ์ เป็นอุปสรรคที่เกิดจากความแตกต่างของสถานภาพ (Status) และอำนาจ (Power) ซึ่งทำให้เกิดการรับรู้ถึงความแตกต่างในระดับของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเช่น หากบุคคลสองคนไม่ได้คุยกันในฐานะเป็นตำรวจเหมือนกัน ในฐานะพ่อแม่เหมือนกัน หรือเป็นประธานาธิบดีเหมือนกันแล้ว ทั้งสองคนนั้นก็รับรู้ถึงความแตกต่างในสถานภาพของตนและกลุ่มสนทนา หรือแม้แต่ในการคุยกันของคนที่เป็นตำรวจเหมือนกันบางครั้งก็ยังมี ความแตกต่างในสถานภาพได้ และก่อให้เกิดการแสดงบทบาทเป็นกำหนดการสนทนา กำหนดทิศทางหรือเนื้อหาได้ เป็นต้น

อุปสรรคเรื่องภาษา ความหมายที่แตกต่างของคำที่มนุษย์กำหนดไว้นั้น นับว่าเป็นอุปสรรคในการสื่อสารอย่างหนึ่ง เพราะต้องมีการตีความ และบางคำก็มีความหมายคลุมเครือ

5. ต้องเข้าใจว่าความสามารถทางการสื่อสารเป็นเรื่องของแต่ละบุคคลที่มีระดับของความสามารถแตกต่างกัน ความสามารถทางการสื่อสารไม่ใช่สิ่งที่บางคนอาจมีหรือไม่มี หากแต่ทุกคนมี แต่มีในระดับที่มากน้อยต่างกัน ข้อสังเกตเรื่องระดับความสามารถจำเป็นพิจารณาถึงความเหมาะสม การรู้จักปรับประยุกต์ และการระแวดระวังเรื่องอุปสรรคทางการสื่อสารด้วย อันที่จริงนักสื่อสารไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงความสามารถอยู่ตลอดเวลา การเพิ่มเติมความรู้เรื่องกระบวนการสื่อสารและเรียนรู้ฝึกฝนให้เกิดทักษะทางการสื่อสารต่างหากที่จำเป็น ซึ่งจะทำให้จำนวนครั้งในการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น

6. เป็นคนที่มีมนุษยธรรม รู้ว่าอะไรถูกอะไรผิดบนพื้นฐานของแต่ละวัฒนธรรม ในมุมมองของแต่ละบุคคล และในสถานการณ์ต่าง ๆ โดยการยึดมั่นในมาตรฐานเรื่องความถูกต้องนั้นขึ้นอยู่กับพิจารณาองค์ประกอบ 3 ประการ ประการแรก ได้แก่ วัฒนธรรมที่เราเติบโตมาซึ่งจะสอนให้เราึ่มาตรฐานว่าอะไรควรไม่ควร ประการที่สอง เรื่องอะไรควรหรือไม่ควรนั้นคิดความโดยใคร ซึ่งเรามักตีความจากมุมมองที่ได้รับการอบรมบ่มเพาะมาจากครอบครัว โรงเรียน ศาสนา จากสื่อโทรทัศน์ ภาพยนตร์ ประการที่สาม คือ สถานการณ์ที่เราพบด้วยตัวเองว่าอะไรที่เหมาะสม

นอกจากนี้ Sarah Trenholm & Arthur Jensen (2000 อ้างใน อมรรัตน์ ทิพย์เลิศ และคณะ, 2547: 24) ได้กล่าวเพิ่มเติมถึงบุคคลที่สื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องรู้ 5 ประการ สำคัญได้แก่

1. การกำหนดความหมายของสิ่งรอบๆตัว
2. กำหนดเป้าหมายเชิงกลยุทธ์ได้
3. รู้บทบาททางสังคม
4. นำเสนอภาพลักษณ์ของตนเอง
5. สร้างเนื้อหาอย่างชาญฉลาด

ความสามารถด้านเนื้อหา (Message competence) คือความสามารถในการเลือกเนื้อหาสาร ส่งไปยังผู้รับสารได้ดีเท่ากับผลสะท้อน (Feedback) ที่ผู้รับสารเลือกเนื้อหาสารส่งกลับมายังผู้ส่งสาร โดยรวมถึงความสามารถในการให้ความหมายและถอดความหมาย (Code and decode message) ใน 2 รูปแบบ คือ ความหมายเชิงเนื้อหา (Content meaning) และ ความหมายเชิงความสัมพันธ์ (Relation meaning) ซึ่งความสามารถในการถ่ายทอดความหมายเชิงเนื้อหานั้นเป็นการบ่งชี้ถึงหัวข้อเรื่องหรือเนื้อหาหลักที่ต้องการสื่อสาร รวมทั้งการสื่อสารถึงความคาดหวังและความรู้สึกของผู้ส่งสารด้วย หรืออาจกล่าวได้ว่า ผู้ส่งสารพูดอะไร นั่นเอง

ส่วนความสามารถในการถ่ายทอดความหมายเชิงความสัมพันธ์นั้น เป็นมากกว่าการแสดงถึงความหมายของเนื้อหาและบริบทแวดล้อมของการสื่อสารนั้น หากแต่ยังนิยามถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดและผู้ฟังอีกด้วย หรือกล่าวได้ว่า พูดอย่างไร

สิ่งที่เห็นได้ชัดเจนที่สุดในเรื่องความสามารถด้านเนื้อหาสาร คือกระบวนการเลือกใช้ภาษาในการถ่ายทอดเนื้อหา รู้จักเลือกใช้วัจนะภาษา เช่น ภาษาทางด้านร่างกาย การแสดงออกทางสีหน้าท่าทาง การใช้เวลาและสถานที่ ลักษณะน้ำเสียง เป็นต้น ซึ่งจำเป็นต้องรู้จักผสมผสานทั้งวัจนะภาษาและอวัจนะภาษาแล้วปรับปรุงคัดแปลงความหมายเหล่านั้น

ความสามารถในการตีความ (Interpretive competence) หมายถึง ความสามารถในการกำหนดคำอธิบาย (Label) ความสามารถในการจัดการ (Organize) และความสามารถในการตีความเงื่อนไขต่าง ๆ ที่มีปฏิสัมพันธ์กันทางการสื่อสาร ต้องเรียนรู้ที่จะหยิบเอาข้อมูลข่าวสารที่สำคัญและมองข้ามข้อมูลที่ไม่เกี่ยวข้อง ความสามารถในการตีความประกอบไปด้วย

ความสามารถทางบทบาท (Role competence) หมายถึง ความสามารถในการใช้บทบาททางสังคมและรู้ว่าพฤติกรรมใดที่เหมาะสมกับบทบาทนั้น เนื่องจากการสื่อสารเป็นเรื่องของการแลกเปลี่ยนระหว่างคนหนึ่งไปยังอีกคนหนึ่ง ดังนั้นการเลือกใช้เนื้อหาสารอย่างมีประสิทธิภาพจำเป็นต้องแลกเปลี่ยนกันในเรื่องวัฒนธรรมและสังคม

ความสามารถส่วนบุคคล (Self competence) หมายถึงความสามารถในการเลือก (Choose) และความสามารถในการนำเสนอ (Present) จินตภาพและความต้องการของบุคคลโดยแต่ละคนที่มีความสามารถส่วนบุคคลในการสื่อสารจะรู้ว่าตัวเองเป็นใคร ต้องการอะไร และรู้จักปรับความต้องการของเราและความคาดหวังของคนอื่น ต้องรู้พฤติกรรมใดที่เหมาะสมและพฤติกรรมใดเป็นสิ่งต้องห้าม

ความสามารถทางเป้าหมาย (Goal competence) หมายถึงความสามารถในการกำหนดเป้าหมาย ตอบโต้กับปัญหา และเลือกกระทำการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ

บริบททางสังคมและความสามารถในการสื่อสาร (Social context and communication competence)

ในการสื่อสารนั้น คนเราไม่เพียงแต่ต้องใช้ความสามารถส่วนบุคคล ประสบการณ์ บุคลิกลักษณะ ฯลฯ แต่ยังต้องให้ความสนใจกับตัวแปรอื่นๆ เช่น เวลาและสถานที่ (Time and space) ตัวอย่างเช่น คนทั่วไปมีทัศนคติต่อการสื่อสารของชาวอเมริกันว่า เป็นคนพูดตรง เปิดเผย และซื่อสัตย์ ซึ่งหมายความว่าผู้ส่งสารเป็นชาวอเมริกันก็เท่ากับเขามีบริบททางประวัติศาสตร์และบริบททางวัฒนธรรมแบบคนอเมริกัน ดังนั้นรูปแบบการสื่อสารของเขาก็จะได้รับความเข้าใจว่าเป็นอเมริกันตามทัศนคติที่เรามีอยู่ ส่วนบริบททางความสัมพันธ์นั้นเป็นบริบทที่มีผลต่อการสื่อสารเนื่องจากการสื่อสารเป็น ความสัมพันธ์ ระหว่างกันและกันของมนุษย์ เป็นสิ่งที่คนสองคนกระทำร่วมกัน ไม่ใช่ต่างคนต่างสื่อสาร ตัวอย่างบริบททางความสัมพันธ์ เช่น บุคคลอาจชื่นชมคนที่พูดตรง ๆ ในสถานการณ์หนึ่ง แต่อาจมีบางสถานการณ์ที่ไม่เหมาะที่จะสื่อสารด้วยวิธีการพูดตรง ๆ

กระบวนการสื่อสารด้วยความสามารถในด้านต่าง ๆ ดังกล่าวในแบบจำลองนั้นเป็นเรื่องจำเป็นสำหรับคนที่กระทำการสื่อสารได้ดี (Good performance) อย่างไรก็ตามการที่รู้ว่าจะสื่อสารอย่างไรก็ไม่ได้เป็นเครื่องประกันว่าคน ๆ นั้น จะพูดหรือทำในสิ่งที่ถูกต้อง เช่นเดียวกับที่ McCroskey (1984: 127) กล่าวว่า คนที่รู้ว่าสถานการณ์ไหนต้องสื่อสารอย่างไรจึงจะเหมาะสมต่างหากที่เป็นผู้ที่มีความสามารถทางการสื่อสาร

แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวกับการสื่อสาร ในงานส่งเสริมการเกษตร

ทินกร ไชยาเผือก (2541: 8-12) วิธีการติดต่อสื่อสารในงานส่งเสริมการเกษตร มี 3 วิธีการคือ 1) วิธีการติดต่อแบบบุคคล (Personal contact) 2) วิธีการติดต่อสื่อสารแบบกลุ่ม (Group contact) และ 3) วิธีการติดต่อผ่านสื่อมวลชน (Mass contact)

วิธีการติดต่อแบบบุคคล

การติดต่อแบบบุคคลประกอบด้วย การเยี่ยมเกษตรกรที่บ้านและไร่นา การสอน ความชำนาญแก่เกษตรกรตัวต่อตัว และการสาธิตบุคคลต่อบุคคล การใช้จดหมายติดต่อ การใช้โทรศัพท์ติดต่อ และเกษตรกรไปหาเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรที่ทำงาน

การติดต่อแบบกลุ่ม

การติดต่อแบบกลุ่มมีหลายแบบคือ การประชุมพบปะ การบรรยาย การสาธิต การแสดงต่างๆ การดูงานนอกสถานที่

การประชุมพบปะ (Extension meeting) มักจะทำการแนะนำและอภิปรายเกี่ยวกับความรู้หรือปฏิบัติสิ่งใหม่ ๆ หรือเพื่อรับฟังความคิดเห็นและเข้าร่วมในกิจกรรมดังกล่าวในกรณีของกลุ่มเห็นชอบด้วย ในการพบปะนี้จะต้องตั้งเป้าหมายว่า เป็นการที่จะทำให้ความรู้หรือสิ่งปฏิบัติใหม่ ๆ แก่เกษตรกร หรือเป็นการพบปะกับเกษตรกรเพื่อทราบปัญหาและความต้องการ หรือเพื่อหาทางเปลี่ยนทัศนคติของกลุ่มเกษตรกรอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลาย ๆ อย่าง

การบรรยาย (Lecture) การบรรยายจะให้ผลดีในแง่ที่ว่าสามารถถ่ายทอดความรู้ผ่านกลุ่มเป้าหมายในเวลาอันสั้น แต่มีจุดอ่อนคือผู้นำการเปลี่ยนแปลงไม่สามารถที่จะสอนให้กลุ่มเป้าหมายปฏิบัติด้วยตนเองในขณะนั้น เพื่อสร้างความชำนาญ (Skill) ในการประกอบการ การบรรยายอย่างเดียวเป็นการยากที่จะเปลี่ยนทัศนคติ พฤติกรรม และความสนใจอันแท้จริงที่กลุ่มบุคคลเป้าหมายมีต่อกันได้ ในขณะเดียวกัน ผู้นำการเปลี่ยนแปลงซึ่งอาจเป็นผู้บรรยายหรือเชิญผู้อื่นมาบรรยายนั้น ผู้บรรยายส่วนมากก็เตรียมการมาเพื่อเพียงการบรรยายเท่านั้น ความรู้ที่นำมาอาจจำกัด และไม่สามารถตอบปัญหาของกลุ่มเป้าหมายได้ชัดเจน

สาธิตวิธี (Method demonstration) เป็นการสอนความชำนาญ (Skills) ให้แก่กลุ่มบุคคลเป้าหมายต่างกับสาธิตผล คือสาธิตสอนให้รู้ว่าจะทำอะไร แต่การสาธิตผลสอนให้ทราบว่าทำไมจึงจะต้องทำ คือการสาธิตวิธี มักจะใช้กับเกษตรกรที่ยอมรับหลักการในการปฏิบัติเรื่องนั้น ๆ อยู่แล้วและการแสดงสาธิตวิธีก็เป็นการที่จะให้เขายอมรับวิธีการที่ดีกว่า เหมาะสมกว่า หรือทำให้ถูกต้องยิ่งขึ้น การใช้สาธิตวิธีจะทำให้กลุ่มบุคคลเป้าหมายสามารถเห็น ได้ยิน อภิปรายซักถามและร่วมในการแสดง แต่ก็มีข้อจำกัดสำหรับกลุ่มที่มีขนาดใหญ่ เพราะเครื่องมือเครื่องใช้และเวลาจำกัด ไม่สามารถที่จะให้กลุ่มใหญ่ ๆ ปฏิบัติด้วยตัวเองอย่างทั่วถึง ตัวอย่างของการแสดงสาธิตวิธีได้แก่ การตอนไถ่ การติดตา ต่อกิ่ง

สาธิตผล (Result demonstration) เช่น การทำแปลงสาธิต (Demonstration plot) ซึ่งแสดงให้เห็นผลการใช้ปุ๋ย ยาฆ่าแมลง พันธุ์ข้าว ฯลฯ วัตถุประสงค์ในการแสดงสาธิตผลคือการพิสูจน์ให้กลุ่มบุคคลเป้าหมายเห็นว่า วิธีการปฏิบัติใหม่ ๆ ที่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรแนะนำนั้นสามารถปฏิบัติได้ผลดีในท้องถิ่นนั้น ๆ จริง การสาธิตผลสามารถกระตุ้นให้เกิดการตื่นตัว (Awareness) และสนใจในวิธีการปฏิบัติใหม่ ๆ โดยเปรียบเทียบกับวิธีการปฏิบัติแบบเก่า ๆ การจัดสาธิตผลนี้จะให้ผลดีต้องจัดบนที่ดินของเกษตรกรเอง เพราะเกษตรกรทั่วไปโดยเฉพาะผู้ที่ยอมรับช้าจะเชื่อผลที่เกิดขึ้นจากการทำของเกษตรกรด้วยกันเองซึ่งเป็นเพื่อนบ้านของตนมากกว่า แต่ข้อจำกัดของการสาธิตผลก็คือ ต้องเปลืองเงิน เปลืองเวลาและต้องมีการวางแผนโครงการไว้เป็นอย่างดี

การสาธิตกลุ่ม (Group demonstration) มีจุดมุ่งหมายที่จะแสดงผลการปฏิบัติงานของเกษตรกรที่เป็นกลุ่ม ที่เกิดเนื่องจากการรวมตัวกันทำงานตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร การสาธิตกลุ่มเป็นรูปแบบหนึ่งของการแสดงสาธิตผล (Result demonstration) หรือแปลงสาธิต (Demonstration plot) นั้นเอง แต่มีการเน้นหนักในการดำเนินงานในรูปของกลุ่ม

การจัดนิทรรศการ (Exhibits) การจัดนิทรรศการมีหลายขนาด การจัดแสดงขนาดเล็ก (Display) เป็นการจัดเกี่ยวกับหัวข้อใดหัวข้อหนึ่ง แต่ถ้าเป็นหลาย ๆ หัวข้อจัดในบริเวณเดียวกันเรียก Exhibits และถ้าเป็นงานขนาดใหญ่ระดับชาติเรียกว่า Exposition สุโชติ ดาวสุโข (2518: 1 อ้างใน ทินกร ไชยาเผือก, 2541) การแสดงนิทรรศการนั้น มุ่งที่จะให้ตัวกลางในการเข้าถึงกลุ่มบุคคลเป้าหมายที่ไม่ค่อยสนใจข่าวจากสื่อมวลชนต่าง ๆ หรือเข้าประชุมในเรื่องที่เกี่ยวข้อง ในขณะที่เดียวกันการจัดนิทรรศการก็เป็นการประชาสัมพันธ์ผลงานของหน่วยงานด้วย เป็นการกระตุ้นความสนใจและให้ข้อมูลในการไปแก้ปัญหาในการประกอบอาชีพของเกษตรกร นอกจากการจัดนิทรรศการนั้นยังมีการจัดทัศนศึกษาดูงานด้านการเกษตรนอกสถานที่ การจัดฝึกอบรมพิเศษหลักสูตรระยะสั้น เพื่อฝึกอบรมเกษตรกร การทดสอบในท้องถิ่น ซึ่งเป็นการทดลองทำหรือ

กระบวนการวิจัยสิ่งใดสิ่งหนึ่งหลาย ๆ วิธีในไร่นาของเกษตรกรในท้องถิ่น เพื่อจะหาว่าวิธีไหนจะดีที่สุดหรือให้ผลดีที่สุด เช่นทดลองปลูกพืชโดยใช้เมล็ดพันธุ์ต่าง ๆ กัน การใช้ปุ๋ยต่างกัน หรือการเลือกวันหว่านพืชต่างกัน

จากการศึกษาของ ญัฐวุฒิ ภาวะวรรณ และคณะ (2538: 72 – 73) ได้ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการระบบเกษตรภาคเหนือตอนบนพบว่า ปัจจัยทางสังคมและแรงจูงใจที่ทำให้เกษตรกรจัดการระบบเกษตรผสมผสาน ๆ ได้แก่ การที่เกษตรกรได้มีโอกาสไปศึกษาดูงานหรือ เห็นตัวอย่างกลับมามักจะเกิดแนวคิดปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเพิ่มเติมเพื่อให้ดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ วิมเนศ ศิลปพัฒนานนท์ (2541: 70) ได้ศึกษาเกี่ยวกับเทคโนโลยีการปลูกไม้ผลเขตหนาวของเกษตรกรในเขตส่งเสริมของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงม่อนเงาะอำเภอแม่แจ่มจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การไปเยี่ยมชมแปลงสาธิตของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงมีความสัมพันธ์ต่อการยอมรับการใช้เทคโนโลยีไม้เขตหนาวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้ ประวิศา พงษ์อร่าม (2549) ได้ศึกษาปัจจัยทางการสื่อสารที่มีผลต่อการลดหรือเลิกใช้สารเคมีของเกษตรกร ตำบลป่าโมก จังหวัดอ่างทอง พบว่า ปัจจัยทางการสื่อสารที่มีผลต่อการลดการใช้สารเคมีมากที่สุดคือ การฝึกอบรม รองลงมาคือ ทักษะการศึกษา สื่อโทรทัศน์ สื่อบุคคลประเภทนักวิชาการ เนื้อหาข่าวสารที่เข้าใจง่าย แผ่นพับและการสาธิตวิธีการตามลำดับ ปัจจัยทางการสื่อสารที่มีผลต่อการเลิกใช้สารเคมีมากที่สุดคือ สื่อบุคคลประเภทนักวิชาการ รองลงมาคือ เนื้อหาข่าวสารที่เข้าใจง่าย สื่อโทรทัศน์ การฝึกอบรม และทักษะการศึกษาดูงานตามลำดับ นอกจากนี้เกษตรกรให้เหตุผลว่าการลดหรือเลิกใช้สารเคมี ทำให้เกษตรกร ครอบครัวยุติและผู้บริหารโรคมีสุขภาพแข็งแรง ไม่มีสารพิษสะสมในร่างกาย ลดความเสี่ยงในการเกิดโรคอันเนื่องมาจากสารเคมี อีกทั้งช่วยลดต้นทุนได้มาก และการเลิกใช้สารสกัดชีวภาพและสารทดแทนจากสมุนไพร ทำให้ต้นทุนต่ำและมีกำไร ด้านการตลาด ผู้บริโภคนิยมซื้อพืชผักที่ไม่ใช้สารเคมี ส่งผลให้ขายได้ง่าย และเกษตรกรยังให้เหตุผลอีกว่า การลดหรือเลิกใช้สารเคมีเป็นประโยชน์ต่อสิ่งแวดล้อมและชุมชน เนื่องจากไม่มีสารพิษตกค้างในดิน น้ำ และอากาศ เกษตรกรสามารถประกอบอาชีพการเกษตรได้อย่างยั่งยืน ในระยะยาวช่วยรักษาสมดุลของสภาพแวดล้อมทำให้ระบบนิเวศน์มีความสมบูรณ์

วิธีการติดต่อผ่านสื่อมวลชน

ความสำคัญของสื่อมวลชนในการส่งเสริม โดยทั่วไปสื่อมวลชนไม่ว่าจะเป็นหนังสือพิมพ์ นิตยสาร เอกสารเผยแพร่ วิทยุ ภาพยนตร์ โทรทัศน์ การประกวดและการแข่งขัน จะให้ประโยชน์ในการส่งเสริมหลาย ๆ แง่ เพราะรวดเร็ว ใช้เวลาน้อยในการติดต่อกับชนกลุ่มใหญ่

ครอบคลุมได้ในเนื้อที่กว้างขวางกว่า เปลืองค่าใช้จ่ายน้อยกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนที่ใช้จ่ายต่อหัวของค่าใช้จ่ายกับบุคคลเป้าหมาย สื่อมวลชนจะมีบทบาทในการกระตุ้นให้เกิดการตื่นตัว สนใจเกี่ยวกับสิ่งปฏิบัติ ความรู้ใหม่ ๆ ทันสถานการณ์ เตือนล่วงหน้าในเรื่องทั่วไปในช่วงเวลาหนึ่งๆ เช่น การควบคุมโรคและแมลงพร้อมทั้งให้คำแนะนำในการป้องกัน นอกจากนี้ สื่อมวลชนยังช่วยในการสร้างทัศนคติที่ดีต่อการส่งเสริมหรือโครงการส่งเสริม

พรทิพย์ เข็นจะบก และคณะ (2547) ศึกษาการสื่อสารเพื่อพัฒนาการเกษตรทฤษฎีใหม่ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ผลการศึกษากระบวนการสื่อสาร พบว่าในบริบทของสังคมไทยอันเนื่องมาจากองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ เป็นผู้สื่อสารที่มีความน่าเชื่อถือสูงสุด ทำให้มี 3 ขั้นตอน สำคัญเท่านั้นคือ 1 ขั้นตอนการรับรู้ โน้มน้าวใจและยอมรับ 2 ขั้นตอนมือปฏิบัติและแสวงหาความรู้ 3 ขั้นยืนยัน โดยสื่อที่เข้ามามีบทบาทในขั้นที่ 1 มากที่สุดคือ สื่อมวลชน และสื่อบุคคล โดยสื่อมวลชนที่เกษตรกรมีการเปิดรับมากที่สุดคือโทรทัศน์ และสื่อบุคคลที่มีบทบาทในการแสวงหาข่าวสารของเกษตรกร คือเกษตรกรตำบล เจ้าหน้าที่ โครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ส่วนในขั้นที่ 2 สื่อที่มีบทบาทมากที่สุด คือสื่อเฉพาะกิจ อันได้แก่ การอบรมและเครือข่ายการสื่อสาร ซึ่งทำหน้าที่ในการเสริมสร้างศักยภาพการเรียนรู้ การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม อย่างเช่นกระบวนการทบทวนตนเอง การสื่อสารเพื่อกิจกรรมทางสังคม ซึ่งความสำคัญของการสื่อสารนี้จะส่งผลโดยตรงถึงการเปิดรับข่าวสารการแสวงหาข่าวสาร และการสื่อสารเพื่อการยอมรับนวัตกรรมด้วยเช่นกัน ส่วนปัจจัยภายนอกที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสื่อสาร และส่งผลต่อการยอมรับแนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรนั้น มีด้วยกันหลายปัจจัย 1) ปัจจัยด้านหน่วยงานที่ให้การสนับสนุน 2) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ 3) ปัจจัยด้านปัจเจกบุคคล 4) ปัจจัยด้านภูมิศาสตร์และผลผลิตในท้องถิ่น 5) ปัจจัยด้านสังคมวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยแต่ละปัจจัยส่งผลในขั้นตอนการยอมรับเกษตรทฤษฎีใหม่ทั้งสามขั้นตอนแตกต่างกันไป ส่วนการศึกษาการออกแบบสารและสื่อเกษตรทฤษฎีใหม่ที่ได้มาจากระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการของโครงการฯ ได้ข้อสรุปว่า สื่อที่เหมาะสมกับการสื่อสารเพื่อพัฒนาการเกษตรทฤษฎีใหม่มากที่สุด สื่อผสม โดยมีสื่อบุคคลเป็นหลักแล้วใช้ประกอบกับสื่ออื่น ๆ คือคู่มือการอบรม สารคดี สื่อภาพชุด สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อวีดิโอหรือวีซีดีเทปวิทยุเปิดในหอกระจายข่าวและแบบจำลองภาพแนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่ซึ่งการที่จะเลือกใช้สื่อต่าง ๆ ผสมกันอย่างไรนั้น ขึ้นกับสถานการณ์ในการนำไปใช้ และเนื้อหาที่ต้องการสื่อสารในสถานการณ์นั้น ๆ เป็นสำคัญ

วิทยา ดำรงเกียรติศักดิ์ (2545: 2 – 6) กล่าวว่า หลัก 7 ประการใน การติดต่อสื่อสารให้มีประสิทธิผล (The 7 C's of effective communications) มีอยู่หลายแนวคิดเช่น

1. ความน่าเชื่อถือ (Credibility) การสื่อสารนั้นจะได้ผลต้องเริ่มต้นด้วยบรรยากาศแห่งความน่าเชื่อถือ ไร้วางใจ ผู้รับสารต้องเชื่อถือผู้ให้ข่าวสาร หรือแหล่งข่าว จึงจะมีความมั่นใจหรือเต็มใจรับฟังข่าวสารนั้น

2. ความเหมาะสมกลมกลืนของเนื้อหาสาระกับสภาพแวดล้อม (Context) การสื่อสารที่ดี ต้องมีความเหมาะสมกลมกลืนกับวัฒนธรรมและสภาพสังคม เครื่องมือสื่อสารนั้นเป็นเพียงประกอบ แต่ความสำคัญอยู่ที่ภาษาท่าที ภาษา พฤติกรรมที่เหมาะสมกับสังคม วัฒนธรรมของชุมชนหรือสภาพแวดล้อมนั้น ๆ

3. เนื้อหาสาระ (Content) ข่าวสารที่ดี จะต้องมีความหมายสำหรับผู้รับสาร คือมีประโยชน์ แก่กลุ่มชนนั้น ๆ หรือมีสิ่งที่เขาจะได้ประโยชน์ บางเรื่องที่เป็นประโยชน์ต่อกลุ่มชนกลุ่มหนึ่งมาก แต่อาจไม่มีสาระสำหรับคนบางกลุ่ม ดังนั้นการพิจารณากลุ่มเป้าหมาย หากข่าวสารใดไร้ประโยชน์ หรือไม่ให้ผลตอบแทนอันน่าพึงพอใจ ผู้รับย่อมไม่สนใจข่าวสารนั้น

4. ความสม่ำเสมอต่อเนื่องกัน (Continuity and consistency) การสื่อสารจะได้ผลต้องมี การส่งข่าวสารบ่อย ๆ ติดต่อกัน มีการย้ำอยู่เสมอเพื่อเตือนความจำ และมีความสม่ำเสมอต้นเสมอปลาย เชิงตรง แน่นนอน

5. ช่องทางการสื่อสาร (Channels) ข่าวสารจะเผยแพร่ได้ดี ต้องส่งให้ถูกช่องทางของการสื่อสาร หรือผ่านที่เหมาะสมกับลักษณะของข่าวสาร จุดมุ่งหมายในการสื่อสารและกลุ่มเป้าหมาย

6. ความสามารถของผู้รับสาร (Capability of audience) การสื่อสารที่ถือว่าได้ผลนั้นต้องทำให้ผู้รับสารใช้ความพยายามน้อยที่สุด ดังนั้นในการสื่อสารต้องคำนึงถึงขีดความสามารถในการรับข่าวสารผู้รับ ซึ่งขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่างเช่น นิสัย ความรู้ พื้นฐานที่จะช่วยให้เข้าใจทักษะการสื่อสาร เป็นต้น

7. ความแจ่มแจ้ง (Clarity) ข่าวสารต้องง่าย ชัดเจน กระชับรัด ใช้ภาษาที่ผู้รับเข้าใจ ไม่ควรใช้ศัพท์ที่ยากไม่ควรมีความหมายหลายแง่ ยิ่งข่าวสารที่ต้องถูกส่งผ่านหลาย ๆ ทอดยิ่งต้องระมัดระวัง

อีกหนึ่งแนวคิดกล่าวว่าการสื่อสารให้มีประสิทธิผลก็ใช้ 7C's เหมือนกัน แต่ในความหมายที่ต่างกันคือ การสื่อสารที่ดีต้องมี

1. ความกระชับ (Clear)
2. กระชับ (Concise) ไม่เยิ่นเย้อ
3. สมบูรณ์ (Complete) ได้ใจความครบถ้วน ไม่เคลือบแคลง ขาดหาย
4. ถูกต้อง (Correct) พิสูจน์ได้

5. มีมารยาท (Courteous) ถูกคน ถูกกาล ถูกเทศะ รู้ที่ต่ำที่สูง
6. พินิจพิจารณา การรอบคอบ (Considerate) รู้กฎ รู้ระเบียบ รู้จรรยาบรรณ รู้เขารู้เรา
7. มีความเป็นรูปธรรม (Concrete) จะสื่ออะไร ควรให้เข้าใจได้ทันที ใช้ภาษาและยกตัวอย่างที่เป็นธรรม

ในปี 1998 Center for Communication Program มหาวิทยาลัย John Hopkins (U.S.A) ได้กำหนด 7C's effective Communication ประกอบด้วย

1. การสื่อสารที่ดีต้องให้ผู้รับเกิดความสนใจ (Command attention) ตั้งใจและเปิดใจที่จะรับสาร
2. การสื่อสารต้องกระตุ้นทั้งสมองและจับหัวใจของผู้รับสาร (Cater to the heart and the head) ทำให้ผู้รับสารมองเห็นความเป็นตรรกะ เห็นด้วยในเหตุในผลและตื่นตาตื่นใจ มีความประทับใจในผู้ส่งสาร เนื้อหา และวิธีการ
3. การสื่อสารต้องทำให้เกิดการตอบสนอง ผู้รับสารต้องรู้ว่าผู้ส่งสารต้องการให้ทำอะไร (call to action)
4. เนื้อหาสาระต้องชัดเจน (Clarity the message) ไม่คลุมเครือ
5. การสื่อสารที่ดีต้องทำให้ผู้รับสารรู้ถึงประโยชน์ที่จะได้รับ เช่น ประโยชน์ทางจิตใจ เศรษฐกิจ และสังคมฯลฯ (Communication a benefit)
6. การสื่อสารที่ดีต้องทำให้ผู้รับสารเกิดความไว้วางใจ (Create trust)
7. เนื้อหาสาระต้องคงที่สม่ำเสมอ (Convey a consistence message)

จากแนวคิดดังกล่าว สรุปได้ว่า การสื่อสารจะมีประสิทธิผลได้ก็ต่อเมื่อผู้รับสารต้องเข้าใจเนื้อหาสาระที่จะส่งไปยังผู้รับ เนื้อหาสาระจะต้องชัดเจนไม่คลุมเครือ ต้องทำให้ผู้รับสารรู้ถึงประโยชน์ที่จะได้รับสาร ต้องทำให้ผู้รับสารเกิดความไว้วางใจ เนื้อหาสาระต้องคงที่สม่ำเสมอ ควรประเมินเนื้อหาข่าวสารและผู้รับสารเพื่อที่จะได้ส่งสารอย่างถูกช่องถูกทาง

องค์ประกอบและปัจจัยการสื่อสารเพื่อการพัฒนาการเกษตร

การสื่อสารเพื่อพัฒนาการเกษตร มีองค์ประกอบพื้นฐานเหมือนกับการสื่อสารด้านอื่นๆคือประกอบด้วย ผู้ส่งสาร สาร สื่อ ผู้รับสาร ผลที่เกิดจากการรับสารและการสะท้อนกลับ การสื่อสารเพื่อพัฒนาการเกษตร โดยทั่วไปผู้ส่งสารมักจะ ได้แก่ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร จะเป็นผู้นำสาร ได้แก่ ข้าราชการ วิชาการ ความรู้ ความคิดเห็นต่าง ๆ ทางด้านการเกษตร อันเป็นกลุ่มเป้าหมายเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ ความเข้าใจหรือการยอมรับตรงกับที่ ผู้ส่งสารปรารถนาหรือมี

วัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดความเข้าใจถูกต้องร่วมกัน กระบวนการสื่อสารจึงเกี่ยวข้องกับการพูด การเขียน การอ่าน การฟัง การแลกเปลี่ยนทัศนะ ข้อเท็จจริง ความคิดและประสบการณ์ อันก่อให้เกิดความสัมพันธ์กับบุคคลในสังคม วิธีการส่งเสริมและเผยแพร่ความรู้ทางการเกษตร จึงจำเป็นต้องใช้วิธีการสื่อสารแทบทั้งสิ้น ซึ่งการสื่อสารจะได้ผล ผู้รับสารต้องได้รับสารด้วยความเข้าใจต่อข่าวสารนั้น เชื่อถือ ขอมรับพร้อมปฏิบัติตามและอาจมีการซักถาม อันจะส่งผลให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ด้วยเหตุนี้การสื่อสารเพื่อพัฒนาการเกษตร จะต้องคำนึงถึงปัจจัยต่อไปนี้ คือกลุ่มเป้าหมาย เนื้อหาสาร สิ่งที่ต้องการเปลี่ยนแปลง ทฤษฎีการเรียนรู้ วัตถุประสงค์หลัก ของการส่งเสริม ความต้องการและเวลา ความพร้อมและความเป็นไปได้ของวิธีการ ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ จะมีผลต่อการเลือกวิธีการสื่อสาร (ประวิศา พงษ์อร่าม, 2549: 16 – 17)

โสตทัศนูปกรณ์ในการส่งเสริมการเกษตร

บุญธรรม จิตต์อนันต์ (2540: 59) โสตทัศนูปกรณ์ตรงกับภาษาอังกฤษ ว่า Audio-Visual หรือ Audio-Visual Materials หมายถึงสิ่งที่เรามองเห็นและได้ยินเสียง ซึ่งเป็นเครื่องช่วยสอน ของครู ได้แก่ สื่อ ที่ใช้ประกอบการสอนต่าง ๆ และเพื่อให้สื่อมีความหมายกว้างขึ้น จึงเรียกสื่อที่ใช้ ประกอบการสอนหรือถ่ายทอดความรู้ว่า สื่อการสอน หรือสื่อการศึกษา ซึ่งมีความสำคัญคือ

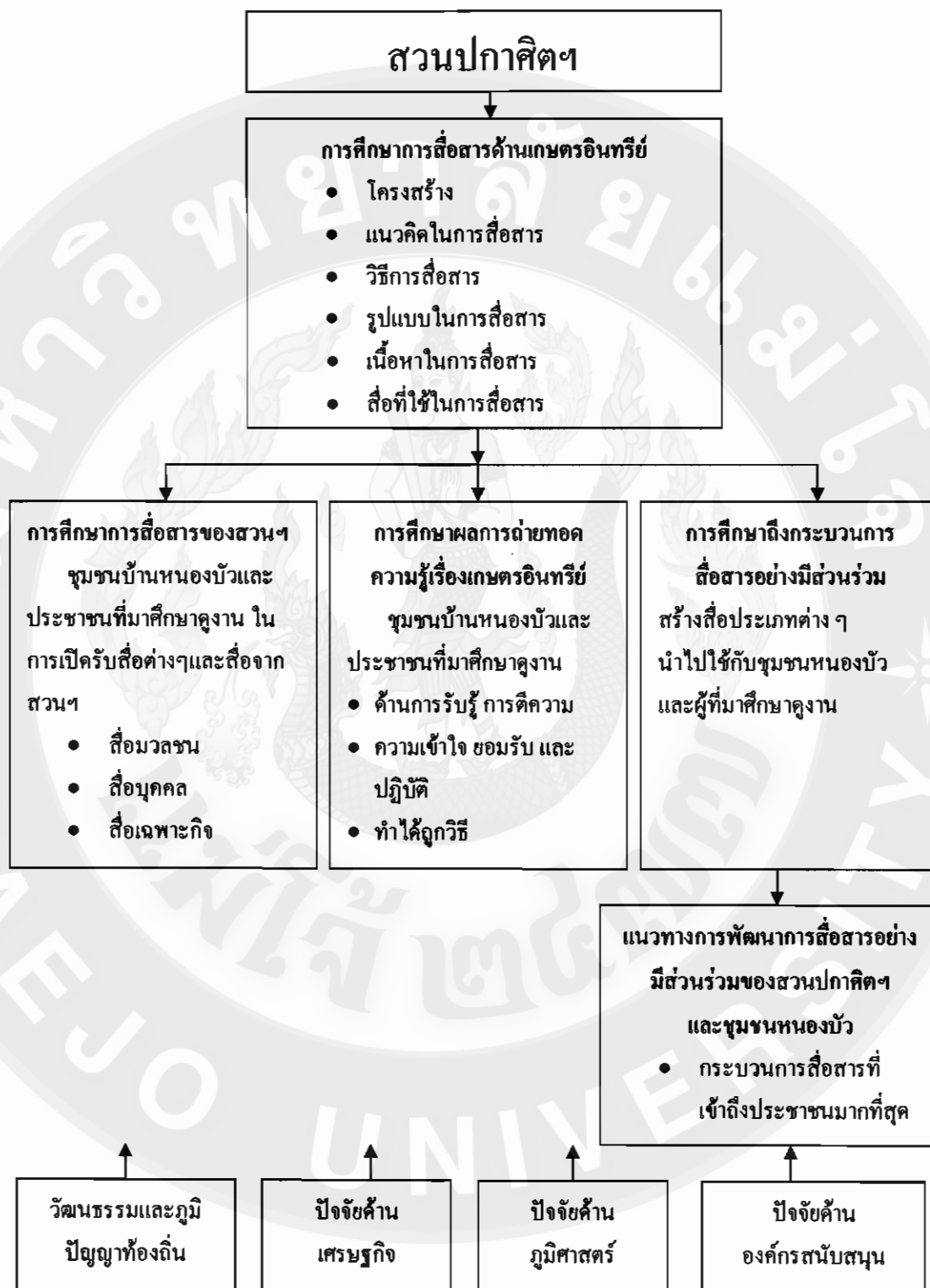
1. ช่วยทำให้เกิดความเข้าใจในเรื่องที่เรียนหรือนำมาชี้แจงดีขึ้น
2. ก่อเกิดความสนใจเรื่องที่พูดและลดความเบื่อหน่าย
3. ช่วยให้ผู้เรียนหรือผู้ฟังจดจำไปได้นาน
4. สอนทักษะหรือความชำนาญได้ผลดียิ่ง
5. ช่วยกระตุ้นให้เกิดการปฏิบัติตาม
6. ช่วยประหยัดเวลาสอนและเวลาเรียน ก่อให้เกิดความสะดวกในการสอนและ

การเรียนรู้

เจ้าหน้าที่ส่งเสริมเปรียบเสมือนเป็นครูที่ทำการสอนนอกระบบโรงเรียน ทำหน้าที่ ถ่ายทอดความรู้ เทคโนโลยี และแนวคิดใหม่ ๆ ทางทางการเกษตรให้แก่เกษตรกร แม่บ้าน ชาวชน คลอดผู้สนใจการเกษตรทั่วไป ในการสอนหรือถ่ายทอดความรู้จำเป็นต้องอาศัยโสตทัศนูปกรณ์เป็น เครื่องช่วย เพื่อให้วัตถุประสงค์ของการสอนหรือการส่งเสริม วิริยะ คล้ายแดง (2535) ศึกษาการ ดำเนินการและการใช้สื่อเสียงตามสายเพื่อเกษตรกรในจังหวัดลำพูน ในเรื่องการบริหารและดำเนินการ เสียงตามสายในหมู่บ้านรวมถึงศึกษาพฤติกรรมกรับข่าวสารจากเสียงตามสายเพื่อเป็นแนวทางการ ส่งเสริมการเกษตรผ่านสื่อเสียงตามสายในหมู่บ้านพบว่า ผู้ดำเนินรายการทุกคนเป็นผู้ชาย อายุเฉลี่ย

47 ปี จบชั้น ป.4 และสื่อมวลชนที่นิยมเปิดรับสูงสุดคือ สื่อโทรทัศน์ วิธีการดำเนินรายการสดเป็นรูปแบบรายการที่นิยมใช้จัดรายการมากที่สุด สำหรับเกษตรกรผู้รับฟังเสียงตามสายที่ได้รับการสอบถามพบว่า สองในสามเป็นเพศชายอายุเฉลี่ยประมาณ 40 ปี ส่วนใหญ่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เป็นเกษตรกรผู้นำร้อยละ 13 สื่อวิทยุโทรทัศน์เป็นสื่อมวลชนที่เปิดรับมากที่สุด รองลงมา คือ วิทยุกระจายเสียง หนังสือพิมพ์ ตามลำดับ เกษตรกรจำนวนสองในสามระบุว่ารับฟังเสียงตามสายได้ชัดเจนดี และรับฟังทุกครั้งที่มีการเปิดกระจายเสียงโดยรับฟังช่วงเช้าสูงสุดและร้อยละ 90 ได้รับความรู้ทั้งเรื่องในเรื่องทั่วไปและเรื่องทางเกษตรในระดับน้อยถึงปานกลางและได้นำความรู้เหล่านั้นไปใช้ประโยชน์ในระดับน้อยถึงปานกลางเช่นกัน เกษตรกรส่วนใหญ่เสนอว่าควรจะมีการให้ความรู้ทางเกษตรที่เหมาะสมผ่านสื่อเสียงตามสายบ่อยครั้ง โดยเนื้อหาทางเกษตรที่ต้องการได้แก่ เรื่อง การตลาดทางเกษตร การกำจัดศัตรูพืช-โรคพืช ปุ๋ย ส่วนเนื้อหาที่รองลงมาก็คือ เรื่องสุขภาพอนามัยบรรณผล

ทินกร ไชยาเผือก (2541) ศึกษาการใช้สื่อในงานส่งเสริมการเกษตรของเจ้าหน้าที่เกษตรตำบลในจังหวัดพะเยา พบว่า สื่อที่เกษตรตำบล 6 ใน 10 คน ใช้มี 19 ชนิด สื่อที่เกษตรตำบลต่ำกว่า 1 ใน 3 คน ใช้ มี 3 ชนิด คือ สมุดภาพกิจกรรม รูปจำลอง และภาพยนตร์ ส่วนการใช้สื่อในงานส่งเสริมการเกษตรที่กำหนดจากส่วนกลาง 8 โครงการหลัก เกษตรตำบลใช้สื่อในงานส่งเสริมการผลิตข้าว มากที่สุด รองลงมาคือ โครงการส่งเสริมการผลิตพืชไร่ โครงการส่งเสริมการผลิตพืชสวน และโครงการปรับโครงสร้างและระบบการผลิต และเกษตรตำบลใช้สื่อในงานโครงการส่งเสริมธุรกิจน้อยที่สุด สภาพพื้นฐานบางประการของเกษตรตำบล ที่มีความสัมพันธ์กับการใช้สื่อในงานส่งเสริมการเกษตรคือ เกษตรตำบลเพศหญิงจะใช้สื่อ แผ่นโปสเตอร์น้อยกว่าเกษตรตำบลเพศชาย แต่ใช้สื่อหนังสือพิมพ์ และสมุดภาพกิจกรรมมากกว่าเกษตรตำบลเพศชาย และเกษตรตำบลที่มีระดับการศึกษาสูงใช้สื่อ การสาธิตวิธีและทัศนศึกษามากกว่าเกษตรตำบลที่มีระดับการศึกษาค่ำและเกษตรตำบลที่มีอายุราชการน้อย ใช้สื่อแผ่นพับคู่มือวิชาการและแผนที่สังเขปมากกว่าเกษตรตำบลที่มีอายุราชการมาก

ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อกระบวนการสื่อสาร

ภาพ 5 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 3

วิธีการวิจัย

การศึกษาเรื่องการพัฒนาการสื่อสารด้านเกษตรอินทรีย์ของสวนปาล์ม (สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์) อย่างมีส่วนร่วม กรณีศึกษาบ้านหนองบัว ตำบลเมืองยาง อำเภอเขิงดาว จังหวัดเขิงใหม่ ที่มุ่งศึกษาการสื่อสารและพัฒนาการสื่อสารด้านเกษตรอินทรีย์ของสวนปาล์ม กับชุมชนบ้านหนองบัว โดยผู้วิจัยได้เข้าไปศึกษาในสวนปาล์ม และชุมชนบ้านหนองบัวซึ่งมีการเก็บข้อมูลภาคสนามโดยการสังเกต สัมภาษณ์ ผสมผสานกับการศึกษาจากเอกสารต่าง ๆ และจัดเวทีทดลองการถ่ายทอดการสื่อสารด้านเกษตรอินทรีย์ และในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ออกแบบการทำงานดังนี้

สถานที่ดำเนินการวิจัย

สวนปาล์ม (สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์) และชุมชนบ้านหนองบัว หมู่ที่ 11 ตำบลเมืองยาง อำเภอเขิงดาว จังหวัดเขิงใหม่

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ เปิดให้ตัวแทนครัวเรือนชาวบ้านในชุมชนหนองบัว เข้าร่วมเป็นกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย ซึ่งมีสถานภาพเป็น หัวหน้าครอบครัว บิดา มารดา และบุตร จำนวน 63 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ โดยเครื่องมือที่นำมาใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ

1. การสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (Indept interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับชุมชน ความต้องการของชุมชน ทศนะคติเกี่ยวกับสวนปาล์ม รวมทั้งประโยชน์ที่ได้รับและผลเสียที่ทำให้ชุมชนประสบกับปัญหาในด้านใดบ้าง

2. แบบสัมภาษณ์ (Interview form) เป็นชุดคำถามซึ่งรวบรวมขึ้นอย่างมีกฎเกณฑ์ และวิธีการ เพื่อรวบรวมข้อเท็จจริง ความคิด เกี่ยวกับการเข้ารับการถ่ายทอดความรู้เรื่องเกษตรอินทรีย์จากสวนปาล์มและอื่น ๆ ตามวัตถุประสงค์การรวบรวมข้อมูลแต่ละเรื่องนั้น ๆ

3. แบบสังเกตใช้เทคนิควิธีการเก็บข้อมูล เกี่ยวกับการดำเนินงานของสวนปาล์มและกระบวนการคิดของชาวบ้านในชุมชน โดยผู้วิจัยได้เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรม ของสวนปาล์มและชาวบ้านในชุมชนเพื่อศึกษาเกี่ยวกับการสื่อสารด้านเกษตรอินทรีย์ โดยสังเกตเกี่ยวกับสภาพทั่วไป สถานการณ์ของเกษตรอินทรีย์ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ ระบบการทำเกษตรของชุมชน ความเข้าใจเรื่องเกษตรอินทรีย์ การรับข้อมูลเรื่องเกษตรอินทรีย์จากสื่อใดบ้าง แล้วนำข้อมูลที่ได้จากการสังเกตไปตรวจสอบกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เพื่อความถูกต้อง

4. การระดมความคิดผ่านเวทีชุมชน การสนทนาแลกเปลี่ยนแนวคิดกับเจ้าหน้าที่สวนปาล์ม และชุมชนกลุ่มตัวอย่างเพื่อให้เกิดแนวคิดในการพัฒนาการสื่อสารด้านเกษตรอินทรีย์

การทดสอบเครื่องมือในการวิจัย

เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ การตรวจสอบข้อมูลให้ความแม่นยำและน่าเชื่อถือ เป็นสิ่งสำคัญ ผู้วิจัยจึงเลือกการตรวจสอบข้อมูลดังต่อไปนี้ แบบประเมินความรู้ได้มีการทดสอบความเที่ยงตรงโดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิและอาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบก่อนดำเนินการนำไปใช้จริงรวมถึงทดสอบกับผู้เข้ามาศึกษาดูงานด้านเกษตรอินทรีย์ของสวนปาล์มจำนวน 20 คน

วิธีการวิจัยและการเก็บข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ได้ใช้วิธีการและมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การเก็บข้อมูลเบื้องต้นด้านเกษตรอินทรีย์และข้อมูลพื้นฐาน

ประชุมทำความเข้าใจกับสวนปาล์มและชุมชนบ้านหนองบัวเพื่อชี้แจงและทำความเข้าใจเกี่ยวกับประเด็นวิจัยและผลที่ได้รับจากการวิจัย รวมถึงแนวทางในการเก็บข้อมูล ซึ่งเน้นการศึกษาเรื่องการสื่อสารด้านเกษตรอินทรีย์ของสวนปาล์ม กับชุมชนบ้านหนองบัว

การเก็บข้อมูลชุมชนบ้านหนองบัว

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เข้าไปศึกษาด้านบริบทของชุมชนบ้านหนองบัว ด้านเศรษฐกิจ สังคม วิถีชีวิต วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม โดยการสัมภาษณ์ สังเกต และศึกษาเอกสารของเทศบาลตำบลเมืองยาง สัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้าน บ้านหนองบัว ร่วมประชุมกับชาวบ้านหนองบัวในวันที่มีการประชุมหมู่บ้านและวิเคราะห์พื้นที่ สถานการณ์จริงด้านเกษตรอินทรีย์ ด้วยการสังเกต

การเก็บข้อมูลของสวนปาล์ม

ผู้วิจัยได้ศึกษาโครงสร้างการดำเนินงานของสวนปาล์ม โดยหาข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์และศึกษาข้อมูลด้านเกษตรอินทรีย์โดยการศึกษาการดำเนินงานด้านเกษตรอินทรีย์ของ สวนปาล์ม ด้วยการสัมภาษณ์ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่สวนปาล์ม และจากการเข้าไปสังเกตอย่างมีส่วนร่วมภายในพื้นที่ของสวนปาล์ม

การศึกษาด้านการสื่อสารเรื่องเกษตรอินทรีย์ของสวนปาล์ม

ผู้วิจัยได้เข้าไปศึกษาแนวคิดในการสื่อสารด้านเกษตรอินทรีย์ของสวนปาล์ม โดยการสัมภาษณ์ผู้บริหารของสวนปาล์ม และร่วมสังเกตในขณะที่สวนปาล์ม ได้เปิดให้ประชาชนและผู้สนใจทั่วไปเข้าศึกษาดูงานที่ศูนย์สาธิตและฝึกอบรมเกษตรอินทรีย์ โดยศึกษาวิธีการสื่อสาร รูปแบบในการสื่อสาร เนื้อหาในการสื่อสาร และสื่อที่ใช้ในการสื่อสาร

การศึกษาด้านการสื่อสารเรื่องเกษตรอินทรีย์ของสวนปาล์มกับชุมชนบ้านหนองบัว

ศึกษาการสื่อสารด้านเกษตรอินทรีย์ของสวนปาล์ม กับชุมชนบ้านหนองบัวในระยะเวลาเริ่มแรกจนถึงปัจจุบันโดยการสัมภาษณ์ผู้จัดการสวนปาล์ม ร่วมกิจกรรมในวันสำคัญต่าง ๆ ร่วมสังเกตเจ้าหน้าที่ของสวนปาล์ม ในการเป็นวิทยากรบรรยายให้กับผู้ที่เข้ามาศึกษาดูงาน

ขั้นตอนที่ 2 การจัดเวทีทดลองการถ่ายทอดการสื่อสารด้านเกษตรอินทรีย์ ครั้งที่ 1

ผู้วิจัยได้ร่วมกับเจ้าหน้าที่ของสวนปาล์ม จัดเวทีถ่ายทอดความรู้เรื่องเกษตรอินทรีย์ โดยการนำชาวบ้านชุมชนหนองบัวจำนวน 63 คนมาอบรมเชิงปฏิบัติการที่ศูนย์สาธิตและฝึกอบรมเกษตรอินทรีย์โดยใช้รูปแบบการสื่อสารเดิมของสวนคือใช้เจ้าหน้าที่บรรยายประกอบการสาธิตโดยเนื้อหาที่น่าสนใจคือ คุณเอก มณีโส ผู้จัดการสวนปาล์ม บรรยายเรื่องความเป็นมาของสวนและการทำเกษตรอินทรีย์ คุณชยุตม์ โนคำ ผู้ช่วยผู้จัดการสวนปาล์ม บรรยายเรื่องหลักการทำเกษตรอินทรีย์ คุณศิรินาถ ทิพรรัตน์ นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืน คณะผลิตกรรมการเกษตรมหาวิทยาลัยแม่โจ้ บรรยายเรื่องความหมายและความสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียงและการประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงระดับครัวเรือนและระดับชุมชน คุณเสน่ห์

สุริยวรรณ หัวหน้างานสวนปกาติฯ และทีมงาน บรรยายและสาธิตการทำปุ๋ยชีวภาพเพื่อปรับปรุงดินและบำรุงพืช การทำน้ำหมักชีวภาพเพื่อการบำรุงพืชและไล่แมลง ช่วงท้ายให้ผู้เข้ารับการอบรมตอบแบบประเมินความรู้ความเข้าใจเรื่องเกษตรอินทรีย์

ขั้นตอนที่ 3 การมีส่วนร่วมในการพัฒนาการสื่อสารด้านเกษตรอินทรีย์

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบประเมินผลและข้อเสนอแนะในการเข้าร่วมอบรมครั้งแรกมาวิเคราะห์ผล ประชุมร่วมกับเจ้าหน้าที่สวนปกาติฯ พัฒนาการสื่อสารขึ้นมาใหม่ และเพิ่มเติมจากเดิม

1. จัดทำบอร์ดนิทรรศการถาวรความเป็นมาของสวนปกาติฯ แผนที่สวน และแผนกกิจกรรมต่าง ๆ ผู้วิจัยได้จัดทำบอร์ดนิทรรศการถาวรที่ประกอบไปด้วยรูปภาพและข้อความ พร้อมวิธีจัดวางอย่างเหมาะสม ซึ่งผู้เข้าอบรมจะได้เห็นภาพจากรูปถ่ายที่ได้รับการคัดเลือกแล้ว ภาพถ่ายสามารถสื่อได้ชัดเจนด้วยการถ่ายรูปมุมต่าง ๆ ที่น่าสนใจ ภาพถ่ายจะมีเส้นที่แบบศิลปะ ตรงที่ จะมีชีวิตมากกว่าการทำบอร์ดด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ แบบไวรัล การใส่ข้อความที่อ่านแล้วเข้าใจได้ทันทีภายในบอร์ด จะช่วยให้ผู้ชมเข้าใจมากขึ้น และในขณะที่วิทยากรเล่าถึงความเป็นมาของสวน เราสามารถเห็นภาพ ไม่ว่าจะเป็นภาพผู้ก่อตั้งสวน ภาพในอดีต จนถึงปัจจุบันและภาพแผนที่สวนที่แสดงถึงการวางผังไว้เป็นอย่างดี มีแหล่งน้ำ ถนนภายในสวน และแผนกต่าง ๆ

2. บอร์ดนิทรรศการถาวรเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผู้วิจัยได้จัดทำบอร์ดนิทรรศการถาวรเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่นำเสนอพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงในวาระสำคัญต่าง ๆ ในแต่ละปี นับตั้งแต่ครั้งแรกที่มีพระราชดำรัส ทำให้ผู้ชมได้เข้าใจเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้มากขึ้น และผู้ที่ยังไม่เข้าใจจะได้มีแรงบันดาลใจหรือจุดประกายให้น้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ นอกจากนี้สามารถจดไปไว้อ่านที่บ้านได้อีกด้วย

3. จัดทำบอร์ดนิทรรศการ ที่นำเสนอการพึ่งตนเองโดยการทำเกษตรอินทรีย์ คือปลูกทุกอย่างที่กินได้ เลี้ยงไก่ เป็ด หมูเป็นอาหาร โปรตีน ทำกิน เหลือกก็ขาย แบ่งปันแลกเปลี่ยนกับเพื่อนบ้าน ทำการเกษตรแบบอินทรีย์ ใช้ปุ๋ยชีวภาพ น้ำหมักชีวภาพ เลิกใช้สารเคมี ลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม สุขภาพร่างกายแข็งแรง เกษตรอินทรีย์นำไปสู่วิถีชีวิตพอเพียง (โดยภาพประกอบมาจากการทำเกษตรอินทรีย์ของสวนปกาติฯ)

4. สื่อวีดีโอชีวิตดีนำเสนอชีวิตจริงของผู้ทำเกษตรอินทรีย์และน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน แล้วพบกับความสุขอย่างพอเพียง

- วิถีโอชีดีเรื่องลุงนิลคนแห่งความสุขโดยผู้วิจัยได้ศึกษาทำความเข้าใจเนื้อหาวิถีโอชีดี เรื่อง ลุงนิลคนแห่งความสุขและได้ทำการคัดต่อบางตอนมานำเสนอได้เพื่อมุ่งหวังที่จะให้ผู้รับได้เนื้อหา ดังนี้ ลุงนิล (คุณสมบูรณ์ ศรีสุบัติ) เกษตร อายุ 58 ปีแห่งบ้านพอนอม อำเภอทุ่งตะโก จังหวัดชุมพรหลังจากที่ทำเกษตรเชิงเดี่ยวปลูกสวนทุเรียนอย่างเดียว จนมีหนี้สินมากันพบตัวเองจากการฟังพระราชดำรัสเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จนเปลี่ยนความคิดละเลิกสารเคมี มาทำการเกษตรแบบผสมผสาน มีชีวิตอยู่กับงานที่เขารักเป็นงานที่นำมาอยู่ดีกินดี มีเกียรติและศักดิ์ศรี ครอบครัวยู่พร้อมหน้าพร้อมตา พบกับความสุขกายสุขทางใจ ความสุขที่แท้จริง ตามความหมายของพอเพียงซึ่งผู้วิจัยต้องการให้ผู้ชมมองเห็น ภาพของสวนคอนโค 9 ชั้นของลุงนิลที่ประกอบไปด้วย ชั้นที่ 1 อยู่ในนา เลี้ยงปลา ปลูกบัว ฝึชน้ำ เอาน้ำไปรดต้นไม้ ชั้นที่ 2 ปลูกพืชหัว เช่นกระชาย ขมิ้น ชั้นที่ 3 ปลูกพืชคลุมดิน เพิ่มความชุ่มชื้นให้ดิน ชั้นที่ 4 ปลูกพืชบนดิน ปลูกทุกอย่างที่กินได้ ชั้นที่ 5 ปลูกกล้วยตานี กล้วยเล็บมือนาง ชั้นที่ 6 ปลูกพริกไทขึ้นตามต้นไม้ ชั้นที่ 7 ทำสวนทุเรียน ชั้นที่ 8 ปลูกต้นไม้ทุกอย่างเป็นธนาคารต้นไม้ และชั้นที่ 9 ปลูกต้นยางฉววยในหลวงและการนำเสนอเรื่องของลุงนิลคนแห่งความสุขยังต้องการให้ฟังคำพูดของลุงนิลที่แนะนำให้ทำบัญชีครัวเรือน ต้องการให้ชมวิธีการทำปุ๋ยหมักชีวภาพ น้ำหมักชีวภาพ สารไล่แมลง และวิธีการเลี้ยงหมูหลุมที่ได้มูลหมู เป็นปุ๋ยทำก๊าซชีวภาพใช้ในบ้าน ภาพครอบครัวที่เป็นสุขอยู่พร้อมหน้าพร้อมตากันรับประทานอาหารร่วมกันทุกวัน

ในการชมวิถีโอแล้วผู้วิจัยคาดหวังว่าชาวบ้านหนองบัวจะได้ข้อคิดในการทำเกษตรอินทรีย์ซึ่งสอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

1. ปลูกเพื่อ กิน แจก แลก ขาย
2. อยากรู้จักตัวเองต้องทำบัญชีครัวเรือน
3. คนที่จะทำเศรษฐกิจพอเพียงได้ ต้องมีคุณธรรม โอบอ้อมอารีย์ ไม่เห็นแก่ตัว รักเพื่อนพ้อง
4. ปลูกพืชอย่างเดียว ยังไงก็ต้องขาย ไม่มีพืชอย่างอื่นมาเป็นภูมิคุ้มกัน
5. เปลี่ยนความคิดชีวิตเปลี่ยน
6. ความสุขที่แท้จริงคือการได้แบ่งปัน และการได้อยู่พร้อมหน้ากับครอบครัว

- วิถีโอชีดี นำเสนอชีวิตชาวนาของ แก่นคำหล้า ฟิลาน้อย หรือ ด้หาล่าง ชายหนุ่มวัย 28 ปี ที่เคยได้รับรางวัลคนนอกกรอบ จาก คนคั้นคนอวอร์ด ครั้งที่ 9 และเขาคณนี้ยังเป็นที่ยึดกันดี ในนามผู้พลิกฟื้นเกษตรกรรมให้กับชาวอีสานอีกด้วย ด้หาล่าง เด็กหนุ่มลูกอีสานชาวจังหวัดยโสธร ครอบครัวของเขาประกอบอาชีพทำนา เด็กหนุ่มคนนี้จึงมีสายเลือดของชาวนาอยู่

อย่างเต็มเปี่ยม เมื่อเรียนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จากโรงเรียนกุศุมวิทวิทยาคมซึ่งเป็นโรงเรียนประจำอำเภอ ดู่หล่าง ก็หันหลังให้กับการศึกษาในห้องเรียน หันมาสู่โลกของการเกษตรกรรม ชีวีที่ได้รับการตัดต่อบางช่วงบางตอน ต้องการนำเสนอเนื้อหาดังนี้ ถ้าหากว่าการทำการเกษตรหลังการปฏิวัติเขียวตั้งอยู่บนหลักการใหญ่ ๆ 2 – 3 อย่าง นั่นก็คือความมั่งง่าย ความรุนแรง และการผลิตที่เห็นมุ้งนั้นจะเอาเงินนำหน้าหรือเห็นเงินเป็นใหญ่ จนทำให้มนุษย์มองทุกสิ่งทุกอย่างแบบแยกส่วนและเย็นชา มองทุกอย่างเป็นศัตรูไปหมด จนทำให้มนุษย์สามารถที่จะเข่นฆ่าทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็น นก หนู แมลง ดิน น้ำ ปุ๋ย หรือว่าทุกสิ่งทุกอย่าง ในแปลงการเกษตรด้วยสารพิษและสารเคมี การนำเสนอชีวิตการทำการเกษตรแบบอ่อนน้อมถ่อมตนกับการดำรงชีวิตอยู่อย่างอิสระเรียบง่าย และพอเพียง ประสานตนเข้ากับธรรมชาติอย่างกลมกลืนของครอบครัวชาวนาอย่างดู่หล่าง ก็สามารถที่จะนับได้ว่าเป็นการปฏิวัติกลับอย่างกล้าหาญ สามารถที่จะเดินสวนทางกับความเชื่อของเกษตรกรส่วนใหญ่ในสังคมบวรวิธของชาวนาแท้ได้หลอมรวมชาวนาจน ๆ ที่มีมือเท้าหยาบหนาใบหน้าเกรียมกร้านให้กลายเป็นคนเป็นมนุษย์ที่มีความสูงส่งทางจิตวิญญาณได้อย่างไร ผู้วิจัยต้องการนำเสนอ

1. ภาพนาข้าวแล้วมีตัวหนังสือบอกว่า เงินทองของมาชา ข้าวปลาสิทธิของจริง
2. คำพูดของดู่หล่างที่ศรัทธาในอาชีพชาวนา
3. ภาพการใช้ชีวิตอยู่กับธรรมชาติในน้ำมีปลาในนามีข้าว การทำอาหารด้วยผักปลาที่มีอยู่แบบพออยู่พอกิน ภาพความอบอุ่นในครอบครัว
4. คำพูดของพ่อของดู่หล่างที่เลือกที่จะทำเกษตรอินทรีย์ ที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม
5. ภาพและวิธีการเลี้ยงปลา กบ ปูในนา เพื่อดูแลความสมดุลทางธรรมชาติ

- วิถีโอชีดี เรื่องการปลูกผักปลอดสารพิษ ปลูกบนดิน บนคาคฟ้า และดักแด้ของเขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร เวลาที่นำเสนอ 2.32 นาที เป็นเนื้อหาเกี่ยวกับการใช้พื้นที่ว่างให้เป็นประโยชน์ เพิ่มพื้นที่สีเขียว ลดภาวะโลกร้อนและได้เพื่อสุขภาพ นำพืชผักปลอดสารพิษไปรับประทานสุขภาพร่างกายแข็งแรง การปลูกผักโดยใช้ปุ๋ยหมักน้ำหมักชีวภาพจากขยะ เป็นการลดขยะไปในตัวด้วย ต้องการให้ผู้ชมได้คิดว่า ในพื้นที่บนคาคฟ้าของห้องแถวในกรุงเทพ ยังสามารถปลูกพืชผักได้ ในขณะที่บ้านเราพอจะมีเนื้อที่ควรที่จะปลูกพืชผักไว้บ้าง ดังตัวอย่างของวิถีโอชีดี

- สปอตการประชาสัมพันธ์ทางทีวีเรื่องเกษตรผสมผสาน เนื้อหานำเสนอ 2 ครอบครัวที่ทำการเกษตร ครอบครัวที่ 1 ทำแบบเชิงเดี่ยว ครอบครัวที่ 2 ทำการเกษตรแบบผสมผสาน ต้องการให้ผู้ชมเห็นความแตกต่าง ว่าเกษตรเชิงเดี่ยวใช้สารเคมีเพื่อมุ้งได้ผลผลิตไปขายให้ได้เงินมาก

ปลูกพืชอย่างเดียว ราคาไม่ดีก็ต้องขาย แต่ถ้าเกษตรแบบผสมผสานปลูกพืชหลายอย่างไม่ใช้สารเคมี มีพืชสลับกันขาย ไม่ขายก็มียาสมุนไพร เลี้ยงปลา เลี้ยงสัตว์ไว้บริโภคครอบครัวรอบรุ่น สร้างงานในครอบครัว

- มาตรการเฝ้าระวัง วิดีโอซีดี ที่นำเสนอ อันตรายจากการใช้สารเคมี ของเกษตรกร หลายพื้นที่และผลกระทบต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม ต้องการให้ผู้ชมเห็นพิษภัยจากการใช้สารเคมี จากเรื่องจริงที่นำเสนอแล้วเลิกใช้สารเคมีให้ได้

- มิวสิควิดีโอเพลงเกษตรอินทรีย์ผลิตโดยคุณสุเมธ พรหมรักษา ภูมิสังคมรุ่น 1

5. ผู้วิจัยได้พัฒนาสื่อบุคคล ในเรื่องเนื้อหาและการลำดับการนำเสนอพร้อมทั้งให้ใช้สื่อด้านอื่นประกอบการบรรยายและผู้วิจัยได้ใช้เทคนิคการจรรายการวิทยุให้วิทยากรเรียนรู้ พัฒนาตัวเองในการบรรยายเรื่องต่าง ๆ

6. ผู้วิจัยและเจ้าหน้าที่สวนปกาศิตฯ ได้ร่วมกันสร้างสื่อธรรมชาติ ที่สามารถมองเห็นและกระตุ้นความรู้สึกให้รักธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเช่นทำกองฟางไว้ตามจุดต่าง ๆ ทำร่องเหมืองให้น้ำไหลไปตามสองข้างทางถนนภายในสวน และภายในป่าเพื่อสร้างความชุ่มชื้น รวมถึงสร้างฝายชลอน้ำล้นตามจุดต่าง ๆ รักษาความเป็นธรรมชาติดั้งเดิมของสวนไว้ให้มากที่สุด ให้ความรู้ถึงขณะที่เข้ามาเรียนรู้ศึกษาภายในสวนเหมือนกับว่าได้มาศึกษาในพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติ

ขั้นตอนที่ 4 การจัดเวทีทดลองถ่ายทอดการสื่อสารด้านเกษตรอินทรีย์ครั้งที่ 2

หลังจากผู้วิจัยร่วมกับเจ้าหน้าที่สวนปกาศิตฯ ได้พัฒนารูปแบบการสื่อสารด้านเกษตรอินทรีย์ของสวนปกาศิตฯ แล้วจึงได้จัดเวทีการอบรมเชิงปฏิบัติการขึ้นมาอีกครั้งโดยใช้ชื่อและวัตถุประสงค์เดิมแต่ได้พัฒนาการสื่อสารขึ้นมาใหม่ เพื่อทำการสื่อสารด้านเกษตรอินทรีย์ของสวนปกาศิตฯ กับชุมชนหนองบัว โดยเป็นกลุ่มเป้าหมายเดิมคือชาวบ้านหนองบัวจำนวน 63 คนและช่วงท้ายตอบประเมินความรู้เรื่องเกษตรอินทรีย์และทำโฟกัสกรุป ด้านสถานที่ ผู้วิจัยได้จัดขึ้นใหม่ด้วยการเพิ่มบอร์ดนิตรรศการถาวร ตามที่ได้อธิบายข้างต้น การบรรยายเริ่มต้นจากชมนิทรรศการ และชมวิดีโอซีดีผู้ที่ประสบความสำเร็จในการทำเกษตรอินทรีย์เรื่องลุงนิลคนแห่งความสุข ประกอบการบรรยายโดยคุณเอก มณีใส การเล่าเรื่องการทำเกษตรอินทรีย์ที่สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของ แก่นคำหล้า พิลาณ้อย โดยคุณศิริมาถ ทิพรักษ์ การสาธิตการทำปุ๋ยชีวภาพ และน้ำหมักชีวภาพ ประกอบการนำเสนอวิดีโอซีดีเรื่องมาตรการเฝ้าระวัง โดยคุณเสน่ห์ สุวีวรรณ

ในการอบรมครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้เทคนิคการนำเสนอ วิดีโอ ซีดี (วิดีโอ-ซีดี: VCD หมายถึง แผ่น Compact Disc ที่เก็บสัญญาณภาพ ภาพเคลื่อนไหว และสัญญาณเสียง ไว้ในแผ่น

เดียวกัน สามารถใช้กับเครื่องเล่นวีซีดี ดีวีดี และเครื่องอ่านซีดีรอมได้) โดย เลือกลักษณะชีวิตจริงของผู้ที่น้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวันและประสบความสำเร็จ ในอาชีพเกษตรกร อาชีพชาวนา ที่ทำการเกษตรระบบอินทรีย์เรื่องถุงนิลคนแห่งความสุข ดีหาล่ง เลือดชาวนา ผู้วิจัยได้ชมสารคดีทั้งหมดและคัดต่อช่วงสำคัญที่เห็นว่าจะช่วยเป็นตัวอย่าง สำหรับผู้เข้าอบรม และช่วยทำให้ผู้เข้าอบรมเชื่อมั่นในการทำเกษตรอินทรีย์และการเดินตามรอยเท้าพ่อ ด้วยปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและผู้วิจัยในฐานะเป็นผู้ดำเนินรายการวิทยุ ได้ประยุกต์ใช้เทคนิคการจัดรายการวิทยุมาพัฒนาสื่อบุคคลในการเป็นวิทยากร ออกแบบการสื่อสาร ด้านเนื้อหา ความเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย เนื้อหาทันสมัยสถานการณ์ เรื่องน่าสนใจชวนติดตาม โดยพูดคุยปรึกษากับวิทยากรในการปรับปรุงทักษะในการนำเสนอ การศึกษาเนื้อหาของวิดีโอซีดีก่อนการนำเสนอ โดยมีวิธีการพูดและแทรกด้วยวีซีดีที่ได้รับการคัดเลือกมาในตอนที่สามารถบอกข้อความรู้สึก สามารถมองเห็นภาพความเป็นจริง การประสบความสำเร็จ การมีความสุขของชีวิตจริงที่ถูกนำเสนอทางสื่อวิดีโอซีดีนั้นน่าติดตาม และมองเห็นภาพความสำเร็จได้ชัดเจนเช่นการทำสวนเกษตร 9 ชั้นของถุงนิล การทำนาด้วยระบบอินทรีย์ของดีหาล่ง ประสิทธิภาพของการสื่อสารชีวิตจริงของผู้ที่ทำความดี นั้นสามารถเป็นแรงบันดาลใจให้ผู้รับสื่อ เกิดความคิดและความคาดหวังที่ดีงามหรือนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงความคิด การปฏิบัติตามได้

ขั้นตอนที่ 5 การเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ผลหลังจากการทดลองการสื่อสารที่พัฒนาแล้ว

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์การสื่อสารด้านเกษตรอินทรีย์ เดิมและการสื่อสารที่พัฒนาแล้วของสวนปกาติฯ กับชุมชนหนองบัวโดยใช้ แนวคิดแบบจำลองกระบวนการสื่อสาร S M C R แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารเพื่อการพัฒนา และผู้วิจัยได้ นำผลการตอบแบบประเมินความรู้ครั้งแรกและครั้งที่สอง มาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรม SPSS อ่านผลเปรียบเทียบกับดูความแตกต่างทางสถิติและสรุปการวิจัยและข้อเสนอแนะร่วมกันระหว่างสวนปกาติฯ และชุมชนบ้านหนองบัว โดยจัดเวทีแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะเรื่องการสื่อสารด้านเกษตรอินทรีย์ระหว่างสวนปกาติฯ และชุมชนบ้านหนองบัวเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาการสื่อสารด้านเกษตรอินทรีย์ของสวนปกาติฯ กับชุมชนหนองบัวอย่างมีส่วนร่วม โดยใช้แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของการสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมและแนวคิดการสื่อสารในงานส่งเสริมการเกษตร

ข้อจำกัดในการวิจัย

สวนปกาติฯ

เนื่องจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาด้านการสื่อสารของสวนปกาติฯ เป็นครั้งแรกตลอดระยะเวลาการดำเนินงานมา 10 กว่าปี ประกอบการดำเนินงานของสวนปกาติฯ ที่มีความเป็นธรรมชาติมากทั้งสภาพแวดล้อมและวิถีชีวิตภายในสวน การที่ผู้วิจัยเข้าไปศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาการสื่อสารครั้งนี้ ในมุมหนึ่งเป็นเรื่องค่อนข้างยากที่จะเปลี่ยนแปลงการสื่อสารแบบเดิมของสวนปกาติฯ ที่ใช้วิธีการสื่อสาร เนื้อหาการสื่อสาร และผู้ส่งสาร แบบเดิมมานาน รวมถึงการค้นหาสื่อและเหมาะสมกับสวนปกาติฯ ดำเนินงานในลักษณะวิถีพอเพียงแต่ก็ไม่ได้ปฏิเสธความทันสมัยด้านเทคโนโลยีด้านการสื่อสาร ดังนั้นสื่อที่ใช้จะต้องเหมาะสมกับความเป็นสวนปกาติฯ และใช้ได้ผลดีกับการสื่อสารด้านเกษตรอินทรีย์ที่สามารถสื่อเข้าถึงผู้รับสารได้ด้วย อย่างไรก็ตาม การที่ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการศึกษาการสื่อสารด้านเกษตรอินทรีย์เดิมของสวนปกาติฯ และนำกลุ่มเป้าหมายจากชุมชนบ้านหนองบัวมามีส่วนร่วมในการเป็นผู้รับสารและมีการประเมินผลความรู้เรื่องเกษตรอินทรีย์ และพัฒนาการสื่อสารด้านเกษตรอินทรีย์ขึ้นมาใหม่และเพิ่มเติมจากการสื่อสารเดิมของสวนรวมถึงการจัดเวทีทดลองการสื่อสารด้านเกษตรอินทรีย์ที่พัฒนาแล้วกับชุมชนบ้านหนองบัวและทำการประเมินผลความรู้เรื่องเกษตรอินทรีย์เปรียบเทียบผลที่แตกต่างทางสถิติแสดงให้เห็นว่า พัฒนาการสื่อสารทำให้มีความรู้ความเข้าใจเรื่องเกษตรอินทรีย์เพิ่มขึ้น นอกจากนี้หลังจากการพัฒนาการสื่อสารมีข้อสังเกตให้เห็นว่า ชุมชนบ้านหนองบัวลดการใช้สารเคมี และปลูกพืชผักสวนครัวที่ปราศจากสารเคมีเพิ่มขึ้น และยังมีชุมชนบ้านหนองบัวอีกจำนวนหนึ่งเข้ามาปรึกษาการทำเกษตรอินทรีย์แบบครัวเรือนที่มีเรื่องของการปลูกพืชผัก เลี้ยงไก่ เลี้ยงปลา กบ และการทำปุ๋ยชีวภาพและสารสกัดจากสมุนไพรที่ใช้ในงานเกษตรอินทรีย์ เพื่อนำไปทำการเกษตรอินทรีย์ที่บ้านอย่างจริงจังมากขึ้น ผลจากการทำวิจัยดังที่รายงานให้ทราบนี้ ทำให้สวนปกาติฯ เห็นความสำคัญเรื่องการสื่อสารและพร้อมที่จะปรับเปลี่ยนการสื่อสารและพัฒนาต่อยอดเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องต่อไป นอกจากนี้การวิจัยเรื่องการพัฒนาการสื่อสารด้านเกษตรอินทรีย์ที่มีชุมชนบ้านหนองบัวมีส่วนร่วม ทำให้สวนปกาติฯ มีความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนบ้านหนองบัวมากขึ้นและได้ใช้กรณีศึกษาครั้งนี้ไปใช้กับผู้ที่เข้ามาศึกษาดูงานจากหน่วยงานต่าง ๆ รวมถึงการออกไปสื่อสารด้านเกษตรอินทรีย์ให้กับชุมชนอื่น ๆ อีกด้วย

ชุมชนบ้านหนองบัว

สภาพเศรษฐกิจของชุมชนบ้านหนองบัวที่ขึ้นกับเทศบาลตำบลเมืองยาง ส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับผลผลิตทางเกษตร ซึ่งมีสภาพไม่มั่นคง เนื่องจากรายได้ในการยังชีพขึ้นอยู่กับผลผลิตทางการเกษตร และราคาผลผลิตที่ขึ้นอยู่กับภาวะตามท้องตลาด สภาพเศรษฐกิจโดยทั่วไป ยังคงพึ่งพาการเกษตรกรรมเป็นหลัก ทั้งนี้เนื่องจากลักษณะทางกายภาพโดยทั่วไปของชุมชนที่เป็นพื้นที่ราบระหว่างภูเขาซึ่งมีลำน้ำห้วยหลายสายไหลผ่าน มีน้ำเพื่อการเกษตรอย่างสมบูรณ์อาชีพที่สำคัญคือ การทำนาปลูกข้าว ปลูกกระเทียม ปลูกถั่วเหลือง การทำสวน อาชีพรองจากเกษตรกรรม ได้แก่การค้าขายและการรับจ้าง รายได้เฉลี่ยต่อหัวของประชากร ประมาณ 18,500 บาท ด้านปศุสัตว์ ประชากรส่วนใหญ่จะเลี้ยงสัตว์เพื่อบริโภคในครัวเรือน ส่วนผลผลิตที่เหลือจากการบริโภคจะนำมาขายที่ตลาดสดในเขตเทศบาล ได้แก่ โค กระบือ สุกร ไข่ เป็นต้น อย่างไรก็ตามจากการออกแบบสอบถามประเภทของการทำการเกษตร ของชุมชนบ้านหนองบัวพบว่า เกษตรกร 65% ยังทำการเกษตรเชิงเดี่ยวแบบใช้สารเคมี เนื่องจากเกษตรกรต้องการรายได้มาเลี้ยงชีพ โดยพืชที่ปลูกก็จะเป็นข้าวโพด การปลูกแตงกวาเพื่อเก็บเมล็ดพันธุ์จำหน่าย ซึ่งการสื่อสารเรื่องเกษตรอินทรีย์ของสวนปกาศิตฯ จะสามารถสร้างความรู้และความเข้าใจเรื่องเกษตรอินทรีย์ได้แต่จะอย่างไรให้ชุมชนหนองบัวหันทำการเกษตรแบบอินทรีย์และสามารถสร้างรายได้ให้กับชาวบ้านได้ด้วย โดยสวนปกาศิตฯ จะต้องมีการรับซื้อผลผลิตหรือหาตลาดจำหน่ายผลผลิตให้กับชุมชนบ้านหนองบัว

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาการสื่อสารด้านเกษตรอินทรีย์ของสวนปาล์ม (สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์) อย่างมีส่วนร่วมกรณีศึกษาชุมชนบ้านหนองบัว ตำบลเมืองเก่า อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ได้ดำเนินการศึกษาวิจัยผ่านการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านหนองบัวและมีผลการศึกษาดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาเบื้องต้นเรื่องการพัฒนาการสื่อสารด้านเกษตรอินทรีย์ของสวนปาล์มกับชุมชนบ้านหนองบัว

ตอนที่ 2 สรุป ผลการจัดเวทีทดลองการสื่อสารด้านเกษตรอินทรีย์ครั้งที่ 1 โดยใช้การสื่อสารเดิมของสวนปาล์ม และผลการตอบแบบประเมินความรู้ความเข้าใจเรื่องเกษตรอินทรีย์

ตอนที่ 3 การมีส่วนร่วมในการพัฒนาการสื่อสารด้านเกษตรอินทรีย์ของสวนปาล์มกับชุมชนบ้านหนองบัว ตามทฤษฎีการสื่อสาร รูปแบบจำลอง SMCR Model ของเบอร์โล (David Berlo) ได้แก่ ผู้ส่ง (Source) ข้อมูลข่าวสาร (Message) ช่องทางในการส่ง (Channel) และผู้รับ (Receiver)

ตอนที่ 4 สรุป ผลการจัดเวทีทดลองการสื่อสารด้านเกษตรอินทรีย์ ครั้งที่ 2 ซึ่งมีการพัฒนาการสื่อสารแล้วและผลการตอบแบบประเมินความรู้ความเข้าใจเรื่องเกษตรอินทรีย์

ตอนที่ 5 สรุปผลการพัฒนาการสื่อสารด้านเกษตรอินทรีย์ของสวนปาล์มกับชุมชนบ้านหนองบัว

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาเบื้องต้นด้านการสื่อสารเรื่องเกษตรอินทรีย์ ของสวนปาล์มกับชุมชนบ้านหนองบัว

การสื่อสารระหว่างสวนปาล์มกับชุมชนหนองบัวในระยะเริ่มต้นนั้น (ปี พ.ศ. 2540) มีการสื่อสารดังต่อไปนี้ ในระยะเริ่มแรกมีการทำความเข้าใจถึงการมาก่อตั้งสวนปาล์ม โดยการพูดคุยกับชาวบ้านให้เข้าใจเนื่องจากมีการซื้อที่ดินบริเวณที่ตั้งของสวนปาล์มจำนวนมาก ในครั้งนั้น คุณสิสุก มณีใส ผู้รับพระราชเสาวนีย์ของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ ได้ทำการสื่อสารเชิงรุกโดยการเดินทางไปตามครัวเรือนแบบเคาะประตูบ้าน พูดคุยสร้างความเข้าใจกับชาวบ้านชุมชนหนองบัวถึงการเข้ามาทำโครงการสวนปาล์ม พร้อมกับนำต้นไม้ พืชผัก

สวนครัวมอบให้แต่ละครัวเรือน ถือว่าเป็นการเริ่มต้นงาน จะเห็นได้ว่า การสื่อสารเริ่มแรก เป็นการสื่อสาร โดยบุคคล และอุปกรณ์การสื่อสารคือต้นไม้ พืชผักสวนครัวเพื่อสื่อให้เข้าใจว่า จะมีการมาเพาะปลูกในพื้นที่สวนปกาตึฯ และเป็นการเพาะปลูกแบบเกษตรอินทรีย์โดยไม่ใช้สารเคมี เพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ พร้อมเชิญชวนให้ทุกคนมีส่วนร่วมมาเป็นพวกเดียวกัน หลังจากนั้นทางสวนปกาตึฯ ได้พยายามทำความเข้าใจกับชุมชนมาโดยตลอดและที่สำคัญได้เปิดรับคนในชุมชนหนองบัวเข้ามาทำงานในสวนปกาตึฯ และมีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้นำหมู่บ้าน ต่อจากนั้นทางสวนปกาตึฯ ใช้ช่องทางในการสื่อสารด้านเกษตรอินทรีย์คือการจัดกิจกรรมในวันสำคัญต่าง ๆ โดยเชิญผู้นำหมู่บ้านมาเป็นประธาน เช่นร่วมมือกับชาวบ้านในชุมชนจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัยเพื่อการเก็บกักน้ำไว้ใช้ในการเกษตรสำหรับหมู่บ้าน และในวันแม่แห่งชาติของทุก ๆ ปี ได้ร่วมกันพัฒนาสภาพแวดล้อมรอบสระ มีการถางหญ้า ปลูกต้นไม้ยืนต้น และนำพันธุ์ปลาพันธุ์กบมาจากสวนปกาตึฯ ปล่อยลงสระประจำหมู่บ้าน ถือเป็นการสื่อสารกับชุมชนโดยใช้กิจกรรม เป็นหลักสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน และการปล่อยพันธุ์ปลา พันธุ์กบลงในสระสาธารณะที่เป็นแหล่งน้ำสะอาดปราศจากสารเคมี จึงมีปลาและขยายพันธุ์เป็นอาหารของชุมชนจนถึงทุกวันนี้

นอกจากนี้ จากการสังเกตและสัมภาษณ์พบว่าเจ้าหน้าที่สวนปกาตึฯ ส่วนใหญ่เป็นชาวบ้านชุมชนหนองบัวที่เข้ามาทำงานในแผนกต่าง ๆ เช่น แผนกเพาะปลูก แผนกประมง แผนกนุ้ยชีวภาพ ฯลฯ ทำให้ชาวบ้านมีความรู้สึกที่ดีต่อสวนปกาตึฯ รู้สึกรักและมีความเป็นเจ้าของร่วมกัน และมีความภาคภูมิใจที่ได้ทำงานถวายสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถมาโดยตลอด และทุกคนก็ทราบว่าสวนปกาตึฯ ทำการเกษตรแบบอินทรีย์ ไม่ใช้สารเคมีใด ๆ เลย การเป็นเจ้าหน้าที่สวนปกาตึฯ ทำให้ทุกคนเข้าใจเรื่องเกษตรอินทรีย์และสามารถปฏิบัติได้เป็นอย่างดี

หลังจากที่สวนปกาตึฯ ได้ก่อตั้งมาจนถึงปัจจุบัน ทางสวนปกาตึฯ ได้เปิดให้เป็นศูนย์สาธิตและฝึกอบรมเกษตรอินทรีย์ต้นแบบ โดยได้รับการรับรองผลิตภัณฑ์อินทรีย์มาตรฐานประเทศไทย (Organic Thailand) จากกรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2546 และนำไปสู่ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ทำให้การสื่อสารระหว่างสวนปกาตึฯ และชุมชนพัฒนาเป็นไปในรูปการเข้ามาศึกษาดูงานภายในสวน ทั้งมาเป็นหมู่คณะชุมชนบ้านหนองบัวและการมาในรูปของชุมชนในเขตตำบลเมืองยาง สำหรับโปรแกรมการเข้ารับการศึกษาดูงานภายในสวนปกาตึฯ นั้น การศึกษาดูงานในระยะเวลา 1 วัน มีดังนี้ ช่วงเช้าเดินชมและศึกษาดูงานตามสวนแผนกต่าง ๆ ของสวนปกาตึฯ ซึ่งแบ่งเป็น งานผลิตปุ๋ยหมักแห้งชีวภาพ งานผลิตสารสกัดสมุนไพรเพื่อใช้ในการป้องกันโรคและแมลงศัตรูพืช งานผลิตฮอร์โมน บำรุงพืช งานเพาะปลูกพืชผักเมืองหนาวพืชผักพื้นบ้าน สมุนไพร ไม้ผล มะม่วง มะละกอ ส้มโอ ไม้ใช้สอย ไม้หวานเมืองเลย ไม้ดง ไม้หมากู ไม้บง งานประมงเลี้ยงปลาแบบธรรมชาติ ปลานิล ปลาน้ำตก ปลาแรด

ปลาทับทิม ปลาดุก ปลาเกา เลี้ยงกบนา ปุสัต์ว วัว แพะ หมู ไก่พื้นเมือง โดยมีเจ้าหน้าที่ประจำจุดบรรยายประกอบการสาธิตให้ฟัง ต่อจากนั้นจะมีการบรรยายให้ความรู้เรื่องเกษตรอินทรีย์ ความเป็นมาของการจัดตั้งสวนปกาศิตฯ จนถึงช่วงพักรับประทานอาหารกลางวัน โดยเจ้าหน้าที่จัดเตรียมอาหารพื้นถิ่นที่ใช้พืชผัก ไข่ ปลา และกบ ที่ผลิตได้ภายในสวน ช่วงบ่ายจะเป็นสาธิตการทำปุ๋ยชีวภาพและสารสกัดสมุนไพรที่ใช้ในงานเกษตรอินทรีย์ และบรรยายสรุปให้กับผู้เข้าร่วมศึกษาดูงาน ส่วนการศึกษาดูงานแบบพักค้างคืนจำนวน 2 วัน มีโปรแกรมที่เพิ่มเติมจากเดิมคือทางสวนปกาศิตฯ จัดเตรียมที่พักท่ามกลางบรรยากาศแบบธรรมชาติริมฝั่งลำห้วยแม่จาย มีกิจกรรมเวทีชุมชนแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเรื่องการทำเกษตรอินทรีย์และการเรียนรู้การทำเกษตรอินทรีย์ด้วยการปฏิบัติจริงตามแผนกต่าง ๆ เช่นการขยายพันธุ์ปลาดุก ปลานิล ปลาใน หรือการเรียนรู้เรื่องการเพาะเมล็ดผักในโรงเพาะชำและการปลูกผักในแปลง ซึ่งผู้ที่เข้าศึกษาดูงานสามารถเลือกเรียนรู้ตามความสนใจ นอกจากนี้ทางสวนปกาศิตฯ มีสื่อแผ่นพับที่บรรจุเนื้อหาความเป็นมาของสวนปกาศิตฯ วิธีการทำปุ๋ยชีวภาพ น้ำหมักชีวภาพจากพืชผักผลไม้ และสารไล่แมลงที่ผลิตจากพืชสมุนไพรแจกให้กับผู้เข้าศึกษาดูงานด้วย

ตอนที่ 2 สรุปผลการจัดเวทีทดลองการสื่อสาร ด้านเกษตรอินทรีย์ครั้งที่ 1

ผลการตอบแบบประเมินความรู้ความเข้าใจเรื่องเกษตรอินทรีย์ครั้งที่ 1

ผู้วิจัยได้ออกแบบสอบถามข้อมูลพื้นฐานของผู้เข้ารับการอบรม ซึ่งจากการตอบแบบประเมินทำให้ทราบข้อมูลว่าช่วงอายุของผู้เข้ารับการอบรมส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 41 – 60 ปี (ร้อยละ 57.14) รองลงมาคือช่วงอายุระหว่าง 20 – 40 ปี (ร้อยละ 23.82) และผู้เข้ารับการอบรมที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป มีเพียงร้อยละ 19.04 เท่านั้น (ตาราง 1) ส่วนเพศผู้เข้าอบรมนั้นเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชายเล็กน้อย คือร้อยละ 52.4 และ 47.6 ตามลำดับ (ตาราง 2) จึงทำให้สถานะผู้เข้ารับการอบรมส่วนใหญ่เป็นมารดา (ร้อยละ 50.8) รองลงมาคือบิดา (ร้อยละ 30.2) ที่เหลือเป็นบุตร (ร้อยละ 19.0) ดังตาราง 3 ส่วนระดับการศึกษาของผู้เข้ารับการอบรมส่วนใหญ่อยู่ในระดับประถมศึกษา (ร้อยละ 68.3) ที่เหลือเป็นผู้ไม่ได้เข้าเรียนและมีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ร้อยละ 15.9 เท่ากัน (ตาราง 4) ส่วนอาชีพของผู้เข้ารับการอบรมนั้นส่วนใหญ่ มีอาชีพทำสวน ร้อยละ 73.0 อื่น ๆ ร้อยละ 17.5 ที่เหลือเป็นอาชีพ ทำไร่ทำนา (ตาราง 5) ส่วนใหญ่ผู้เข้ารับการอบรมทำการเกษตรอินทรีย์อยู่แล้ว (ร้อยละ 65.1) รองลงมาคือทำเกษตรเชิงเดี่ยว ร้อยละ 20.6 ที่เหลือเป็น

อื่น ๆ (ร้อยละ 11.1) และเกษตรทฤษฎีใหม่ (ร้อยละ 3.2) ดังตาราง 6 เกือบครึ่งหนึ่งของผู้เข้ารับการอบรมเป็นเจ้าหน้าที่สวนปาล์ม จำนวนร้อยละ 47.6 ซึ่งทำงานในแผนกเพาะปลูก ประมง อื่น ๆ และปศุสัตว์ อีกร้อยละ 52.4 ไม่ได้เป็นเจ้าหน้าที่สวนปาล์ม (ตาราง 7) ผู้เข้ารับการอบรมส่วนใหญ่ได้รับความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์จากการศึกษาคูงานที่สวนปาล์ม (ร้อยละ 22.2) จากหน่วยงานการเกษตรในท้องถิ่น (ร้อยละ 19.0) และจากสื่อมวลชน วิทยุ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์ เพียงร้อยละ 6.3 ดังตาราง 8

ตาราง 1 แสดงช่วงอายุของผู้เข้ารับการอบรม

อายุ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
60 ปี ขึ้นไป	12	19.04
41-60 ปี	36	57.14
20-40 ปี	15	23.82
รวม	63	100.0

ตาราง 2 แสดงเพศของผู้เข้ารับการอบรม

เพศ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ชาย	30	47.6
หญิง	33	52.4
รวม	63	100.0

ตาราง 3 แสดงสถานะของผู้เข้าร่วมอบรม

สถานะ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
บิดา	19	30.2
มารดา	32	50.8
บุตร	12	19.0
รวม	63	100.0

ตาราง 4 แสดงระดับการศึกษาของผู้เข้าร่วมอบรม

ระดับการศึกษา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ระดับประถม	43	68.3
ระดับมัธยม	10	15.9
ไม่ได้เข้าโรงเรียน	10	15.9
รวม	63	100.0

ตาราง 5 แสดงอาชีพของผู้เข้ารับการอบรม

อาชีพ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ทำสวน	46	73.0
ทำไร่	1	1.6
ทำนา	5	7.9
อื่น ๆ ระบุ	11	17.5
รวม	63	100.0

ตาราง 6 แสดงประเภทของการทำเกษตร

ประเภทของการเกษตร	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เกษตรอินทรีย์	41	65.1
เกษตรทฤษฎีใหม่	2	3.2
เกษตรเชิงเดี่ยวใช้สารเคมี	13	20.6
อื่น ๆ ระบุ	7	11.1
รวม	63	100.0

ตาราง 7 แสดงการเป็นเจ้าหน้าที่ของสวนปกาศิตฯ

เป็นเจ้าหน้าที่/แผนก	จำนวน (คน)	ร้อยละ
งานประมง	12	1.6
งานเพาะปลูก	20	31.7
งานปศุสัตว์	3	4.8
งานทั่วไป	6	9.5
ไม่เป็นเจ้าหน้าที่	33	52.4
รวม	63	100.0

ตาราง 8 แสดงหน่วยงานหรือบุคคลที่ให้ความรู้เรื่องเกษตรอินทรีย์

ได้รับความรู้จาก	จำนวน	ร้อยละ
อบรมจากหน่วยงานเกษตรในท้องถิ่น	12	19.0
ศึกษาดูงานที่สวนปกาศิตฯ	33	52.4
เป็นเจ้าหน้าที่เกษตรอินทรีย์สวนปกาศิตฯ	14	22.2
จากสื่อมวลชน วิทยุ โทรทัศน์หนังสือพิมพ์	4	6.3
รวม	63	100.0

ส่วนการสรุปและแปลผลคะแนนการทดสอบความรู้คำถามที่เป็นเนื้อหาเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจเรื่องเกษตรอินทรีย์ จำนวน 41 ข้อ และเป็นความถามปลายเปิด 2 ข้อ ผลการตอบคำถามชาวบ้านหนองบัว แบ่งเป็นมีผู้ตอบคำถามแสดงถึงความเข้าใจเรื่องเกษตรอินทรีย์ เป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้มีความรู้เกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ในระดับต่ำ มีคะแนนในการทดสอบความรู้ 0 – 20 คะแนนคิดเป็นร้อยละ 33.33 กลุ่มผู้มีความรู้เกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ในระดับปานกลางมีคะแนนการทดสอบความรู้ระหว่าง 20 – 28 คะแนนคิดเป็นร้อยละ 19.05 และกลุ่มผู้มีความรู้เกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ในระดับสูงมีคะแนนทดสอบความรู้ 30 ถึง 41 คะแนนคิดเป็นร้อยละ 47.61 ส่วนคำถามที่ชาวบ้านหนองบัว ตอบผิดซึ่งแสดงถึงความไม่เข้าใจเรื่องเกษตรอินทรีย์คือ คำถามที่เกี่ยวกับความสำคัญของเกษตรอินทรีย์ เป้าหมายของการทำเกษตรอินทรีย์ หลักของการทำเกษตรอินทรีย์ของสวนปกาศิตฯ วิธีการปรับปรุงดิน วิธีการทำปุ๋ยชีวภาพและน้ำหมักชีวภาพชนิดต่าง ๆ EM คืออะไร การขยาย EM และการใช้ประโยชน์จาก EM

ส่วนคำถามปลายเปิดข้อที่ 1 ถามเรื่องความต้องการความรู้เรื่องเกษตรอินทรีย์ที่เกษตรกรต้องการศึกษามากที่สุด คือ การนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในเรื่องเกษตรอินทรีย์ และคำถามปลายเปิดข้อที่ 2 ให้ตอบความเข้าใจเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างไร มีผู้ตอบแยกได้ 3 กลุ่มคือ กลุ่มที่ 1 ไม่ได้เขียนคำตอบ กลุ่มที่ 2 เขียนคำตอบที่ไม่ตรงคำถาม เช่น ตอบเกี่ยวกับความเจริญของประเทศ และกลุ่มที่ 3 เขียนคำตอบว่า อยู่อย่างประหยัด ไม่ฟุ่มเฟือย ส่วนคำถามที่ให้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการและกระบวนการฝึกอบรม ซึ่งเป็นคำถามในเรื่อง ความเหมาะสมของการจัดการอบรม การเข้าใจเนื้อหาในการอบรม ความเหมาะสมของวิทยากร เอกสารที่ใช้ในการอบรม สื่อที่ใช้ในการอบรม ความเข้าใจเรื่องเกษตรอินทรีย์ ความเข้าใจเรื่องการทำปุ๋ยชีวภาพและน้ำหมักชีวภาพ รวมถึงการนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ ผู้ตอบคำถามจำนวนร้อยละ 79.36 ให้ความคิดเห็นความรู้ความเข้าใจ และความเหมาะสมในระดับปานกลาง

ตอนที่ 3 การมีส่วนร่วมในการพัฒนาการสื่อสารด้านเกษตรอินทรีย์ของสวนปาล์ม กับชุมชนบ้านหนองบัว ตามทฤษฎีการสื่อสาร รูปแบบจำลอง SMCR Model ของเบอร์โล (David Berlo)

การสื่อสารด้านเกษตรอินทรีย์ของสวนปาล์มกับชุมชนหนองบัว

หลังจากที่ผู้วิจัยได้ศึกษาการสื่อสารด้านเกษตรอินทรีย์ของสวนปาล์ม และชุมชนหนองบัวโดยการสัมภาษณ์ สังเกต และเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ รวมถึงการนำชุดการสื่อสารเดิมของสวนปาล์ม มาจัดเวทีทดลองการสื่อสาร ทำให้ทราบกระบวนการสื่อสารด้านเกษตรอินทรีย์ของสวนปาล์ม ตามตาราง 9 และขออธิบายได้ดังนี้

1. ผู้ส่งสาร (Sender) การสื่อสารด้านเกษตรอินทรีย์ของสวนปาล์ม เป็นการสื่อสารโดยบุคคล คือใช้เจ้าหน้าที่ของสวนฯ คือ ผู้จัดการโครงการฯ ผู้ช่วยผู้จัดการโครงการฯ และหัวหน้างานโครงการฯ เป็นผู้สื่อสาร โดยการบรรยายประกอบการสาธิตวิธีการให้ผู้รับสาร ซึ่งจากการสังเกตและรับฟังผู้ส่งสาร พบว่า ผู้ส่งสารทั้ง 3 ท่าน มีความรู้ความเข้าใจเรื่องเกษตรอินทรีย์ และสามารถอธิบายให้ผู้รับสารให้เข้าใจได้ เนื่องจากเป็นเจ้าหน้าที่ ที่ลงมือปฏิบัติงานของสวนมาตั้งแต่เริ่มก่อตั้ง เมื่อ ปี พ.ศ. 2540 รวมถึงประสบการณ์ที่บรรยายให้กับผู้ที่มาศึกษาดูงานที่มีมากกว่า 10 ปี อย่างไรก็ตามมีข้อสังเกตว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการส่งสารถึงผู้รับสารก็คือ อายุ และความรู้ของกลุ่มผู้รับสาร ผู้ส่งสารจะต้องมีการปรับวิธีการพูดกับกลุ่มผู้ฟังที่มีอายุน้อย หรืออายุมาก รวมถึงผู้ฟังบางกลุ่มไม่ได้เรียนหนังสือ อ่านและเขียนไม่ได้ และบางกลุ่มก็เป็นชนเผ่าเช่น ลาหู่ มูเซอ

ปกาเกอะญอ เป็นต้น สอดคล้องกับ เบอร์โล (David Berlo) เป็นผู้คิดค้นกระบวนการของการติดต่อสื่อสารไว้ในลักษณะรูปแบบจำลอง SMCR Model ซึ่งประกอบด้วย ผู้ส่ง (Source) ต้องเป็นผู้ที่มีทักษะชำนาญในการสื่อสาร โดยมีความสามารถ การเข้ารหัส (Encode) เนื้อหาข่าวสาร มีเจตนาที่ดีต่อผู้รับเพื่อผลในการสื่อสาร มีความรู้เกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารที่จะส่งและควรจะมีสามารถในการปรับระดับข้อมูลนั้นให้เหมาะสม และง่ายต่อระดับความรู้ของผู้รับ ตลอดจนพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับผู้รับด้วย

2. เนื้อหาสาร (Message) เนื้อหาสารด้านเกษตรอินทรีย์ที่ผู้ส่งสารของสวนปกาติศฯ ส่งถึงผู้รับสารมีดังนี้ คือ ความเป็นมาและวัตถุประสงค์ของการก่อตั้งโครงการฯ เพื่อทำเกษตรอินทรีย์ ความหมายของเกษตรอินทรีย์ หลักการทำเกษตรอินทรีย์ของสวนปกาติศฯ วิธีการทำเกษตรอินทรีย์ของสวนปกาติศฯ การทำปุ๋ยชีวภาพและน้ำหมักชีวภาพเพื่อใช้ในงานเกษตรอินทรีย์ ประกอบกับการสาธิตวิธีการทำ จะเห็นว่าเนื้อหาของสารเป็นการกำหนดโดยผู้ส่ง ซึ่งไม่สอดคล้องต่อความต้องการของผู้รับ ต่อลักษณะต่อธรรมชาติของกลุ่มคนแต่ละกลุ่ม และการนำเสนอข้อมูลเดิม ๆ ต่อเนื่องมาเป็นเวลายาวนานหลายปี ทำให้ผู้ฟังเบื่อ ถึงแม้จะสร้างความเข้าใจได้ แต่ก็ไม่สามารถสร้างความตระหนักเพราะข้อมูลเดิม ๆ ทำให้ผู้ฟังเกิดความชาชิน ต่อเนื้อหา ไม่มีอะไรใหม่ ๆ เช่นเนื้อหาความทันสมัยตามยุคสมัยที่ทำให้น่าสนใจมากขึ้นได้

3. ช่องทางการสื่อสาร (Channel) การส่งสารของสวนปกาติศฯ โดยเจ้าหน้าที่ของสวนที่ใช้เป็นวิธีการบรรยายประกอบการสาธิตวิธีการทำ ถือว่าเป็นการสื่อสารทางเดียว (One-way communication) เป็นการติดต่อสื่อสารที่ผู้ส่งข่าวสาร ส่งข่าวสารไปยังผู้รับ และเมื่อผู้รับได้รับข่าวสาร ไม่ได้ได้ตอบ เป็นการติดต่อสื่อสารที่ไม่สมบูรณ์ ซึ่งไม่ทราบว่าผู้รับเข้าใจเนื้อหาทั้งหมดหรือไม่ หรือเข้าใจไปคนละทางกับเนื้อหาที่ผู้ส่งสารต้องการเสนออีกได้ นอกจากนี้การสื่อสารด้วยการพูดคุย แนะนำ ชักชวนและสาธิตให้ชาวบ้านเข้าใจเรื่องของเกษตรอินทรีย์และหันมาทำเกษตรอินทรีย์ การที่ไม่เห็นภาพพิษภัยของสารเคมีต่อสุขภาพ ทำให้ชาวบ้านไม่รู้สึกรู้สกลัวอันตรายและยังคงทำการเกษตรแบบเคมีอยู่สอดคล้องกับ (กาญจนา แก้วเทพ และคณะ, 2524: 2 – 4 อ้างใน อ้อมทิพย์ เมฆรักษาวนิช แคมปี, 2546: 22) ซึ่งรวบรวมและคัดเลือกงานวิจัยเรื่องการสื่อสารเพื่อการพัฒนา จำนวน 180 ชิ้น และนำมาสังเคราะห์ โดยอาศัยกรอบแนวคิดด้านการพัฒนาและการสื่อสาร มีข้อค้นพบใหม่ที่น่าสนใจเรื่องผลกระทบของการใช้สื่อ งานวิจัยส่วนใหญ่มักศึกษาผลกระทบที่เกิดจากการใช้สื่อประเภทต่าง ๆ ที่มีต่อด้านความรู้ ทักษะคติและการปฏิบัติของปัจเจกบุคคล ผลการวิจัยสรุปได้ว่า สื่อทุกประเภท ได้ก่อให้เกิดผลด้านการเพิ่มความรู้ หากแต่ไม่อาจเปลี่ยนแปลงทัศนคติและการปฏิบัติได้ นอกจากนี้สื่อบุคคลในท้องถิ่นที่ชาวบ้านมีความศรัทธาเช่น พระภิกษุสงฆ์เท่านั้น

4. ผู้รับสาร (Receiver) ในการวิจัยครั้งนี้ กลุ่มเป้าหมายคือชาวบ้านชุมชนบ้านหนองบัวจำนวน 63 คน และจำนวนครึ่งหนึ่งเป็น เจ้าหน้าที่ของสวนปาล์มฯ ซึ่งผู้วิจัยคิดว่าน่าจะ สามารถเข้าใจเรื่องเกษตรอินทรีย์มากกว่ากลุ่มชาวบ้าน เพราะว่าปฏิบัติงานเรื่องเกษตรอินทรีย์อยู่ แล้ว ถ้าหากว่าในการบรรยายความรู้เรื่องเกษตรอินทรีย์ของผู้ส่งสารมีการวิเคราะห์กลุ่มผู้ฟัง จะทำ ให้ผู้ส่งสารเตรียมการในส่วนเนื้อหาที่เหมาะสม วิธีการสื่อสาร ตามลักษณะของ S M C R Model ของ เบอร์โล (David Berlo) มีปัจจัยหลักที่มีความสำคัญต่อขีดความสามารถของผู้ส่งและผู้รับ ที่จะ ทำให้การสื่อความหมายนั้นได้ผลสำเร็จหรือไม่เพียงใด ในข้อ 3. ระดับความรู้ (Knowledge levels) ถ้าผู้ส่งและผู้รับมีระดับความรู้ที่เท่าเทียมกัน ก็จะทำให้การสื่อสารนั้นลุล่วงไปด้วยดี แต่ถ้าหาก ความรู้ของผู้ส่งและผู้รับมีระดับที่แตกต่างกัน ย่อมจะต้องมีการปรับความยากง่ายของข้อมูลที่จะส่ง ในด้านความยากง่ายของภาษา และถ้อยคำ ส่วนที่ใช้เช่นการไม่ใช้คำศัพท์ทางวิชาการ ภาษาต่างประเทศ หรือถ้อยคำยาว ๆ ส่วนที่สลับซับซ้อน ทั้งนี้เพื่อให้สะดวกและง่ายต่อความ เข้าใจ ตัวอย่างเช่น การที่หมอรักษาคณ ไขแล้วพูดแต่คำศัพท์ทางการแพทย์เกี่ยวกับโรคต่าง ๆ ย่อมจะทำให้คนไข้ไม่เข้าใจว่า ตนเป็นโรคอะไรกันแน่ หรือการที่พัฒนาการจากส่วนกลางออกไป พัฒนาหมู่บ้านต่าง ๆ ในชนบท เพื่อให้คำแนะนำทางด้านวิชาการเกษตรและเลี้ยงสัตว์แก่ชาวบ้าน ถ้าพูดแต่คำศัพท์ทางวิชาการ โดยไม่อธิบายด้วยถ้อยคำ หรือภาษาที่ง่าย ๆ ก็จะทำให้ชาวบ้าน ไม่สามารถเข้าใจหรืออาจเข้าใจผิดไปได้

ตาราง 9 ผลการศึกษาการสื่อสารด้านเกษตรอินทรีย์ของสวนปกาศิด (สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์)

ผู้ส่งสาร	เนื้อหาสาร	ช่องทางการสื่อสาร
1. คุณเอก มณีใส ผู้จัดการ	ความเป็นมาของโครงการฯ วัตถุประสงค์ของการก่อตั้ง โครงการฯด้วยการทำเกษตรอินทรีย์ ทำไมต้องทำเกษตรอินทรีย์	การบรรยาย โดยการพูดคุย ให้ฟัง
2. คุณชยุตม์ โนนคำ ผู้ช่วยผู้จัดการ	เกษตรอินทรีย์คืออะไร หลักการทำเกษตรอินทรีย์ของ โครงการ วิธีการทำเกษตรอินทรีย์ ทำไมต้องใช้ปุ๋ยชีวภาพและน้ำหมัก ชีวภาพในงานเกษตรอินทรีย์	การบรรยายโดยการพูดคุย ให้ฟัง
3. คุณสมนธ์ สุริวรรณ หัวหน้าคนงาน	การทำปุ๋ยชีวภาพและน้ำหมักชีวภาพ เพื่อใช้ในงานเกษตรอินทรีย์ และ สาธิตวิธีการทำและการนำไปใช้ใน แปลงเกษตร	การบรรยายประกอบการ สาธิต วิธีการทำ

หมายเหตุ ผู้รับสาร คือ ชาวบ้านจากชุมชนหนองบัว จำนวน 63 คน

การพัฒนาการสื่อสารด้านเกษตรอินทรีย์ของสวนปกาศิดฯ กับชุมชนบ้านหนอง
โดยผู้วิจัยได้ร่วมกับเจ้าหน้าที่สวนปกาศิดฯ พัฒนาการสื่อสาร ตามตาราง 10 ดังนี้

หลังจากผู้วิจัยทราบถึงกระบวนการสื่อสารเดิมของสวนปกาศิดฯ กับชุมชนบ้าน
หนองบัวแล้ว ได้นำมาประมวลกับผลการจัดเวทีทดลองการสื่อสารโดยใช้ชุดการสื่อสารเดิมของ
สวนปกาศิดฯ ทำให้ทราบข้อบกพร่องของกระบวนการสื่อสารของสวนปกาศิดฯ ผู้วิจัยจึงได้ปรึกษากับ
เจ้าหน้าที่ของสวนปกาศิดฯ พัฒนาการสื่อสารขึ้นมาใหม่และเพิ่มเติมจากเดิม ดังนี้

1. ผู้ส่งสาร ได้พัฒนาคือมีการพูดคุยกันกลุ่มเล็ก ๆ ระหว่างผู้วิจัยและวิทยากรของ
สวนปกาศิดฯ เพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องการสื่อสารด้านเกษตรอินทรีย์ และผู้วิจัยในฐานะเป็นผู้
ดำเนินรายการวิทยุ ได้ใช้เทคนิคการจัดรายการวิทยุเข้ามาพัฒนา และสร้างทีมงานจัดเตรียมข้อมูลที่

จะนำเสนอไว้เป็นอย่างดี มีการวิเคราะห์ผู้รับสารว่าเป็นกลุ่มไหน เขวชน หน่วยงานราชการ กลุ่มเกษตรกร ฯลฯ กำหนดวัตถุประสงค์ เพื่อให้ความรู้เรื่องเกษตรอินทรีย์ ได้เข้าถึงผู้รับสารให้มากที่สุด เลือกใช้สื่อ สื่อบุคคลผสมกับสื่อสมัยใหม่ คือ วิดีโอซีดี เลือกเนื้อหาของสาร และออกแบบสารโดยนำเสนอเนื้อหาให้สอดคล้องกับผู้รับสาร ใช้กลยุทธ์ในการสื่อสารพูดคุยอย่างเป็นธรรมชาติ มีจุดเน้นนำติดตามฟัง ระยะเวลาการนำเสนอกระชับ เนื้อหาเข้าใจง่าย ฟังแล้วเข้าใจทันที ข้อมูลที่นำมาเสนอทันเหตุการณ์ นอกจากนี้ผู้วิจัยเห็นว่าการบรรยายประกอบการสาธิตวิธีการทำเช่นการผลิตปุ๋ยชีวภาพและสารสกัดจากสมุนไพรเพื่อไล่แมลง ที่ใช้ในงานเกษตรอินทรีย์ของสวนปาล์มที่ทำการอยู่นั้นเป็นการนำเสนอที่ดีอยู่แล้ว ซึ่งการสาธิตเป็นการสื่อสารของนักส่งเสริมการเกษตรกับเกษตรกร ทินกร ไชยาเผือก (2541: 8 – 12) ถือว่าเป็นการติดต่อสื่อสารที่ประสบความสำเร็จในงานส่งเสริมการเกษตร แต่ถ้านำมาผสมผสานกับสื่ออื่น ๆ เช่น นิทรรศการถาวร วิธีการทำ และแผ่นพับก็จะทำให้ผู้รับสารได้อ่านหรือจดไว้เป็นลายลักษณ์อักษร รวมถึงหากต้องการจะอ่านเมื่อไหร่ และเวลาไหนก็สามารถเข้าใจได้

2. เนื้อหา ได้พัฒนาคือเลือกเนื้อหาด้านเกษตรอินทรีย์ที่เหมาะสมกับกลุ่มผู้รับสารก็คือ อายุ และความรู้ของกลุ่มผู้รับสาร ผู้ส่งสารปรับวิธีการพูดกับกลุ่มผู้รับสารที่มีอายุน้อย และอายุมาก รวมถึงผู้ฟังที่ไม่ได้เรียนหนังสือ อ่าน และเขียนไม่ได้ และบางกลุ่มเป็นชนเผ่า เช่น ลาหู่ มูเซอ ปกาเกอะญอ และทำความเข้าใจเนื้อหาแล้วปรับเนื้อหาให้เป็นเรื่องที่เข้าใจง่าย จัดทำเป็นคู่มือ แผ่นพับ หรือโปสเตอร์ และในการบรรยายต้องมีการลำดับการนำเสนอ คือ 1) การเริ่มต้นด้วยการให้ความสำคัญเรื่องเกษตรอินทรีย์ที่มีผลต่อสุขภาพทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค 2) การเริ่มต้นทำเกษตรอินทรีย์ภายในครัวเรือน ด้วยการปลูกพืชผักสวนครัวแบบวิถีชีวิตดั้งเดิม 3) วิธีการทำปุ๋ยชีวภาพและน้ำหมักจากสมุนไพรที่ใช้ในงานเกษตรอินทรีย์อย่างง่าย เพื่อลดต้นทุนในการผลิตและปลอดภัยต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม 4) การนำเสนอเรื่องเกษตรอินทรีย์ที่นำไปสู่เรื่องของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 5) วิธีการปรับเปลี่ยนจากเกษตรเคมีมาเป็นเกษตรอินทรีย์ และ 6) สถานการณ์การผลิตและการตลาดของผลผลิตเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทย

3. ช่องทางการสื่อสารได้พัฒนาดังนี้

3.1 ใช้การสื่อสารแบบสองทาง (Two-communication) ที่ผู้ส่งสารและผู้รับสารสามารถมีปฏิริยาโต้ตอบกันอยู่ตลอดเวลา ซึ่งลักษณะดังกล่าวทำให้ผู้ส่งและผู้รับมีการผลิตเปลี่ยนแปลงาทายอยู่ตลอดเวลา

3.2 การบรรยายประกอบการสาธิตวิธีการ โดยนำมาผสมผสานกับสื่ออื่น ๆ เช่น จัดทำนิทรรศการถาวร แผ่นพับ ทำให้ผู้รับสารได้อ่านหรือจดไว้เป็นลายลักษณ์อักษรรวมถึงหากต้องการจะอ่านเมื่อไหร่ และเวลาไหนก็สามารถเข้าใจได้ การเพิ่มเติมจากการพูดแนะนำสาธิต

ชักชวน ให้ชาวบ้านเข้าใจและหันมาทำเกษตรอินทรีย์ ด้วยการนำวิดีโอซีดี ที่นำเสนออันตรายของสารเคมีที่ใช้ในการเกษตรที่มีผลต่อสุขภาพจากที่อื่น และมองเห็นได้ชัดเจน ทำให้มองเห็นภาพที่น่ากลัวเป็นรูปธรรมทำให้สร้างความตระหนัก ถึงพิษภัยและนำไปสู่การเริ่มต้นลด ละ เลิกสารเคมีได้ นอกจากนี้การนำเสนอตัวอย่างผู้ประสบความสำเร็จในการทำเกษตรอินทรีย์ที่เป็นการปฏิบัติจริง ทำให้ผู้รับสารตั้งคำถามกับตัวเองเริ่มลงมือปฏิบัติด้วยตัวเอง และการนำเสนอชีวิตจริงของผู้ทำ ความดีนั้นเป็นประสิทธิภาพของการสื่อสารที่ สามารถเป็นแรงบันดาลใจให้ผู้รับเกิดความคิดและ ความคาดหวังที่ดีงาม นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางความคิด การปฏิบัติตาม นอกจากนี้การนำ เทคโนโลยีด้านการสื่อสารมาใช้คือสื่อวีดิโอซีดี ประกอบกับการให้ความสำคัญกับสื่อบุคคล และ สื่ออื่น ๆ โดยนำมาผสมผสานกัน สอดคล้องกับผลการรวบรวมและคัดเลือกงานวิจัยเรื่องการ สื่อสารเพื่อการพัฒนา จำนวน 180 ชิ้น และนำมาสังเคราะห์โดยอาศัยกรอบแนวคิดด้านการพัฒนา และการสื่อสารมีข้อค้นพบใหม่ที่น่าสนใจโดย กาญจนา แก้วเทพ และคณะ (2542: 2-4) ในหัวข้อ เรื่อง ประเภทของสื่อที่นำมาศึกษา 4 ประเภท คือ สื่อบุคคล สื่อมวลชน สื่อเฉพาะกิจ และสื่อ พื้นบ้าน ผลการวิจัยโดยภาพรวมพบว่ามีงานวิจัยที่ศึกษาสื่อทุกประเภทแบบรวม ๆ กันมากกว่าการ เลือกศึกษาเจาะจงใช้สื่อเพียงประเภทเดียวการวิเคราะห์เปรียบเทียบบทบาทและคุณประโยชน์ของ สื่อแต่ละประเภทที่มีต่อเรื่องการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ของประชาชนในชนบท ผลวิจัยพบแบบแผนว่า ยิ่งสื่อมีขนาดเล็ก ก็ยิ่งมีคุณูปการต่อการพัฒนามากกว่าสื่อที่มีขนาดใหญ่ ซึ่งหมายความว่า คุณประโยชน์ของสื่อจะเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยดังนี้ คือสื่อบุคคล สื่อเฉพาะกิจ สื่อพื้นบ้าน และสื่อมวลชน เหตุผลเบื้องหลังปรากฏการณ์นี้มีได้มาจากปัจจัย เรื่องคุณสมบัติของตัวสื่อ หากแต่ เป็นเป้าหมายและการบริหารจัดการสื่อมากกว่า เช่นสื่อมวลชนนั้นมักถูกนำไปใช้ด้านธุรกิจการค้า มากกว่าเพื่อประโยชน์ส่วนรวม จากข้อสรุปข้างต้น การศึกษาเรื่องสื่อเพื่อการพัฒนาจึงต้องไปให้ ไกลกว่าตัวสื่อกล่าวคือ ต้องสนใจมิติด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรมของสื่อแต่ละ ชนิด สำหรับสื่อที่มีคุณประโยชน์ต่อการพัฒนาอย่างมาก เช่นสื่อบุคคลหรือสื่อพื้นบ้านการวิจัย เท่าที่ผ่านมามักจะมีทัศนะที่จะเข้าไปเก็บเกี่ยวใช้ประโยชน์จากสื่อเหล่านั้น แต่ยังไม่ค่อยมีแนวทาง ที่จะทำนุบำรุงและพัฒนา สื่อดังกล่าว ดังนั้น ควรจะมีการวิจัยเพื่อการพัฒนาสื่อเหล่านี้เพื่อการใช้ ประโยชน์อย่างยั่งยืนในอนาคต ควรให้ความสนใจรูปแบบการสื่อสารที่ภาคประชาชนกำลังมีการ ใช้แพร่หลายเช่น การแลกเปลี่ยนคู่มือ หรือรูปแบบสื่อที่ชาวบ้านสนใจเช่น สื่อการ์ตูน เพื่อแสวงหา แนวทางการพัฒนาให้มากขึ้น

3.3 การจัดกิจกรรมร่วมกัน เป็นช่องทางการสื่อสารที่ใช้ได้ดีในชุมชน การ เลือกผู้นำชุมชนหรือผู้ใหญ่บ้านเป็นสื่อบุคคลให้ทำเป็นตัวอย่างก็เป็นอีกหนึ่งช่องทางการสื่อสาร นอกจากนี้การปรับเปลี่ยนจากการสื่อสารโดยการบรรยาย เป็นการจัดเวทีชุมชนแลกเปลี่ยนความ

คิดเห็นเปิดให้ผู้เข้าร่วมศึกษาคูงานเสนอแนะความต้องการในเนื้อหาเป็นลักษณะการสื่อสารสองทางและการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม รวมทั้งเพิ่มความถี่ในการสื่อสาร เช่น จัดอบรมให้ความรู้อย่างสม่ำเสมอ พร้อมกับการติดตามผลที่ได้สื่อสารไปแล้ว

3.4 เลือกสื่อที่เหมาะสมกับสวนปาล์มฯ เพื่อนำมาประชาสัมพันธ์กิจกรรมเพียงมาใช้ในการดำเนินงานภายในโครงการฯ คือเป็นสื่อที่ไม่ทันสมัยจนเกินไป มีความพอดี และพอเหมาะ เช่น ทำบอร์ดนิทรรศการ การเลือกนำเสนอเนื้อหาด้วยวีดิโอซีดี ซึ่งไม่ทำให้ภาพของสวนปาล์มฯ ที่มีความเป็นธรรมชาติมากเปลี่ยนแปลงไป สร้างสื่อธรรมชาติที่สามารถมองเห็นและกระตุ้นความรู้สึกให้รักธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น ทำกองฟางไว้ตามจุดต่าง ๆ ขุดร่องเหมือนให้น้ำไหลไปตามข้างถนนภายในสวน สร้างฝายชลอน้ำต้นสร้าง ความชุ่มชื้นรักษาความเป็นธรรมชาติดั้งเดิมของสวนไว้ให้มากที่สุด เพื่อให้เกิดความรู้สึกขณะที่เข้ามาเรียนรู้ศึกษาภายในสวน เหมือนกับว่าได้มาศึกษาในพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติ

3.5 การวิเคราะห์ผู้รับสาร ผู้ส่งสารจะต้องมีการวิเคราะห์ผู้รับสารโดยก่อนการสื่อสารด้านเกษตรอินทรีย์ ควรมีการแนะนำตัวผู้รับสารเพื่อทราบข้อมูลพื้นฐานและข้อมูลด้านความรู้ซึ่งผู้รับสารอาจมีชุดความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ที่สามารถแลกเปลี่ยนกับผู้ส่งสารได้ และนอกจากนั้นการศึกษาด้าน อายุ อาชีพ วย สังคม วัฒนธรรม การใช้ภาษา จะเป็นประโยชน์ต่อการเตรียมเนื้อหา การเลือก สื่อ และขั้นตอนในการสื่อสาร ขณะสื่อสารให้ทำการสังเกตว่า ผู้รับสารมีการตอบรับ หรือปฏิกิริยาอย่างไร เพื่อป้องกันการสื่อสารที่ล้มเหลว หลังจากการสื่อสารที่มสวนปาล์มฯ ควรมีการประเมินผลด้วยการตอบแบบสอบถาม และการนำเสนอเนื้อหาที่ตรงกับความต้องการของผู้รับสารทำให้ชุมชนบ้านหนองบัวและเจ้าหน้าที่ของสวนมีความสุข และมีส่วนร่วมในการเรียนรู้เรื่องเกษตรอินทรีย์ ทำให้การสื่อสารนั้นมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ตาราง 10 การศึกษาการพัฒนาการสื่อสารด้านเกษตรอินทรีย์สวนปาล์สด (สำนักงานทรัพยากร
ส่วนพระมหากษัตริย์)

ผู้ส่งสาร	เนื้อหาสาร	ช่องทางการสื่อสาร
1. คุณเอก มณีใส ผู้จัดการ	ความเป็นมาของโครงการฯ วัตถุประสงค์ของการก่อตั้ง โครงการฯด้วยการทำเกษตรอินทรีย์ ทำไมต้องทำเกษตรอินทรีย์เพิ่มเติมมี บอร์ตนิทรสการถาวร ความเป็นมา ของสวนปาล์สด แผนที่สวนสถานี แผนกิจกรรมต่าง ๆ และภาพ ผู้เยี่ยมชมสวนปาล์สด	การบรรยาย โดยการพูดคุย ให้ฟัง ประกอบบอร์ตนิทรสการ ถาวร และช่วงท้ายเปิดให้ เสนอแนะความเห็นถาม ข้อซักถาม
2. คุณชยุตม์ โนคำ ผู้ช่วยผู้จัดการ	เกษตรอินทรีย์คืออะไร หลักการทำเกษตรอินทรีย์ของ โครงการ วิธีการทำเกษตรอินทรีย์ ทำไมต้องใช้ปุ๋ยชีวภาพและน้ำหมัก ชีวภาพ ในงานเกษตรอินทรีย์ เพิ่มเติมสื่อวีดิโอซีดี เพื่อความเข้าใจ เรื่องเกษตรอินทรีย์ คืหาล้าง เลือกชาวนา สารคดีเรื่องมาตรการเก็บ	การบรรยายโดยการพูดคุย ให้ฟังประกอบการนำเสนอ วีดิโอซีดีและช่วงท้ายเปิดให้ เสนอแนะความเห็นถาม ข้อซักถาม
3. คุณเสน่ห์ สุริวรรณ หัวหน้าคนงาน	การทำปุ๋ยชีวภาพและน้ำหมักชีวภาพ เพื่อใช้ในงานเกษตรอินทรีย์ และ สาธิตวิธีการทำและการนำไปใช้ใน แปลงเกษตรเพิ่มเติม วีดิโอซีดีเรื่อง คุณนิลคนแห่งความสุข	การบรรยายโดยการพูดคุย ให้ฟังสาธิตวิธีการทำ ประกอบการนำเสนอวีดิโอ ซีดีและช่วงท้ายเปิดให้ เสนอแนะความเห็นถาม ข้อซักถาม

ตาราง 10 (ต่อ)

ผู้ส่งสาร	เนื้อหาสาร	ช่องทางการสื่อสาร
4. คุณศิรินาท ทิพรรัตน์ นักศึกษาปริญญาโทสาขาวิชาการ พัฒนาภูมิสังคม อย่างยั่งยืน คณะผลิตกรรม การเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้	หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การพึ่งตนเองตามแนวทางปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง เกษตรอินทรีย์สอดคล้องกับปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงเพิ่มเติมบอร์ด นิทรรศการถาวร พระราชดำรัสของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในเรื่อง ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง วิถีโอชีดี ปลอด ประชาสัมพันธ์ทางทีวีเรื่อง การทำเกษตรผสมผสาน วิถีโอชีดี การปลูกผักแบบอินทรีย์บนศาลฟ้า	การบรรยาย โดยการพูดคุย ให้ฟังประกอบบอร์ด นิทรรศการถาวร และ นำเสนอสื่อวีดิโอชีดี ช่วงท้ายเปิดให้เสนอแนะ ความเห็นตามข้อซักถามและ ประเมินความรู้ความเข้าใจ ทุกหัวข้อที่บรรยาย

หมายเหตุ ผู้รับสาร คือ ชาวบ้านจากชุมชนหนองบัว จำนวน 63 คน

ตอนที่ 4 สรุปผลการจัดเวทีทดลองการสื่อสาร ด้านเกษตรอินทรีย์ ครั้งที่ 2

ผลการตอบแบบประเมินความรู้ครั้งที่ 2 หลังพัฒนาการสื่อสารแล้ว โดยกลุ่มเป้าหมายกลุ่มเดิม คือชาวบ้านหนองบัวจำนวน 63 คน และข้อมูลพื้นฐานเดิม พบว่า คำถามที่เป็นเนื้อหาเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจเรื่องเกษตรอินทรีย์ จำนวน 41 ข้อ และเป็นความถามปลายเปิด 2 ข้อ ผลการตอบคำถามชาวบ้านหนองบัว แบ่งเป็นมีผู้ตอบคำถามถูกแสดงถึงความเข้าใจเรื่องเกษตรอินทรีย์ เป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มผู้มีความรู้เกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ ที่ได้คะแนนเฉลี่ย 25 ถึง 30 คิดเป็นร้อยละ 52.38 กลุ่มผู้มีความรู้เกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ ที่ได้คะแนนเฉลี่ย 30 ถึง 41 คะแนนคิดเป็นร้อยละ 47.61 ส่วนคำถามที่ชาวบ้านหนองบัว ตอบถูกเพิ่มขึ้นคือ เรื่องความสำคัญของเกษตรอินทรีย์ หลักการทำเกษตรอินทรีย์ เป้าหมายของการทำเกษตรอินทรีย์ วิธีการปรับปรุงดินของสวนปาล์ม ฯลฯ วิธีการทำปุ๋ยชีวภาพและน้ำหมักชีวภาพชนิดต่างๆ ความเข้าใจเรื่อง EM คืออะไร การขยาย EM และการใช้ประโยชน์จาก EM

ส่วนคำถามปลายเปิดข้อที่ 1 ถามเรื่องความต้องการความรู้เรื่องเกษตรอินทรีย์ที่เกษตรกรต้องการศึกษามากที่สุด คือคือ การนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในเรื่องเกษตรอินทรีย์ และคำถามปลายเปิดข้อที่ 2 ให้ตอบความเข้าใจเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างไร ก็ได้คำตอบแบ่งเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มที่ 1 เขียนอธิบายว่า ความพออยู่ พอกิน พอดี พอประมาณ และกลุ่มที่ 2 เขียนว่า การทำเกษตรอินทรีย์ ทำปุ๋ยหมักเอง และอยู่อย่างพอเพียง ส่วนคำถามที่ให้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการและกระบวนการฝึกอบรม ซึ่งเป็นคำถามในเรื่อง ความเหมาะสมของการจัดการอบรม การเข้าใจเนื้อหาในการอบรม ความเหมาะสมของวิทยากร เอกสารที่ใช้ในการอบรม สื่อที่ใช้ในการอบรม ความเข้าใจเรื่องเกษตรอินทรีย์ ความเข้าใจเรื่องการทำปุ๋ยชีวภาพและน้ำหมักชีวภาพ รวมถึงการนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ ผู้ตอบคำถามร้อยละ 95.2 ให้ความคิดเห็นความรู้ความเข้าใจและความเหมาะสมในระดับมากและมากที่สุด นอกจากนี้ ช่วงท้ายของการอบรมได้เปิดให้ชุมชนบ้านหนองบัวและเจ้าหน้าที่สวนปกาศิตฯ ได้ประชุมกลุ่มย่อยโดยแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม พบว่าทุกกลุ่ม เสนอความคิดเห็น ไปในทิศทางเดียวกันคือ อยากจะให้สวนปกาศิตฯ จัดเวทีให้กับชาวบ้านชุมชนหนองบัวได้พูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันเดือนละครั้ง และอยากให้สวนปกาศิตฯ จัดโครงการให้ความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง และการทำเกษตรอินทรีย์ที่สอดคล้องกับเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อชาวชุมชนหนองบัวจะสามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้ โดยเฉพาะการปลูกทุกอย่างที่กินได้

**ตอนที่ 5 สรุปผลการพัฒนาการสื่อสารด้านเกษตรอินทรีย์
ของสวนปาล์มกับชุมชนบ้านหนองบัว**

ตาราง 11 แสดงคะแนนประเมินความรู้ผู้เข้าร่วมอบรม

ผู้เข้าร่วมอบรม	จำนวน (คน)	คะแนนประเมินความรู้ ความเข้าใจ	
		ก่อนอบรม	หลังอบรม
ชาวบ้าน	33	31.67	36.67
เจ้าหน้าที่	30	35.27	37.57
รวม	63	34.41	36.88

ผลจากการตอบแบบประเมินผลความรู้ความเข้าใจเรื่องเกษตรอินทรีย์พบว่า คะแนนการตอบประเมินความรู้ความเข้าใจเรื่องเกษตรอินทรีย์ของชาวบ้านชุมชนหนองบัวหลังการพัฒนาการสื่อสารได้คะแนน 36.88 และคะแนนการตอบแบบประเมินความรู้ก่อนการพัฒนาการสื่อสารได้คะแนน 34.41 (ตาราง 11) และเมื่อนำมาเปรียบเทียบกับพบว่าคะแนนความรู้หลังจากการพัฒนาสูงกว่าอย่างเห็นได้ชัด แสดงให้เห็นถึงการยกระดับความรู้ในเรื่องเกษตรอินทรีย์ของชาวบ้านหนองบัวที่มีความรู้ระดับต่ำยกระดับขึ้นเป็นระดับปานกลาง และชาวบ้านหนองบัวที่มีความรู้ในระดับปานกลางยกระดับขึ้นไปสูง และเมื่อพิจารณาถึงระดับความเข้าใจในรายละเอียดเนื้อหาเรื่องเกษตรอินทรีย์เปรียบเทียบก่อนและหลังการพัฒนาการสื่อสาร แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาการสื่อสารทำให้ชุมชนหนองบัวมีความรู้ความเข้าใจเรื่องเกษตรอินทรีย์มากขึ้นกว่าเดิม และชุมชนหนองบัวก็มีส่วนร่วมในการสื่อสารมากขึ้นเช่นกัน นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้มีการติดตามผลการดำเนินชีวิตของชาวบ้านหนองบัวที่เข้าร่วมโครงการฯ พบว่าชาวบ้านหนองบัว ร้อยละ 68.3 นำเรื่องเกษตรอินทรีย์ ไปปลูกทุกอย่างที่กินได้ ใช้ปุ๋ยหมักชีวภาพที่ทำเอง นำไปใช้ในครัวเรือนของตัวเองและมีเกษตรกรร้อยละ 37.7 ที่ไม่ได้ปรับเปลี่ยนวิธีการทำเกษตรจากเคมีมาเป็นเกษตรอินทรีย์ เนื่องจากยังต้องการรายได้จากการทำเกษตรเชิงเดี่ยวที่บริษัทมาว่าจ้างให้ปลูก ในขณะที่ ชาวบ้านหนองบัวอีกจำนวนหนึ่งนอกจากจะนำความรู้เรื่องเกษตรอินทรีย์ไปใช้ในชีวิตแล้วยังแบ่งปันและสื่อสารเผยแพร่ความรู้เรื่องเกษตรอินทรีย์จากการที่ได้ร่วมโครงการฯ ไปสู่เพื่อนบ้านและญาติพี่น้องในชุมชนอื่นอีกด้วย (ตาราง 12)

ตาราง 12 แสดงผลประเมินความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการและกระบวนการฝึกอบรม

ความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการ	คะแนนประเมิน	
	ก่อนอบรม	หลังอบรม
- การอบรมครั้งนี้ มีความเหมาะสมเพียงใด	4.33	4.65
- ท่านเข้าใจเนื้อหาสาระในการฝึกอบรมโดยรวม มากน้อยเพียงใด	3.71	4.32
- วิทยากรผู้ให้ความรู้มีความเหมาะสมเพียงใด	4.02	4.63
- เอกสารที่ใช้ในการฝึกอบรมโดยรวม มีความเหมาะสมเพียงใด	4.14	4.62
- สื่อที่ใช้ในการฝึกอบรมโดยรวม มีความเหมาะสมเพียงใด	3.92	4.60
- การสอนให้ทำปฏิชาภาพและปฎิหมักท่านเข้าใจมากน้อยเพียงใด	3.76	4.43
- ท่านเข้าใจเรื่องเกษตรอินทรีย์มากน้อยเพียงใด	3.71	4.38
- ท่านจะนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ มากน้อยเพียงใด	4.14	4.44

หมายเหตุ	คะแนนระดับความคิดเห็น
	มากที่สุด = 5 คะแนน
	มาก = 4 คะแนน
	ปานกลาง = 3 คะแนน
	น้อย = 2 คะแนน
	น้อยที่สุด = 1 คะแนน

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการสื่อสารเรื่องเกษตรอินทรีย์และศึกษาการพัฒนาการสื่อสารเรื่องเกษตรอินทรีย์อย่างมีส่วนร่วมของสวนปาล์มกับชุมชนบ้านหนองบัว ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อสวนปาล์มทางการค้นพบกระบวนการสื่อสารด้านเกษตรอินทรีย์ที่สามารถเข้าถึงกลุ่มผู้รับสารได้มากที่สุด รวมถึงจะเป็นประโยชน์ต่อชุมชนบ้านหนองบัวที่มีความเข้าใจเรื่องเกษตรอินทรีย์เพิ่มขึ้นถึงขั้นทำเกษตรอินทรีย์ได้ เริ่มทำเกษตรอินทรีย์ในครัวเรือน การปลูกพืชผักสวนครัว ปลูกทุกอย่างที่กินได้ มีเหลือก็ขายเพื่อเป็นรายได้ ทำให้มีสุขภาพและสิ่งแวดล้อมที่ดีขึ้น รวมถึงชุมชนบ้านหนองบัวสามารถเผยแพร่เรื่องเกษตรอินทรีย์ไปยังเพื่อนบ้านในชุมชนอื่นๆ ได้อีกด้วย นอกจากนี้บุคคลและหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการสื่อสารด้านเกษตรอินทรีย์ก็จะได้ประโยชน์จากการวิจัยในการนำการพัฒนาการสื่อสารที่ได้ ไปประยุกต์เป็นแนวทางใช้พัฒนาการสื่อสารด้านเกษตรอินทรีย์ในท้องถิ่นต่อไป

กลุ่มประชากรในการวิจัยในครั้งนี้คือ ตัวแทนแต่ละครัวเรือนของชาวบ้านหนองบัว จำนวน 63 คน โดยมีขั้นตอนการศึกษาคือ ศึกษาบริบทชุมชนสวนปาล์มและชุมชนบ้านหนองบัว จากการสัมภาษณ์ สังเกต และศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง ศึกษากระบวนการสื่อสารเรื่องเกษตรอินทรีย์ของสวนปาล์มกับชุมชนบ้านหนองบัว โดยการสังเกต รูปแบบ วิธีการ การสื่อสารของวิทยากร และผู้วิจัยได้จัดเวทีทดลองการสื่อสารด้านเกษตรอินทรีย์โดยใช้ชุดการสื่อสารเดิมของสวนปาล์มและให้กลุ่มเป้าหมายตอบแบบประเมินความรู้ หลังจากนั้นจัดเวทีระดมข้อคิดเห็นต่อกระบวนการถ่ายทอดการสื่อสารเรื่องเกษตรอินทรีย์ของสวนปาล์มและชุมชนหนองบัว ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบการประเมินความรู้และข้อเสนอจากกลุ่มเป้าหมายดังกล่าวมาพัฒนาการสื่อสารใหม่ร่วมกับสวนปาล์มและจัด เวทีถ่ายทอดการสื่อสารเรื่องเกษตรอินทรีย์ของสวนปาล์มกับชุมชนหนองบัวโดยใช้รูปแบบการสื่อสารที่พัฒนาแล้ว และใช้แบบประเมินความรู้เรื่องเกษตรอินทรีย์อีกครั้ง นำผลการตอบแบบประเมินความรู้ครั้งแรกและครั้งที่สองมาเปรียบเทียบกันโดยใช้โปรแกรม SPSS และสถิติร้อยละ ขณะเดียวกันผู้วิจัยได้นำทฤษฎีการสื่อสาร รูปแบบจำลอง SMCR Model ของเบอร์โล (David Berlo) มาประกอบการศึกษาในครั้งนี้

การสื่อสารด้านเกษตรอินทรีย์ของสวนปกาศิตฯ กับชุมชนบ้านหนองบัว

การวิจัยพบว่าการสื่อสารด้านเกษตรอินทรีย์ของสวนปกาศิตฯ กับชุมชนบ้านหนองบัวนั้นแบ่งเป็นช่วงเริ่มต้นโครงการคือและช่วงที่เปิดให้เป็นศูนย์สาธิตและฝึกอบรมเกษตรอินทรีย์ต้นแบบ

จากการศึกษาการสื่อสารด้านเกษตรอินทรีย์ของสวนปกาศิตฯ กับชุมชนหนองบัวในระยะเริ่มต้น (พ.ศ. 2540) ผู้จัดการโครงการฯ ซึ่งเจอกับชาวบ้านพร้อมกับนำต้นไม้ พืชผักสวนครัวมอบให้แต่ละครัวเรือน เพื่อสร้างความเข้าใจกับชาวบ้านหนองบัวถึงความเป็นมาของสวน ความสำคัญของการก่อตั้งสวน โดยทำการเกษตรอินทรีย์ และอธิบายเรื่องการทำเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่สวนปกาศิตฯ โดยได้พยายามทำความเข้าใจกับชุมชนมาโดยตลอด และได้เปิดรับคนในชุมชนหนองบัวเข้ามาทำงานในสวน และมีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้นำหมู่บ้าน จัดกิจกรรมร่วมกับชาวบ้าน พัฒนาสภาพแวดล้อม ปลูกต้นไม้ นำพันธุ์ปลา พันธุ์กบปล่อยลงสระ เป็นการสื่อสารกับชุมชนโดยใช้กิจกรรมเป็นหลัก ดูแลแหล่งน้ำให้ สะอาดปราศจากสารเคมี ทำให้มีปลาและกบเป็นอาหารของชุมชน

การสื่อสารด้านเกษตรอินทรีย์ในช่วงที่สวนปกาศิตฯ เปิดให้เป็นศูนย์สาธิตและฝึกอบรมเกษตรอินทรีย์ต้นแบบ มีการเข้ามาศึกษาดูงานภายในสวนปกาศิตฯ ทั้งมาเป็นหมู่คณะ ชุมชนบ้านหนองบัวและการมาในรูปของชุมชนในเขตตำบล เมืองยาง โดยมีวิทยากรบรรยาย สาธิต วิธีการต่าง ๆ และสื่อแผ่นพับที่บรรจุเนื้อหาความเป็นมาของสวนปกาศิตฯ วิธีการทำปุ๋ยชีวภาพ น้ำหมักชีวภาพจากพืชผักผลไม้ และสารไล่แมลงที่ผลิตจากพืชสมุนไพร จากการศึกษาดูงานตามแผนกต่าง ๆ ของสวนปกาศิตฯ ทำให้ชุมชนหนองบัวมีความใกล้ชิดกับสวนปกาศิตฯ มากขึ้น และสามารถเดินทางเข้ามาขอความรู้เรื่องเกษตรอินทรีย์ภายในสวนปกาศิตฯ ได้ตลอดเวลา

สรุปการสื่อสารด้านเกษตรอินทรีย์ของสวนปาล์มกับชุมชนหนองบัว

1. ผู้ส่งสาร คือเจ้าหน้าที่สวนปาล์มเป็นผู้ปฏิบัติจริงมาเป็นระยะเวลา 10 กว่า ปี ทำให้มีความรู้ความเข้าใจเรื่องเกษตรอินทรีย์เป็นอย่างดี ส่งผลให้การสื่อสาร มีความน่าเชื่อถือ อย่างไรก็ตามด้านการทำหน้าที่เป็นวิทยากรนั้นยังขาดทักษะในการสื่อสาร
2. เนื้อหาของสาร เป็นการกำหนดโดยผู้ส่งสาร ไม่สอดคล้องต่อความต้องการของผู้รับ และเป็นข้อมูลเดิมที่เสนอต่อเนื่องมาเป็นเวลาช้านาน ทำให้ผู้ฟังเบื่อ ถึงแม้จะสร้างความเข้าใจได้ แต่ไม่สามารถสร้างความตระหนัก เพราะข้อมูลเดิมทำให้ผู้ฟังเกิดความชินต่อเนื้อหา
3. ช่องทางการสื่อสาร ผู้ส่งสารใช้วิธีการบรรยายถือว่าการสื่อสารทางเดียว นอกจากนี้การพูดคุยแนะนำ ชักชวนและสาธิตให้เข้าใจเรื่องเกษตรอินทรีย์และหันมาทำเกษตรอินทรีย์ การที่มองไม่เห็นภาพพิสัยของสารเคมี ทำให้ชาวบ้านไม่รู้ถึงกฏภัยอันตรายและยังคงทำการเกษตรเคมีอยู่
4. ผู้รับสาร ไม่มีการแลกเปลี่ยนชุดความรู้ระหว่างผู้รับสารและผู้ส่งสารและผู้ส่งสารไม่มีการถามความต้องการของผู้รับว่าต้องการข้อมูลแบบไหน ส่งผลต่อการเลือกใช้สื่อและสารที่ไม่เหมาะสมกับผู้รับ

การพัฒนาการสื่อสารด้านเกษตรอินทรีย์ของสวนปาล์มอย่างมีส่วนร่วมกับชุมชนบ้านหนองบัว

ผลการศึกษาการสื่อสารด้านเกษตรอินทรีย์ของสวนปาล์มกับชุมชนบ้านหนองบัวผู้วิจัยได้ร่วมกับเจ้าหน้าที่สวนปาล์ม และชุมชนบ้านหนองบัวพัฒนาการสื่อสาร ดังนี้

1. ผู้ส่งสาร ใช้เทคนิคการจัดรายการวิทยุเข้ามาพัฒนา โดยมีทีมงานจัดเตรียมข้อมูลที่จะนำเสนอไว้เป็น อย่างดี โดยการวิเคราะห์กลุ่มผู้ฟังให้มีเนื้อหาเข้าใจง่าย ระยะเวลาการนำเสนอกระชับ ฟังแล้วเข้าใจทันที พูดคุยอย่างเป็นธรรมชาติมีจุดเน้นนำติดตามฟัง ข้อมูลที่นำมาเสนอทันเหตุการณ์
2. เนื้อหา เลือกเนื้อหาด้านเกษตรอินทรีย์ที่เหมาะสมกับกลุ่มผู้รับสารก็คือ อายุ และความรู้ของกลุ่มผู้รับสาร ผู้ส่งสาร ปรับวิธีการพูดกับกลุ่มผู้รับสารที่มีอายุน้อย อายุมาก รวมถึงผู้ฟังที่ไม่ได้เรียนหนังสือ อ่านและเขียนไม่ได้ และบางกลุ่มเป็นชนเผ่า เช่น ลาหู่ มูเซอ ปกาเกอะญอ นำเสนอเนื้อหาที่ทันสถานการณ์ เพิ่มเติมความรู้และเทคนิคใหม่ของการทำเกษตรอินทรีย์ พร้อมกับการลำดับการนำเสนอ

3. ช่องทางการสื่อสาร

3.1 ใช้การบรรยายประกอบการสาธิตวิธีการ นำมาผสมผสานกับสื่ออื่นๆ เช่น นิทรรศการถาวร แผ่นพับ ทำให้ผู้รับสารได้อ่านหรือจดไว้เป็นลายลักษณ์อักษรรวมถึงหากต้องการจะอ่านเมื่อไหร่ เวลาไหน ก็สามารถเข้าใจได้ และการเพิ่มเติมจากการพูดแนะนำสาธิต ชักชวน ให้ชาวบ้านเข้าใจและหันมาทำเกษตรอินทรีย์ ด้วยการนำวิดีโอซีดี ที่นำเสนออันตรายของสารเคมีที่ใช้ในการเกษตรที่มีผลต่อสุขภาพจากที่อื่น และมองเห็นได้ชัดเจน ทำให้มองเห็นภาพที่น่ากลัวเป็นรูปธรรมทำให้สร้างความตระหนักถึงพิษภัยและนำไปสู่การเริ่มต้นลด ละ เลิกสารเคมีได้นอกจากนี้การนำเสนอด้วยตัวอย่างผู้ประสบความสำเร็จในการทำเกษตรอินทรีย์ที่เป็นการปฏิบัติจริงทำให้ผู้รับสารตั้งคำถามกับตัวเอง เริ่มลงมือปฏิบัติด้วยตัวเอง และประสิทธิภาพของการสื่อสารชีวิตจริงของผู้ทำคามดีนั้นสามารถเป็นแรงบันดาลใจให้ผู้รับเกิดความคิดและความคาดหวังที่ดีงามนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางความคิด การปฏิบัติตาม

3.2 จัดเวทีชุมชนแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เสนอแนะความต้องการในเนื้อหาเป็นการสื่อสารสองทาง

3.3 เลือกสื่อที่เหมาะสมสร้างสื่อธรรมชาติที่สามารถมองเห็นและกระตุ้นความรู้สึกให้รักธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเช่นทำกองฟางไว้ตามจุดต่างๆ ร่องเหมืองให้น้ำไหลไปตามข้างถนนภายในสวน สร้างฝาย ชะลอน้ำคัน สร้างความชุ่มชื้นรักษาความเป็นธรรมชาติดั้งเดิมของสวนไว้ให้มากที่สุดเพื่อให้เกิดความรู้สึกขณะที่เข้ามาเรียนรู้ศึกษาภายในสวนเหมือนกับว่าได้มาศึกษาในพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติ

3.4 ผู้รับสารผู้ส่งสารวิเคราะห์ผู้รับสาร อายุ อาชีพ วัย สังคม วัฒนธรรม การใช้ภาษา ด้วยการเปิดให้ผู้รับสารแนะนำตัวเอง เพื่อผู้ส่งสารจะได้เตรียมเนื้อหาและเลือก สื่อให้เหมาะสมกับผู้รับสาร ส่วนขั้นตอนในการสื่อสารนั้น ขณะสื่อสารให้ทำการสังเกตว่า ผู้รับสารมีการตอบรับ หรือปฏิกิริยาอย่างไร เพื่อป้องกันการสื่อสารที่ล้มเหลว ในขณะที่ทำการสื่อสารอาจมีการแลกเปลี่ยนชุดความรู้กันระหว่างผู้รับสารและผู้ส่งสาร หลังจากการสื่อสารมีการประเมินผลด้วยการตอบแบบสอบถาม

การประเมินความรู้เรื่องเกษตรอินทรีย์ของชาวบ้านชุมชนบ้านหนองบัว

ผลจากการตอบแบบประเมินผลความรู้ความเข้าใจเรื่องเกษตรอินทรีย์พบว่า คะแนนหลังการพัฒนาการสื่อสารได้เท่ากับร้อยละ 36.88 และคะแนนก่อนการพัฒนาการสื่อสารได้เท่ากับร้อยละ 34.41 นำมาเปรียบเทียบกัน พบว่าคะแนนหลังจากการพัฒนาสูงกว่าอย่างเห็นได้ชัด

แสดงให้เห็นถึงการยกระดับความรู้ในเรื่องเกษตรอินทรีย์ของชาวบ้านหนองบัวได้ดี และเมื่อพิจารณาถึงระดับความเข้าใจในรายละเอียดเนื้อหาเรื่องเกษตรอินทรีย์เปรียบเทียบก่อนและหลังการพัฒนาการสื่อสาร แสดงให้เห็นว่าหลังการพัฒนาการสื่อสาร ชุมชนบ้านหนองบัวมีความรู้ความเข้าใจเรื่องเกษตรอินทรีย์มากขึ้นกว่าเดิม มีส่วนร่วมในการสื่อสารมากขึ้น นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้มีการติดตามผลการดำเนินชีวิตของชาวบ้านหนองบัวที่เข้าร่วมโครงการฯ พบว่า ร้อยละ 68.3 นำเรื่องเกษตรอินทรีย์ไปใช้ โดยปลูกทุกอย่างที่กินได้ ใช้ปุ๋ยหมักชีวภาพที่ทำเอง นำไปใช้ในครัวเรือนของตัวเอง และมี ร้อยละ 37.7 เท่านั้น ที่ไม่ได้ปรับเปลี่ยน ในขณะที่ชาวบ้านหนองบัวอีกจำนวนหนึ่งยังแบ่งปันและสื่อสารเผยแพร่ความรู้เรื่องเกษตรอินทรีย์จากการที่ได้ร่วมโครงการฯ ไปสู่เพื่อนบ้าน และญาติพี่น้องในชุมชนอื่นอีกด้วย

อภิปรายผล

จากการศึกษาโดยสรุปพบว่า การสื่อสารด้านเกษตรอินทรีย์ของสวนปาล์มฯ กับชุมชนหนองบัวใช้ผู้ส่งสารคือเจ้าหน้าที่สวนซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการปฏิบัติบรรยายให้ชาวบ้านฟัง แต่ผู้ส่งสารยังขาดความสามารถในด้านการเป็นวิทยากร ผู้วิจัยคิดว่า การทำเกษตรอินทรีย์เป็นเรื่องยาก นับตั้งแต่การปรับดิน น้ำและสิ่งแวดล้อมที่อาจทำเกษตรเคมีมาก่อน ต้องใช้ระยะเวลาประมาณ 5 ปีขึ้นไป หลังจากนั้น สวนปาล์มฯ ได้มุ่งมั่นทำการเกษตรอินทรีย์จนประสบความสำเร็จ แต่สวนปาล์มฯ ยังไม่ได้วางแผนที่จะเผยแพร่การทำเกษตรอินทรีย์อย่างเป็นระบบ เพียงแค่ ตั้งรับประชาชนและหน่วยงานผู้สนใจที่เข้ามาศึกษาดูงาน โดยใช้รูปแบบการสื่อสาร ให้เจ้าหน้าที่ของสวน พுகฤษเล่าให้ฟัง ซึ่งในการที่สวนปาล์มฯ ใช้นักปฏิบัติด้านเกษตรอินทรีย์เป็นผู้บรรยายให้ผู้เข้าศึกษาดูงานฟังถือเป็นข้อดี ที่สามารถอธิบายการทำเกษตรอินทรีย์ได้ แต่ทางด้านการสื่อสารนั้น กระบวนการสื่อสารที่ประสบความสำเร็จ ควรมีการการวิเคราะห์ผู้รับสาร เพิ่มกลยุทธ์และทักษะในการสื่อสาร สอบถามความต้องการของผู้รับว่าต้องการข้อมูลด้านไหนบ้าง เนื้อหาที่น่าสนใจจะได้ตรงกับความต้องการของผู้รับ และเนื้อหาด้านเกษตรอินทรีย์ต้องปรับให้ทันสถานการณ์ ไม่ว่าจะเป็นเทคนิคการทำเกษตรอินทรีย์ใหม่ ๆ ข่าวสารด้านเกษตรอินทรีย์ ขณะเดียวกันช่องทางการสื่อสารที่สวนปาล์มฯ ใช้นั้นยังเป็นลักษณะการสื่อสารทางเดียว และยังไม่มี การสื่อสารที่ใช้เทคโนโลยีด้านอื่น ๆ มาพัฒนาการสื่อสาร อย่างไรก็ตาม การที่ผู้วิจัยได้เริ่มต้นทำงานด้านการพัฒนาการสื่อสารด้านเกษตรอินทรีย์ที่สวนปาล์มฯ นั้น ถือว่าเป็นการเริ่มต้นวางแผนการทำงานด้านประชาสัมพันธ์

ผู้วิจัยได้ร่วมหารือและออกแบบกับทางสวนปกาติฯ เพื่อพัฒนาเพิ่มศักยภาพในการสื่อสารให้กับวิทยากร พัฒนาระบบการสื่อสารตั้งแต่ การเตรียมตัวของผู้ส่งสาร ตัวสาร และขั้นตอนในการส่งสาร โดยสร้างกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมกับชุมชนบ้านหนองบัว รวมทั้งการสร้างแรงจูงใจทำให้ผู้รับสารทราบว่าเขาจะได้ประโยชน์อะไรจากการรับสารนั้น โดยเลือกสื่อที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายเพิ่มเทคโนโลยีด้านการสื่อสารเข้ามาใช้ นำเสนอเนื้อหาที่ตรงกลุ่มเป้าหมายต้องการ ประกอบกับบอร์ดนิทรรศการถาวร และผู้วิจัยได้เพิ่มสื่อมีเดียเป็นวิดีโอซีดีเพื่อกระตุ้นให้ผู้รับสารชวนให้ติดตาม โดยเลือกนำเสนอเนื้อหาที่แสดงถึงพิษภัยอันตรายของสารเคมีเพื่อให้ผู้รับสารเห็นภาพผลกระทบจากอันตรายของสารเคมีที่ใช้ในการเกษตร โดยเฉพาะยาฆ่าแมลง นอกจากนี้ผู้วิจัยได้เลือกเนื้อหาที่นำเสนอชีวิตจริงของผู้ที่ประสบความสำเร็จในการทำเกษตรอินทรีย์เพื่อสร้างแรงบันดาลใจและเป็นการสื่อสารที่ใช้สื่อบุคคลที่เป็นคนในระดับเดียวกัน และผู้วิจัยยังได้ร่วมมือกับสวนปกาติฯ ในการสร้างสื่อที่เห็นจริงจากการปฏิบัติ ทดลอง ภายในสวนปกาติฯ

หลังจากที่ได้พัฒนาการสื่อสารด้านเกษตรอินทรีย์ของสวนปกาติฯ ได้วัดผลการสื่อสารด้วยการออกแบบสอบถามครั้งที่ 2 และได้นำผลการออกแบบสอบถามก่อนพัฒนาการสื่อสารและหลังพัฒนาการสื่อสารไปเข้าโปรแกรม SPSS ผลการวิจัยพบว่าการพัฒนาการสื่อสารทำให้กลุ่มเป้าหมายชุมชนบ้านหนองบัวได้คะแนนในการออกแบบสอบถามประเมินความรู้ความเข้าใจเรื่องเกษตรอินทรีย์สูงขึ้นกว่าคะแนนการตอบคำถามครั้งแรก ก่อนการพัฒนาการสื่อสาร โดยการเปรียบเทียบคะแนนก่อนและหลังการอบรม พบว่า หลังจากได้รับการอบรม มีคะแนนสูงกว่าก่อนได้รับการอบรม ซึ่งแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาการสื่อสารทำให้ชุมชนหนองบัวมีความรู้ความเข้าใจด้านเกษตรอินทรีย์มากขึ้นกว่าเดิมหลังจากมีการพัฒนาการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมนอกจากนี้ยังพบว่าชาวบ้านในชุมชนหนองบัวจากจำนวนครัวเรือนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายการวิจัย 63 คน จำนวน 68.3 เริ่มเพาะปลูกพืชผักสวนครัวและเลิกใช้สารเคมีโดยเข้ามาศึกษาวิธีการทำเกษตรอินทรีย์อย่างจริงจังและนำไปประกอบอาชีพการทำเกษตรอินทรีย์ และจำนวนร้อยละ 37.7 ครัวเรือนยังคงทำการเกษตรเชิงเดี่ยวแบบใช้สารเคมี อย่างไรก็ตาม จากผลการวิจัยพบข้อค้นพบใหม่ว่า ในการสื่อสารแต่ละครั้งถ้าหากผู้รับสารมีการศึกษาข้อมูลของผู้ส่งสารก่อน อาจพบชุดความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์หรือข้อมูลในหลายๆด้านที่ผู้ส่งสารและผู้รับสารสามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันได้ และนอกจากนี้ การวิจัยยังพบว่าในการสื่อสารเรื่องเกษตรอินทรีย์นั้น ทำให้ผู้รับสารเข้าใจเรื่องเกษตรอินทรีย์และตอบคำถามประเมินความรู้ได้ แต่การที่จะสื่อสารให้ผู้รับสารถึงขั้นปรับเปลี่ยนความคิด หันมาทำเกษตรอินทรีย์เป็นไปได้ยาก เพราะว่าการให้ความรู้ด้วยเหตุและผลยังไม่เพียงพอ จะต้องขึ้นอยู่กับความรู้สึกรับสารด้วย และการที่

จะสร้างความรู้สึกได้ อาจต้องใช้ การสื่อสารด้วย ดนตรี พิธีกรรม กระบวนการจัดการความรู้สึก และอารมณ์ ให้รู้สึก รักการทำเกษตรอินทรีย์ ศรัทธาในการทำเกษตรอินทรีย์ ภาคภูมิใจ ให้คุณค่า สร้างกลุ่มความเป็นพวกเดียวกันในการทำเกษตรอินทรีย์ รวมถึงการสร้างความรู้สึกอีกheimที่ จะนุมนานะเพียรพยายามที่จะทำเกษตรอินทรีย์ให้สำเร็จ

นอกจากนี้ การวิเคราะห์ผลการสื่อสารด้วยการสังเกตของผู้วิจัย เห็นว่าชาวบ้าน ชุมชนหนองบัวและเจ้าหน้าที่ของสวนสนใจชมสื่อวีดิโอซีดีที่น่าเสนออย่างตั้งใจ และเจ้าหน้าที่ของ สวนเกิดความรู้สึกว่าได้ทำเกษตรอินทรีย์ที่เป็นเกษตรธรรมชาติ ไม่ใช่สารเคมี ไม่ทำลาย สิ่งแวดล้อม และสุขภาพทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค นอกจากนี้ หลังจากการชมวีดิโอซีดีแล้ว ได้มีการ เสนอแลกเปลี่ยนวีดิโอซีดีที่เป็นเรื่องของเกษตรอินทรีย์ที่บางคนมี เพื่อแลกเปลี่ยนกันชม ส่วนการ นำเสนอบอร์ดนิทรรศการถาวรที่น่าเสนอความเป็นมาของโครงการฯ ก็มีผู้คนสนใจทั้งชุมชนบ้าน หนองบัว เจ้าหน้าที่สวนปกาติฯ และผู้มาเยี่ยมชม ได้เข้าไปอ่านบอร์ดนิทรรศการซึ่งถือว่าการ เรียนรู้ได้ตลอดเวลาโดยไม่ต้องรอให้เจ้าหน้าที่สวนบรรยายให้ฟัง ส่วนการนำเสนอบอร์ด นิทรรศการถาวรความเป็นมาของสวนปกาติฯ แผนที่สวน และแผนกิจกรรมต่าง ๆ ทำให้ชาว ชุมชนหนองบัวและผู้มาเยี่ยมชมได้เห็นลำดับเรื่องราวความเป็นมาของโครงการฯ และทำให้ เจ้าหน้าที่ของโครงการฯ เกิดความภาคภูมิใจที่ได้ทำงานที่สวนปกาติฯ ที่เป็นโครงการของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ และการนำเสนอบอร์ดนิทรรศการถาวรเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียง การทำบอร์ดนิทรรศการ ที่นำเสนอพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในเรื่อง เศรษฐกิจพอเพียงในวาระสำคัญต่าง ๆ ในแต่ละปี นับตั้งแต่ครั้งแรกที่มีพระราชดำรัส ทำให้ผู้ชมได้ เข้าใจเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้มากขึ้น และผู้ที่ยังไม่เข้าใจจะได้มีแรงบันดาลใจหรือจุด ประกายให้น้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ นอกจากนี้สามารถจดไปไว้ อ่านที่บ้านได้อีกด้วย ส่วนการทำบอร์ดนิทรรศการ ที่นำเสนอการพึ่งตนเองโดยการทำเกษตร อินทรีย์ ปลูกทุกอย่างที่กินได้ เลี้ยงไก่ เป็ด หมูเป็นอาหารโปรตีน ทำกิน เหลือกก็ขาย แบ่งปัน แลกเปลี่ยนกับเพื่อนบ้าน ทำการเกษตรแบบอินทรีย์ ใช้ปุ๋ยชีวภาพ น้ำหมักชีวภาพ เลิกใช้สารเคมี ลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม สุขภาพร่างกายแข็งแรง เกษตรอินทรีย์นำไปสู่วิถี ชีวิตพอเพียง (ภาพประกอบมาจากการทำเกษตรอินทรีย์ของสวนปกาติฯ) ทำให้ผู้ชมเห็นภาพ ชัดเจนเข้าใจได้โดยไม่ต้องเสียเวลาอธิบายและสามารถเรียนรู้เนื้อหาบนบอร์ดได้ตลอดเวลา และ นำเสนอสื่อสัญลักษณ์ เช่น กองฟาง กองใบไม้ กระท่อม ร่องน้ำไหลเวียนภายในสวน มีฝายชลอน้ำ ล้น เป็นการสื่อด้วยภาพ เพื่อสร้างทัศนคติ ความเข้าใจ เช่น ทำให้ชาวบ้านชุมชนหนองบัวและ เจ้าหน้าที่สวน เห็นว่ามีการจัดเก็บฟางและใบไม้ไว้ทำปุ๋ยไม่มีการเผาสร้างมลพิษทางอากาศ จัดทำ

เส้นทางน้ำไหลภายในสวนและฝายชลอน้ำดินเพื่อสร้างความชุ่มชื้นตลอดทั้งปี ก่อสร้างสิ่งปลูกสร้างด้วยวัสดุธรรมชาติแบบพอเพียง

ข้อเสนอแนะ ในการวิจัย

หลังจากที่ผู้วิจัยได้ทำงานวิจัยในห้วงการพัฒนาการสื่อสารด้านเกษตรอินทรีย์ของสวนปกาศิต (สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์) อย่างมีส่วนร่วม กรณีศึกษา บ้านหนองบัว ตำบลเมืองยาง อำเภอเขิงดาว จังหวัดเขิงใหม่ เสร็จสิ้นแล้ว ผู้วิจัยได้ข้อสังเกตและข้อเสนอแนะที่สำคัญต่อการสื่อสารด้านเกษตรอินทรีย์ของสวนปกาศิตฯ ดังต่อไปนี้

ในด้านของตัวผู้ส่งสาร (Source) นั้นทีมวิทยากรทุกท่าน ตั้งแต่ ผู้จัดการ โครงการฯ ผู้ช่วยผู้จัดการโครงการฯ หัวหน้าคนงานฯ ซึ่งทั้ง 3 ท่านถือว่าเป็นสื่อบุคคลของสวนปกาศิตฯ นอกจากจะพัฒนาศักยภาพด้านการเป็นวิทยากรแล้วควรศึกษาเพิ่มเติมในเรื่องการเป็นนักสื่อสารส่งเสริมด้านการเกษตรด้วย นอกจากนี้ควรให้ความสำคัญในการพัฒนาด้านบุคลิกภาพและความพร้อมของวิทยากรในการบรรยายแต่ละครั้ง และผู้วิจัยเสนอให้ทางสวนฯ ค้นหาผู้ส่งสารด้านการเกษตรอินทรีย์ที่เป็นชาวบ้านในชุมชนหนองบัวที่เป็นผู้ปฏิบัติจริงเรื่องเกษตรอินทรีย์ มาร่วมเป็นวิทยากรโดยใช้หลักการที่ว่า เป็นสื่อบุคคลที่เป็นคนแบบเดียวกับผู้รับสาร เพื่อสร้างความรู้สึกร่วมใจและมีความรู้จริงในการทำเกษตรอินทรีย์เพื่อพูดคุยในเรื่องที่ทำอยู่ให้กับผู้ที่เข้ามาศึกษาดูงาน

ในด้านข้อมูลข่าวสาร (Message) สวนปกาศิตฯ ควรนำเสนอเนื้อหาที่เป็นผลจากการปฏิบัติจริงเรื่องเกษตรอินทรีย์เช่น การทำเกษตรอินทรีย์สามารถลดต้นทุนการผลิตได้ครั้งต่อครั้ง และการทำเกษตรอินทรีย์ทำให้ผู้ผลิตและผู้บริโภคปลอดภัยจากสารเคมีทำให้สุขภาพร่างกายแข็งแรงอายุยืน นำเสนอเนื้อหาที่เป็นด้านบวกที่ไม่พยายามสร้างความเป็นศัตรูกับเกษตรเคมี แต่บอกข้อดีของเกษตรอินทรีย์ให้กับผู้รับสารแทน นำเสนอการทำเกษตรอินทรีย์ด้วยการเริ่มต้นปลูกพืชผักสวนครัวและทำปุ๋ยชีวภาพและสารสกัดจากสมุนไพรอย่างง่ายใช้เองนำเสนอเนื้อหาด้านเกษตรอินทรีย์ที่ชี้ให้เห็นว่าแท้จริงแล้วการทำเกษตรอินทรีย์คือวิถีแห่งความพอเพียงตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั่นเอง เพิ่มข้อมูลการขายพื้นที่เครือข่ายสวนปกาศิตฯ และแผนผังว่ามีที่ไหนดบ้างเพื่อชี้ให้เห็นวัตถุประสงค์ของโครงการฯ ในการอนุรักษ์ดินและน้ำ และสวนปกาศิตฯ ควรวางวัตถุประสงค์ในการนำเสนอเรื่องเกษตรอินทรีย์โดยยึด การพึ่งตนเองเป็นหลัก เช่น การวิเคราะห์การพึ่งตนเอง การพึ่งภายนอกในการทำเกษตร การวางแผนลดการพึ่งภายนอกตั้งแต่การผลิตสู่การขาย และเพิ่มเติมข้อมูลเชิงนโยบาย เช่นการค้าเสรีที่ส่งผลกระทบต่อเกษตรกร

ในด้านช่องทางในการส่ง (Channel) ช่วงท้ายของการอบรมได้เปิดให้ชุมชนบ้านหนองบัวและเจ้าหน้าที่สวนปกาศิตฯ ได้ประชุมกลุ่มย่อย 4 กลุ่ม พบว่าทุกกลุ่ม เสนอความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกันคือ อยากจะให้สวนปกาศิตฯ จัดเวทีให้กับชาวบ้านชุมชนหนองบัวได้พูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเรื่องเกษตรอินทรีย์ กันเดือนละครั้ง ซึ่งถือว่าเป็นการเพิ่มความถี่ในการส่งเพื่อช่วยย้าความรู้และความเข้าใจเรื่องเกษตรอินทรีย์และให้ข้อมูลข่าวสารด้านเกษตรอินทรีย์ที่อยู่ในสถานการณ์ นอกจากนี้หลังจากการอบรม หรือการสื่อสารด้านเกษตรอินทรีย์ทุกครั้งควรมีการจัดทีมของสวนปกาศิตฯ ติดตามผลการสื่อสารที่ได้สื่อสารไปแล้วและจัดอบรมทบทวนความรู้เรื่องเกษตรอินทรีย์อย่างสม่ำเสมอรวมถึงนำเสนอเทคนิคในการทำเกษตรอินทรีย์จากแหล่งความรู้ภายนอกชุมชน เช่น การศึกษาดูงาน การศึกษาจากเอกสาร การรายงานทางสื่อมวลชน ซึ่งเป็นข้อมูลที่เกิดจากการปฏิบัติงานจริงของเกษตรกรและข้อมูลที่เกิดจากการพัฒนาการทำเกษตรอินทรีย์ใหม่ ๆ ทันสถานการณ์ ส่วนข้อเสนอแนะด้านการผลิตสื่อของสวนปกาศิตฯ นั้นผู้วิจัยเสนอให้ผลิตสื่อวีซีดีของสวนปกาศิตฯ ที่มีเนื้อหาที่ชี้ให้เห็นเส้นทางจากระบวนการผลิตสู่การตลาด หัวข้อเทคนิคการทำเกษตรอินทรีย์ของ สวนปกาศิตฯ เรื่อง การเตรียมดิน การทำปุ๋ยหมักชีวภาพ น้ำหมักชีวภาพ การเลี้ยงสัตว์บกและสัตว์น้ำ การทำเกษตรอินทรีย์ที่เชื่อมโยงไปถึงป่าไม้และธรรมชาติ โดยเน้นหลักการพึ่งตนเองและผลิตสื่อไปสเตอร์หรือนิทรรศการเคลื่อนที่ นำเสนอในงานต่าง ๆ หรือนำไปไว้ในสถานที่ที่มีลูกค้าหลากหลายกลุ่มเป้าหมาย เช่น ห้างสรรพสินค้า ทำเวปไซด์ของสวนปกาศิตฯ และนำไปลิงค์เชื่อมโยงกับทุกภาคส่วนที่ทำงานเกี่ยวข้องกับเกษตรอินทรีย์ โดยให้มีคำหลักที่คนนิยมค้นหาเช่น เกษตรอินทรีย์ เกษตรพอเพียง การซื้อขายผลิตผลเกษตรอินทรีย์ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ ฯลฯ นอกจากนี้สวนปกาศิตฯ คัดเลือกหาเกษตรกรนำร่องทำแปลงเกษตรอินทรีย์ตัวอย่าง โดยเลือกเกษตรกรจากบ้านหนองบัวที่ตั้งใจทำเกษตรอินทรีย์ มีพื้นที่ทำการเกษตร และเงื่อนไขทางครอบครัวที่ส่งเสริมสนับสนุนไม่สร้างอุปสรรคมาเป็นเกษตรกรตัวอย่างให้กับผู้เข้ามาศึกษาดูงานที่สวนปกาศิตฯ

ในด้านผู้รับ (Receiver) สวนปกาศิตฯ ควรเปิดให้ชุมชนบ้านหนองบัวมีส่วนร่วมในการสื่อสาร ซึ่งสามารถทำได้ 3 ระดับคือการมีส่วนร่วมของชุมชนระดับที่ 1 คือการรับฟังเสียงสะท้อนของชุมชนหนองบัวและเจ้าหน้าที่ของสวนปกาศิตฯ ในฐานะผู้รับสาร การมีส่วนร่วมของชุมชนระดับที่ 2 คือการมีส่วนร่วมในการผลิต เช่นการผลิตสื่อของสวนปกาศิตฯ เอง ร่วมกับชาวบ้านชุมชนบ้านหนองบัว นำเสนอเรื่องเกษตรอินทรีย์ทั้งที่เป็นทั้งภาพ ทั้งวีดีโอซีดี ที่เสนอการทำเกษตรอินทรีย์ของชุมชนหนองบัวและการทำเกษตรอินทรีย์ของสวนปกาศิตฯ รวมทั้งการผลิตสื่อที่นำเสนอผลกระทบจากสารเคมีในระบบการทำเกษตรเคมี ที่ส่งผลด้านความเสียหายอย่างรุนแรงต่อร่างกายผู้ทำเกษตรเคมีและผู้บริโภครวมถึงสิ่งแวดล้อม ดิน และน้ำ ด้วย

นอกจากนี้ สนวนปกาศิตฯ จะต้องทำสื่อที่นำเสนอเรื่องการทำเกษตรอินทรีย์ โดยจะต้องเป็นสื่อที่สามารถมองเห็นภาพการทำเกษตรอินทรีย์ที่ชาวบ้านก็ทำได้ ไม่ใช่มองเห็นว่าการทำเกษตรอินทรีย์เป็นเรื่องยาก และลบภาพความคิดที่ว่าความเป็นสวนปกาศิตฯ เท่านั้นที่จะทำเกษตรอินทรีย์ได้ การมีส่วนร่วมของชุมชนระดับที่ 3 คือการมีส่วนร่วมในระดับการวางแผนนโยบายเช่นในอนาคต สวนปกาศิตฯ จะทำการเกษตรอินทรีย์ควบคู่ไปกับการทำเกษตรอินทรีย์ของชุมชนบ้านหนองบัว และสวนปกาศิตฯ ควรคิดค้นหลักสูตรการให้ความรู้เรื่องเกษตรอินทรีย์เพื่อให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายและความต้องการของผู้เข้าอบรมโดยมีทั้งหลักสูตรในระยะสั้นระยะปานกลาง และระยะยาว

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิจัยเรื่องผลการสื่อสารด้านเกษตรอินทรีย์ของสวนปกาศิต (สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์) กรณีศึกษาผู้ที่เข้าศึกษาดูงานด้านเกษตรอินทรีย์ของสวนปกาศิตฯ
2. การวิจัยเรื่องการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาพัฒนาการสื่อสารเพื่อผลต่อการเปลี่ยนแปลงวิธีการทำการเกษตรไปสู่การทำเกษตรอินทรีย์
3. การวิจัยเรื่องการถอดชุดการสื่อสารของปราชญ์ชาวบ้านด้านเกษตรอินทรีย์ที่ประสบความสำเร็จในการทำเกษตรอินทรีย์ ว่า มีกระบวนการสื่อสารอย่างไร

บรรณานุกรม

- กาญจนา แก้วเทพ. 2542. ระบบการสื่อสารเพื่อชุมชน. รายงานผลการวิจัยโครงการเพื่อประมวลองค์ความรู้. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- _____. 2543. สื่อเพื่อชุมชน: การประมวลองค์ความรู้. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- _____. 2544. ศาสตร์แห่งสื่อและวัฒนธรรมศึกษา. กรุงเทพฯ: เอ็ดดิสันเพรสโปรดักส์.
- กาญจนา แก้วเทพ และ วิลาสินี พิพิธกุล. 2539. สถานภาพแห่งองค์ความรู้เรื่อง “สตรีกับสื่อมวลชนในประเทศไทย พ.ศ. 2520-2535”: รายงานผลการวิจัยสตรีกับสื่อมวลชนในประเทศไทย พ.ศ. 2520-2535: รายงานผลการวิจัย. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กาญจนา แก้วเทพ, วีรพงษ์ พงนิกรกิจ, รุจิรา สุภาษา และ คำจร หลุยยะพงศ์. 2542. รายงานผลการวิจัยโครงการวิจัยเพื่อประมวลองค์ความรู้เรื่อง ระบบการสื่อสารเพื่อชุมชน. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- ณัฐวุฒิ ภาษะวรณ, เฉลิมเกียรติ สายสูง, วัชรินทร์ บุญศักดิ์ และ บุญธรรม พรหมมณี. 2538. รายงานการวิจัยการศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการจัดระบบเกษตรผสมผสานภาคเหนือตอนบน. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- ทินกร ไชยาเผือก. 2541. การศึกษาการใช้สื่อในงานส่งเสริมการเกษตรของเจ้าหน้าที่เกษตรตำบลในจังหวัดพะเยา. เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เทศบาลตำบลเมืองงาย. 2552. “แผนพัฒนาสามปี”. เชียงใหม่: เทศบาลตำบลเมืองงาย. (เอกสารอัดสำเนา).
- นรินทร์ชัย พัฒนพงศา. 2540. การสื่อสาร-รณรงค์เชิงยุทธศาสตร์เพื่อการเปลี่ยนพฤติกรรมมนุษย์: เน้นการเจาะจงกลุ่มและมีส่วนร่วม. เชียงใหม่: คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- _____. 2542. การสื่อสาร-รณรงค์เชิงยุทธศาสตร์เพื่อเปลี่ยนพฤติกรรมมนุษย์. กรุงเทพฯ: ไร่เขียว.
- _____. 2547. การมีส่วนร่วม หลักการพื้นฐาน เทคนิค และกรณีตัวอย่าง. เชียงใหม่: คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- บุญธรรม จิตต์อนันต์. 2540. ส่งเสริมการเกษตร. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

- ประมะ สตะเวทิน. 2530. “แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารเพื่อการพัฒนา”. น. 21-25. ใน เอกสาร
การสอนชุดการวางแผนและการจัดการงานสื่อสารมวลชน หน่วยที่ 9-15. นนทบุรี:
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช.
- ประวิศา พงษ์อร่าม. 2549. ปัจจัยทางการสื่อสารที่มีผลต่อการลดหรือเลิกใช้สารเคมีของเกษตรกร
ตำบลป่าโมก อำเภอป่าโมก จังหวัดอ่างทอง. เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท,
มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- พรทิพย์ เอ็นจะบก, สุธิดา แสงเพชร และ ทิพวรรณ สิริธีรังสรรค์. 2547. การสื่อสารพัฒนาการ
เกษตร “ทฤษฎีใหม่” ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช. กรุงเทพฯ:
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- รังสิมา นิโกลบล และ ถิรนนท์ อนวัชศิริวงศ์. 2547. กระบวนทัศน์ใหม่ของการสื่อสารเพื่อสร้าง
เสริมสุขภาพของประชาสังคม. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิมเนศ ศิลปพัฒนานนท์. 2541. การยอมรับเทคโนโลยีการปลูกไม้ผลเขตหนาวของเกษตรกรใน
เขตส่งเสริมของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงม่อนเงาะ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่.
เชียงใหม่: การค้นคว้าแบบอิสระปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วิทยา คำรงเกียรติศักดิ์. 2545. เอกสารประกอบคำบรรยายวิชา “ทฤษฎีการสื่อสารประยุกต์”.
เชียงใหม่: สาขาวิชานิเทศศาสตร์ คณะมหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- วิริยะ คล้ายแดง. 2535. การดำเนินการและการใช้สื่อเสียงตามสายเพื่อเกษตรกรในจังหวัดลำพูน.
เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สมฤดี นิโครวัฒน์ยิ่งยง. 2537. “การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการทำรายงานการ
ประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม”. น. 97. ใน การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการ
ตัดสินใจของรัฐ: รายงานการประชุมเชิงปฏิบัติการ. กรุงเทพฯ: สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย.
- สิน พันธุ์พินิจ. 2544. การส่งเสริมการเกษตร. กรุงเทพฯ: รวมสาส์น.
- สุนีย์ โรจนโอฬารรัตน์. 2539. บทบาทของสื่อและปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับการดื่มไวน์ของ
ผู้บริหารในองค์กรธุรกิจเขตกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท,
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อ้อมทิพย์ เมฆรักษาวนิช แคมปี. 2546. วิจัยทางการสื่อสาร Communication Research.
เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- อมรรัตน์ ทิพย์เลิศ, วีรวัฒน์ อำพันสุข, ประภัศร รัตนภาสุร และ รัตนา รัตนภาสุร. 2547.
รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการ “สมรรถนะด้านการสื่อสารของสื่อบุคคลกับการ
ระดมพลังการพัฒนา”. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

อรุณวรรณ บัวเนี้ยว. 2550. กระบวนการสื่อสารในงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: สำนักงาน
กองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สำนักงานภาค.

เอก มณีใส. 2550. “รายงานประจำปี 2550 สวนปกาศิต (ทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์)”.
เชียงใหม่: สวนปกาศิตฯ. (เอกสารอัดสำเนา).

Berlo, D. K. 1960. **The Process of Communication**. New York: Holt, Rinehart and Winston
Inc.

Bostrom, Robert N. 1984. **Competence in Communication**. New York: Sage Publications.

D. McQuail. 1983. **Mass Communication Theory**. New York: Sage Publications.

Cooley, R. E. and D. A. Roach. 1984. **Competence in Communication**. New York: Sage
Publications.

McCrosky, James C. 1984. **Communication Competence : The Elusive Construct**. New
York: Sage Publications.

Rogers, M. Everett. 1971. **Communication Strategies for Family planning**. New York:
The Free Press.

Roger and Shoemaker. 1971. **Communication of Innovation : A Cross Cultural Approach**.
New York: The Free Press.

Seers, Singh. 1969. **The meaning of development: paper presented at the 11 World
Conference of the Society for International Development**. Delhi: Century Crafts.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

แบบทดสอบความรู้เรื่องเกษตรอินทรีย์

แบบทดสอบความรู้ก่อนและหลังจากเข้ารับการอบรม
โครงการอบรมเชิงปฏิบัติการ การทำปุ๋ยชีวภาพและน้ำหมักชีวภาพเพื่อใช้ในงานเกษตรอินทรีย์
ของชุมชนบ้านหนองบัวตำบลเมืองาย อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ หน้าเลขข้อคำตอบหรือเติมข้อความลงในช่องว่างให้สอดคล้องกับคำถามตามความเป็นจริง

ตอนที่ 1 คำถามข้อมูลทั่วไป ข้อ 1 – ข้อ 7

1. ชื่อ (นาย/นาง/นางสาว)
 สกุล.....
 เพศ.....
 อายุ.....
2. สถานะในครอบครัว
 1. () เป็นบิดา หัวหน้าครอบครัว
 2. () เป็นมารดา
 3. () เป็นบุตร
 4. () อื่น ๆ ระบุ.....
3. ระดับการศึกษา
 1. () ประถมศึกษา
 2. () มัธยมศึกษา
 3. () ปริญญาตรี
 4. () อื่น ๆ (ระบุ).....
4. ปัจจุบันประกอบอาชีพอะไร (เพื่อต้องการทราบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร)
 1. () ทำสวน
 2. () ทำไร่
 3. () ทำนา
 4. () อื่น ๆ ระบุ.....

5. ปัจจุบันท่านทำการเกษตรแบบไหน

1. () เกษตรอินทรีย์
2. () เกษตรทฤษฎีใหม่
3. () เกษตรเชิงเดี่ยวใช้สารเคมี
4. () อื่น ๆ

(ระบุ).....

6. ท่านเป็นเจ้าของน้ำที่ของสวนปกาศิตฯ หรือไม่

1. () เป็น (ระบุแผนก)
 - () งานประมง
 - () งานเพาะปลูก
 - () งานปศุสัตว์
 - () อื่น ๆ

ระบุ.....

2. () ไม่เป็น

7. ท่านทราบเรื่องเกษตรอินทรีย์จากที่ไหน

- () ได้รับการอบรมจากหน่วยงานด้านเกษตรในท้องถิ่น
- () ศึกษาดูงานที่สวนปกาศิตฯ
- () เป็นเจ้าหน้าที่ของสวนปกาศิตฯ ที่ปฏิบัติหน้าที่ด้านการเกษตรอินทรีย์
- () ทราบจากสื่อมวลชน วิทยุ หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์

ตอนที่ 2 คำถามประเมินความรู้เรื่องเกษตรอินทรีย์

8. หัวใจสำคัญของการหาพื้นที่ทำเกษตรอินทรีย์คือ

- () ดิน น้ำ สะอาด สิ่งแวดล้อม ปราศจากสารเคมี
- () เพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของดินด้วยปุ๋ยเคมี
- () เตรียมดินที่ปราศจากวัชพืชโดยใช้สารเคมีกำจัด
- () ใช้พื้นที่ป่าต้นน้ำโดยการถากป่าเตรียมพื้นที่เพาะปลูก

9. ข้อใดคือหลักของการทำเกษตรอินทรีย์

- () ไม่ใช่สารเคมี
- () ไม่ใช่สารป้องกันและกำจัดศัตรูพืช
- () ไม่ใช่สารเคมีกำจัดวัชพืช
- () ถูกทุกข้อ

10. ข้อใดคือเป้าหมายของการทำเกษตรอินทรีย์

- () ผลิตพืช ผักผลไม้ที่ปลอดสารเคมี
- () เป้าหมายสู่เกษตรที่ยั่งยืน
- () สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- () ถูกทุกข้อ

11. เรื่องของเกษตรอินทรีย์ที่เกษตรกรต้องการศึกษามากที่สุดคือเรื่องอะไร

- () ปุ๋ยชีวภาพ น้ำหมักชีวภาพ
- () ความสมดุลของธรรมชาติ
- () พืชและสัตว์ที่มีการตัดต่อพันธุกรรม
- () การนำภูมิปัญญามาใช้ในเรื่องเกษตรอินทรีย์

12. ท่านเข้าใจ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ว่าอย่างไร อธิบายพอเข้าใจ

ตอบ.....

.....

13. องค์ประกอบสำคัญของการดำเนินชีวิตแบบพอเพียงคือข้อใด

- () ความมีเหตุผล
- () ความพอประมาณ
- () มีภูมิคุ้มกันในตัวเอง
- () ถูกทุกข้อ

14. ข้อใดไม่ใช่การปรับปรุงดินของสวนปาล์ม

- () ใช้ปุ๋ยเคมีปรับปรุงดินให้อุดมสมบูรณ์
- () ใส่ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก เศษซากพืช เพื่อเป็นแหล่งธาตุอาหารและปรับปรุงโครงสร้างดิน
- () ปลุกพืชตระกูลถั่ว เช่น โสน ถั่วพุ่ม และไถกลบเพื่อเป็นปุ๋ยพืชสดบำรุงดิน
- () ปลุกพืชหมุนเวียน โดยใช้พืชตระกูลถั่วร่วมเป็นพืชหมุนเวียน

15. ข้อใดไม่ใช่การจัดการปลูกพืชอินทรีย์ของสวนปาล์ม

- () วางแผนการป้องกันสารปนเปื้อนที่ปะปนมากับดิน น้ำ อากาศ ใช้พืชเป็นแนวกันชน
- () การกำจัดของเสียด้วยวิธีการธรรมชาติเช่น ใช้จุลินทรีย์
- () ใช้พันธุ์พืชที่มีความต้านทานโรคสูงเช่น พืชพันธุ์พื้นเมือง
- () ใช้สารเคมีกำจัดวัชพืชและแมลง

16. สารชนิดใดที่สวนปาล์ม ไม่ใช้ในการปลูกพืชอินทรีย์

- () ปุ๋ยเคมี สารเคมีฟ่นไบและสารเคมีเร่งการเจริญเติบโตของพืช
- () ปุ๋ยหมักที่ได้จากการหมักเศษซากพืช ฟางข้าว ขี้เลื่อย
- () ปุ๋ยคอกจากสัตว์ปีกที่เลี้ยงแบบธรรมชาติ
- () ปุ๋ยพืชสด เศษซากพืชสด และวัสดุเหลือใช้จากสวนปาล์ม ในรูปอินทรีย์สาร

17. ทำไมปุ๋ยชีวภาพและน้ำหมักชีวภาพจึงเหมาะกับการทำเกษตรอินทรีย์

- () เป็นประโยชน์สำหรับการปรับปรุงดินและบำรุงพืช
- () ลดค่าใช้จ่ายในการผลิต
- () ไม่เป็นอันตรายต่อสิ่งมีชีวิต
- () ถูกทุกข้อ

18. EM คืออะไร

- () กลุ่มจุลินทรีย์ที่มีชีวิตเป็นของเหลวสีน้ำตาล กลิ่นอมเปรี้ยวอมหวาน
- () สารเคมีชนิดหนึ่งที่ใช้กำจัดแมลง
- () ปุ๋ยเคมีชนิดน้ำ
- () น้ำตาลชนิดหนึ่ง

19. EM ที่สวนปกาศิตฯ ใช้ มี 2 ลักษณะ คือ

- () แบบน้ำ และ แบบแห้ง
- () แบบผงและแบบเม็ด
- () แบบแท่งและแบบกลม
- () แบบขวดและแบบถัง

20. การขยาย EM เป็นการเพาะเลี้ยงจุลินทรีย์ให้แข็งแรงและเพิ่มจำนวนจะต้องใส่อาหารประเภทใด

- () เกล็ด
- () กากน้ำตาล
- () ดิน
- () พริก

21. การเก็บรักษา EM ควรทำอย่างไร

- () เก็บใส่ภาชนะปิดฝาให้สนิท
- () เก็บใส่ขวดไม่ต้องปิดฝา
- () เก็บใส่ถังไม่ต้องปิดฝา
- () เก็บใส่โอ่งไม่ต้องปิดฝา

22. การขยาย EM ที่ได้ผลดีจะสังเกตได้อย่างไร

- () จะมีสีขาวขุ่น
- () มีกลิ่นหอม อมเปรี้ยว
- () จะมีก๊าซออกมา
- () จะมีสีเขียว

23. หัวเชื้อ EM สามารถเก็บไว้ได้ประมาณกี่เดือน

- () 3
- () 4
- () 5
- () 6

24. EM ใช้ประโยชน์อะไรได้บ้าง

- () บำบัดน้ำเสียในงานประมง
- () กำจัดกลิ่นมูลสัตว์ในคอก
- () ขยายสาขายืนทรีย์วัตถุในดิน
- () ถูกทุกข้อ

25. วัตถุที่ใช้ทำฮอร์โมนผลไม้ที่ได้ผลดีมีอะไรบ้าง

- () กลั้วขี้ ฟักทอง มะละกอ
- () มะพร้าว มะนาว มะไฟ
- () มะม่วง, มะเฟือง, ลำไย
- () ชมพู, ฝรั่ง, ลำไย

26. วิธีทำฮอร์โมนผลไม้มีส่วนผสมอะไรบ้าง

- () สับผลไม้ กลั้วขี้ ฟักทอง มะละกอ ผสม EM กากน้ำตาล และน้ำสะอาด
- () สับผลไม้ กลั้วขี้ ฟักทอง มะละกอ ผสม EM
- () สับผลไม้ กลั้วขี้ ฟักทอง มะละกอ ผสม EM กากน้ำตาล
- () สับผลไม้ กลั้วขี้ ฟักทอง มะละกอ ผสม EM และน้ำสะอาด

27. การทำฮอร์โมนผลไม้มีวิธีเก็บอย่างไร

- () บรรจุลงในถังพลาสติกหรือภาชนะปิดฝาหมักไว้ 10-14 วัน
- () บรรจุลงในถังพลาสติกไม่ต้องปิดฝาหมักไว้ 7 วัน
- () บรรจุลงในขวดพลาสติกไม่ต้องฝาหมักไว้ 3 วัน
- () บรรจุลงในถังพลาสติกไม่ต้องปิดฝาหมักไว้ 2 วัน

28. วิธีใช้ฮอร์โมนผลไม้ทำอย่างไร

- () น้ำฮอร์โมน 20 ซีซี (2 ช้อนโต๊ะ) ผสมน้ำ 20 ลิตร ฉีดพ่น หรือรดต้นไม้ จะทำให้ติดผลดี
- () น้ำฮอร์โมน 10 ซีซี (1 ช้อนโต๊ะ) ผสมน้ำ 20 ลิตร ฉีดพ่น หรือรดต้นไม้ จะทำให้ติดผลดี
- () น้ำฮอร์โมน 5 ซีซี (2 ช้อนโต๊ะ) ผสมน้ำ 20 ลิตร ฉีดพ่น หรือรดต้นไม้ จะทำให้ติดผลดี
- () น้ำฮอร์โมน 15 ซีซี (2 ช้อนโต๊ะ) ผสมน้ำ 20 ลิตร ฉีดพ่น หรือรดต้นไม้ จะทำให้ติดผลดี

29. การทำฮอร์โมนผลไม้จะได้ไขมันสีเหลืองในถังหมัก สามารถใช้ทำอะไรประโยชน์อะไร

- () ใช้ทำกึ่งตอน กึ่งปักชำ ช่วยให้การแตกรากดีมาก
- () ใช้รดต้นไม้
- () ใช้พ่นทางใบ
- () ใช้พ่นดอก

30. การทำสารไล่แมลงของสวนปาล์มฯ ใช้พืชชนิดใดบ้าง

- () ข่า
- () ตะไคร้
- () สะเดา
- () ถูกทุกข้อ

31. สารกำจัดเชื้อราของสวนปาล์มฯ ใช้พืชชนิดใด

- () ใบ ก้าน มะละกอ ละหุ่ง มะรุม อย่างละ 1 ก.ก.
- () ใบ ก้าน กลัวย สะเดา ขี้เหล็ก อย่างละ 1 ก.ก.
- () จิง ข่า ตะไคร้ อย่างละ 1 ก.ก.
- () ใบ ก้าน มะกูด มะนาว ส้มโอ อย่างละ 1 ก.ก.

32. น้ำหมักน้ำข้าวข้าวสุกของสวนปาล์มฯ ใช้ประโยชน์อะไรบ้าง

- () ใช้ฉีพ่น ล้างถ้วยชาม น้ำบัดน้ำเสีย แก้ปัญหาผิวหนัง
- () ใช้รดต้นไม้
- () ใช้ทำปุ๋ยบำรุงดิน
- () ใช้พ่นขับไล่แมลง

33. ข้อควรระวังของการใช้น้ำหมักชีวภาพคืออะไร

- () น้ำหมักชีวภาพมีความเข้มข้นสูงต้องผสมน้ำก่อนใช้
- () เป็นพิษต่อคน ต้องระวังในการใช้
- () เป็นพิษต่อสัตว์ ต้องระวังในการใช้
- () เป็นพิษต่อพืช ต้องระวังในการใช้

34. หลักการทำปุ๋ยชีวภาพต้องเตรียมอะไรบ้าง

- () สถานที่การผลิตต้องอยู่ใกล้แหล่งวัสดุอินทรีย์
- () วัตถุดิบ ซากพืชและมูลสัตว์ต้องราคาถูก
- () ศึกษาวิธีการผลิตที่ถูกต้อง
- () ถูกทุกข้อ

35. การทำปุ๋ยหมักแบบแห้งระยะเวลา 1 เดือน สูตร โบกาฉิ ใช้วัสดุใดบ้าง

- () มูลสัตว์ (ทุกชนิด)
- () แกลบแก่ (เศษวัชพืช)
- () รำข้าว (แกลบอ่อน)
- () ถูกทุกข้อ

36. การทำปุ๋ยหมักแห้งชีวภาพทุกสูตรหากได้ผลดี จะมีข้อสังเกตอย่างไร

- () จะเห็นมีราดำ ราชาว เกาะที่กองปุ๋ย
- () เมื่อเอามือไปจุ่มที่กองปุ๋ยจะพบว่าร้อนมาก
- () กองปุ๋ยแห้งสนิท มีกลิ่นหอมเหมือนเห็ด
- () ถูกทุกข้อ

37. วิธีการเก็บปุ๋ยหมักแห้งชีวภาพควรเก็บอย่างไร

- () ใส่กระสอบปิดปากถุงเก็บไว้ในที่ร่มไม่ให้ถูกความชื้นและแสงแดด
- () กองไว้ในที่ร่ม
- () ใส่กระสอบวางไว้ที่กลางแจ้ง
- () ขุดหลุมฝังไว้

38. ปุ๋ยหมักชีวภาพใช้ประโยชน์อะไรบ้าง

- () ใช้คลุมดินเพาะปลูก ใช้โรยรอบทรงพุ่ม ไม้ดอก ไม้ผล พืชไร่
- () ใส่ในหลุมปลูกไม้ผล ไม้ดอก
- () ผสมอาหารสัตว์
- () ถูกทุกข้อ

39. การผสมวัสดุขยายเช่น ใยไม้แห้ง หญ้าแห้ง ฟางข้าว มีผลดีต่อการทำปุ๋ยหมักชีวภาพอย่างไร

- () ช่วยทำให้อากาศแทรกซึมเข้ากองปุ๋ยได้ดี
- () ทำให้ได้ปุ๋ยมากขึ้น
- () ช่วยประหยัดเพราะหาได้ง่าย
- () ทำให้กองปุ๋ยแห้งเร็วขึ้น

40. การกลับกองปุ๋ยชีวภาพทำเพื่ออะไร

- () ช่วยเพิ่มอากาศเข้าไปในกองปุ๋ยหมักทำให้ย่อยสลายได้ดี
- () ทำให้กองปุ๋ยที่พลิกกลับขึ้นมาแห้งเร็ว
- () ทำให้ปุ๋ยมีความชื้นมากขึ้น
- () ทำให้ปุ๋ยมีกลิ่นหอม

41. การทำให้อากาศถ่ายเทได้ดีในกองปุ๋ย ทำเพื่ออะไร

- () จุลินทรีย์ในกองปุ๋ยจะทำงานได้ดีต้องใช้อากาศหายใจ
- () ช่วยให้อากาศถ่ายเทเร็วขึ้น
- () ทำให้กองปุ๋ยมีกลิ่นหอม
- () ทำให้ปุ๋ยมีความชื้นมากขึ้น

42. การกองปุ๋ยชีวภาพไว้บนลานที่มีหลังคาเพื่อวัตถุประสงค์ใด

- () กันแดดกันฝนเพื่อไม่ให้สูญเสียธาตุอาหาร
- () เพื่อควบคุมความชื้นในกองปุ๋ยให้เหมาะสม
- () เพื่อความสะดวกในการวางทับชั้นวัสดุทำปุ๋ย
- () ถูกทุกข้อ

คำชี้แจง กรุณาใส่เครื่องหมาย ✓ ลงในช่องคำตอบที่ตรงกับความคิด และความเข้าใจของท่าน

ลำดับ	คำถาม	ใช่	ไม่ใช่
1.	การทำเกษตรอินทรีย์ไม่ใช่สารเคมีใดเลย		
2.	เกษตรอินทรีย์มีผลดีต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ		
3.	ปุ๋ยชีวภาพและน้ำหมักชีวภาพจำเป็นต่อเกษตรอินทรีย์		
4.	ปุ๋ยชีวภาพและน้ำหมักชีวภาพใช้ปรับปรุงดิน บำรุงพืชได้ผลดี		
5.	ปุ๋ยชีวภาพและน้ำหมักชีวภาพช่วยลดค่าใช้จ่าย		
6.	เกษตรกรสามารถทำปุ๋ยชีวภาพและน้ำหมักชีวภาพเองได้		
7.	การทำเกษตรอินทรีย์สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง		
8.	เกษตรกรสามารถเปลี่ยนมาทำการเกษตรอินทรีย์ได้		

ตอนที่ 3 คำถามประเมินความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการและกระบวนการฝึกอบรม

ลำดับ	รายการพิจารณา	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1	การอบรมครั้งนี้ มีความเหมาะสมเพียงใด					
2	ท่านเข้าใจเนื้อหาสาระในการฝึกอบรมโดยรวม มาก น้อยเพียงใด					
3	วิทยากรผู้ให้ความรู้มีความเหมาะสมเพียงใด					
4	เอกสารที่ใช้ในการฝึกอบรมโดยรวม มีความเหมาะสมเพียงใด					
5	สื่อที่ใช้ในการฝึกอบรมโดยรวม มีความเหมาะสมเพียงใด					
6	การสอนให้ทำปุ๋ยชีวภาพและปุ๋ยหมักท่านเข้าใจมาก น้อยเพียงใด					
7	ท่านเข้าใจเรื่องเกษตรอินทรีย์มากน้อยเพียงใด					
8	ท่านจะนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ มากน้อยเพียงใด					

ก. ทางเข้าบ้านหนองบัว

ข. ทางเข้าสวนปาล์ม

ค. ถนนภายในหมู่บ้าน บ้านหนองบัว

ง. อ่างเก็บน้ำภายในสวนปาล์ม

จ. สภาพบ้านเรือนของชาวบ้าน บ้านหนองบัว

ฉ. การทำเกษตรอินทรีย์ของสวนปาล์ม

ภาพผนวก 1 แสดงบริบทชุมชนบ้านหนองบัวและสวนปาล์ม

ก. อธิบายรายละเอียดของการจัดการอบรม

ข. จัดเวทีทดลองการสื่อสารด้านเกษตรอินทรีย์ ครั้งที่ 1

ภาพผนวก 2 ศึกษาการสื่อสารด้านเกษตรอินทรีย์ของสวนปกาศิตฯกับชุมชนบ้านหนองบัว

ก. วิทยาการของสวนปกาศิตฯ

ข. วิทยาการสาธิต การทำปุ๋ยหมักชีวภาพ

ภาพผนวก 3 จัดเวทีทดลองการสื่อสารด้านเกษตรอินทรีย์ของสวนปกาศิตฯกับชุมชนบ้านหนองบัว

ก. วิทยาการอธิบายการตอบแบบทดสอบความรู้

ข. ชาวบ้านหนองบัว ตอบแบบทดสอบความรู้

ภาพผนวก 4 ตอบแบบประเมินความรู้เรื่องเกษตรอินทรีย์

ก. บอร์ดนิทรรศการแสดงความเป็นมาของสวนปกาศิตฯ

ข. จัดเวทีทดลองการสื่อสาร
ด้านเกษตรอินทรีย์ ครั้งที่ 2

ค. บอร์ดนิทรรศการเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง

ง. ทีมงานจัดเตรียมสื่อ วิดีโอ ซีดี

จ. สื่อธรรมชาติ ภายในสวนปกาศิตฯ

ฉ. วิทยากรบรรยายประกอบสื่อวิดีโอ ซีดี

ภาพผนวก 5 การพัฒนาการสื่อสารด้านเกษตรอินทรีย์อย่างมีส่วนร่วมของสวนปกาศิตฯ กับชุมชน
บ้านหนองบัว

ภาคผนวก ค

สรุปกิจกรรมการดำเนินงานสวนปกาติต
(สำนักงานทรัพยากรสัตว์น้ำส่วนพระมหากษัตริย์)

ภาพกิจกรรมการดำเนินงานด้านเกษตรอินทรีย์ของสวนปกาศิต
(สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์)

ก. การอนุรักษ์ดินและน้ำของสวนปกาศิตฯ

ข. การทำเกษตรอินทรีย์ของสวนปกาศิตฯ

ค. การเพาะปลูกโดยไม่ใช้สารเคมี

ง. การทำนาแบบอินทรีย์

จ. โรงเพาะชำของสวนปกาศิตฯ

ฉ. การปลูกผักในมุ้ง ภายในสวนปกาศิตฯ

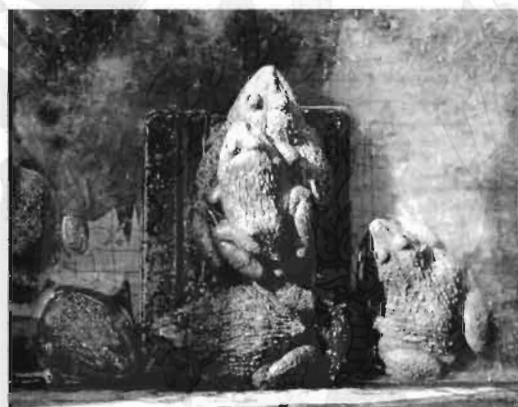
ภาพผนวก 6 แสดงกิจกรรมด้านการเพาะปลูกพืชผักแบบอินทรีย์เพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ

ก. การเลี้ยงปลาในบ่อเลี้ยง

ข. การเลี้ยงสุกร

ค. การเลี้ยงกบนา ในบ่อเลี้ยง

ง. การเลี้ยงแพะ

จ. การเลี้ยงปลาในแหล่งน้ำธรรมชาติ

ฉ. การเลี้ยงเป็ดและไก่

ภาพผนวก 7 แสดงกิจกรรมด้านปศุสัตว์และประมง

ก. โรงผลิตปุ๋ยอินทรีย์

ข. พืชสมุนไพร

ค. โรงคัดฝักร

ง. ห้องเย็น

ภาพผนวก 8 แสดงกิจกรรมการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ การผลิตพืชสมุนไพรและการจัดเก็บผลผลิตในห้องเย็น

ก. ผู้สนใจเข้าศึกษาดูงาน

ข. เรือนนอนพักแรม

ค. จุดนั่งพักผ่อนริมน้ำ

ง. บรรยากาศธรรมชาติ ริมน้ำยาง

จ. ฝายชลนํ้าสั้น ที่สร้างความชุ่มชื้น
ภายในสวนปาล์มติ๑

ฉ. ดอกไม้จีน ผลผลิตอีกชนิดหนึ่ง
ของสวนปาล์มติ๑

ภาพผนวก 9 แสดงกิจกรรมด้าน ศูนย์เรียนรู้ด้านเกษตรอินทรีย์สู่วิถีพอเพียงและเรือนพักแรม
ท่ามกลางบรรยากาศธรรมชาติริมฝั๑น้ำยาง

ตารางผนวก 1 ข้อมูลการส่งพืชผักอินทรีย์เข้าสำนักพระราชวังสวนจิตรลดาและข้อมูลการผลิตพืชผักอินทรีย์เพื่อการจำหน่ายตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550 – ปี พ.ศ. 2552

ปี พ.ศ.	จำนวนที่ส่ง (ก.ก.)	
	สำนักพระราชวังฯ	ตลาด
2550	1,248	33,600
2551	1,344	40,320
2552	1,448	45,120

ตารางผนวก 2 แสดงจำนวนสัตว์ที่เลี้ยง (ตัว) และพืชที่ปลูก (ไร่) ในโครงการฯ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550 – 2552

รายการ	พ.ศ. 2550	พ.ศ. 2551	พ.ศ. 2552
ก. ชนิดสัตว์บกและสัตว์น้ำ (ตัว)			
หมูป่า	17	24	29
แพะ	35	37	25
โค	32	28	24
กระบือ	1		
ไก่ป่า	19	30	25
ไก่พื้นเมือง	88	100	102
เป็ดเทศ	42	40	35
ปลา	36,000	45,000	45,000
ตะพาบน้ำ	35	45	55
กบ	6,000	9,000	12,000

ตารางผนวก 2 (ต่อ)

รายการ	พ.ศ. 2550	พ.ศ. 2551	พ.ศ. 2552
ข. ชนิดพืชสมุนไพร (ไร่)			
ไพล	1	1	1
ขมิ้นชัน	1	1	1
ตะไคร้หอม	1	1	1
จิง	0.5	1	1
พลูคาว	2	2	3
ตะไคร้แกง	1	1	1
ว่านสาวหลง	1	1	1
ข่า	1	1	1
กะเพรา	1	1	1
โหระพา	1	1	1
พริกขี้หนู	1	1	1
มะกรูด (ใบ)	2	2	2

ตารางผนวก 3 รายงานด้านการปลูกผักตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550 – ปี พ.ศ. 2552

ชนิดของผักที่ปลูกโดยการเพาะเมล็ดก่อน (ต้น)	พ.ศ. 2550	พ.ศ. 2551	พ.ศ. 2552
กรีนโอ๊ค	900	1,200	1,500
เรดโอ๊ค	600	800	800
สลัดคอสตีเขียว	900	1,100	1,400
สลัดคอสตีแดง	3,500	3,500	4,000
สลัดเรดโครอล	800	800	800
สลัดแก้ว (ผักกาดหอมห่อ)	1,200	1,200	1,200
มิซซูน่า	400	400	400
ฟีเลย์ไอซ์เบิร์ก	500	500	600
ผักกาดขวางดั่ง	1,200	1,200	1,200
กะหล่ำปลี	800	800	800

ตารางผนวก 3 ต่อ)

ชนิดของผักที่ปลูกโดยการเพาะเมล็ดก่อน (ต้น)	พ.ศ. 2550	พ.ศ. 2551	พ.ศ. 2552
กะหล่ำดอก	400	600	600
บล็อคเคอรี่	400	400	400
มะเขือเทศ	400	400	400
คะน้า	400	400	400
คะน้าฮ่องกง	300	300	300
ชนิดผักที่ปลูกด้วยเมล็ดโดยตรง (ตารางเมตร)	พ.ศ. 2550	พ.ศ. 2551	พ.ศ. 2552
ถั่วฝักยาว	40	40	40
มะเขือยาว	20	20	20
มะเขือม่วง	20	20	20
มะเขือเปราะ	20	20	20
ผักชีไทย,ลาว	10	10	10
ผักบุ้งจีน	20	20	20
กระเจี๊ยบเขียว	20	20	20
บวบ	20	20	20
เรดิชิโอ	80	80	80

ที่มา: เอก มณีใส (2550: 13)

ตารางผนวก 4 แสดงจำนวนผู้ศึกษาดูงานและเข้ารับการอบรม ระหว่างปี พ.ศ. 2550 – 2552

พ.ศ.	จำนวนผู้เข้ารับการอบรม (คน)	จำนวนหน่วยงาน (คณะ)
2550	1,590	35
2551	1,710	40
2552	1,859	44

ตารางผนวก 5 แสดงจำนวนพันธุ์พืช พันธุ์ลูกบก และพันธุ์ลูกปลาที่ได้รับการสนับสนุนระหว่างปี
พ.ศ. 2550 – 2552

พ.ศ.	พันธุ์พืช (ต้น)	พันธุ์ลูกบก (ตัว)	พันธุ์ลูกปลา (ตัว)
2550	12,850	4,000	12,500
2551	13,540	4,500	13,500
2552	14,500	5,000	15,500

รายละเอียดของกิจกรรมต่าง ๆ และการบริการชุมชน
ของสวนพฤกษศาสตร์ ในปี พ.ศ. 2550 – 2552

18 มกราคม พ.ศ. 2550 องค์การบริหารส่วนตำบลเมืองงาย ขอรับการสนับสนุน
กิจกรรมงานวันเด็กแห่งชาติ

19 มกราคม พ.ศ. 2550 โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์เชียงใหม่ ขอความอนุเคราะห์
รถบรรทุกรับส่งนักเรียน จำนวน 102 คน ไปศึกษาดูงานสวนราชพฤกษ์

19 มกราคม พ.ศ. 2550 โรงเรียนอรัญญิกวิทยาคม ตำบลเมืองนะ อำเภอเชียงดาว
ขอความอนุเคราะห์พันธุ์พืชผักสวนครัว จัดนิทรรศการทางวิชาการ เพื่อจัดสวนหย่อมพืชผัก

24 มกราคม พ.ศ. 2550 โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์เชียงใหม่ ขอความอนุเคราะห์
วิทยากรและสถานที่เพื่อให้ความรู้เรื่องเกษตรอินทรีย์ แก่ลูกเสือ/เนตรนารี ระดับมัธยมศึกษาปีที่
1 – 3 จำนวน 279 คน

30 มกราคม พ.ศ. 2550 กองร้อยตำรวจตระเวนชายแดนที่ 335 ขอการสนับสนุน
พันธุ์ผักชนิดต่าง ๆ เพื่อเพาะปลูกตามโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน โรงเรียนตำรวจตระเวน
ชายแดนบ้านหนองแรม ตำบลเมืองนะ อำเภอเชียงดาว ตามพระราชดำริในสมเด็จพระเทพ
รัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

1 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2550 คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และ
มหาวิทยาลัย Hohenheim ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน พร้อมคณาจารย์ เข้าร่วมชมกิจกรรม
ภายในสวนพฤกษศาสตร์ จำนวน 6 คน

22 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2550 คณะเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ขอความอนุเคราะห์เข้าศึกษาดูงานพร้อมนักศึกษาจำนวน 20 คนในเรื่องกระบวนการผลิตผักและการบำรุงรักษาอย่างถูกวิธี

2 มีนาคม พ.ศ. 2550 กลุ่มเกษตรกรพัฒนาอาชีพจำนวน 20 คนบ้านน้ำรู่ หมู่ที่ 6 ตำบลเมืองนะ อำเภอเชียงดาว ขออนุเคราะห์แพะ จำนวน 10 ตัว ตามโครงการเกษตรอินทรีย์ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง

13 มีนาคม พ.ศ. 2550 ศูนย์ปฏิบัติการพัฒนาที่ดินโครงการหลวง สำนักงานพัฒนาที่ดินที่ 6 ขออนุเคราะห์ศึกษาดูงานการส่งเสริมการปลูกพืชด้วยการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ จำนวน 100 คน

20 เมษายน พ.ศ. 2550 สำนักงานสหกรณ์จังหวัดแม่ฮ่องสอน เข้าอบรมหลักสูตร”พัฒนาการเกษตรสู่ระบบเกษตรอินทรีย์ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง” จำนวน 30 คน

8 พฤษภาคม พ.ศ. 2550 โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์เชียงใหม่ ขอความอนุเคราะห์นำนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 และปีที่ 4 จำนวน 200 คน เข้ามาศึกษาเรียนรู้การปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ต่าง ๆ ในโครงการฯ

11 มิถุนายน พ.ศ. 2550 โรงเรียนเชียงดาววิทยาคม อำเภอเชียงดาว ขอความอนุเคราะห์โครงการฯร่วมจัดนิทรรศการเกี่ยวกับ โครงการในพระราชดำริ เฉพาะเศรษฐกิจพอเพียง

14 มิถุนายน พ.ศ. 2550 โรงเรียนบ้านห้วยเป้า ตำบลทุ่งข้าวพวง อำเภอเชียงดาว ขอความอนุเคราะห์กล้าพันธุ์พืชสวนครัวและพันธุ์ปลา ในโครงการเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

15 มิถุนายน พ.ศ. 2550 โรงเรียนบ้านอรุโณทัย ตำบลเมืองนะ อำเภอเชียงดาว ขอความอนุเคราะห์กล้าพันธุ์ไม้ต่าง ๆ จำนวน 500 ต้น เพื่อจัดกิจกรรมวันรักต้นไม้ประจำปีของชาติ

19 มิถุนายน พ.ศ. 2550 ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอเชียงดาว ขอเชิญร่วมเป็นเกียรติในพิธีเปิดการอบรม และเป็นวิทยากรบรรยายในหัวข้อ “การจุกประกายและระเบิดข้างใน”วันที่ 25 มิถุนายน พ.ศ. 2550 ณ วัดศรีมงคล (วัดห้วยใจ) ตำบลแม่นะ อำเภอเชียงดาว

19 มิถุนายน พ.ศ. 2550 ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอเชียงดาว ขอความอนุเคราะห์นำสมาชิกโครงการ ”ขับเคลื่อนและพัฒนาหมู่บ้านนำร่องตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง” บ้านห้วยใจ ตำบลแม่นะ จำนวน 70 คน เข้ารับการอบรมในสวนปาล์มและขอความอนุเคราะห์อาหารกลางวันและเมล็ดพันธุ์พืชเพื่อนำไปเพาะปลูก เข้าสู่กระบวนการลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ วันที่ 26 มิถุนายน 2550

28 มิถุนายน พ.ศ. 2550 ศูนย์พัฒนาบริหารจัดการโครงการผักปลอดสารพิษบนเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดเชียงใหม่ คณะวิทยาการจัดการ วิทยาเขตแม่สา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ขออนุญาตศึกษาข้อมูลเบื้องต้นของโครงการฯ

2 กรกฎาคม พ.ศ. 2550 องค์การบริหารส่วนตำบลถ้ำลอด อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน นำสมาชิกเข้าศึกษาดูงานด้านเกษตรอินทรีย์ในโครงการฯ

3 กรกฎาคม พ.ศ. 2550 ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอเชียงดาว จัดทำโครงการ”ขับเคลื่อนและพัฒนาหมู่บ้านนำร่องตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง”บ้านห้วยโจ้ หมู่ที่ 4 ตำบลแม่นะ อำเภอเชียงดาว ขอความอนุเคราะห์พันธุ์ไผ่หวาน แก่สมาชิกจำนวน 25 คน และพันธุ์กล้วยแก่สมาชิก 19 คน

13 กรกฎาคม พ.ศ. 2550 คณะเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ขอส่งนักศึกษาเข้ารับการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ จำนวน 5 คน เป็นเวลา 2 เดือน

16 กรกฎาคม พ.ศ. 2550 กองบังคับการตำรวจตระเวนชายแดนภาค 3 ขออนุญาตนำเยาวชนและบุคลากรเข้าเยี่ยมชมกิจการ จำนวน 45 คน ตามโครงการฝึกอาชีพนักเรียนเก่าโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน

19 กรกฎาคม พ.ศ. 2550 สำนักงานปศุสัตว์อำเภอเชียงดาว ขอความอนุเคราะห์เกษตรกรศึกษาดูงานฟาร์มเลี้ยงสัตว์ที่ประสบความสำเร็จ ภายใต”โครงการศูนย์เรียนรู้การเลี้ยงสัตว์ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง”

27 กรกฎาคม พ.ศ. 2550 โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 34 อำเภอปางมะผ้าจังหวัดแม่ฮ่องสอน ขอความอนุเคราะห์พันธุ์หมูป่า 2 ตัว เพื่อส่งเสริมอาชีพให้กับนักเรียน

8 สิงหาคม พ.ศ. 2550 ศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริฯและศูนย์สาธิตและส่งเสริมงานศิลปาชีพภาคเหนือ ขอความอนุเคราะห์นำเจ้าหน้าที่จำนวน 25 คน เข้าศึกษาดูงาน

15 สิงหาคม พ.ศ. 2550 ชุมพัฒนาสัมพันธ์มวลชนที่ 3201 กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค 3 ส่วนแยก 2 กองกำลังผาเมือง ขอรับการสนับสนุนพันธุ์ปลาดุก จำนวน 2,000 ตัว ในโครงการส่งเสริมอาชีพให้กับราษฎรเพื่อเพิ่มรายได้ของ หมู่บ้าน ห้วยไส้ หมู่ 7 ป่าบงงามลีซอ หมู่ 11 เมืองนะ หมู่ 1

15 สิงหาคม พ.ศ. 2550 สำนักงานปศุสัตว์กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ ขอนำเกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์โครงการพระราชดำริหมู่บ้านสหกรณ์สันกำแพง ตำบลบ้านสหกรณ์ เข้าศึกษาดูงานด้านการอนุรักษ์ดินและน้ำจำนวน 50 คน

22 สิงหาคม พ.ศ. 2550 ผู้ใหญ่บ้านห้วยโจ้ หมู่ 4 ตำบลแม่นะ ขอความอนุเคราะห์พันธุ์ปลานิล ปลาไน จำนวน 10,000 ตัว เพื่อปล่อยในหนองน้ำสาธารณะของหมู่บ้านเพื่อประโยชน์ของราษฎร

28 สิงหาคม พ.ศ. 2550 ชุคพัฒนาสัมพันธ์มวลชนที่ 3201 กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค 3 ส่วนแยก 2/กองกำลังผาเมือง ขอรับการสนับสนุนพันธุ์กบจำนวน 30 ตัว เพื่อเพาะเลี้ยงขยายพันธุ์

25 สิงหาคม พ.ศ. 2550 คณะนักศึกษาหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืน รุ่นที่ 4 จำนวน 20 คน นำโดย พลเอก พิชายเมธ ม่วงมณี จัดกิจกรรมเนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ (12 สิงหาคม ราชินี) ร่วมกันฟังบรรยายงานเกษตรอินทรีย์ คีนกกล้วยไม้สู่ป่า ปลูกป่า ปลอຍตะพาบน้ำคืนสู่ธรรมชาติ

10 กันยายน พ.ศ. 2550 สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่ ขอเชิญร่วมเวทีเสวนา “ยุทธศาสตร์จังหวัดเชียงใหม่ด้านอาหารปลอดภัย ตามยุทธศาสตร์ระยะ 5 ปี พ.ศ. 2550 – 2554

11 กันยายน พ.ศ. 2550 คณะเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ สาขาเกษตรศาสตร์และทรัพยากรธรรมชาติ นำนักศึกษาเข้าศึกษาดูงานแหล่งเรียนรู้นอกสถานที่ ณ สวนปกาติ

15 กันยายน พ.ศ. 2550 นางศศิธร ประทาน ขอขมิ้นแพะตัวผู้ ไปเป็นพ่อพันธุ์เป็นเวลา 2 เดือน

27 กันยายน พ.ศ. 2550 สาขาพืชผัก ภาควิชาพืชสวน คณะผลิตกรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ขอเชิญร่วมงานเสวนาวิชาการพืชผัก เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์ เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ต่อไป

12 ตุลาคม พ.ศ. 2550 โครงการจัดการลุ่มน้ำแม่ปิงตอนบน ขอความอนุเคราะห์ศึกษาดูงานตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จากตัวแทนหมู่บ้านห้วยป่าฮ่อม และบ้านนาน้อย จำนวน 30 คน

15 ตุลาคม พ.ศ. 2550 สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่ร่วมกับภาควิชาพืชสวนคณะเกษตรศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ขอเชิญร่วมเวทีประชุมระดมความคิดเห็นโครงการอาหารเชียงใหม่ปลอดภัย

18 ตุลาคม พ.ศ. 2550 องค์การบริหารส่วนตำบลเมืองงาย อำเภอเชียงดาว ขอเชิญประชุม แนวทางในการป้องกันการบุกรุกป่าต้นน้ำขุนงาย

26 ตุลาคม พ.ศ. 2550 ผู้ใหญ่บ้านห้วยใจ หมู่ 4 ตำบลแม่นะ อำเภอเชียงดาว โดยชุมชนรวมกลุ่มเพื่อเลี้ยงแพะตามโครงการ “ขับเคลื่อนและพัฒนาหมู่บ้านนำร่องตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง” ภายได้ชื่อ “เรารักพ่อเราพอเพียง” ขอความอนุเคราะห์แพะ จำนวน 5 ตัว

29 ตุลาคม พ.ศ. 2550 คณะเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ขอเชิญร่วมจัดแสดงนิทรรศการ พ.ศ.2550 เกี่ยวกับผลผลิตเกษตรอินทรีย์ “ร้อยดวงใจเทิดไท้ 80 พรรษามหาราชนัน”

30 ตุลาคม พ.ศ. 2550 โครงการจัดการลุ่มน้ำแม่ปิงตอนบน ขอรับการสนับสนุนกล้าพันธุ์พืชพื้นบ้านและสมุนไพร ใช้ในงาน “หอมปอยก่ากั๊ด ชุมชนลุ่มน้ำแม่ปิง” เพื่อจัดนิทรรศการสมุนไพรพื้นบ้าน

1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2550 โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์เชียงใหม่ ขอความอนุเคราะห์สถานที่และวิทยากร จัดกิจกรรมโครงการค่ายร่วมใจด้านภัยการค้ำมนุษย์ ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 66 คน

7 พฤศจิกายน พ.ศ. 2550 โรงเรียนบ้านปางมะเข้ หมู่ 4 ตำบลปิงโค้ง อำเภอเชียงดาว ขอความอนุเคราะห์กล้าพันธุ์ผัก เพื่อเพาะปลูกสำหรับเด็กนักเรียนจำนวน 486 คน เพื่อนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

8 พฤศจิกายน พ.ศ.2550 โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์เชียงใหม่ ขอความอนุเคราะห์สนับสนุนพันธุ์ปลาจำนวน 2,000 ตัว เพื่อให้นักเรียนได้ฝึกประสบการณ์วิชาชีพทางการเกษตร

16 พฤศจิกายน พ.ศ. 2550 ชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ขอความอนุเคราะห์พื้นที่จัดกิจกรรม เพื่อปลูกจิตสำนึกให้กับเยาวชนรุ่นใหม่ในเรื่องการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จำนวน 80 คน

4 กันยายน พ.ศ. 2550 งานบริการวิชาการชุมชน คณะเทคนิคการแพทย์ สรุปผลการตรวจหาสารพิษตกค้างในพืชผัก ตำบลเมืองงาย อำเภอเชียงดาว จำนวน 59 ตัวอย่าง ไม่พบสารพิษตกค้าง 46 ตัวอย่าง พบสารพิษตกค้างอยู่ในระดับปลอดภัย 12 ตัวอย่าง พบสารพิษตกค้างอยู่ในระดับไม่ปลอดภัย 1 ตัวอย่าง

18 กันยายน พ.ศ. 2550 งานบริการวิชาการชุมชน คณะเทคนิคการแพทย์ ตรวจวิเคราะห์น้ำจากเขื่อนแม่งาย พบสารพิษตกค้าง แต่ปลอดภัย

27 กันยายน พ.ศ. 2550 งานบริการวิชาการชุมชน คณะเทคนิคการแพทย์ สรุปผลการตรวจหาสารพิษตกค้างในพืชผัก ของบ้านปางตอง อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน จำนวน 39 ตัวอย่าง ไม่พบสารพิษตกค้าง 38 ตัวอย่าง พบสารพิษตกค้างแต่อยู่ในระดับปลอดภัย 1 ตัวอย่าง

24 ตุลาคม พ.ศ. 2550 งานบริการวิชาการชุมชน คณะเทคนิคการแพทย์ สรุปผลการตรวจหาสารพิษตกค้างในพืชผัก ของอำเภอดอยสะเก็ด อำเภอเมือง อำเภอสันทราย จำนวน 27 ตัวอย่าง ไม่พบสารพิษตกค้าง 21 ตัวอย่าง พบสารพิษตกค้างอยู่ในระดับปลอดภัย 6 ตัวอย่าง

31 ตุลาคม พ.ศ. 2550 งานบริการวิชาการชุมชน คณะเทคนิคการแพทย์ สรุปผลการตรวจหาสารพิษตกค้างในพืชผัก ตำบลเชียงดาว อำเภอเชียงดาว จำนวน 25 ตัวอย่าง ไม่พบสารพิษตกค้าง 12 ตัวอย่าง พบสารพิษตกค้างแต่อยู่ในระดับปลอดภัย 12 ตัวอย่าง พบสารพิษตกค้างในระดับไม่ปลอดภัย 1 ตัวอย่าง

12 พฤศจิกายน พ.ศ. 2550 งานบริการวิชาการชุมชน คณะเทคนิคการแพทย์ สรุปผลการตรวจหาสารเคมีเกษตรที่มีผลต่อร่างกายในเลือด ตำบลแม่ฮ่อ อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน จำนวน 92 ราย ผลตรวจเลือดเป็นปกติ 85 ราย ผิดปกติ 7 ราย

1 ธันวาคม พ.ศ. 2550 คณะเทคนิคการแพทย์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ งานบริการวิชาการชุมชน ได้สรุปผลการตรวจหาสารเคมีเกษตรที่มีผลต่อร่างกายในเลือด สถานที่บริการตำบลเมืองงาย อำเภอเชียงดาวจำนวน 125 ราย มีผลการตรวจเลือดเป็นปกติ จำนวน 124 ราย มีผลการตรวจเลือดผิดปกติ จำนวน 1 ราย

3 มกราคม พ.ศ. 2551 สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่ ขอเชิญประชุมสัมมนา คณะกรรมการพัฒนาการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และการแพทย์พื้นบ้านล้านนา รับจังหวัด และหัวหน้างานแพทย์แผนไทยระดับอำเภอ ตามแผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติ ฉบับที่ 10 พ.ศ. 2550 – 2554

4 มกราคม พ.ศ. 2551 องค์การบริหารส่วนตำบลเมืองงาย ขอเชิญร่วมเป็นเกียรติในพิธีเปิดงานวันเด็กแห่งชาติ

10 มกราคม พ.ศ. 2551 วัดชัยมงคล ตำบลเมืองงาย ขอสนับสนุนของขวัญวันเด็กแห่งชาติ

15 มกราคม พ.ศ. 2551 องค์การบริหารส่วนตำบลเมืองงายขอความอนุเคราะห์สถานที่จัดอบรมโครงการเข้าค่ายลูกเสือให้แก่นักเรียนโรงเรียนศีลวิ อำเภอเชียงดาว จำนวน 370 คน

21 ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเฉลิมพระเกียรติตำบลเมืองงาย ขอความอนุเคราะห์สนับสนุนงบประมาณในการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต

24 มกราคม พ.ศ. 2551 เทศบาลตำบลหนองป่าครั่ง ขอเชิญประชุมโครงการเพื่อลดรายจ่ายและเพิ่มรายได้ในครัวเรือน “กิจกรรมผักสวนครัวรั้วกินได้”

28 มกราคม พ.ศ. 2551 ประธานกลุ่มผู้ใช้น้ำอ่างเก็บน้ำห้วยแม่จาย ขอเชิญประชุมสามัญ ครั้งที่ 1/2551

8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2551 กลุ่มเรารักพ่อเราพอเพียง บ้านห้วยใจ รายงานผลการดำเนินงานเลี้ยงแพะจำนวน 5 ตัว ที่สวนปกาศิดให้ความอนุเคราะห์เมื่อเดือนธันวาคม 2550

14 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2551 วัดอัมพาราม (ม่วงจัม) ขออุก้างสวนปกาศิตฯ มาช่วยงาน
ปอยหลวงของวัด

10 มีนาคม โรงเรียนบ้านทุ่งหลวง หมู่ 2 ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง ขอความ
อนุเคราะห์ศึกษาดูงานเกษตรอินทรีย์จำนวน 12 คน

18 มีนาคม พ.ศ. 2551 บริษัท วิน วิน เวิลด์ไวด์ จำกัด จัดทำโครงการตามรอยพระ
บาทเศรษฐกิจพอเพียง และการเกษตรยั่งยืนปลอดสารพิษ 100 % ขออนุญาตใช้สถานที่ฝึกอบรม
ผู้นำชุมชนจากทั่วประเทศจำนวน 90 คน

20 มีนาคม พ.ศ. 2551 กลุ่มผู้เลี้ยงแพะ หมู่บ้านน้ำรู่ หมู่ 6 ตำบลเมืองนะ ขอรายงาน
สถานการณ์เลี้ยงแพะที่ได้รับการอนุเคราะห์ในเดือนสิงหาคม ปี พ.ศ.2549 รับไปจำนวน 10 ตัว
ปัจจุบันมีจำนวน 39 ตัว

27 มีนาคม พ.ศ. 2551 วัดใจคงเทวีขอความอนุเคราะห์ให้การสนับสนุนรถบรรทุก
เพื่อใช้บรรทุกสิ่งของในการจัดสถานที่สืบชะตาอำเภอเชียงดาว

27 มีนาคม พ.ศ. 2551 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านเมืองงาย ขอความอนุเคราะห์
สนับสนุนวัตถุดิบในการประกอบอาหาร เนื่องจากงบประมาณไม่เพียงพอ

28 มีนาคม พ.ศ. 2551 ผู้ใหญ่บ้านป่าบงหมู่ 1 ตำบลแม่นะ ขอความอนุเคราะห์
วิทยากรในโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง พึ่งพาตนเองได้แบบยั่งยืน โดยการจัดอบรมการเลี้ยง
ปลา

1 เมษายน พ.ศ. 2551 ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ
เชียงดาว ขอรับการสนับสนุนศึกษาดูงานเพื่อเสริมทักษะชีวิตและสังคมในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง
จำนวน 19 ศูนย์การเรียนรู้

2 เมษายน พ.ศ. 2551 ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอสัน
ทราย ขอความอนุเคราะห์ศึกษาดูงาน ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 55 คน

4 เมษายน พ.ศ. 2551 สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่ ขอเชิญประชุม
คณะกรรมการพัฒนาการแพทย์แผนไทย การแพทย์ทางเลือก และการแพทย์พื้นบ้านล้านนาระดับ
จังหวัด ครั้งที่ 2

8 เมษายน พ.ศ. 2551 สำนักงานเทศบาลตำบลเมืองงาย ขอเชิญร่วมงานพิธีสร้างน้ำ
พระสถูปเจดีย์ฯ

21 เมษายน พ.ศ. 2551 สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตร เขตที่ 1 ขอความอนุเคราะห์
วิทยากรและสถานที่ของสวนปกาศิต ฝึกปฏิบัติตรวจสอบแปลงระบบการผลิตพืชเกษตรอินทรีย์

25 เมษายน พ.ศ. 2551 โครงการไทยและเอเชียอาคเนย์ศึกษา(Thai and Southeast Certificate Program) ฝ่ายวิเทศสัมพันธ์ มหาวิทยาลัยพายัพ เปิดหลักสูตร “Plants of Southeast Asia” ขอนำกลุ่มนักศึกษาเข้าเยี่ยมชมสวนพฤกษศาสตร์ เพื่อศึกษาเรียนรู้การเกษตรในประเทศไทย จำนวน 7 คน

8 พฤษภาคม พ.ศ. 2551 โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์เชียงใหม่ ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 และ 4 ขอความอนุเคราะห์สถานที่และวิทยากรให้ความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงและสมุนไพรชนิดต่าง ๆ

12 พฤษภาคม พ.ศ. 2551 องค์การไฮเฟอรั อินเทอร์เน็ตเนชั่นแนล ขอความอนุเคราะห์ศึกษาดูงานในเรื่อง ระบบการผลิตแบบเกษตรอินทรีย์ แนวคิด เทคนิค และกลไกตลาดของระบบเกษตรอินทรีย์จำนวน 23 คน

26 พฤษภาคม พ.ศ. 2551 ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ขอเชิญเป็นที่ปรึกษาโครงการหมู่บ้านนำร่อง การดำเนินชีวิตตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง บ้านหม้อ หมู่ 12 ตำบลป่าไผ่ และขอความอนุเคราะห์พันธุ์พืช ผัก และปลา กบ ในการจัดทำโครงการฯ

29 พฤษภาคม พ.ศ. 2551 องค์การบริหารส่วนตำบลสันกลาง อำเภอสันป่าตอง ขอความอนุเคราะห์สถานที่ศึกษาดูงาน ในโครงการขับเคลื่อนแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

29 พฤษภาคม พ.ศ. 2551 สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่ ขอเชิญประชุมแลกเปลี่ยนรู้ประสบการณ์การดำเนินงานด้านการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรกับคณะทำงานมูลนิธิโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร

18 มิถุนายน พ.ศ. 2551 โรงเรียนเชียงดาววิทยาคม กลุ่มสาระสังคมศึกษา ขอความอนุเคราะห์ร่วมจัดนิทรรศการเกี่ยวกับเศรษฐกิจท้องถิ่น

23 มิถุนายน พ.ศ. 2551 คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ขอเชิญประชุมเพื่อศึกษาเปรียบเทียบภาวะสุขภาพของเกษตรกรที่ใช้สารเคมีทางการเกษตรกับเกษตรกรที่ใช้เกษตรอินทรีย์

23 มิถุนายน พ.ศ. 2551 สำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร ร่วมกับมหาวิทยาลัยแม่โจ้ ขอเชิญประชุมระดมสมอง เพื่อพัฒนาสินค้าเกษตรและการเกษตรแปรรูป

30 มิถุนายน พ.ศ. 2551 ชาวบ้านแม่จา หมู่ที่ 4 ตำบลทุ่งข้าวพวง ขอสนับสนุนพันธุ์ปลานิล และปลาชุก

7 กรกฎาคม พ.ศ. 2551 โรงเรียนบ้านเมืองนะ ตำบลเมืองนะ ขอความอนุเคราะห์กล้าไม้ เพื่อจัดทำโครงการปลูกสร้างสวนป่าเฉลิมพระเกียรติฯ ลดสภาวะโลกร้อน จำนวน 400 ต้น

9 กรกฎาคม พ.ศ. 2551 โรงเรียนบ้านปางเพื่อง ตำบลปึงโค้ง ขออนุญาตนำนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นจำนวน 83 คน เข้าเยี่ยมชมกิจกรรมของสวนปกาติ

28 กรกฎาคม พ.ศ. 2551 กองบังคับการตำรวจตระเวนชายแดนภาค 3 ขออนุญาตนำเยาวชนและบุคลากรเข้าเยี่ยมชมกิจการของโครงการฯจำนวน 15 คน

29 กรกฎาคม พ.ศ. 2551 คณะเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ขอความอนุเคราะห์รับนักศึกษาเข้าฝึกประสบการณ์วิชาชีพ จำนวน 5 คน ระยะเวลา 2 เดือน

31 กรกฎาคม พ.ศ. 2551 อำเภอเชียงดาว เชิญร่วมจำหน่ายผลิตภัณฑ์และร่วมพิธีเปิดงานวันแม่แห่งชาติ

7 สิงหาคม พ.ศ. 2551 สำนักงานเกษตรอำเภอหางดง ขอความอนุเคราะห์ศึกษาดูงานกระบวนการเรียนรู้ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 40 คน เพื่อพัฒนาให้เกษตรกรต่อไป

11 สิงหาคม พ.ศ. 2551 สำนักงานเทศบาลตำบลอุโมงค์ ขอความอนุเคราะห์ศึกษาดูงานเพื่อส่งเสริมและพัฒนากการเพิ่มประสิทธิภาพแก่ผู้นำชุมชน จำนวน 200 คน ให้มีความรู้ความเข้าใจการดำเนินการเกษตรอินทรีย์และเกษตรแบบผสมผสาน การทำปุ๋ยหมักอย่างถูกวิธี

13 สิงหาคม พ.ศ. 2551 อำเภอเชียงดาว ขอเชิญเป็นวิทยากรบรรยายเรื่อง ลดการใช้สารเคมีตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ณ โรงเรียนบ้านโล๊ะป่าหาญ

15 สิงหาคม พ.ศ. 2551 บริษัท ร่วมค้า แอดวานซ์เทค อินเดอร์เนชั่นแนล จำกัด สาขาฝาง ขอเยี่ยมชมศึกษาดูงานการดำเนินงานของสวนปกาติ จำนวน 15 คน

12 สิงหาคม พ.ศ. 2551 ชาวบ้านหนองบัว ตำบลเมืองงาย ขอพันธุ์ปลาปลูกปล่อยในบ่อของหมู่บ้าน 1,000 ตัว

19 สิงหาคม พ.ศ. 2551 สำนักงานสาธารณสุขเชียงใหม่ ขอเชิญร่วมประชุมกระบวนการรับฟังความเห็นของประชาชนว่าด้วยกรจัดทำธรรมนูญสุขภาพแห่งชาติ

20 สิงหาคม พ.ศ. 2551 ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยลึก ขอความอนุเคราะห์ศึกษาดูงาน การส่งเสริมอาชีพให้แก่เยาวชน จำนวน 20 คน

21 สิงหาคม พ.ศ. 2551 กองร้อยตำรวจตระเวนชายแดนที่ 335 ขอนำประชาชนบ้านขุนคองจำนวน 70 คนเข้าศึกษาดูงานด้านเกษตรอินทรีย์ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงพึ่งพาตนเองได้ เพื่อลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัว

25 สิงหาคม พ.ศ. 2551 โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์เชียงใหม่ ขอความอนุเคราะห์ศึกษาดูงานในโครงการยุวเกษตรกร จำนวน 41 คน ให้ความรู้เรื่องเกษตรทฤษฎีใหม่

10 กันยายน พ.ศ. 2551 กลุ่มเกษตรกรไร้สารพิษบ้านห้วยโป่ง อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน จำนวน 17 คน ศึกษาดูงานด้านเกษตรอินทรีย์ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง

11 กันยายน พ.ศ. 2551 กลุ่มเกษตรกรรวมาหลวงการเกษตร ตำบลถ้ำลอด อำเภอปางมะผ้า จำนวน 38 คน ขอศึกษาดูงานด้านการทำเกษตรอินทรีย์

12 กันยายน พ.ศ. 2551 องค์การเพื่อการพัฒนาชุมชนชนบท ตำบลเมืองนะ อำเภอเชียงดาวจำนวน 25 คน ศึกษาดูงาน คานการเกษตรแบบผสมผสาน

30 กันยายน พ.ศ. 2551 บริษัท วิน วิน เวิลด์ไวด์ จำกัด จัดทำโครงการตามรอยพระบาทเศรษฐกิจพอเพียงและการเกษตรยั่งยืนปลอดสารพิษ 100 % โดยคัดเลือกผู้นำชุมชนจำนวน 100 คน อบรมกิจกรรมในสวนฯ ปกาศิต

16 ตุลาคม พ.ศ. 2551 สำนักงานเทศบาลตำบลเมืองงาย ขอเชิญร่วม จัดกิจกรรมวันปืยมหาราช ประจำปี

31 ตุลาคม พ.ศ. 2551 องค์การพัฒนาชุมชนชนบทและสิ่งแวดล้อม บ้านน้ำรู ตำบลเมืองนะ ขอเชิญเป็นประธานพิธีเปิด “วันริเริ่มจอบแรกสร้างศูนย์การเรียนรู้เกษตรอินทรีย์ในระบบเกษตรกรรมยั่งยืนลาหู่”

10 พฤศจิกายน พ.ศ. 2551 องค์การไฮเพอร์อินเตอร์เนชั่นแนลขอความอนุเคราะห์ศึกษาดูงาน ด้านเกษตรอินทรีย์จากข้าราชการประเทศภูฏาน และคณาจารย์จากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และเจ้าหน้าที่ขององค์กรฯ จำนวน 15 คน

19 พฤศจิกายน พ.ศ. 2551 กองร้อยตำรวจตระเวนชายแดนที่ 335 ขอรับการสนับสนุนพันธุ์กล้าไม้จำนวน 1,000 ต้น เพื่อปลูก “โครงการหนึ่งโรงพัก หนึ่งวัด หนึ่งโรงเรียน สานสามัคคีทำความดีปลูกต้นไม้เพื่อพ่อแม่ของแผ่นดิน”

26 พฤศจิกายน พ.ศ. 2551 กองบังคับการตำรวจตระเวนชายแดนภาค 3 ขอนำเยาวชนเข้าศึกษาดูงานด้านการเกษตรอินทรีย์ด้านการปศุสัตว์ จำนวน 54 คน

1 ธันวาคม พ.ศ. 2551 โรงเรียนเชียงดาววิทยาคม ขอความอนุเคราะห์ศึกษาดูงานด้านการประมงน้ำจืด โดยนักเรียนกลุ่มเรียนรู้วิชาสาระเพิ่ม จำนวน 96 คน

18 ธันวาคม พ.ศ. 2551 โรงเรียนบ้านเมืองนะ ขอกล้าไม้ปลูกเพื่อลดภาวะโลกร้อน

20 มกราคม พ.ศ. 2552 สำนักงานสหกรณ์จังหวัดแม่ฮ่องสอน ขอความอนุเคราะห์นำเกษตรกรเข้ารับการฝึกอบรม โครงการ “พัฒนาการเกษตรสู่ระบบเกษตรอินทรีย์ตามแนวทงเศรษฐกิจพอเพียง” จำนวน 30 คน กลุ่มเกษตรกรทำนาปางหมูและแม่ลาน้อย รวมถึงเจ้าหน้าที่ของสำนักงาน

1 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2552 ภาควิชาเศรษฐศาสตร์เกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ขอความอนุเคราะห์เข้าศึกษาและสัมภาษณ์ การวางแผนเกี่ยวกับสินค้าเกษตรอินทรีย์

16 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2552 โรงเรียนบ้านห้วยคอกหมู ตำบลแม่นาวาง อำเภอแม่สาย ขอความอนุเคราะห์ทัศนศึกษาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อันสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชุมชน จำนวน 34 คน และขอความอนุเคราะห์เมล็ดพันธุ์พืชผักและไม้ผลผสม สำหรับนักเรียนและชุมชน เพื่อประโยชน์ในการเสริมสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีภายในบริเวณโรงเรียน

19 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2552 สำนักงานเทศบาลตำบลพระธาตุปู่คำ ขอเชิญประชุม คณะกรรมการติดตามและประเมินผลแผนพัฒนาเทศบาล

20 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2552 ไร่อัมเขี้ยว บ้านไทยเจริญ ตำบลปากช่อง จังหวัด นครราชสีมา ขอนำพนักงานเข้ารับการอบรมการทำเกษตรอินทรีย์ จำนวน 3 คน เป็นเวลา 3 วัน

2 มีนาคม โรงเรียนบ้านปางเฟื่อง ตำบลปึงไถ้ ขออนุญาตนำคณะกรรมการ สถานศึกษาเข้าศึกษาดูงาน จำนวน 20 คน

17 มีนาคม พ.ศ. 2552 องค์การเพื่อการพัฒนาชุมชนชนบท ตำบลเมืองนะ ขอความ อนุเคราะห์นำสมาชิกผู้เลี้ยงกระบือ เข้าอบรมเรื่องการทำปุ๋ยหมัก

18 มีนาคม พ.ศ. 2552 ศูนย์พัฒนาสังคม หน่วยที่ 13 จังหวัดเชียงใหม่ ตำบลป่าแดด จังหวัดเชียงใหม่ ขอความอนุเคราะห์ศึกษางาน ในโครงการส่งเสริมการผลิตปุ๋ยหมักชีวภาพ จำนวน 30 คน

18 มีนาคม พ.ศ. 2552 สำนักงานเทศบาลตำบลเมืองงาย ขอเชิญร่วมงานพิธีสงฆ์ น้ำ พระสถูปเจดีย์สมเด็จพระนเรศวรมหาราชานุสรณ์

18 มีนาคม พ.ศ. 2552 องค์การเพื่อการพัฒนาชุมชนชนบท ตำบลเมืองนะ ขอความ อนุเคราะห์กล้าพันธุ์ผักจำนวน 2,500 ต้น เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรผู้ด้อยโอกาส สร้างรายได้ในการ ประกอบอาชีพโดยระบบอินทรีย์ในระบบเกษตรกรรมยั่งยืน ที่เหมาะสมกับสภาพภูมิสังคม ตาม ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

18 มีนาคม พ.ศ. 2552 หน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่ 32 สำนักงานพัฒนาภาค 3 ขอความ อนุเคราะห์ศึกษาดูงานในด้านการทำเกษตรอินทรีย์และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

19 มีนาคม พ.ศ. 2552 โรงเรียนวัดท่าโป่ง (ญาณะเมธาราษฎร์) ตำบลบ้านแม อำเภอ สันป่าตอง ขอความอนุเคราะห์ศึกษาดูงาน การปลูกพืชปลอดสารเคมีและการใช้สารชีวภาพใน การเกษตรจำนวน 38 คน

7 เมษายน พ.ศ. 2552 สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่ ขอเชิญประชุม คณะทำงานคัดเลือกคณะกรรมการสรรหากรรมการผู้ทรงคุณวุฒิด้านการแพทย์แผนไทย

20 เมษายน พ.ศ. 2552 องค์การเพื่อการพัฒนาชุมชนชนบท ตำบลเมืองนะ ขอเรียน เชิญร่วมพิธีส่งต่อของขวัญสิ่งมีชีวิตที่ยั่งยืนจากมูลนิธิ สู่ลาหู่ (สุกร โค กระบือ)

21 พฤษภาคม พ.ศ. 2552 โรงเรียนบ้านนามน ตำบลเมืองแหง อำเภอยางใหญ่ ขอนุเคราะห์พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ ในการจัดการเรียนการสอนฝึกประสบการณ์และใช้ผลผลิตเพื่อการยังชีพและเกิดรายได้ในการเรียน

21 พฤษภาคม พ.ศ. 2552 สำนักงานเทศบาลตำบลพระธาตุปู่คำ ขอประสานการดำเนินงานจัดทำร่างแผนพัฒนาสามปี (2553 – 2555)

3 มิถุนายน พ.ศ. 2552 ศูนย์การเรียนรู้ร่วมโพธิ์โรกยา ชมรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกเชียงใหม่ ขอเชิญร่วมงานวันงดสูบบุหรี่โลกและนำพืชผักอินทรีย์ร่วมออกงาน

4 มิถุนายน พ.ศ. 2552 โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์เชียงดาว ขอความอนุเคราะห์หน่อกล้วยจัดกิจกรรม “ปลูกกล้วย...ช่วยโลกร้อน” ในวันสิ่งแวดล้อมโลก

5 มิถุนายน พ.ศ. 2552 โรงเรียนบ้านปางเพื่อง ตำบลปิงโค้ง ขอความอนุเคราะห์ต้นกล้าสมุนไพร 21 ชนิด เพื่อจัดกิจกรรมแหล่งศึกษาเรียนรู้แก่นักเรียนและชุมชน ให้ทราบถึงสรรพคุณของพืชสมุนไพรใกล้ตัวและนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการบำรุงรักษาสุขภาพ ตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง

9 มิถุนายน พ.ศ. 2552 กองร้อยตำรวจตระเวนชายแดนที่ 335 ขอรับการสนับสนุนพันธุ์กล้าไม้ จำนวน 500 ต้น เพื่อทำโครงการปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ในวโรกาสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 76 พรรษา

16 มิถุนายน พ.ศ. 2552 หน่วยจัดการต้นน้ำห้วยจะคำน ตำบลปิงโค้ง ขอสนับสนุนกล้าพันธุ์ไม้ไผ่ จำนวน 1,000 ต้น โดยร่วมกับตชด.335 และชาวบ้านปางงามลือซอ หมู่ที่ 11 ตำบลเมืองนะ รวม 300 คน ปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติแด่สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ บริเวณแหล่งน้ำซับ

22 มิถุนายน พ.ศ. 2552 สำนักงานเทศบาลตำบลเมืองงาย ขอเชิญร่วมกิจกรรมเดินรณรงค์ประชาสัมพันธ์เนื่องในวันต่อต้านยาเสพติด

26 มิถุนายน พ.ศ. 2552 โรงเรียนบ้านเมืองนะ ตำบลเมืองนะ เชิญร่วมงาน “ตามรอยพ่ออยู่อย่างพอเพียง”

27 มิถุนายน พ.ศ. 2552 หน่วยเฉพาะกิจ กรมทหารม้าที่ 4 ค่ายพิชิตปรีชากร อำเภอยางใหญ่ เรียนเชิญเป็นวิทยากรและขอใช้สถานที่ฝึกอบรมประชาชน บ้านไครสภาวคาม บ้านห้วยจะคำน บ้านแม่ป๋าม บ้านแม่ฮ้อยใน ตามโครงการสู่วิถีเกษตรด้วยปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

12 กรกฎาคม พ.ศ. 2552 หน่วยเฉพาะกิจ กรมทหารม้าที่ 4 ค่ายพิชิตปรีชากร อำเภอยางใหญ่ เรียนเชิญเป็นวิทยากรและขอใช้สถานที่ฝึกอบรมประชาชน ตามโครงการสู่วิถีเกษตรด้วยเศรษฐกิจพอเพียง

14 กรกฎาคม พ.ศ. 2552 สำนักงานเทศบาลตำบลเมืองยาง ขอความอนุเคราะห์ สถานที่เข้าศึกษาดูงานและฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาความรู้ด้านการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร อินทรีย์การใช้ปุ๋ยชีวภาพและปราบศัตรูพืชด้วยสมุนไพรธรรมชาติ จำนวน 110 คน

17 กรกฎาคม พ.ศ. 2552 โรงเรียนบ้านปางป้อ ตำบลแสนไห อำเภอเวียงแหง ขออนุญาตนำนักเรียนทัศนศึกษาเพื่อเสริมสร้างประสบการณ์ตรงในโครงการฯ จำนวน 79 คน และ ขอความอนุเคราะห์หักถ้าไม้ พันธุ์ปลาและลูกกบ ตามโครงการบ้านแห่งการเรียนรู้ตามแนวเศรษฐกิจ แบบพอเพียง

20 กรกฎาคม พ.ศ. 2552 หน่วยเฉพาะกิจ กรมทหารม้าที่ 4 ค่ายพิชิตปรีชากร ตำบลปึงโค้ง ขอเชิญประชุมจัดกิจกรรมตามโครงการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

20 กรกฎาคม พ.ศ. 2552 ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ เชียงดาว ขอความอนุเคราะห์สถานที่ จัดทำโครงการ”สร้างภูมิคุ้มกัน ร้อยดวงใจ นักศึกษา ด้วย ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” จำนวน 80 คน 2 วัน 1 คืน

21 กรกฎาคม พ.ศ. 2552 โรงเรียนบ้านออน ตำบลปึงโค้ง ขออนุญาตนำนักเรียนมา ทัศนศึกษาแหล่งเรียนรู้นอกสถานที่ เพื่อประสบการณ์ใหม่ ๆ จำนวน 90 คน

25 กรกฎาคม พ.ศ. 2552 กองบังคับการควบคุมที่ 1 หน่วยเฉพาะกิจกรมทหารม้าที่ 4 ฐานปฏิบัติการพระธาตุแสนไห ตำบลแสนไห อำเภอเวียงแหง ขอความอนุเคราะห์นำราษฎรเข้า ศึกษา ดูงาน โครงการผู้วิฤตเศรษฐกิจด้วยปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 60 คน

29 กรกฎาคม พ.ศ. 2552 หน่วยจัดการต้นน้ำแม่สลาหลวง ตำบลกุดช้าง อำเภอ แม่แตง ขอความอนุเคราะห์พาผู้นำชุมชนศึกษาดูงานในโครงการ การจัดระเบียบชุมชนในพื้นที่ป่า อนุรักษ์ (village profile) เพื่อให้ชุมชนมีจิตสำนึกและตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จำนวน 20 คน

4 สิงหาคม พ.ศ. 2552 โรงเรียนบ้านปางเพื่อง ตำบลปึงโค้ง ขอความอนุเคราะห์ วิทยากรทำการสอนการทำปุ๋ยชีวภาพและการทำเกษตรอินทรีย์ให้นักเรียนตามแนวพระราชดำริ เศรษฐกิจพอเพียง

7 สิงหาคม พ.ศ. 2552 องค์การไฮเพอร์อินเตอร์เนชั่นแนล พาคณะสัมมนาด้าน เกษตรกรรม Asia Agricultural Conference เข้าเยี่ยมชมโครงการฯ จำนวน 20 คน

20 สิงหาคม พ.ศ. 2552 หน่วยเฉพาะกิจ กรมทหารม้าที่ 4 ค่ายพิชิตปรีชากร ตำบล ปึงโค้ง ขอรับการสนับสนุนวิทยากร ในเรื่องการเลี้ยงหมูหลุม ให้บ้านเด่นฮกฟ้า บ้านออน ตามแนว ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

24 สิงหาคม พ.ศ. 2552 หน่วยเฉพาะกิจ กรมทหารม้าที่ 4 ค่ายพิชิตปรีชากร ขอใช้สถานที่และเรียนเชิญเป็นวิทยากร บรรยายเรื่อง"การทำเกษตรอินทรีย์ "ให้ชนเผ่าลาหู่" จำนวน 50 คน

8 กันยายน พ.ศ. 2552 กองร้อยอาวุธเบาที่ 1 กองพันทหารราบที่ 2 ค่ายพิชิตปรีชากร ขอความอนุเคราะห์ EM, ปู่และยายรถยนต์ เพื่อนำไปปลูกพืชผักอินทรีย์ภายในหน่วยงาน

18 กันยายน พ.ศ. 2552 โครงการรักษำป่า สร้างคน 84 ตำบลวิถีพอเพียง ขอเชิญเข้าร่วมประชุมเพื่อน้อมนำแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวปฏิบัติ ซึ่งตำบลแม่นะ นำร่อง ร่วมกับบริษัท ปตท.จำกัด (มหาชน)

22 กันยายน พ.ศ. 2552 สำนักงานเทศบาลพระธาตุปู่คำ ขอเชิญประชุมกลุ่มผู้ใช้น้ำอ่างเก็บน้ำห้วยเม้งาย

2 ตุลาคม พ.ศ. 2552 สำนักงานเทศบาลตำบลทุ่งข้าวพวง ขอความอนุเคราะห์กล้าพันธุ์พืชสวนผัก เพื่อนำมาตกแต่งรถกระบะทงในงานลอยกระทงชื่อ "โครงการพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง"

12 ตุลาคม พ.ศ. 2552 สำนักงานเทศบาลตำบลเมืองงาย ขอเชิญร่วมงานพิธีวันปืยมหาราช

13 ตุลาคม พ.ศ. 2552 หอพักเด็กแม่นาจร อำเภอแม่แจ่ม ขออนุญาตนำเด็กเข้าศึกษาเรียนรู้งานด้านเกษตรอินทรีย์ จำนวน 16 คน เป็นเวลา 2 วัน 2 คืน

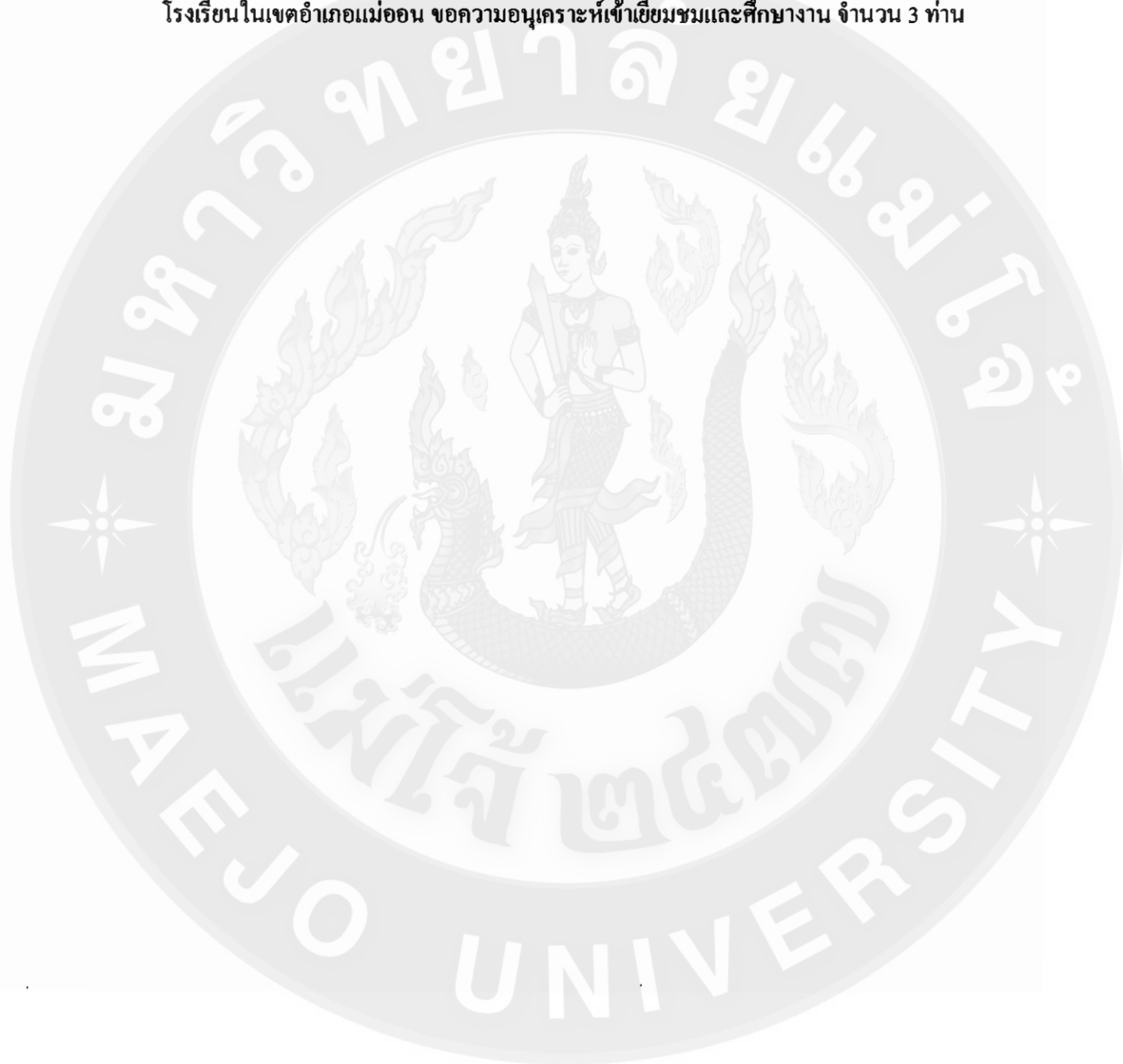
16 พฤศจิกายน พ.ศ. 2552 โรงเรียนเจ้าฟ้าอุบลรัตน์ ขอความอนุเคราะห์ศึกษาดูงานตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจ ตามโครงการพัฒนาสิ่งแวดล้อมฯ จำนวน 90 คน

28 พฤศจิกายน พ.ศ. 2552 กองร้อยอาวุธเบาที่ 1 กองพันทหารราบที่ 2 ค่ายพิชิตปรีชากร ขอความอนุเคราะห์หญ้าแฝก เพื่อดำเนินงานตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้กำลังพลในหน่วยงาน ได้ศึกษาและปฏิบัติเป็นแหล่งเรียนรู้ นำพัฒนาขยายผลไปยังครอบครัวและชุมชนต่าง ๆ ต่อไป

29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2552 ศูนย์เรียนรู้โครงการคั่นกล้าอาชีพ ตำบลหนองแห่่ง อำเภอสันทราย ขออนุเคราะห์เข้าศึกษาดูงานด้านเกษตรอินทรีย์ ปู่ชีวภาพ สารไล่แมลง ผักปลอดสารพิษ เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติและนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน จำนวน 53 คน

4 ธันวาคม พ.ศ. 2552 สำนักงานแรงงานจังหวัดเชียงใหม่ ขอความอนุเคราะห์ศึกษาดูงานเกษตรอินทรีย์ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงและการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนด้านอาชีพขององค์การบริหารส่วนตำบลแม่นะ อำเภอเชียงดาว จำนวน 30 คน

19 ธันวาคม พ.ศ. 2552 TRACK OF THE TIGER T.R.D. Co., Ltd. ดำเนินธุรกิจ
ด้านการท่องเที่ยว และกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ในท้องถิ่น ดำเนินกิจกรรมอาหารกลางวันสำหรับ
โรงเรียนในเขตอำเภอแม่ฮ่องสอน ขอความอนุเคราะห์เข้าเยี่ยมชมและศึกษางาน จำนวน 3 ท่าน

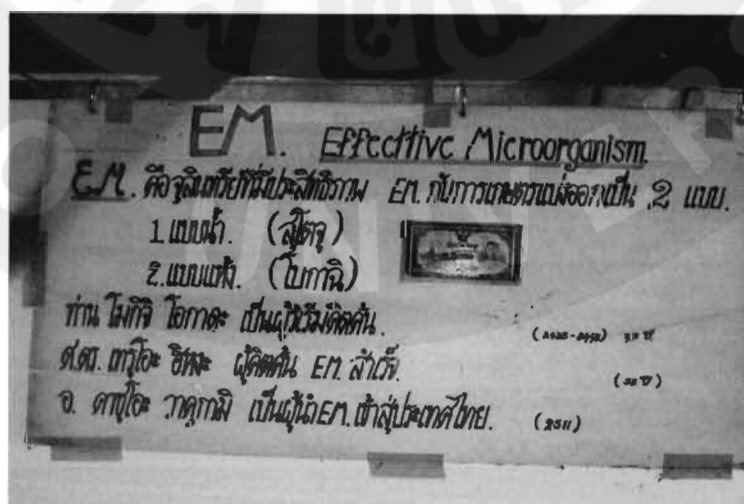
ภาคผนวก ง

การผลิตปุ๋ยชีวภาพและน้ำหมักชีวภาพ

การผลิตปุ๋ยชีวภาพและน้ำหมักชีวภาพของสวนปาล์มติต (สำนักงานทรัพยากรสิ่งแวดล้อมพระมหากษัตริย์)

เนื่องจากการทำเกษตรอินทรีย์ จำเป็นต้องมียอดประกอบของพื้นที่ ดิน น้ำ ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ที่สะอาดปราศจากสารเคมี น้ำสกัดชีวภาพและปุ๋ยชีวภาพจึงมีความสำคัญมากสำหรับการทำเกษตรอินทรีย์ เพราะจะทำให้เกษตรกรใช้ปรับปรุงดิน บำรุงดิน รวมถึงบำรุงดอก ผล ลำต้นให้พืชเจริญเติบโตได้ นอกจากนั้น น้ำสกัดชีวภาพและปุ๋ยชีวภาพที่ผลิตจากการนำทรัพยากรธรรมชาติที่มีในท้องถิ่นหรือวัสดุเหลือใช้จากกระบวนการผลิตได้แก่ พืชผักสด พืชสมุนไพร ผลไม้ หอยเชอรี่ เศษพลาสติก ขี้เถ้าแกลบ กากอ้อย กากน้ำตาล มาผลิต เป็นการลดต้นทุนการผลิต ทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น ไม่ต้องพึ่งพาสารเคมี ที่มีราคาแพง มีผลเสียต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม

น้ำหมักชีวภาพ เป็นสารละลายสีน้ำตาลขุ่นที่ได้จากการย่อยสลายเซลล์พืชหรือเซลล์สัตว์ โดยผ่านกระบวนการหมักของจุลินทรีย์ที่ต้องการออกซิเจน และไม่ต้องการออกซิเจน ด้วยการเติมกากน้ำตาลหรือน้ำตาลทรายให้เป็นแหล่งพลังงานของจุลินทรีย์ที่ทำหน้าที่ย่อยสลาย ซึ่งมีจุลินทรีย์ในกลุ่มแบคทีเรีย ได้แก่ *Bacillus* sp. *Lactobacillus* sp. *Streptococcus* sp. กลุ่มเชื้อรา ได้แก่ *Aspergillus niger* *Penicillium* และ *Rhizopus* กลุ่มยีสต์ ได้แก่ *Candida* sp. ในน้ำสกัดชีวภาพที่ผ่านกระบวนการย่อยสลายสมบูรณ์แล้ว จึงประกอบด้วยจุลินทรีย์หลายชนิดและสารประกอบจากเซลล์สัตว์ ได้แก่ คาร์โบไฮเดรต โปรตีน กรดอะมิโน ธาตุอาหาร เอนไซม์และฮอร์โมนพืช ในปริมาณที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับวัตถุดิบที่นำมาใช้น้ำสกัดชีวภาพ

ภาพผนวก 10 แสดงความเป็นมาของ EM

วัตถุดิบทำน้ำสกัดชีวภาพ สูตรต่าง ๆ เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำวัตถุดิบ ซึ่งมีและหาง่ายภายในสวนปาล์มมาใช้ประโยชน์ได้แก่ พืชผักสด เช่น ผักบุ้ง กวางตุ้ง คะน้า ผักกาดขาว และตำลึง ผลไม้สุก เช่นกล้วยน้ำว้า มะละกอ และพืชทองผลไม้ดิบ เช่นกล้วยน้ำว้า และมะละกอ สมุนไพรสดหรือรสฝาด เช่น เปลือกต้นแค เปลือกต้นข่อย เปลือกต้นหว่า เปลือกมังคุด เปลือกเงาะ เปลือกทับทิม ใบยูคาลิปตัส กระเทียม กานพลู ขมิ้น พริกไทย ขมิ้นชัน สมุนไพรกลิ่นฉุนหรือมีรสเผ็ด เช่น สาบเสือ จิงแก่ ข่าแก่ ตะไคร้หอม พริกไทย บอระเพ็ด กะเพรา เหม็งกระชาย ดีปลี พริก ใบสะเดาแก่

ภาพผนวก 11 แสดงวัตถุดิบที่ใช้ทำน้ำสกัดชีวภาพ

ภาพผนวก 12 ใบสะเดา

น้ำสกัดชีวภาพและปุ๋ยหมักแห้งชีวภาพสูตรที่สวนปกาคีตฯ มีดังนี้

ปุ๋ยหมักแบบน้ำสูตร สุโตจู

การขยาย EM วัสดุ/ส่วนผสม 1) EM 1 ลิตร 2) กากน้ำตาล 1 ลิตร 3) น้ำสะอาด 18 ลิตร 4) ถังหรือภาชนะที่มีฝาปิดสนิท 1 ใบ

ภาพผนวก 13 แสดงการจัดเก็บ EM ของสวนปกาคีตฯ

วิธีทำ

นำ EM กากน้ำตาล และน้ำ มาผสมคนให้เข้ากันแล้วบรรจุลงในถังหรือภาชนะที่เตรียมไว้ ปิดฝาให้สนิททิ้งไว้ในที่ร่มประมาณ 10 – 14 วัน ภายใน 3 วันแรกต้องเปิดฝาดู ถ้าจุลินทรีย์ทำงานดีจะมีก๊าซออกมา ต่อจากนั้นปิดฝาทิ้งไว้จนครบกำหนด 10 – 14 วัน นำมารองแล้วใส่ขวดเก็บไว้ในที่ร่ม อุณหภูมิปกติ จะมีอายุเก็บได้นาน 6 เดือน

วิธีใช้ ใช้ประมาณ 2 ช้อนโต๊ะหรือ 20 cc ต่อ น้ำ 20 ลิตร ใช้ฉีด พ่น หรือรด ได้ผลดีมาก

การทำฮอร์โมนผลไม้

วัสดุ/ส่วนผสม

1. ฝักทอง มะละกอ กล้วยน้ำว้า อย่างละ 1 ก.ก
2. EM 1 แก้ว (200cc.)
3. กากน้ำตาล 1 แก้ว
4. น้ำสะอาด 10 ลิตร
5. ถังหรือภาชนะที่มีฝาปิดมิดชิด 1 ใบ

วิธีทำ

นำกล้วย มะละกอ ฝักทอง มาสับให้ละเอียด นำมาผสม น้ำ EM กากน้ำตาล คนให้เข้ากันบรรจุลงในถังหรือภาชนะที่เตรียมไว้ ปิดฝาให้มิดชิดโดยหมักไว้ประมาณ 10-14 วัน แล้วนำมากรองด้วยผ้าขาวบาง เก็บใส่ขวดพลาสติกเก็บได้นาน 6 เดือน นอกจากนี้ยังมีส่วนที่เป็นไขมันสีเหลืองสามารถนำไปใช้เป็นน้ำยารักษาโรคได้ และกากที่เหลือก็ใช้เป็นปุ๋ยได้อีก

ภาพผนวก 14 แสดงการจัดเก็บ EM และฮอร์โมนผลไม้ ของสวนปาล์ม

วิธีใช้ ใช้น้ำฮอร์โมนผลไม้ 2 ช้อน หรือ 20 cc. ต่อน้ำ 20 ลิตร ใช้ฉีด พ่น รด ได้ผลดี

การทำสารจับไล่แมลงสูตรสมุนไพร

วัสดุ/ส่วนผสม

1. สมุนไพร ข่า ตะไคร้หอม บอระเพ็ด สะเดา จีเหล็ก ยูคา อย่างละ ½ กิโลกรัม
2. EM 1 แก้ว (200 cc.)
3. กากน้ำตาล 1 แก้ว (200 cc.)
4. น้ำสะอาด 10 ลิตร
5. ถังหรือภาชนะที่มีฝาปิดมิดชิด 1 ใบ

วิธีทำ

นำสมุนไพรทั้ง 6 ชนิดมาสับให้ละเอียด ผสม EM กากน้ำตาลและน้ำ คนให้เข้ากัน แล้วบรรจุลงในภาชนะที่มีฝาปิดให้สนิท หมักไว้ 10 – 14 วัน แล้วนำมากรองด้วยผ้าขาวบางเอาแต่น้ำเก็บได้นาน 6 เดือน

ภาพผนวก 15 แสดงการจัดเก็บสารไล่แมลงสูตรสมุนไพรของสวนปกาศิตฯ

วิธีใช้ ใช้อัตราส่วน 2 ช้อนโต๊ะ (20 cc.) ต่อน้ำ 20 ลิตร ฉีด พ่น รด ราด ช่วยขับไล่แมลงไม่ให้มากิน ต้น ใบ ดอก ได้ดี

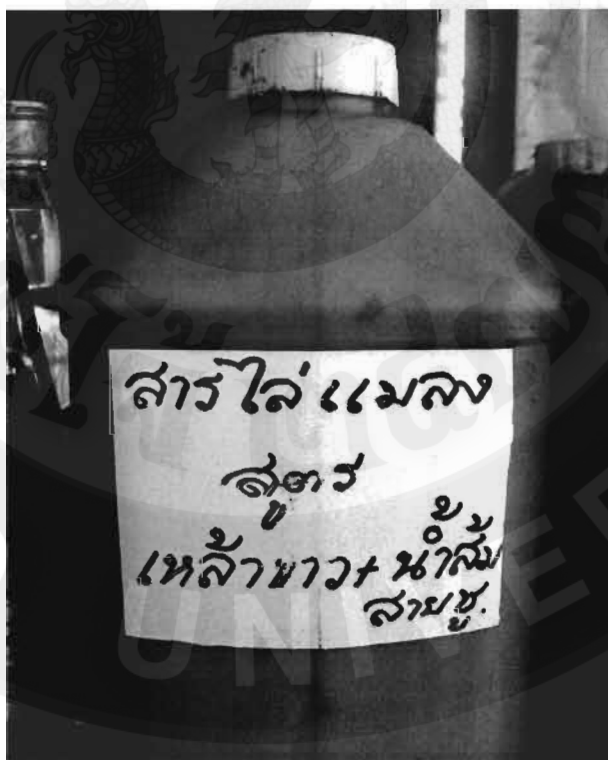
สารขับไล่แมลงสูตรเหλιάขาว+น้ำส้มสายชู

วัสดุ/ส่วนผสม

1. เหλιάขาว 28 – 40 คีกรี่ 1 ขวด
2. น้ำส้มสายชู 1 ขวด
3. น้ำสะอาด 6 ขวด
4. EM ½ แก้ว
5. กากน้ำตาล ½
6. ถังหรือภาชนะมีฝาปิด 1 ใบ

วิธีทำ

นำส่วนผสมทั้งหมดมารวมกันแล้วคนให้เข้ากัน เทใส่ภาชนะที่เตรียมไว้แล้วปิดฝาให้สนิท หมักไว้ประมาณ 5 – 7 วัน กรองด้วยผ้าขาวบางใส่ขวดที่มีฝาปิดสนิทอยู่ได้นาน 6 เดือน

ภาพผนวก 16 สารไล่แมลง สูตรเหλιάขาวและน้ำส้มสายชูของสวนปกาศิตฯ

วิธีใช้ ใช้อัตราส่วน 2 ช้อน (20cc) ผสมน้ำ 20 ลิตร ฉีดพ่น รด ราด ที่ทรงพุ่มพืชแมลงจะไม่มารบกวน

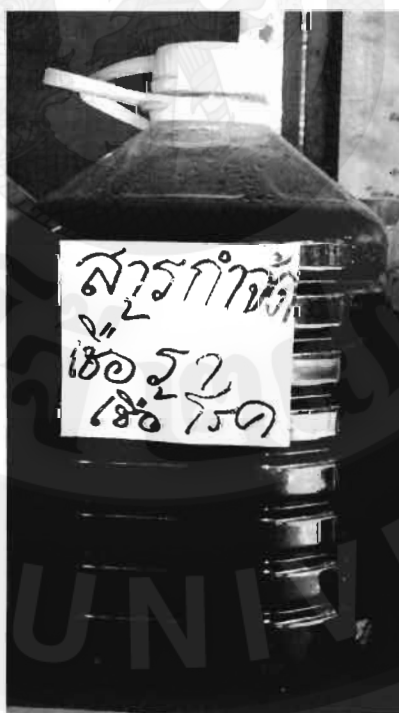
สารกำจัดเชื้อรา/เชื้อโรค

วัสดุส่วนผสม

1. ใบก้าน มะละกอ สะหุ้ง มะรุม อย่างละ 1 ก.ก.
2. EM 1 แก้ว (200 cc.)
3. กากน้ำตาล 1 แก้ว
4. น้ำสะอาด 10 ลิตร
5. ถังหรือภาชนะ 1ใบ

วิธีทำ

นำใบสมุนไพร ทั้ง 3 ชนิด มาสับให้ละเอียดแล้วผสม EM กากน้ำตาล น้ำสะอาด คนให้เข้ากัน บรรจุในภาชนะปิดฝาให้สนิทหมักไว้ 10 – 14 วัน แล้ว นำมากรองด้วยผ้าขาวบาง เก็บใส่ขวดไว้ได้นาน 6 เดือน

ภาพผนวก 17 แสดงการจัดเก็บสารกำจัดเชื้อราและเชื้อโรคในพืช

วิธีใช้ ใช้อัตราส่วน 2 ช้อน (200 cc.) ผสมกับน้ำ 20 ลิตร ฉีด พ่น รด ราด ทำให้พืช ผักผลไม้ ไม่มีเชื้อรา และเชื้อโรค

การทำน้ำหมักน้ำข้าวข้าว

วัสดุ/ส่วนผสม

1. น้ำข้าวข้าว (น้ำหมักข้าว) 1 ลิตร
2. EM 2 ซ้อน (20 cc.)
3. กากน้ำตาล 2 ซ้อน
4. ขวดพลาสติกขนาด 1ลิตร 1ใบ

วิธีทำ นำส่วนผสมทั้งหมดผสมในขวด หมักไว้ 5 – 7 วัน นำมาใช้ได้เลย

วิธีใช้ นำมาใช้ในครัวเรือน ห้องน้ำ สุขภัณฑ์ต่างๆ โดยใช้ผสมน้ำอีก 5 เท่าตัว ใช้ดูพื้น ถ้าง่ายขาม บำบัดน้ำเสีย แก้ปัญหาส้วมเต็ม

การทำปุ๋ยหมักแบบแห้งระยะเวลา 1 เดือน สูตรโบกาดิ

วัสดุ/ส่วนผสม มูลสัตว์ (ทุกชนิด) แกลบแก่ (เศษวัชพืช) รำข้าว (แกลบอ่อน) EM
กากน้ำตาล น้ำสะอาด บัวรดน้ำ กระสอบป่าน ท่อระบายอากาศ (เจาะรูด้วย)

ภาพผนวก 18 แสดงวัตถุดิบที่ใช้ทำปุ๋ยหมักชีวภาพของสวนปกาติต

วิธีทำ การทำปุ๋ยหมัก 1 เดือนนี้ต้องทำครั้งละมาก ๆ โดยหาพื้นที่ทำในที่ร่มเริ่มแรก นำแกลบแกลบร่อนพื้นบริเวณที่จะทำปุ๋ยก่อน ปูพื้นให้มีความหนาประมาณ 1 ฟุตต่อจากนั้นนำมูลสัตว์มาโรยทับบนกองแกลบแก่ ความหนา ประมาณ 1 ฟุต นำแกลบอ่อนมาโรยทับมูลสัตว์ให้ทั่วกอง บาง ๆ ถ้ามีกรดซัลฟิอิกหรือโดโลไมต์ ให้โรยทับแกลบอ่อน อีกครั้ง โดยโรยบาง ๆ ให้ทั่วกอง ปูนำ EM ผสมน้ำและ กากน้ำตาล คำนวณคว่ากองปุ๋ยในชั้นที่ 1 ให้มีความชื้น 50% จากนั้นให้ทำเหมือนขั้นตอนที่ 1 – 4 กลุ่มด้วยกระสอบป่านหรือสแลนดำ ทิ้งไว้ 1 เดือน จึงตัดเอามาใส่กระสอบเก็บไว้ใช้

การทำปุ๋ยหมักแบบแห้งสูตร 7 วัน (โบกาจิ)

วัสดุ/ส่วนผสม

1. มูลสัตว์ ทุกชนิด 1 กระสอบปุ๋ย
2. แกลบแก่(เศษวัชพืช) 1 กระสอบปุ๋ย
3. รำข้าว (แกลบอ่อน) 2 กก.
4. EM ½ แก้ว (100 cc.)
5. กากน้ำตาล ½ แก้ว (100 cc.)
6. น้ำสะอาด 20 ลิตร
7. กระสอบป่านสำหรับคลุมกองปุ๋ย
8. เครื่องมือคลุกเคล้ากองปุ๋ย
9. บัวรดน้ำ

ภาพผนวก 19 แสดงการทำปุ๋ยหมักแบบแห้งสูตร 7 วัน ของสวนปกาศิตฯ

วิธีทำ

นำมูลสัตว์เกลบแถม รำข้าว 1 กิโลกรัม ผสมให้เข้ากัน แล้วนำมากองไว้ ผสม EM กับกากน้ำตาลและน้ำ 20 ลิตร นำไปรดบนกองที่ผสมไว้ให้ชุ่ม จากนั้นคลุมเคล้าให้มีความชื้น ประมาณ 50 เปอร์เซ็นต์ (สามารถทดลองกำส่วนผสม แล้วปล่อยมือส่วนผสมยังจับกันเป็นก้อน หลวม ๆ ถือว่าใช้ได้) ต่อจากนั้น แต่งกองปุ๋ยให้มีความหนาประมาณ 15 – 30 ซม. โรยด้วยเกลบแถม อีก 1 กก. เพื่อให้เกิดเชื้อรา และใช้เป็นอาหารของ EM ต่อจากนั้นคลุมกองปุ๋ยด้วยกระสอบ ป่าน หรือสแลนดำ ทิ้งไว้ 3 วัน จึงเปิดดูกองปุ๋ย จะเห็นมีราดำ ราชาว เกาะที่กองปุ๋ย เมื่อเอามือไปจุ่ม ที่กองปุ๋ยจะพบว่าร้อนมาก แสดงว่าปุ๋ยที่ทำ ได้ที่ดีแล้ว ให้เอากะสอบป่านที่คลุมออกแล้วกลับกอง ปุ๋ยเพื่อระบายความร้อน เสร็จแล้วคลุมกองปุ๋ยด้วยกระสอบอย่างเดิม อีก 4 วัน จากนั้นเปิดกระสอบ ป่านออก จะเห็นกองปุ๋ยแห้งสนิท มีกลิ่นหอมเหมือนเห็ด ให้ตัดกองปุ๋ยใส่ถุงเก็บไว้ในที่ร่ม ไม่ถูกแสงแดดและน้ำฝน เก็บได้นาน 1 ปี

ภาพผนวก 20 แสดงโรงงานผลิตปุ๋ยหมักชีวภาพของสวนปกาศิตฯ

วิธีใช้

ใช้คลุมดินเพาะปลูก ใส่ในหลุมปลูกไม้ผล ไม้ดอก ใช้โรยรอบทรงพุ่ม ไม้ดอก ไม้ผล พืชไร่ได้ผลดี อัตราการใช้ประมาณ 2 – 3 กำมือ หรือมากกว่าตามความต้องการ ต่อเนื้อที่ 1 ตารางเมตร ปีละ 2 – 3 ครั้ง นำไปผสมอาหารสัตว์ในอัตรา ½ % ของน้ำหนัก และยังใช้ปรับสภาพน้ำเสียได้อีกด้วย

การทำปุ๋ยหมัก (โบกาฉิ) สูตร 3 วัน

วัสดุ/ ส่วนผสม

วิธีการทำ

การทำปุ๋ยหมักสูตร 3 วัน ใช้วัสดุทุกอย่างเหมือนกับการทำปุ๋ยหมักสูตร 7 วัน แต่แตกต่างตรงที่ เมื่อผสมวัสดุทุกอย่างแล้ว เราไม่ต้องคลุมด้วยกระสอบป่าน แต่จะนำส่วนผสมที่ได้ใส่กระสอบ กระสอบละ ครึ่งถุง จากนั้นนำไม้มาวางถ่วงนาน 2 อัน ลักษณะเหมือนรางรถไฟ วางกระสอบพาดเรียงไปบนไม้ ถ้ากระสอบยุบตัวกันแน่นเกินไปให้ใช้ไม้สอดคั่นไว้เพื่อให้อากาศถ่ายเท ต่อจากนั้นวันรุ่งขึ้นพลิกกลับกระสอบปุ๋ย ทุกใบ ทำให้ครบ 3 วัน พอวันที่ 4 ปุ๋ยก็จะแห้งคิม กลิ่นหอมเหมือนเห็ด จากนั้นให้นำปุ๋ยมาเทรวมกัน ให้เต็มถุง ปิดปากถุงและเก็บไว้ในที่ร่ม ไม่ให้ถูกความชื้นและแสงแดด สามารถเก็บได้นาน 1 ปี

วิธีการใช้

ใช้คลุมดินเพาะปลูก ใส่ในหลุมปลูกไม้ผล ไม้ดอก ใช้โรยรอบทรงพุ่ม ไม้ดอก ไม้ผล พืชไร่ได้ผลดี อัตราการใช้ประมาณ 2-3 กำมือ หรือมากกว่าตามความต้องการ ต่อเนื้อที่ 1 ตารางเมตร ปุ๋ยละ 2-3 ครั้ง นำไปผสมอาหารสัตว์ในอัตรา ½ % ของน้ำหนัก และยังใช้ปรับสภาพน้ำเสียได้อีกด้วย

การใช้น้ำสกัดชีวภาพอย่างมีประสิทธิภาพ

- น้ำสกัดชีวภาพมีค่าความเข้มข้นของสารละลายสูง (ค่า EC เกิน 4Ds/m) และเป็นกรดจัด มีค่าความเป็นกรดเป็นด่างอยู่ระหว่าง 3.6 -4.5 ก่อนนำไปใช้กับพืชต้องปรับสภาพความเป็นกรดเป็นด่างของน้ำสกัดชีวภาพให้เป็นกลาง โดยเติมหินฟอสเฟต ปูนโดโลไมท์ ปูนขาว กระดุกปูน อย่างใดอย่างหนึ่ง อัตรา 5 – 10 กิโลกรัม/น้ำสกัดชีวภาพ 100 ลิตร แล้วผสมน้ำสกัดชีวภาพอัตรา 5 – 10 กิโลกรัม /น้ำสกัดชีวภาพ 100 ลิตร แล้วผสมน้ำสกัดชีวภาพอัตรา 30 – 50 ซีซี/น้ำ 20 ลิตร
- น้ำสกัดชีวภาพจะเป็นประโยชน์ต่อพืชได้สูงสุด ต้องใช้เวลาในการหมักจนแน่ใจว่าจุลินทรีย์ย่อยสลายอินทรีย์สารสมบูรณ์แล้วจึงนำไปใช้กับพืชได้
- น้ำสกัดชีวภาพแต่ละสูตรมีธาตุอาหารเกือบทุกชนิดแต่มีปริมาณต่ำ จึงควรใส่ปุ๋ยอินทรีย์ได้แก่ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมักชีวภาพ ปุ๋ยพืชสด
- น้ำสกัดชีวภาพแต่ละสูตรมีฮอร์โมนพืชในระดับที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับวัตถุดิบที่นำมาใช้ทำน้ำสกัดชีวภาพ มีฮอร์โมนในกลุ่มออกซิเจน ได้แก่ อินโดอะซิติกแอซิด (LAA) มีผล

ในการเร่งการเจริญเติบโตของยอด กระตุ้นการเกิดรากของกิ่งปักชำ ฮอร์โมนจิบเบอเรลลิน (GA3) ช่วยทำลายการพักตัวของเมล็ด กระตุ้นการเจริญเติบโตของต้น ส่งเสริมการออกดอกและทำให้ข้อคอกยืดยาวขึ้น และฮอร์โมน กลุ่มไซโตไคนิน ได้แก่ เซติน (Zeatin) และไคเนติน (Kinetin) มีผลกระตุ้นการเกิดตา ช่วยเคลื่อนย้ายอาหารในต้นพืช และช่วยให้พืชมีความสดนานขึ้น

หมายเหตุ ข้อควรระวังน้ำสกัดชีวภาพและปุ๋ยหมักแห้งชีวภาพ ควรใช้ประกอบกับคำวิเคราะห์ดิน และเมื่อนำไปใช้ในพื้นที่อื่น ซึ่งไม่ใช่แหล่งเกิดเทคโนโลยีภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น ควรใช้อย่างระมัดระวัง

แนวทางการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสวนปาล์ม

- ทำไร่นาสวนผสม ทำการเกษตรผสมผสาน เน้นพออยู่พอกินก่อน หลังจากนั้นมีการเหลือค่อยขายเป็นรายได้
- ปลุกพืชผักทุกอย่างที่กินได้เพื่อลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน
- ทำปุ๋ยอินทรีย์เพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของดิน
- มีไม้ผลและไม้ใช้สอย
- ปลุกพืชสมุนไพรดูแลสุขภาพ
- เลี้ยงปลา เป็ด ไก่ หมู แพะ วัว เป็นอาหารโปรตีน
- สร้างอาชีพเสริม จักสาน ถัก ทอ แปรรูปอาหารภายในสวนจำหน่าย
- พึ่งตนเอง ไม่มีหนี้สิน
- สร้างความอบอุ่นในครอบครัว ทำงานในท้องถิ่น มีสุขภาพกายและใจที่ดี

กิจกรรมการเยี่ยมชมสวนปาล์มฯ เพื่อศึกษาดูงานระยะเวลา 1 วัน

1. เยี่ยมชมสถานีนีต่าง ๆ ของสวนปาล์ม
 - สถานีประมงชมการสาธิตวิธีผสมพันธุ์ปลา การเลี้ยงปลาตู้ การเลี้ยงปลานิล ปลาตะเพียนและการเลี้ยงกบนา
 - สถานีปศุสัตว์ ชมการเลี้ยงหมู ไก่ วัว แพะ
 - ชมสวนสมุนไพร
 - ชมแปลงปลูกผัก

2. รับประทานอาหารกลางวัน ที่ปรุงจากผลผลิตจากสวน ประเภทผัก ปลูกบ่ออื่น ๆ
3. ฟังการบรรยายเรื่องความเป็นมาของสวนปกาคีตฯ วัตถุประสงค์การทำงานของสวนปกาคีตฯ และความสำคัญของเกษตรอินทรีย์ต่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ รวมถึงประโยชน์ของการทำเกษตรอินทรีย์ที่มีผลดีต่อสุขภาพของผู้ทำการเกษตรต่อสุขภาพของผู้บริโภค พร้อมทั้งรณรงค์ให้ทุกคนหันมาทำเกษตรอินทรีย์ตามวิถีชีวิตดั้งเดิมไม่ใช่สารเคมีและใช้สารสกัดจากธรรมชาติและปุ๋ยอินทรีย์แทน
4. ฟังการบรรยายประกอบการสาธิตวิธีการทำปุ๋ยชีวภาพและสารสกัดจากสมุนไพรที่ใช้ในงานเกษตรอินทรีย์

ภาคผนวก จ

ประวัติผู้วิจัย

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ – สกุล	นางศิรินาถ ทิพรรัตน์
เกิดเมื่อ	13 กุมภาพันธ์ 2511
ภูมิลำเนา	จังหวัดเชียงใหม่
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2526 มัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสะเมิงพิทยาคม พ.ศ. 2529 มัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนวัฒโน โนนทึบพายัพ พ.ศ. 2534 ปริญญาตรี สาขาวิชานิติศาสตร์ สถาบันราชภัฏเชียงใหม่ ประกาศนียบัตร การจัดการรายการวิทยุท้องถิ่น (Indochina Memorial Foundation) ประกาศนียบัตร การพัฒนาทักษะจัดการรายการวิทยุ สมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทย มูลนิธิแสงชัยสุนทรวัฒน์ และ Canadian Journalist for Free(CJFE)
ประวัติการทำงาน	พ.ศ. 2534 – 2542 ผู้สื่อข่าว สถานีวิทยุเสียงสื่อสารมวลชน คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พ.ศ. 2543 – 2544 ผู้ดำเนินรายการวิทยุร่วมด้วยช่วยกัน สถานีวิทยุกระปรังง จังหวัดเชียงราย พ.ศ. 2545 – 2552 หัวหน้าส่วนรายการวิทยุร่วมด้วยช่วยกัน สถานีวิทยุเสียงสื่อสารมวลชน คณะการสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ พ.ศ. 2553 – ปัจจุบัน เจ้าหน้าที่ประสานงาน โครงการพิเศษสวนเกษตรเมืองงาย (สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์) บ้านหนองบัว ตำบลเมืองงาย อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ผู้ดำเนินรายการอิสระ รายการตามรอยพ่อใช้ชีวิต อย่างพอเพียง สถานีวิทยุเสียงสื่อสารมวลชน คณะการสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่